A SARLÓ-KALAPÁCSOS BÖRTÖNRÁCSOK TITKAI.

KRUPA SÁNDOR

Azt gondolhatná az ember, hogy ha olvasta Krupa eddig megjelent négy könyvét — még inkább, ha forgatta mások hasonló tárgyú írásait is —, hogy teljesen ismeri *a sarló-kalapácsos* börtönvilágot. Nos, ez tévedés lenne! Hiszen annak igazi *misztikumai* még hátra vannak. Ezt bizonyítja *A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai.*

A szerző eddigi művei is érintették e könyv témáit. De az ötödiket teljesen ennek szenteli. Valóban tenger a sarló-kalapácsos *börtönvilág*, miként könyvében ezt ő maga is állítja. Ezért kimeríthetetlen. Egyetlen könyv lapjai közé nem szorítható. Szenvedések, megpróbáltatások, hősiességek, gyávaságok, erők és gyöngeségek, győzelmek és bukások, angyali és ördögi tulajdonságok, erények és bűnök, emberi és isteni erők hullámainak végtelen tengere...

A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkaiban a szerző elsősorban a test és a lélek s a kegyelem titkait mutatja be *megdöbbentő képekben, lenyűgöző formában és magát kínáló eleven stílusban.* A léleknek, az idegeknek a tudósai és orvosai a lélekhasadás, az ismeretlen lelki erők vonásait vélik bennük felfedezni, vagy egyszerűen a nem tudás alázatos fejhajtásával állnak előttük. Csodálkoznak ők is: mit hozhat ki az emberből a szenvedés, és mivé alakíthatja... Megdöbbennek a modern kémia „injekciózásával" és a lélekismeret modern, orosz alkalmazásával elérhető pokoli eredményeken. A hit tudósai a „ke-

gyelem" betörését, *Isten szerető jelentkezését látják bennük*, amelyekkel a rabok számára elviselhetővé teszik a szenvedést, sőt — hangozzék bár hihetetlenül — *boldogítóvá*, a testi élet megmentőjévé! Valóban a „koporsóban mennyország" lehet. Ezek a titkok sokféle értelemben valósággal új embert gyúrhatnak és alakíthatnak a börtön lakójából.

A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai a szerző börtönélményeinek és ismereteinek *legféltettebben őrzött börtönkincsei*! A papír fehér márványába vésett fejezetei, amiket ilyen vagy olyan okból eddig *nem merészelt nyomdába küldeni*. A történelem igen nagy veszteségét jelentette volna, ha ezek a „titkok" örökre titkok maradnak az asztalfiókban.

A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai között vannak olyanok is, amikről eddig *magyarul csak sejtetések jelentek meg*, és azok is nagyon gyéren. Cerberus őrzötte tabuk voltak ezek — azok még ma is! —, amelyekről írni, azokat szellőztetni, megkérdőjelezni, a *hivatalos* állásfoglalástól eltérően nyilatkozni, ellenük bizonyítani szentségtörésnek, a történelem meghamisításának, bizonyos népek meggyalázásának, *antiszemitizmusnak* számított, s ez üldöztetést, sőt: halált is jelenthet *a „merénylő" számára*! Ezért amikor a szerző e könyvében a hatmilliós „holocaustot", a gázkamrákat, a haláltáborokat, a népirtást stb. a zsidó A. R. Butz egyetemi tanár könyvének címével — *A huszadik század megtévesztése* — megkérdőjelezi, az hi-

hetetlennek hangzik. E fejezet a könyv puskaporos hordója. Szikra hozzá az előtte lévő fejezet bevezető jelenete. De Butz és társai egész fegyvertárral rendelkeznek, hivatalos irattári anyagokkal bizonyítanak, és az égig emelt Bábel-tornyot leomlásra döngetik. *Eddig senki sem cáfolta meg őket perdöntően!*

Számunkra nem kisebb meglepetés, amikor *A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai* a „holocaust holocaustjairól", a németekről ír. Nem kevesebbet állít, mint azt, hogy *nem a németek akarták kiirtani a zsidókat* és az oroszokat. hanem fordítva. Szédítő állítás! A fejezet minden mondata dinamittöltet. „Öld a németet! Egyet se hagyj élve!" A szerző természetesen nemcsak állít, hanem bizonyít is. Szerzőkre, tanúkra hivatkozik, és hitelesítőként megemlíti a mai véres eseményeket is.

De nem kisebb titka és meglepetése e könyvnek az, amit Titóról és bandájáról, a Délvidék magyarjainak — és a kisebbségi népek — véres tragédiájáról és a lengyelek sarló-kalapácsos börtönvilágáról elmond... Mennyi titok! Mintha korunk alappillérei titkok lennének. Bár a könyv témái és jellegzetes képei színes kaleidoszkópszerűen változnak, mégis egységes képet adnak a sarló-kalapácsos börtönvilág és korunk vele kapcsolatos titkairól. Arról az eddig ködbe burkolt hatalomról is, amelyik talán mindezt tenyerén hordozza...

„Mintha a világ a háború utáni propaganda szédületéből kez-

dene felocsúdni. Mintha a gyávák kezdenének bátrabbakká válni. Mintha a lakatok kezdenének a szájakról lehullani. Mintha a ‚bűnösök' ártatlanná vedlenének, az ‚ártatlanok' pedig kénytelenek lennének a vádlottak padjára ülni."

A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai segítik a magyar nyelvterületen ennek a folyamatnak az előrehaladását, a köd eloszlatását, az igazság megtalálását. S ez roppant fontos és szükséges, mert elvégre mégiscsak *az igazság élteti a világot.*

A SARLÓ-KALAPÁCSOS BÖRTÖNRÁCSOK TITKAI.

KRUPA SÁNDOR

A SARLÓ-KALAPÁCSOS BÖRTÖNRÁCSOK TITKAI

Krupa Sándor

DeWitt, Michigan
1983

ÖT KÖNYVEM LEGYEN EMLÉKMŰVE
A SARLÓ-KALAPÁCS MÁRTÍRJAINAK
(1945—1956),
MÍG A VILÁG MAGYARSÁGA
NEM ÁLLÍT NEKIK MÉLTÓBBAT!

Károlyi Bernát mártír ferences atya börtön-végrendelete:

„ÉPÍTSETEK BUDAPEST PASARÉTJÉN
EGY TEMPLOMOT
A BOLSEVIZMUS ÖSSZES VÉRTANÚI EMLÉKÉRE!"

(Krupa Sándor: *A sarló-kalapács börtöneiben*; 123. oldal)

ELŐSZÓ

E KÖNYVVEL KAPCSOLATBAN IS felvetődhet az a kérdés: nem törődünk-e már túl sokat a „sarló—kalapács" áldozataival? Nyugtalanságunkra feleletet kaphatunk a kommunistáktól és a zsidóságtól.

A kommunista pártok létük első pillanatától napjainkig fáradhatatlan gonddal és nagy áldozattal hatalmas kötetekbe lexikonozzák mindazokat, akik a kommunizmusért bárhol és bármikor szenvedtek. A zsidóság ezredek óta — de különösen a mi időnkben — halhatatlan könyvekben örökíti meg mártírjait, és állít a „holocaustjainak" drága emlékműveket a világ minden táján.

De ugyanezt tették a keresztény egyházak is, legalábbis a múltban! Mindenkor éltető dicsőségüknek tartották, és megkülönböztető tisztelettel martirológiumozták őket, s állították vértanúikat a halhatatlanság oltárára. Előttük ezek a mártírok „értékesebbek a színaranynál! Ékesebbek a legragyogóbb drágakőnél. És táplálóbbak a kicsorduló lépesméznél!" Ugyanezt mondhatjuk a nemzetek hőseiről, vértanúiról. Minden népnek alapkövei voltak mindenkor!

Miért fáradhatnánk hát bele mi a mártírjaink, drágaköveink gyűjtésébe, őrzésébe, nemzetünk s Egyházunk számára való hasznosításukba? Talán már túl sok van belőlük? Megteltek kincseskamráink, vitrinjeink és oltáraink? Ki, melyik nép lehet olyan gazdag, hogy közülük bármelyiket a feledés útporában hagyhatja? Mi magyarok, mi keresztények nem! Ezért szedegetjük őket fáradhatatlanul, s adjuk — áldozatok árán is — közkinccsé, még akkor is, ha népünk nagyjai — írástudói — nem is kapkodnak utánuk tülekedéssel. Nem volt még kor, amelyben annyira szükségünk lett volna példaképekre és útmutatókra, mint most! Hazánk jövőjére is gondolunk, s annak majdankori fiatalságára. *Hová, merre indulnak, ha nem lesznek előttük lobogó fáklyák? Milyen magyar típust alakítanak ki, ha nem lesz előttük példakép?... Ugyanakkor hisszük, hogy munkánkkal igazságot, nemzeti értéket kereső emberek kívánságát teljesítjük, a történelem mindent rögzíteni akaró követelésének te-*

szünk eleget__ Bennünket is éget az a kényszerítő tűz, amelyet egy pillanatra II. János Pál pápa Auschwitzban fellobogtatott: „Azért beszélek, mert kötelez az igazság és az emberségért érzett gond!"

Bármennyire hasonlítsanak is egymáshoz a vértanúk, mégsem egyformák. Valami megkülönbözteti egyiket a másiktól. Az emberek mindig nagyra értékelték ezt a megkülönböztetőt, *a jellegzetest. Jelen könyvünkben minden mártír felejthetetlenül jellegzetes. Ezért is kerültek ebbe a kötetbe. Bennük a börtön „titkaiból" új villan meg. Olyan misztikum, amelyről se a rab, se a krónikás nem könnyen beszél. Az egészséges lelkű ember még mártíromságáról sem szívesen beszél. Sokszorosan meg kell hát becsülnünk azokat, amik ritka kincsként mégis kezünkbe kerülnek.*

Ezek a titkok, ezek a jellegzetességek nemcsak hozzátartoznak a börtönélet teljességéhez, *hanem annak* csúcspontjai, kivirágzásai és megkoronázásai! *Ezekkel együtt áll előttünk teljes mivoltában a sarló-kalapács rabja! Ezekből ismerjük meg leginkább a rabembert: mélységeit és magasságait. Sodró örvények. Szédítő csúcsok. Tengertitkok... Volnának, akiket ezek nem vonzanának?*

Be kell vallanom, hogy A sarló—kalapácsos börtönrácsok titkai *a legféltettebben őrzött börtönkincsem! Egyik-másik fejezete öt könyvem legértékesebbje. Mindennapi életem frissen sült cipója! Mások kincseként és táplálékaként eddig mégsem jelenhettek meg ilyen vagy olyan súlyos ok miatt. Még most sem írhattam meg mindent!... De tovább már nem várhatok. Az* idő *sürget. Túl gyorsan múlik felettem.*

Hangsúlyoznom kell, hogy csak az igazságkeresők biztatásaira szántam rá magam, hogy olyan témákkal is foglalkozzam, mint a haláltáborok, a hatmilliós „holocaust", népirtás stb., amelyeket egy nép már ténnyé csontosított, történelemmé betonozott és érinthetetlen dogmákká szentesített. Aztán ezek kényszerítettek a német- és arab-kérdés érintésére is. Ezért a körülhatárolt keretemből kissé ki is lógnak. A többiek hangulatától, szellemétől el is ütnek. „Kakukktojások."

A fejezetek között van egy, amely nem egészen eredeti. De új színben hozom: több reflektortól, több értesüléstől, mélyebb lelki analízistől gazdagítottan, hogy a rabot jobban megismerhessük, titkainak örvénylésébe mélyebben láthassunk, és soha el ne feledhessük!

Itt is igen nagy köszönetet mondok a könyv képeiért Tallós Katalin *és* V. J.-né *festőművészeknek, akik teljesen önzetlenül álltak szolgálatomra. De hálámat fejezem ki mindazokkal szemben is, akik e könyv megírásában bármiként is segítségemre voltak, így legelsősorban a súlyos anyagi áldozatot vállaló rendi közösségünknek.*

* * *

Mintha a világ kezdene felocsúdni a háború utáni propaganda szédületéből. Mintha a gyávák kezdenének bátrabbakká válni. Mintha a lakatok kezdenének a szájakról lehullani. Mintha a „bűnösök" ártatlanokká vedlenének, az „ártatlanok" pedig mintha kénytelenek lennének a vádlottak padjára ülni...

Szeretném, ha e könyvem, a sarló—kalapácsos börtönélet teljes ismertetése mellett, segítené a magyar irodalomban ennek a folyamatnak előbbre jutását, a történelmi köd eloszlatását, a keresett igazság felragyogását és a feltámadásban való hit erősítését. Szent Kolbe mondogatta:

„A világon senki sem bírja megváltoztatni az igazságot! Egyetlen, amit tehetünk, hogy keressük azt, találjuk meg és szerinte éljünk!"

Elvégre mégiscsak az igazság élteti a világot!

DeWitt, 1983

A szerző

Három mártír

„A kommunizmus méretében és erőszakosságában felülmúl minden eddig tapasztalt üldözést, amelyet valaha az Egyház ellen indítottak."
(XI. Pius: Divini Redemptoris)

1944!

Faleveleket s embersorsokat sodró ősz.

Békevércsék kavarognak Délvidékünk felett.

Ha az ég nem fekete felhős, akkor vérvörösben riogat. Az emberek kidülledt szemű jósokká váltak, vihart érző békákká lettek.

A Duna másik oldaláról szokatlan komorsággal néz le Újvidékre a nagy múltú vár. Minap vonultak el alatta északnak a szerb partizánoktól zargatott német—magyar katonaegységek; negyedmillióból úgy harmincezernyi maradék. Olyan menekülőféleképpen... Nyomukban civilek százai, ezrei. Ezek már a halál elől futnak!...

A vár haragos szemmel követi őket. Mintha a gyűlölet forrna benne is. Bosszúvágyát gomolygó felhőként párázza öreg falai fölé, s vele mint szürke gyászszemfedővel borítja le a magyar- s németlakta vidéket. A Duna és a Tisza összefolyásánál a habzó víz Kharon csónakjaként áldozatok testét szállítja a Fekete-tenger mérhetetlen temetőjébe...

Csend.

Olyan ez, mint a folyékony szurok: mindent eltakar és megfojtással fenyeget. Nem a teremtés csendje, hanem a végítéleté. Csend, amely vihar előtt szaggatja az ideget. Csend, amilyen a mártírok koporsójában lehet, s amilyen a halálraítélt lelkében kuporog...

1944. október 24.*

Tegnap volt Kapisztrán Szent János ünnepe. A bácskai Újvidék fölött darabokra szaggatott vészes felhők húznak Budapest felé. Az űzöttek idegességével igyekeznek. Nincs megállásuk, csak fut-

*Innentől kezdve a három mártír egyikének naplótöredékét közlöm.

nak, mint azok a magyar és német katonák, csendőrök, rendőrök — számtalan hivatalnokkal és civillel együtt —, akik Tito partizánjai és Sztálin oroszai elől Magyarországon remélnek menedéket. Ugyan lehet-e menekülni a gátját szakított Tisza elől?

A felhők alatt vadlibák és vadkacsák vonulnak délnek félelmetes gágogással. Mintha csak azt mondanák nekünk: Hát kár! Hát kár azokért, akik ittmaradnak! Nem Attila veszedelme elől menekülő gólyák ők? Ha az ember előre látna, mindjárt más irányt venne. De lehet, csak azért, hogy hamarább essék a rejtett verembe. Milyen jó, hogy előre vak az ember! Bizony, igaz: a vakság sokszor áldás!

Messzebbről ágyúk döreje rázza ablaküvegeinket, és szívünket különös remegésbe hozza. Közelebbről pedig a félelmetes hírű partizánok puskaropogásai ijesztgetnek. Ólmaik mintha máris jégesőként hullnának fejünkre. De különös zene ez az emberi koponyán! Mintha a halál indulóját cimbalmozná fejünkön.

Mégis csend van.

Ma CSAK csend.

Behúzódunk házunkba, mint a megriasztott vad föld alatti lyukába, s riadalommal lessük: ablakunk nyílásánál mikor jelenik meg az üldöző kopó? Van, aki már lihegését egész közelinek hallja. Van, akit kígyószeme már mozdulatlanná dermesztett. Nem lenne jobb az embernek, ha vak lenne, a másik meg süket? Mily különös kívánsága lehet ilyen csendben az embernek!

Az egyik nő megjegyzi: Újvidéken már csak szerbek és becsületes magyarok vannak!... Titkos önigazolás ez a még messze lévő leendő bírák előtt. Félő, hogy a becsületszó értelmezését nem ugyanabból a törvénykönyvből olvassuk.

Ez az ismeretlen csend elmélkedésre késztet. Szent Kapisztránunkra gondolok, aki sokszor lehetett erre, amikor ötszáz évvel ezelőtt kopogó faszandáljában járta Európát. Hunyadival itt közelünkben vívta a győzedelmes nándorfehérvári csatáját az akkori világzsarnok és istentelen hatalom, a felkelő hold ellen. A tengernyi ellenséggel szemben csak maroknyian voltak. Minden erőlködésük, az akkori bölcsek és „nagy magyarok" szerint, eleve vesztésre és fölös magyar vérontásra volt ítélve. De hatványra emelte őket e kor legkiválóbb katonája, és szentjének, Kapisztránnak a hite. Vezetésükkel a mezítlábas népierő lába alá tiporta a legyőzhetetlennek hirdetett holdat és lófarkat. A magasra tartott kereszt vezette őket. Mind hős volt, mind vállalta akár a százszoros halált is... Mi meg ijedt nyúlként lapulunk, s megüvegesedett szemmel kémleljük a közeledő vörös csillagot. Hunyadi vére, Kapisztrán hite, a mezítlábasok bátorsága ennyire elfajzott volna bennünk?

De tulajdonképpen miért a félelmünk?... A szomszédunk kutyá-

ja benézett az ablakon. Ez szokása volt. A háziasszony meglátta, s „Partizán, orosz néz be hozzánk!" kiáltással elterült a földön... „Atya, a hátborzongató, előrefutó hírek miatt!" — mondja valaki. „Ezért jogos a félelmünk? — kérdem. — Nem felszabadítóként, szabadságot osztóként jönnek az oroszok? Ezt hirdetik, ezt suttogják. Tito partizánjai miért bántanák azokat, akik Újvidéken is csak jót tettek, és soha rosszat?" „De a hírek, atya, a hírek! — vág a szavamba egy asszony. — Nem lehetnek légből kapottak. Tőlünk lejjebb nem csak a ‚becsületes magyarok' maradtak vissza? Hogyan hallatszik hát ide a halálhörgésük és a jajdulásuk?"

„Nem hihetők ezek, nem hihetők — mormogja egy tisztes férfi a szoba egyik sarkában. — Elvégre azok is emberek! Grassyék, Zöldiék dühe csak egy éjjelre szólt! Nem lángolhat hát az ő vérgőzös visszafizetésük hetekig, hónapokig, évekig!..."

Önáltatás lenne ez? Ha a bőrünk védelméről van szó, még az ördögben is felfedezzük a humánus vonásokat? Balkezesen belekapaszkodom a tisztes férfi gondolatába, hogy színlelt bátorságomból csöpögtessek nekik valamit: a hírek a kilométerekkel mindig nőnek és félelmetesebbednek! De azt már nem mondom — mert velem együtt gondolják ők is —, hogy ITT MINDENKI BŰNÖS, AKI MAGYAR!

Maga a magyarság a bűn!

Ez ellen a baj ellen pedig jelenleg Tito patikájában semmiféle orvosság nincs! És törvénykönyveiben semmi jogvédelem...

A várakozás csendjénél nincs gyilkosabb!*

**1941-ben a németek után a mi magyar katonáink, csendőreink, rendőreink és hivatalnokaink — sőt: szerzeteseink — is bevonultak Bácskába. Nem hódított területre, hanem hazánk ezer évig szerves részébe, amit elraboltak tőlünk. Most visszakaptuk, amit jogtalanul elvettek. Azokat, akik visszamaradtak, bántódás nem érte.*

De nem nyugodtak azok, akik a rablott országrészt elveszítették. Tito parti-

1944. október 25.

A kórházba ma is bemegyek beteglátogatásra. Homlokzatáról már eltűnt a zászlónk. Elfújta az őszi szél, mint 1919-ben házainkról is az őszirózsás forradalom. Vörös ronggyal vegyes szerb lobogók viháncolnak a helyén a kidüllesztett mell dohogásával. A csend még mindig akkora, hogy a zászlók szélverte zizegése bántóan csapkodja a fülem.

Egy suhanc rohan el mellettem. Újságlapféléket szorongat a markában, és kapura nyitott szájjal ordítja: „Novi Sad! Novi Sad!" Sapkájáról vörös szalag úszik utána vad rángatódzással. Tegnap még Újvidéknek mondtuk. Ma már Novi Sad. Új élet, új uralom hírnöke? Jaj, de kamaszos krákogással hangzik...

Az őrök már szerbek. Nem simogatón, hanem ragadozó karvalyként méricskélik az embert. Mi bajod velem, testvérem? Mit vétettem ellened? — kérdi tőle a lelkem titokban. Hogy csendőreink és katonáink sokatokat a Dunába kergettek? Igaz, igaz! Talán másként is tehettek volna. De nem ÉN tettem! Nem MI! Egyébként nem TI kezdtétek? Nem ti történtek rájuk lessel minden zugból, mintha csak pusztítandó vadak lettek volna? A Dunát nem ti használtátok először temetőnek? Ami nektek erény, az nekünk bűn? Rossz volt az adjon Isten, rossz lett a fogadj Isten! Tudom, tudom, hetykén félrevágott sapkás vörös partizán, tudom: Jaj a legyőzöttnek! Igazsága mindig csak a győzőnek lehet!

Este még félelmetesebb a csend. Didergő családi melegséggel bújunk össze. Egymás élettörténetével tesszük elviselhetőbbé a

---

zánjai visszaszivárogtak, szervezkedtek, szabotáltak, öldöstek. Az év végére annyira megerősödtek, hogy éjjelenként a karhatalmunk tehetetlen volt velük szemben. A magyarságot egyre jobban zaklatták, a karhatalom ellen pedig valóságos orvvadászatot rendeztek. Minden tekintetben nagyok voltak a veszteségeink. Ha valakit elfogtak, kegyetlenül megcsonkított testét templomok és házak ajtajára szegezték. Maguk a civil szerbek nemcsak szimpatizáltak a partizánokkal, és nemcsak támogatták őket, hanem maguk is tevékenyen részt vettek az embervadászatban. Oly nagy gyűlölettel indultak a magyarok ellen, hogy megtörtént: amikor katonáink bevonultak, az üdvözlő rózsacsokrot átadó nő lőtte le a köszöntött tisztet... Ez a helyzet tarthatatlanná vált. Ezért Horthy kormányzó elrendelte, hogy a karhatalom csináljon rendet. Grassy hadosztályparancsnok vezetésével — északon kezdve — az egész Bácskát végigrazziázták. Csaknem egy hónapba került, mire a szűrés Újvidékig, a határig jutott. A karhatalom súlyos veszteségeket szenvedett. A partizánok Újvidéken sűrűsödtek össze, mint hajtók gyűrűjében a vadak. Névsor szerint 1200 partizánt és gyanúsítottat szedtek össze. Legtöbbjüket a Duna partján végezték ki. Az egész „tisztogatás" 2500 életet követelt. A „tisztogatást" végző tisztek kitüntetést kaptak a kormányzótól.

mellünkre ült csendet. Különös: visszapillantunk, mint a haldoklók. Pereg előttünk a múltunk: örömeivel, bánataival, bűneivel, erényeivel és az élet sok-sok félreértésével. Filmet látunk. Életünk filmjét, mint a vízben fuldokló.

Hárman vagyunk. A házfőnökünk Körösztös Krizosztom atya. Rendi nevének védszentjét emlegeti, Aranyszájú Szent Jánost, aki küzdelmes életét számkivetésben élte, s szülőhazájától messze, Komenában fejezte be 407-ben. Nomen est omen? A neve elő-

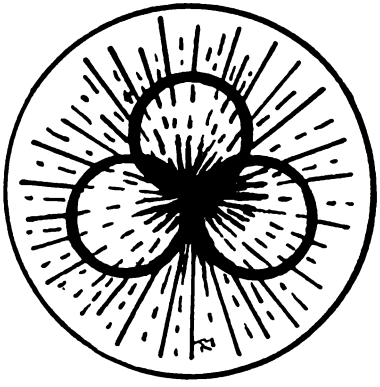

jelzés lenne? Erre sohasem gondolt, de most úgy érzi: védszentje tartogat számára valamit. Lángoló hazafi, népét és faját imádó magyar. Délvidéki küldetésére önként vállalkozott. Az erdélyi bevonulás soha nem látott örömében katonalelkészként részesült. Utána került ide, hogy most lássa a szégyenletes visszavonulást délről. Arról a földről, amit ezer évig magunkénak vallhattunk a honfoglalás, a hazaalapítás és szenvedés jogán.

A második Kovács Kristóf, jászberényi születésű atya, vállán a kis Jézust hordozó védszentjével, aki „roskadozik a mennyei teher alatt". Az ifjúság, a leventék nagy barátja. Bibliája a magyar történelem. Csupa íz, humor, jászkópéság ez az aranyszívű ember. Debrecenből került ide, ahol saját tenyeréből számtalanszor kiolvasta, hogy „rövid életű leszek. Ezt mutatja az életvonalam. Mégpedig erőszakos halál által!"

A harmadik én lennék a sátánverő arkangyal védszentemmel a ránk leső sátánfiak csapdájában. Mindnyájan fiatalok vagyunk, még csak az életünk közepén se járunk. Élhetnénk, noha Krizosztom atya mindig gyöngélkedő volt, és most is az. Köszvényes hajlottsága miatt „öregnek" nevezik. Mennyit szeretnénk még dolgozni! Csak ez a gyilkos partizán „visszafizetés" ne akadályozna! Nem kutatjuk tenyerünk vonalát. Most még Kristóf se. Az események mutatják: az élet mezsgyéjére estünk. Készülhetünk az „átlépésre". Egymásnál meggyónunk. Tanuljuk a pápai áldást, a Kó-

dex felhatalmazásait a rendkívüli esetekre. Csend. Késő este, ha nem éjszaka. Ha lépés hallatszik az ablakunk alatt, egymásra nézünk, s lélegzetvisszafojtva figyeljük: megáll? Zörget az ajtónkon vagy az ablakunkon? Éjszaka csak az egyiptomi öldöklő angyal járhat...

1944. október 26.

Ismét reggel, de amelyik mindenféle csendnek a halálát jelenti. Megérkezett az annyira várt mozgás, zajongás. De még titok, hogy az életé vagy a halálé...

Hajnal óta katonacsapatok vonulnak át városunkon. Mintha üldöznék azokat, akik hamarabb indultak szembe a Dunával. Délelőtt — égből pottyantakként — partizánok szállják meg az utcákat. Micsoda járás-kelés! Milyen méhkasszerű nyüzsgés egyszerre! Katonalovak patái csattognak a kövezeten. Autók brummognak, tülkölnek. Tankok dübörögnek. Teherautók rázzák épületünket. Ajtóverések, dörömbölések puskatussal. A késlelkedőknél betörik az ajtót. Gyereksírás. Káromkodás. Parancsszavak pattogása. Fegyverdörrenés. Egyre sűrűbb jajgatás... Minden férfit, tizennyolctól ötvenéves korig, elhajtanak „igazolásra". Vagyis az „utolsó ítéletre"? Kezdődnek az annási és pilátusi kihallgatások és ítéletek?

Minden utcából megduzzadt folyóként dől a kihajtott tömeg, mint a vágóhíd felé közelítő megriadt barom. Egyik se hiszi, hogy „csak" igazoltatás lesz. Végeláthatatlan sorban cammogunk előre az emberláncban. Nincs beszéd. Némák marsolása ez. Nem tudjuk, ki áll mellettünk. Még nem tudjuk, melyik szó jó és helyes, melyik rossz és helytelen.

Nem tudunk szerb őreinkkel beszélni. Az egyik lányt kérem, hogy mondja meg nekik: Krizosztom atya beteg, már nem bírja az állást. Engedjék haza. Ha fogytán lesz a tömeg, visszajön. De főnökünk nem akar menni nélkülünk, hármasban meg nem engednek. Így ő is marad. Így van ez megírva a sors nagykönyvében? Velünk együtt hurcolták el a kis Lütze Gabit, mert nálunk találták. Ám amikor az igazolványát utánahozták, őt hazaküldték. Hála Istennek, legalább ő nem osztozik sorsunkban.

Este nem engednek el. A Duna-part felé irányítanak bennünket, Európa nagy koporsójához, ahol a közelmúltban már annyi ember eltűnt. Így adnák vissza a „kölcsön kenyeret"? Rohangál bennünk fel-le a félelemhullám, mint elromlott neoncsőben az áram. Milyen vadul tud működni a felajzott agy! Tarkólövés lesz? Ösztönösen a sejtett helyre nyúlok. Október van. Talán egy kicsit hideg is lesz a víz? Vagy ez már nem lényeges?...

Monaricába megyünk. Sokan várnak ránk. Késő estig özönlenek az újak. Krizosztom atya átadja a nála lévő pénzt, mert nincs hozzá megfelelő zsebe. Meg tőle, az „öregtől", inkább elveszik, mint tőlem. Tőlem csak a kerékpár-igazolványt veszik el. Csupasz padlóra fekszünk. Főnököm csúzos-reumás csontjai nem bírják a kemény deszkát. Fájós dereka állandóan jajong a keménység miatt. Köpönyegemet alácsúsztatom, hátha így elnyomja az álom. Álom? Amikor örökké újabb csoportok jönnek? Amikor a Duna vizének csobogását hallani véli az ember? Lövések egyesével! Lövések sorozatban! Hol közelebb, hol távolabb. Mintha lelkünk bádog fedelén száz őrült munkás dolgoznék vaskalapáccsal. Ez nem álomba ringató, hanem holtakat is felébresztő... Temerinből kilencszázan csörtetnek be lapátokkal, csákányokkal „néhány napi munkára". Mi lesz ez a munka? A tömegsírunkat ássák meg?... Mindnyájan erre gondolunk, de kíméletből egyikünk se meri kimondani. Alvás, pihentető alvás számunkra már csak örökös lehet?

1944. október 27.

Egész nap semmi. Várunk, izgulunk. Aki tud, otthonról élelmiszert hozathat. Híveink kedvesek, noha új uraink segítőkészségükért nem dicsérik meg őket. Mégis hoznak, amit tudnak. Még a breviáriumainkat, papi imakönyveinket is elhozzák. Fehér lapjainak vászonában a szeretet hamuban sült pogácsáját hozták. Most talán nagyobb szükségünk van az erősítő, tápláló lelki kenyérre, mint a testire. De, sajnos, valahogyan egyikre sincs kellő étvágyunk. Pedig mindkettő halálosan éhes. Ám ha senyved a test, senyved a lélek is. Ha beteg a lélek, beteg a test is. Ha meg mindkettő beteg, még az égből szállott kenyérnek sincs íze a láztól gyötört nyelven. Ez pedig már tragédia.

Örökké újabb csoportok dőlnek be közénk. Mintha tenger lennénk, s minden patak, folyó csak a karjainkban érezné jól magát. Epedő görcsösséggel faggatjuk őket céljuk felől. De sorsukról semmivel se tudnak többet, mint mi a magunkéról. „Várni kell! — hajtogatják híveink az őrök mondását szajkózva. — Elfogadható kezeseket keresnek, utána szabad lesz az út!"

Lefekvéskor Krizosztom atya kéri a közöttünk fekvőt, hogy cserélnének helyet, mert szeretne nekem valamit mondani. Nem cserélt! Ugyan miért tagadhatta meg a halálraítélt esetleges utolsó kívánságát? Jaj, de boncolgatóvá lett a lelkem! Mostanában mindent kelésként felvágnék. Ugyan mit akart mondani? Ugyan mit? Talán testamentumát? Utolsó üdvözletét édesanyjának Pécsre? Imádta! Vagy lelki erősítésre lett volna szüksége? Hátha en-

gem szeretett volna a mártíromságra bátorítani? Ugyan mit? A rab hogyan lehet ilyen kegyetlen a rabtársával? Vagy ez nem is rab? Beépített? Már ilyenekről is tudunk! Tudunk ám! Ezek a bal oldali latrok a magyarok golgotáján.

Tíz óra tájban hosszú listával lépnek be hozzánk. Ránk világítanak. Mindenki felugrik, mintha villám csapott volna az épületbe. 250—300 nevet felolvasnak. A főnökünk is közöttük van. „Mehetnek haza — jelentik ki szívvidámítóan —, és tovább dolgozhatnak. Folytathatják a munkájukat."

E mondatok nagyon gyanúsan hangzanak. Ha ezeknek ellenség az, aki magyar, akkor a főnökünk a legnagyobb ellenségek közé tartozik. Minden porcikájában magyar volt, és nem is csinált belőle titkot.

Kristóf lemondóan legyint felém. Aki a saját haláláról tud, az a másét is tisztábban látja? Én mégis bízom. Miért? Nem tudom. Csak érzem, hogy Mihály arkangyallal bíznom kell még Lucifer ellen is.

„Mivel már késő van, most mindjárt nem indulhatnak haza — egészíti ki mondókáját a felolvasó. Éjjel az utcák még nem kellően biztonságosak. A kettes pavilonban töltik az éjszakát."

Kristóf, Kristóf, ezek a mondatok a te legyintésednek adnak hangsúlyt. Mintha halálos ítéletet olvastak volna fel. „Csak reggelig! Aztán mehetnek haza!" Haza? Egyik-másik szó milyen gyanúsan tud hangzani olyankor, ha ellenség száját hagyja el. „Haza!" „Hazamenni?" A hivő akkor tart csak igazán hazafelé, amikor koporsójában fekszik. „Mert maradandó lakástok nem e földön vagyon" — mondotta Szent Pál.

Reggel még a pavilonban nyüzsögnek. Nyüzsögnek, de nem mint rajzás előtt a méhek. Ténferegnek, mintha betegek lennének...

Találkozhatom a főnökkel. Tejet és cigarettát hozott neki Maca bácsi felesége. Lemondóan int: Mindennek vége! Sokat sejtető-

en legyint: Neki már nem kell egyik sem! Ugyan mit tudhatott meg az éjjel? Valamit mondtak nekik a pavilonban? Nem mertem feszegetni a titkát. Ugyan hol, merre lehet Kristóf? Nemcsak a tenyeréből, de az emberek szeméből is jól olvas, és a titkos ládák kulcsát a zsebében hordja.

Már dél felé járunk, de a kettes pavilon még mindig nem üres. Különös futkározások, előkészületek ott is, nálunk is. Minden érthetetlen. Állig fegyverben partizánok dölyfösködnek közöttünk. Eddig nem tették....

Nyugtalan szemmel keresem híveinket. Miért nem jönnek? Miért nem hozzák a kezeseket? Csak tejig és cigarettáig tart a hűség? Nem találnak? Vagy nem találhatnak? Az igazsággal nem akarnak összetörni bennünket?

Este szigorú parancs: LEFEKÜDNI! AZ ABLAKHOZ SENKI SE MEHET!

Az ablakaink alacsonyak, fekve is kilátni rajtuk. Előtte kézben szorongatott fegyverrel járnak az őrök. A kettes pavilon ajtaja előtt — folyópartként — két sor fegyveres. Katonazene zendít rá. Megbabonázottan ülünk fel a fekhelyünkön. Kifordult szemmel bámulunk ki az ablakon. Katonazene? Marsot vagy gyászindulót játszik? Hamisítatlan induló. Olyan Rákóczi-féle. Egy pillanatra minden összekavarodik bennünk. Azt hisszük, hogy álmodunk. Ez nem lehet való! Halálos ellenségeink marsot húznának a hazaindulók lába alá? Ez minden képzeletet és valót felülmúl.

A közelebb ülők minden kinti mozdulatot szóval is elmondanak: „Kinyílik a pavilon ajtaja." „Hármasával összekötve jönnek ki a rabok. Gályarabok." „A sorfalat álló katonák puskatussal kegyetlenül verik őket." „Megtorpannak." „Rogyadoznak." „Az ütések masírozásra nógatják őket." „Aki nagyobb ütést kap, vagy rosszabb helyen találja, meginog, térdre esik vagy elterül a föl-

dön." Az ütések huppanása az éjszaka csendjében félelmetesen felerősödik... A zene pokolivá és őrjítővé válik...

Szent Isten! Látott már valaha ilyet a világ? Zeneszóra ütikverik halálra az embert. Azokat, akik „mehetnek haza, és folytathatják munkájukat"... Ki bírja ezt az állati kegyetlenséget nézni? Ki bírja megőrülés nélkül ezt a sátáni zenét hallgatni?

A hold embersárgító októberi fényt szór rájuk, a lehullt őszi ember-falevelekre, akiket halálba kerget a zeneként hangzó őszi Tito-vihar... Bonckésem markomban szorongatom, de felmondja a szolgálatot. Tenyerembe ejtem könnyzáporozta arcomat, s levágódom a padlóra. A félelem, az iszonyat ájulásba és gyötrő álomba ringat...

1944. október 29.

Krisztus Király ünnepe. Még a nap is ragyogóbban süt, mint tegnap. Mintha a madarak mit sem tudnának az emberi nyomorúságról: Krisztus Király himnuszát zengik az emberek helyett. Egy éve szenteltük azt a kápolnát, amiért Krizosztom annyit fáradt. Milyen nagy öröm volt! Úgy éreztük, hogy Jézus királyi trónját állítottuk fel Újvidéken, amelynek legtöbb lakosa a trianoni szakításig katolikus volt, és magyar. Kinek a trónja áll ma itt? Novi Sadon... Titóé? Sztáliné? A sátáné? Ugyan hol van most a kápolna alkotója? Hogyan vészelte át a tegnapi masírozó mészárlást?

Kintről ételt küldtek be. Egyik őrünk hozza elénk, mert „húgom" kérte rá. Amíg eszünk, a többiekkel beszélget:

— Az öreg ferences papot nagyon megverték... Az egyik ember el akart futni, lelőtték. Most is ott fekszik arccal a föld felé...

Torkomon megakad az étel, kezemből kifordul a kanál.

— Meghalt az öreg pap? Hová vitték a halottakat?

Csend. Nem felel. Némán messze néz, mintha maga is keresné: hová is vihették őket? Vele együtt keresem az én drága főnökömet...

Délután gödörásás „pöcegödörnek". Csak ne lenne minden ásás olyan gyanús! Nekünk kell a gödör? Vagy a tegnapi áldozatoknak? Kristóffal nem mozdulunk. „A két pap is jöjjön!" Megyünk, de nem búsan! A sírunkban is meg akarnak gyalázni? Nem lehet! Csak megdicsőíteni! Isten és haza mártírjának lenni még dicsőség!

Kristóf véletlenül homokot hajít az egyik drugica ruhájára, s ezért az őr lelövéssel fenyegeti. Ám a lány csak nevet, mire az őr is lecsendesedik. Milyen olcsón adják ma a golyót! Szemükben drágább egy ruha, mint az emberi élet. Vagy ez csak olcsó ürügy, hogy egy drága életet kiolthassanak?

A homokos talajban gyorsan haladunk. Tényleg szennygöd-

röt ásunk? Szennyek vagyunk a szemükben? Lehet, hogy ezért a szennyért halt meg Jézus a kereszten... A szavaknak új értelmük van; meg kell őket tanulnunk. A „szenny" értelmét meg kellene néznünk Tito szótárában.

Lefekvés! Hogyan lehet a lefekvés sokszor kínosabb a talponállásnál? Hol van Krizosztom? Elvesztése elviselhetetlen. Most látom, mennyire szerettem. Persze vannak „vigasztalók". Bár ne lennének, mert a vigasztalás most nem gyógyír, hanem sebző tőr. Jó barátunk és atyánk elvesztésére lehet vigasz?

Éjjel ismét „látogatók". Ezek a „halálkuvikok" hozzánk szabadon járhatnak ki-be. Szemrebbenés nélkül tudják mondani: „A bűnösök meglakoltak!" Krizosztom, te is bűnös voltál, mert magyarnak mutattad magad? Halálkuvikok, ti nem vétettetek soha? A „kuvikok" eltűnése után voltak, akik tudni véltek szabadkai, zsablyai tömegsírokról, amelyekben legalább százötven hullát rejtettek el. A partizánok géppisztolyokkal kaszálják őket a sírokba. Agyonlövés előtt még a nőket is meztelenre vetkőztetik. A papok és a szerzetesek a kedvenc prédáik... Ó, ti eperfákra felhúzott „bűnösök", Tiszába és Dunába temetett „vétkesek", hányan lehettek, s mikor telik be csillagszámotok?

Esetleg dél vagy észak felé kell mennünk egy kicsit „dolgozni". „Sok a rom. Fasiszta testvéreitek pusztítása. Nyugalom, nyugalom! Nem lesz semmi baj!" Úgy, mint a kettes pavilon lakóinak?...

1944. október 30.

Amilyen semmitmondó az ég, olyan reménytelen az életünk. De mégis! Kintről azt üzenik: Nem biztos, hogy a főnök meghalt. Csak tudnék ebben egy szemernyit is hinni! Félek, csak vigasztalásnak szánták.

Délután a városba megyünk nyomdát takarítani. Mikorra odaérünk, egy másik csoport már elintézte. Emberbőségben vagyunk. A rabszolgákkal elrekeszthető a Duna. Talán nem is ezért vezényeltek ki, hanem hogy lássunk. A város feldíszítve; örvendező, táncoló csoportok mindenfelé. Miért e vígság? Hiába élünk a rádió korában, semmi hírt nem tudunk. Azért vigadnak, mert mások szomorkodnak? Győzelmi tánc az embernyomorúságok hekatombái felett? Mi vár ránk? Tánc? Bizonnyal nem ezeké, hanem a halálé...

Ismerkedünk a tábor embereivel. Mások baja feledteti a miénket. Kristóf könnyen barátkozik, van benne valami bűbáj. Mindenki a barátja. Mágnes ő, és vasporként húzza magához az embereket. Fáradhatatlanul jár közöttük lábat húzó szökdécselésel. Örök mosolyával a köd és a sötét felhők űzője. Kék szeme a fel-

hőtlen ég visszfénye. Ebben a szemben a nap fürdik még akkor is, amikor mások egén vihar tombol.

Én a főnökömet kutatom, mint Mária Magdolna az „elvitt" Jézust. De nem találom. Egész nap sírás fojtogat.

Bort kértem, és ostyát, hogy hajnalban misézhessem. Kristóf odaadta őket egy betegnek. Jól tette. A titokzatos kenyér és bor étel és orvosság. Mindnyájunknak most ezekre van szükségünk.

Úgy látszik, az érdekünkben nem tehetnek semmit, de ezt nem merik megmondani. Hitegetnek hát, hogy tartsák bennünk a reményt. Nem azt tartja-e a közmondásunk: A remény fontosabb, mint a falat kenyér. Ám ez csak arra jó, hogy biztosra vegyük végzetünket. Lassan csak az idő lesz kétséges.

Megsúgták: megnézték a temetőt. Új sírok tömege... Kiadósabb hantúak is akadnak, de Krizosztom atyát nem találták. Hát akkor hol van? A kórházakat is végigkutatták, de ott sem lelték nyomát. Talán elvitték a Duna másik oldalára, Pétervároradra? Talán? De minek? Nincs itt elég hely a halottaknak?... Ó, te gyilkos bizonytalanság! Szüntelenül imádkozom érte: mint élőért s mint halottért egyaránt. Egyre többször gondolok a „voluntas salvifica Dei"-re. Isten mindenáron üdvözíteni akarja az embert.*

Rabtáborunkban késő estig beszélgetés. Hol innét, hol onnét megszólal valaki:

— EMBEREK, NEM ÉRDEMES MAGYARNAK LENNI! Mit csináltak vezetőink? Véres razziákat! Úgy mondták: meg kell fékezni az orvgyilkos partizánokat, a rejtekükből lövöldöző népet. Majd pedig elfutottak, bennünket meg cserbenhagytak. Mi iszszuk meg tettük keserű levét...

**Ma se tudjuk, hogy Krizosztom atyát hová tüntették el ellenségei. Király Kelemen atya Naplóm című könyvében — a 155. oldalon — a következőket írja:*

„Ebben az időben hozta fel P. Krizosztom Budára az újvidéki zárda értékesebb kelyheit, egyházi ruháit. P. Provinciálissal mondottuk neki, maradjon Budán, mert a szerbek bosszúállók. Ma is előttem áll a vézna, beteges Krizosztom. Szemei különösképpen felvillantak. Szó szerint tagozva mondotta: ‚Budára jövetelemmel nem a magam irháját, hanem a rend értékeit óhajtottam megmenteni. Nekem egyszer van alkalmam, hogy életemet Egyházamért, hazámért feláldozzam; nem futok az alkalom elől!'

Visszament Újvidékre. P. Krizosztom rokona, Tallián József rendőrkapitány üzente neki, jöjjön pátereivel, mert indul az utolsó vonat.

‚Ha az utolsó magyar hagyja el Újvidéket — üzente vissza —, akkor, de csak akkor hagyom el őrhelyemet.'

Néhány nap múlva Tito kommunistái puskákkal, dorongokkal verték agyon. Első vértanúnk!"

A nagy csendben, mely e hátborzongató kijelentést szülte, más valaki szólal meg:

— Ez meg ez már megtagadta magyarságát.

De sohasem mondották meg, hogy kire gondolnak... Lapultunk. Szégyelltük magunkat. Hát lehetséges ez: a magyarságunk vásár tárgya? Nagy titokban Júdással kérdeztük magunktól: Vajon én is AZ leszek-e, Uram?... Jó, hogy a koromsötétség eltakarta piruló arcunkat... Kik lehetnek, akik így szólalnak meg? Beépített megvesztegetők? Hangulatirányítók? Az esetleges válaszok és megjegyzések besúgói? Már féltünk egymástól is. A bizalmatlanság egyre elviselhetetlenebbé teszi összezsúfoltságunkat.

Reggel a szakembereket munkára viszik. Este ellentmondásos hírekkel térnek vissza. De leginkább olyanokkal, amelyek kegyetlenségük miatt hihetetlenek... Délvidék a magyarság „nagy temetője" Mohács után. Elhagyott lövészárkok nagyon alkalmasak erre. Takács Ferenc oltártestvérem, több golyóval a fejedben és ötszáz mártír híveddel, a hihetetlent hitelessé tudnád tenni, ha tetemre hívhatnánk...(1)

1944. november 1.

Mindenszentek ünnepe.

Milyen szép ünnep lenne, ha szabadulásunkat hozná! Türelmetlenkedünk. Hol a baráti segítség? Miért ígérték? Mátisék se segíthetnek?

Délelőtt vagy nyolcszázunkat sorba állítanak. Minden jel arra mutat, hogy megyünk. Hová? Minek? „Húgom" könyörög a katonának, hogy velünk maradhasson, de elkergetik. Kristóf mérges:

— Ezért bosszút állok!

Istenem, az beszél bosszúról, aki egy legyet se tudna megölni! Nyelvbotlása mutatja: lazulnak a lélek eresztékei. Aki fent van, leeshet. Aki erős volt, gyöngévé válhat.

Lovaskatona a vezetőnk. „Utánam!"

Nem messze a Duna. Lábunk elé fröccsenti haragos habjait. Velünk szemben Pétervárad. A vár olimpuszi nyugalommal néz át ránk, akik annyira nyugtalanok vagyunk, mint a Duna vize. Örökké azt a Dunát kerülgetjük, ami — a hírek után — az embervértől inkább vörös, mint kék. Ha távolabb valamit hánykolódni látunk a hátán, hullának véljük. Megesküdnénk rá. Úszó sírhantok. Elég gyakoriak. Ezek a Duna „tiszavirágai"! Szárnyuk: piros-fehér-zöld. Most virágoznék a Duna? A magyar Duna?

Kompra ülünk. Egyszerre süllyesztenének el bennünket? A Duna közepén? Hallottunk már efféléket! De hát őrök is vannak velünk. Mi lenne, ha belevetném magam a vízbe? Észrevétlen bele-

csúsznék, mint béka a tóba ember közeledtekor... Elsodorna a víz? Utánam lőnének? Megmenekülnék? Vagy?... Ki erőszakolja bennem ezt a szabadulással vegyes halálkeresést? Luthernek lenne igaza, hogy egyik vállunkon jó, a másikon meg rossz angyal ül. Örökké viaskodnak, hogy melyikük szerint menjünk. Most a rossz angyalom sarkantyúzna? Mégpedig kegyetlenül!

A Duna másik oldalára érünk. Már nem gondolunk az elsüllyesztésre. A halálnak sok neme lehetséges. Milyenek?

Pétervárad állomására menetelünk. Estefelé van. Napnyugtára jár az idő. A falu harangocskái konganak. Újvidékéi mélabúsan utánunk lopakodnak. Mintha mind lélekharang lenne.

Kristóf mellettem sántikál. Megbököm. Szemében a lenyugvó nap sugarai búcsúzkodnak.

— Kristóf, halottak estéje van! Nekünk harangoznak? Egy órát szólnak ilyenkor a harangok, hogy imádkozzunk a megholtakért. Bennünket már ezek közé számítanak?

Milyen különös, amikor az ember élőhalott! Szólnak-e még nekünk valamikor a nándorfehérvári győzelmet hirdető déli harangok?

Az állomás előtt hosszas várakozás. Az őröknek könnyebb: esznek-isznak. Aztán vonulás visszafelé. Mintha csak a zsidók összevissza való pusztai vándorlását utánoznánk. Csak nem tart negyven évig? Vonulunk, de nem bandukolva. Nem a vásárra hajtott marhaként csendesen. Felhangzik a vezényszó mindenfelől:

— FUTÁS! FUTÁS! FUTÁS!

Futás fel az égbe kapaszkodó várba!... A börtönbe!... Futás! Futás!...

Nyolcszáz ember lihegésétől remeg a levegő. Mintha vihar közelednék. Hörgésük: távolról elhaló égdörgés. Nemcsak fiatalok alkotják a végtelen sort, hanem idősebbek is. A kormeghatározásnál nem használtak mércét. Csak araszolták vagy lábalták az éveket. Az ötvenen jóval felüliek is belefértek ebbe a csizmába. És nemcsak az egészségesek, hanem a betegek is. Mert erre meg egyáltalán nem voltak tekintettel a „sorozáskor". Futniuk kell, különben puskatus csörren a hátukon; az őrök lovai eltiporják. Futniuk kell, ha kiszakadt szívüket tenyerükben viszik is le a várbörtön mélyére... Krizosztom, mit csinálnál, ha itt volnál? Nem volt-e veled irgalmas az Úr?

Kevés bámulónk mutat részvétet. Krisztus keresztútja is ilyen megvetett lehetett! Érzéketlenek, mint a várkapu, amely futásunkban megállít. Noha ő a maga fura módján üdvözöl bennünket: hatalmas vörös csillag van felette. A kapun pedig nagy halálfej, s alája pocsétázva: MEMENTO MORI!

Fuldoklásunkban mindnyájunkat szíven üt ez a gyilkos „hu-

mor", ez a kitárt karú fogadtatás. Valamikor milyen szent figyelmeztetés volt a szerzetesek számára: Emlékezz a halálra! Ez a figyelmeztetés nem a koporsóba hajszolta őket, hanem az igaz élet útjára. Nekünk Dante figyelmeztetésének szánták: Aki ide belépsz, hagyj fel minden reménnyel!

Bizonnyal nem véletlen, hogy éppen halottak estéjén hajtanak be ezen a kapun. Felejthetetlen ez a halálos diadalív. Mintha számunkra úgyis nem mindenre ez lenne láthatatlanul rárajzolva! Még a kapu csillagján csivitelő veréb szárnyára is. Felejthetetlen est. Felejthetetlen koponya. Felejthetetlen kapu...

A mellettünk álló őr megkérdezi Kristóftól:

— Hány óra van?

— Nyolc.

Együtt nézik az órát, de az őr nem adja vissza.

— Úgyis elvennék... — mondja.

Kristóf ránéz, s az ő mindent látó bűbájával mosolyog:

— Nincs már rá szükségem...

Az ilyen mondat félelmetesebben kong, mint a két helység lélekharangja.

A falba vágott nagy ajtón libasorban megyünk be. Utána, mélyebbre, egy kis ajtón. A halálfélelem doha csap meg bennünket. Egyszerre minden eszembe jut, amit a várbörtönökről olvastam valaha. A földalatti kazamaták. Az osztrák Kufstein, a török Héttorony...

Az egyik ember elájul. Életében most szippanthatott először valódi börtönlevegőt? Neki is hasonló emlékek jutottak az eszébe? Emlékük elég az öntudatvesztéshez? Valóban: dohosságával, nyirkosságával, ablaktalan sötétségével nem éltető. Inkább koporsókként állnak előttünk, mint zárkákként. Hányan halhattak meg már bennük? Aki az imént elájult, ezekről már hallhatott valamit?

Sok zavargással elhelyeznek bennünket a „zárkákban". Mielőtt elválnék Kristóftól, pápai áldásban részesítjük egymást.

A környezet, a hangulat síri. Az emberek egymásután jönnek gyónni. A Betszabéval való vétkezés utáni Dávidként rogynak térdem elé, s mintha az egész belsejük egyszerre szakadna ki, a nagy bűnbánókkal együtt hörgik: „Vétkeztem az Úr ellen!" „Én tíz éve gyóntam utoljára." „Én tizenöt éve." Van, aki elsőáldozáskor... Ó, hát ezért kellett nekünk idekerülnünk, hogy ezek meggyónhassanak? Az embert üdvözíteni akaró isteni szándék milyen különös utakat és módokat keres!... Valóban: a füstölgő mécsest se oltod ki, Uram?

A volt katonákat kiszólítják közülünk. Mindegyik arcán a búcsúzkodás békessége ragyog... Valahol vígan harmonikáznak. Aztán itt megint ránk terpeszkedik a csend. De ez egészen elütő az

eddigiektől. Nagy skálája van a csendnek. De nem mindegyik rivotortói!

1944. november 2.

Reggel Kristóf azzal kelt, hogy sokan továbbmennek. Vagy kétszázat hagynak itt. Ha a sorban utolsónak állunk, talán lemaradunk. Jobb lenne közel Újvidékhez... Különös: az ember reggel inkább gondol az életre, mint a halálra.

Valóban sorakoztatnak, s kétszázat leszámolnak. Örülünk: itt maradunk! De jön a katona.

— Popovi napred! Nem lehet maradni!

A sor végére állít bennünket. Nem sírunk, hátha azért kell továbbmennünk, hogy valahol néhány emberen segítsünk. Esetleg valaki a Jézustól emlegetett pohár vizet várja. Isten útjai nagyon tekervényesek.

A falu szélén a nyakunkba teszik a gépfegyvert. Miért cipelnék, miért cipekednének, ha itt vagyunk mi? De egyáltalán: minek a gépfegyver?

— Ha ledobjátok, jaj!

Aztán kezdődik a tegnapi maratoni biztatás:

— Hajrá, futás! Futás!

Miért kell futni? Elcsigázottan, legyöngítetten, gépfegyverrel terhelten... Nehezen megy? Elő a puskatust! Ütik, akit a futásban elérnek. Ez is az emberek „elintézésének" egyik modern módja?

Egyesek féltik a puskájukat. Kell az még másra is... Ágakat törnek, dorongokat vágnak, lapátokat szereznek, s ezekkel csépelnek, hadaróként, bennünket. Pop! Pop! Pop-pop-pop! Mintha mindnyájan üllők lennénk, ők meg pörölyöző kalapácsok.

Jobbomon egy negyven év körüli férfi rogyadozik. Tölténytár a vállán. Szótlan, mint a töltényei. Mintha a bánata nehezebb lenne a válla terhénél. Szent némasága tiszteletre késztet. Amikor lecsillapodott egy szusszantásnyira a hajsza, közvetlenül az út szélén egy keservesen nyávogó kiscicát vettünk észre. Nekem a Jézust sirató asszonyokat juttatta az eszembe. Isten küldte. Ha ember nem sír fölöttünk, legalább állat sajnálkozzék. A sajnálat olykor hathatós balzsam lehet a sajgó sebre. Barátom hirtelen a sapkájához nyúl, és térdre esik. Sapkáját a kiscicára veti. Riasztólövések! Gyorsan feláll, és sapkájában ölébe emeli a cicuskát.

Bennem meghűl a vér.

— Ember — kiáltok rá —, mit csinál? Agyonlőhették volna! Nem megmondották: Egy lépés ki a sorból, és a halál fiai vagytok!

A kis cirmost a keblébe rejti. Rám néz, de úgy, mint aki egészen mást lát, mint akire néz.

— Atya, ilyen nyávogó macskával álmodtam az éjjel. Hogyan hagyhattam volna hát ott?

Száraz kenyérdarabocskát kotorászik elő a zsebéből, s álmai alanyának nyújtja. Az a halálos éhség vadságával markolja meg karmaival. Kidülledt szemmel nyalja, de nincs ereje, hogy harapjon belőle. Hát csak szaggatottan, keservesen sír.

Emberem veszi szájába a kenyérkét. Pempővé csócsálja, mint anya gyermekének. Ezt a cicuska már fulladozva nyelegeti, a férfi pedig boldogan suttogja:

— Pontosan így sírt álmomban is. Pontosan. A szeme színe meg olyan, mint a kislányomé. Pontosan... Ugyan mi történhetett szegénykével? Ugyan mi az én elrabolt kis cicámmal?...

Elfordítottam róla a szemem, mert arcán cicaszem nagyságú könnyek pörögtek alá. Azt hiszem, hogy az ilyen könnyekből lesznek a fejünk feletti éjjeli csillagok...

Tekijába érünk. Búcsújáróhely.(2) Az őr gúnyol:

— NO NEM SEGÍT KRISZTUS ÉS ANYJA, MÁRIA?

Milyen különös: minden kommunista ösztönösen hitetlen és hitgyilkos meg térítő Lucifer számára. A dragurica csúfondárosan keresztet hány magára. A rózsafüzéremet letépi oldalamról. Sohasem gondoltam volna, hogy Tekijára így fogok „zarándokolni". Kik ezek a Krisztus-gyűlölők és Mária-gyalázók?(3) Sorsunk nem lehet más, mint azé, akinek keresztjét hordtuk rózsafüzéreinken... Gyorsan halad a meggyötört tömeg kálváriája felé. Igyekszik, hogy kevesebb ütést kapjon. A szögeket, a lándzsát és a keresztet úgysem kerülheti el.

KARLOVÁC. Kettőszáznegyvenet itthagynak „munkára". Mi is igyekszünk soraikba, de őrünk újra szól:

— Popovi napred! Nem lehet!

És az első sorba állít. Kérdezgetnek, faggatnak: Mit csinál-

tunk, miért szolgáltuk ki a fasisztákat? Mi? Mi? Hogyan? Talán orvul lövöldöztünk rátok pincéből, padlásról, fáról, szalmakazlakról, mint ti tettétek? Talán SS-katonaként fogtatok el bennünket?

Közben mögöttünk „elintézik" a kis „német" katonát. Odahívnak bennünket. A protestáns lelkészt is. A földön előttünk a csupa vér „német" áldozat. Miért nézetik velünk ezt a csaknem halottat? Arcunkon kémlelik a hatást. Mögöttünk állnak hóhéreszközeikkel, akik a sír szélére verték a lábunknál lévőt. Uram Isten, ez lenne az utolsó pillanatunk? Mögöttünk valaki ránk ordít:

— Senki se merjen hátranézni!

Szóról szóra ezt mondta a két angyal is Lótnak. Szodoma és Gomorra áll hát mögöttünk kénköves pusztításával?

SENKI SE MERJEN HÁTRANÉZNI!

Rémület!

Vasvesszők, lapátok, dorongok csapnak ránk. Fejcsontok repednek, hátcsontok törnek, forró vér önti el arcunkat. Vörösben ködöl előttünk a világ. Ingadozunk, mint a vihartól korbácsolt nád. Kapaszkodnánk önmagunkba, mint a vízben fulladozó. Hóhéraink vasvesszeje korbácsolja fel emlékemben a Biblia szavait: „Béliál népe mindig olyan, mint a tüskebokor. Kézzel nem fogják meg az embert, csak vassal és lándzsával."

Az őrök addig vernek bennünket, amíg beleizzadnak. Közben isznak. Nekem pedig megparancsolják:

— Töröld le a többieket!

Szegény Kristóf! Fején, homlokán repedés. Vastag érben folyik a vére, mint a limpiászi Krisztusé... Az ő sebét látva magamét észre se veszem.

Szédülök a látottaktól, borzadok a tapasztaltaktól. A kegyetlenség és a vér tengerében úszunk. Egyszerűen nem értem világunkat. Hogyan zuhanhatott az emberiség a gonoszság ilyen feneketlen mélységébe? Ki szabadíthat meg bennünket ettől és a vörös

tébolytól? Lenin arca jelenik meg vérködös szemem előtt, mert élete utolsó pillanataiban ő is ilyennek látta alkotását. S kereste, ki változtathatná meg? Halálos ágyán állítólag ezt mondotta volna:

Nagy hibát követtem el! Borzalmas éjjeli lidércnyomás számomra érezni, hogy elvesztem abban a vértengerben, amely a megszámlálhatatlan áldozatból származik. Túl késő ezt visszafordítani! Hogy hazánkat, Oroszországot megmenthessük, tíz olyan férfival kellene rendelkeznünk, mint Assisi Ferenc. Ilyen férfiakkal megmenthető lenne Oroszország!

Félek, annyira elromlottunk, hogy Assisi Ferencek légiói se segíthetnének már rajtunk...

Megyünk tovább. Indulás! A menet tempóját ütlegeléssel szabályozzák. Lapát, bajonett, puska, dorong — mind munkában. Kristóf kordáját elvágják, s az egyik kísérő hátba szúrja. Én csak arra ügyelek, hogy semmi se érjen váratlanul, s ne nyögjek fel. A nyögés ugyanis nagyon tetszik nekik. „Marica, cigo!" Sohasem jutott eddig eszembe, csak most: Jézusról senki se jegyezte fel, hogy akár a keresztútján, akár a felszögelésekor nyögött volna. Nem akarta gyönyörködtetni hóhérait?

Olykor lopva Kristófra pillantok. Nem értem, „a fájdalmak férfia" hogyan bírja még a gépfegyvert is?! Nem lehet ez könnyebb neki, mint védszentjének vállán az isteni teher. Valóban, a kínok sodró folyóján viszi mérhetetlen terhét. Mindig attól rettegek: legközelebb már földre rogyva látom. Amint véres hajával és arcával, összetört vállán a géppuskával, szétbomlott ruhájában akadozva, meggörnyedve vonszolja magát fölfelé, kiszakad belőlem: „Uram, te is így mentél keresztutadon!" Amikor már semmiképpen se bírjuk a terhet, engedik, hogy másoknak adjuk át, a névtelen Cirenei Simonoknak...

Kúthoz érünk. Fél óra pihenő. Kis partizánka ad vizet. Kristófnak a szájából is vér szivárog. Mintha a lenyelt víz vérré változva csorogna vissza. Valamikor „víz és vér folyt ki a lándzsával átvert szívből". Átverték volna már az ő szívét is? „Elvérzik ez az ember, elvérzik!" — motyogom magamban, s tehetetlenségemben ráz a zokogás kényszere.

Milyen rövid egy fél óra a halálra hajszoltaknak!

Föl! Tovább! Gyerünk!

Milyen nehéz felállni! Csak felállni, hát még utána futni?... Mert ez következett a biztató ütésekre. Mintha követ cipelnénk. Halálosan éget a forróság. Minek a köpeny? Csak elviselhetetlen teher. Úgyse lesz már szükségünk rá... Kristóffal egymásra nézünk. Mindketten ugyanazt gondoljuk.

Délután Kristóf már nem bírja a gyaloglást. Nagyon megrúgták a lábát is; ér és ín szakadhatott el benne. Dörzsölöm. Segíteném

őt, de ütésekkel továbbhajtanak. Különös, mennyire bírom már az ütéseket. Hát nemcsak a kutya szokhatja meg a verést, hanem az ember is? Nem is olyan fájdalmasak a szokványos dorongok és lapátok. Tompa fájás csupán. A következő azonban nagyon fáj. Puskával döf oldalba az egyik őr. Kicsusszan a számon: „Jézusom, nem több ez már a tiednél is?"

Kristóf nem bír jönni. Karját vállamra veszem. Segítene más is. De ő teljesen elernyed. Ő, a kemény jazigóz! Néhányan cipelnénk, de a cigó csúfondárosan letiltja:

— Majd az anyját is idehozzuk, nem?

Ebből már a végrehajtó hóhér beszél: MEG KELL HALNIA!

Kristóf rám néz... Utolsó sóhaja:

— Sic debuit esse! Így kellett ennek történnie!

Elájul. Négyen cipeljük... Már látszik a következő falu templomtornya. A távolság lehet két-három kilométer.

A tiszt ránk szól:

— Tegyétek le ide a kazal mellé! Ti meg előre!

Ránézek, s csak ennyit mondok neki:

— Testvérem, engem is lőj mellé!

— Menj a fenébe! — mordul vissza, s a többiek után lódít. Milyen taszító erő van az egészséges, ellenséges emberben! Azt hittem, hogy a templom tornyán állok meg... Templom! Mit nem adnék érte, ha benne egy szentmisét mondhatnék! Erőt kapok a tudatból, hogy a templom árnyékából néz bennünket Valaki...

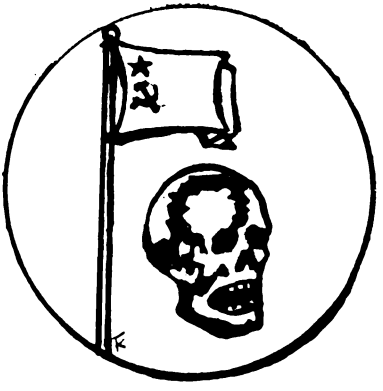

Hátrapillantok. Nem lőtték agyon Kristófot! Éppen jön egy orosz teherkocsi. Halálfejes zászló különbözteti meg a többiektől. Erre emeljük rá. A csuklyáját is ráteszem. Az egyik katona felugrik a kocsira, s előrerohannak az ájult Kristóffal. „Ennek így kellett történnie!" Miért? Mert így láttad tenyered vonalaiban? Miért? Ez ugyanaz a kérdés, amelyet kétezer év óta felvetünk Jézus keresztfája előtt is. És a válasz csak ez: Ennek így kellett történnie!

Tehát beteljesedett, amit nem a földön írt meg valaki...Mily nagy titok lappang e mondat mögött...

Testvérem, látlak-e még valaha élve vagy halva?

Közben esik az eső. Az ég sír, mert nekünk már könnyünk sincs, csak vércseppjeink vannak, de abból is egyre kevesebb. Sötétedik. Egy szerb kocsin utánunk hozták az eldobott palliumokat. Örültem nekik. Hátamra terítem őket, hogy ne érezzem annyira az ütéseket. Mire a mellettem lévő őr az oldalamba szúr a puskájával. Ehhez hasonló fájdalmat még nem éreztem. A vesémet sérthette meg? S ezzel a fájdalommal menni előre? Miért nem ájul el az ember? Ha kívánjuk, miért jön olyan nehezen a halál?

A faluszélen egy teherkocsi körül csődület. A halálfejes zászlóról arra a kamionra ismerek benne, amelyik Kristóffal elrobogott. Ó, de odamennék! Ó, de szeretném megnézni, megcsókolni! Ám a rám pufogó ütések kényszerítenek, hogy menjek tovább a többiekkel. Isten veled, Kristóf testvérem! Isten veled, te ezerzamatú jászgyümölcs! Isten veled, te aranydalmatikás mártír!

A faluban halálos csend.

Az egyik fiatal kísérő magyarul mondja:

— Apám, miért maradtatok itt? Miért?

Ebben a hangban már részvét csendül meg. Mégsem tudok neki felelni. Bizonyos kérdésekre sokszor nincs felelet. Mondjam azt: „Mert szerettünk benneteket!"? Nagyon banálisan hangzanék a helyzetemben. Vagy kérdezzem: „Miért fusson az ártatlan?" Attól kérdezzem, akinek a fejét telegyömöszölték „bűneink sokaságával"?

Kulacsot látok nála. Nyelvem szájam padlásához forrasztva. A szomjúság még a talpamat is égeti. Vizet kérek tőle. De az nincs, csak bora, abból meg nem adhat. Kétezer év távlatából hallok egy halk sóhajtást: „Szomjúhozom!" Szomjúság! Talán te vagy az egyetlen, amit a sátán teremtett. Ezért elviselhetetlen!

A faluban leszámolnak bennünket, de ütésekkel. Még egy utolsó „simítás" rajtam, s ott vagyok, ahol Kristóf. Halálos fáradtan görnyedek, testileg-lelkileg. Láz is gyötri minden tagomat.

Jönnek az emberek: gyóntassam meg őket! Most! Ne várjunk reggelig! Az éjszaka folyamán sok minden történhet. Mintha hangsúlyuk azt mondaná: Vedd le vállunkról a malomkövet!

Roskadoznak a bűntudat és a szenvedés alatt. Ők már tudják, mi a bűn, mi a szenvedés... Mint pap most érzem életemben először vakító öntudattal: Herkules vagyok Jézus erejével — rogyadozó gyöngeségem ellenére is —, aki a bűnhegyet is le tudja venni az ember válláról. Boldog vagyok erős erőtlenségemben is!

Felültetnek, mert magamtól nem bírok. Hiába minden erőfeszítésem, nincs erőm tartani magam.

Sokan vannak. „Bánjátok meg bűneiteket!" Közösben oldozom fel őket. Elmondottam-e a szentségi szavakat? Nem tudom. Visszadőlök a palliumra. Az egyiken fekszem, a másikkal — Kristóféval... — takaródzom. Ő ugyan hol van most? Él még, vagy már halott? Szeretnék hozzá imádkozni, de nem bírok már imádkozni se. Még csak sírni se. A test már mindenre erőtlen, csak a halálra nem. Vagy még arra is?

Adj, Uram, örök nyugodalmat!...

Lázas alvásba merülök.*

1944. november 3.

Reggel hozzám jön a fiatal kísérő.

— Vetkőzzék le! Néhány napig ne mozduljon ki! Az ajtóban lesik, és ha kilép, agyonverik. Magát is!

Nem hangzott hihetetlenül. Tudok nem egy pap kivégzéséről. Tudok helyet, ahol még a templomot is lerombolták. A temetők sírkeresztjeit kirángatták, elégették.

— Ne mozduljon ki — folytatta kísérőm —, ha élni akar! Mi néhány nap múlva elmegyünk, s maguk ittmaradnak. Talán inkább életre, mint halálra...

Rabtársaim etetnének, ha bírnék enni. Jó így is. Bizonyos tompultság zsibbaszt. Az életösztön alszik? Sűrű, gomolygó ködben bukdácsolnak az emlékeim: Krizosztom utolsó futásával, Kristóf búcsúzó rám nézésével. Aztán melléjük zuhan a szegény kis „német katona". Véresen. Elszálló lelkével az ajkán. Senki se tudja, kicsoda ő, csak én. Újvidéken nálam gyónt. Tiroli kapucinus testvér, Michael Weider. Menekülés közben két olasszal együtt fogták el. A szerb partizánok elvették a pulóverét, és SS-katonakabátot húztak rá. Ezzel halálra is ítélték. Szándékosan vagy meggondolatlanságból? Így lett a leggyűlöltebb az, aki sohasem volt SS. Borzalmas, milyen a feje. Sebes, dagadt, véres, kék... Ugyan mit érezhet ő? Bizonnyal megölik. Nagyon sajnálom. Félek? Mi lehet otthon? Hazakerülök még? Sötét, gomolygó gondolataim csaknem megölnek...

Új őröket kapunk. Ezek helybeliek. Talán ezek rendesebbek lesznek. Az első rendelkezésük: Nem mehet ki senki!

Hol van a táskám? Ennék. Másnap kerül csak elő: üresen. Pedig már éhes vagyok. Ám mégsem baj, mert még bírom a feketével. Előttünk német katonák jártak itt. Nagy üstökben feketekávét hagytak nekünk. Most mindnyájan erre járunk. Jézus szere-

Kristóf atya sorsáról még ma sem tudunk többet. A második vértanúnk is eltűnt, mint az első.

tett forrásokhoz járni, s mellettük felejthetetleneket mondani. Vajon mit mondana a feketekávés kondérunkról? Egy bizonyos: számunkra életforrás volt.

Megint elmúlt egy nap. Az emberek ébredeznek. Kezdenek munkába járni, de különösen élelmet szerezni. Edényeket hoznak, és babot. Sőt: italt is. Az üres Indija falu üres házaiból. Miért üres? Hová lettek boldog és boldogtalan lakói? A cserkészők rémes meséit ismételjem? Én bent ülök, ám magam is ébredezem. Kezd bennem világosodni, mi is történt. Hosszasan sírok... Idegösszeroppanás?

Néhány nap után átmegyek a szomszéd házba, ahová vízért járunk, és nappali árnyékszékre. Éjjel kübli járja. Mosakodom. Minden véres. Ruháim csupa fakult vérfoltosak. Testemet kékségek, sebnyomok pettyezik. Térkép vagyok. A turini lepel gyönge másolata. Anyám, ha látnál! „Megszámlálták minden csontomat!" De még élek. Életre ítéltettem volna?

Amikor társaim a házbelieknek elmondják, hogy mi vagyok, készséggel segítenek. Szereznek ruhát. A falu beteg, öreg papjától fekete zakót hoznak. Ellátnak étellel-itallal. Kicsit szégyellem, hogy kivételezett vagyok. De tudom: nem nekem, hanem a papnak teszik. Megmaradt pénzemből adok nekik. Katolikus magyar-horvát család. Áldja meg őket az Isten!

Az egész rabbanda együtt ül letargikus érzéketlenségben. Egy sincs itt lelkileg, csak testileg. Egyszer csak felpattan székéről az egyik kísérő őrkatonánk. Baltát ragad, a kis német „katona" mellé ugrik, s baltájával a szemünk láttára agyonveri. Csapkod, mintha mészárszékben dolgoznék. Őrült? Az áldozat védelmére nincs egy kukk, nincs egy mozdulat, nincs egy tiltakozó hang. Részemről sem! Életem örök szégyene! Már most égeti a homlokom. Ekkora silányság is rejtőzhet az emberben? Barommá csökevényesedhet, és társa legyilkolását is csak az ő szemükkel nézi? Csak az a fontos, hogy nem ÉN vagyok az áldozat? Péter, Olajfák-hegyi Péter, hol van Jézust védő kardod és a tizenegyet megszégyenítő bátorságod? Mi tőled csak ezt vettük volna át: „Nem ismerem ezt az embert!"?

A gyilkos a testet az udvar szemétdombja alá rejti. Rejti? Ki elől rejti? Hát nem megbizatásból gyilkolt?... Vagy e hellyel még a holtat is gyalázni akarja? Velünk eltüntetteti a véres nyomokat. Káin, eltüntethető a testvérgyilkos nyom?

Másnap ez a Káin hozzám jön.

— Hát te hány embert öltél a Dunába?

Uram Isten, hányszor kell szembenézni a halállal, amíg végül az ember a kis német sorsában részesülhet? Mikor megtudja, hogy

szerzetes vagyok, nem bánt, nem ragadja fel baltáját, hanem így köszön el:

— De este jövök!

Egész nap várom és készülök, ha már a mártíromságom Isten tervében van. „Legyen meg a te akaratod!" A másik kettőnek a vértanúságban is testvére akarok lenni!

De nem jön se este, se reggel, se később. Miért nem? Mert még „nem jött el halálom órája"?

Társaim jók, figyelmesek. Főként a temeriniek. Maguk közé vettek. Ők komolyabbak, korosabbak is. Minden hozottból juttatnak. A fekvőhely, a takaró, a bögre tőlük van. Egész vagyon. Nemcsak a gonosz szív, hanem a jó is kimeríthetetlen mélységű kút.

1944. november 12.

Örvendetes hír futkároz közöttünk: A BETEGEK, ÖREGEK MEHETNEK HAZA! Maguk az őrök sugdossák leginkább. Néhány napja már magam is kijártam dolgozni, így nem kerülhettem a szabadulók listájára. Ó, mennyire bántott! Vasárnap reggel, amikor indulnak, utánuk loholok, közéjük akarok állni, de az őr visszazavar.

— Neked itt kell maradnod!

Uram, mégiscsak halálraítélt vagyok? Csak tudnám, hogy miért? Csak tudnám, hogy mit szolgálok vele? És csak tudnám, mit szolgálok az életemmel?

Később tudjuk meg, hogy nem hazafelé mentek, hanem A DUNÁBA KERGETTÉK ŐKET!

Leroskadok az Isten érthetetlen intézkedései alatt. Akaratom ellenére is akarja, hogy éljek...

Hídépítésnél kellene dolgoznunk. Mivel néhányunknak nincs megfelelő ruhánk, a vezető mérnök megengedi, hogy a falu közelében maradjunk, ott dolgozzunk valamit. Azt a munkát adja, hogy a vasút mentén elhelyezett, de fel nem robbant aknákat szedjük fel. Szakértőknek se veszélytelen ez, hát még tudatlanoknak! Munkatársaim haja az égnek áll, s elfutnak. Az aknahalálnál szebbet is el tudnak képzelni. Számomra nem lenne jobb, ha az egyik akna tényleg felrobbanna a kezemben?

Nekiállok. Óvatosan keresgélem őket, és olvasom feliratait. Német aknák. Látom, hogy a biztosítót nem távolították el.

Egy se robbant fel. A csoportvezető vasutas csodálkozva kérdezi:

— Te mérnök vagy?

— A fenét!

Mi mást felelhettem volna?

Gyorgye, a hídnál dolgozók szerb vezetője azt akarja, hogy menjek oda dolgozni. Nem megyek. Két nap múlva jelentik: Nagyon haragszik az öreg, amiért nem fogadtam neki szót. Valami nem jót ígér...

Este azzal jönnek haza:

— Gyorgye kiment a Dunára csónakon horgászni, s aknára futott. Kaput neki!

Először vasúti brigádnál ügyködöm, majd iskolából kórházat kell alakítanunk. A szükséges felszerelést üres lakásokból és pincékből kerítjük elő. Útközben valami börtönszerű épület előtt mezítelen akasztott emberrel találkozunk. Az efféle nem valami szen-

zációs dolog már a számunkra, mégis megfigyeljük. Szeretnénk elolvasni, miért húzták fel, s mi lehet a neve. Az őr látja igyekezetünket. Foghegyről veti felénk:

— Így jár, aki szökni próbál!

A mellettem lévő megjegyzi:

— És jól jár! Az élet sokszor nehezebb a halálnál.

Én meg azt gondolom magamban: „Az élőt kötél nélkül is napjában többször bitófára lehet húzni."

Azt a hírt kapom, hogy otthon minden tárva-nyitva áll, de minden a helyén van. Vondra főtisztelendő hetenként két szentmisét mond, és minden este litániát végez. Sokat imádkoznak az elhurcoltakért, szenvedőkért, meghaltakért. Milyen jó lenne otthon! Látom az oltár lobogó gyertyáit, a könnyezve imádkozó népet. Mintha a szentek biztatóan néznének rám... A vágy csodálatos szivárványt tud lelkünk egére varázsolni.

1944. november 10—20.

Mindennap munkába megyünk. Vasárnap nem megyek, nem is erőszakolnak. Napközben újabb transzportokat látunk lefelé vonulni. A varjak egyre többen és egyre hangosabban károgtak fölöttünk. Szinte félelmetes a károgásuk. Meddig tart még ez az embercsordázás? Ezeknek ugyan hol lesz a vágóhídjuk?

Sebeim gyógyulnak, csupán a vesém körül szúr. Az aknák szedése nagyon nehéz volt.

Levelet kapok, levelet! Látogatóm jön otthonról, Dragisevits Z. Ruhát, élelmet hoznak. Csodálkoznak, hogy élek. A magyar közmondás szerint akinek halálhírét költik, az hosszú életű lesz. Majd meglátjuk, igaz-e ez minden esetben. Búcsúzáskor a fülembe súgják: Szentfülöpön — immár ismét Filipovo — a sváb falubeliekkel megásatták tömegsírjukat, és a széléről belelövöldözték mindnyá-

jukat. Az egész falut! Méghozzá elsőpénteken! Azért e napon, mert az egész falu nagy Jézus Szíve-tisztelő volt? Király Kelemen atyára gondolok. Ez az ő szent szülőfaluja. Ugyan hol van? Él-e? Ha egyszer megtudja a nagy tragédiát, fájdalmában egy sírfalura fog roskadni...

1944. december 3.

Ma nem megyek ki dolgozni.

Tegnap a szomszédasszony Újvidéken járt, s Huftkusztól ostyákat hozott.

— Szenteltek! — súgta.

Jézus tehát ilyenformán is utánunk jött. Azért, mert karácsony közeledik? Már az adventi harangok csilingelnek reggelenként, s csalogatják a glóriát éneklő angyalokat. Rejtett boldogsággal meg-

beszéljük, hogy házukban reggel többen összejövünk áldozásra.

Este a sarokba húzódom, magányt varázsolok körém. Előveszem a breviáriumot. Nekem ez mindig Jákob kútja, amiből a szamáriai asszonnyal mindannyiszor Jézust merítem ki. Kicsi, erősen füstölgő és nyugtalan lángú mécsesem világánál beleolvasok az adventi részbe:

„Akkor majd együtt lakik a farkas a báránnyal, és a párduc együtt tanyázik a gödölyével. Együtt legelészik a borjú s az oroszlán. Sehol sem ártanak, s nem pusztítanak, mert a föld úgy tele lesz az Úr ismeretével, mint ahogy betöltik a vizek a tengert."

Elborul a lelkem. Ezt kellene hozni Jézusnak, ezt karácsonynak! Békét, szeretetet! S mit hoz helyette? Békétlenséget, gyűlöletet. Janus-arcom vak. Az előre néző vak. A visszafelé kutató sasszemmel lát. Látom a halálra hajszolt ezreket, a szentfülöpi tömeggyilkosságokat, a Dunába kergetett hazaindított öregeket, betegeket, Krizosztomot, Kristófot, a kis németet... Nem, nem. Nem karácsony ez, hanem nagypéntek. Nem nemzetek születése, hanem nemzetek KIIRTÁSA. Nem Izaiás csörgedeztet nekünk karácsonyi mézet, hanem Jeremiás önti epéjét nagypénteki kelyhünkbe:

„Szép növésű, termékeny olajfa!
Pusztítsuk el a fát,
ereje teljében vágjuk ki az élők földjéről,
úgyhogy még a nevét se emlegessék többé!"

Mécsem kialudt, mintha szomorúságom borult volna rá fullasztó kendőként. Sötétség bent, sötétség kint. A breviárium vakmozdulatomra földre esik...

1944. december 4.

A munka megkezdése után az emberek nagy kiabálással futnak vissza:

– MEGYÜNK HAZA!

A hír akkora, hogy hihetetlen. Szeretnék térdre esni, és égre tárt karokkal az örvendezőkkel kiabálni: Csoda! Megyünk haza!

Átsietek a szomszédba, s rövid előkészület után megáldozunk. Ennél megfelelőbb befejezést el se tudtam volna képzelni. Ez is hihetetlen. Jézus kezét fogva indulunk haza.

Karácsonyi pásztorangyalok, előre!

„MENNYBŐL AZ ANGYAL LEJÖTT HOZZÁTOK, PÁSZTOROK!"

Sohasem éreztem a búcsúzásnak azt az ízét, amit most. Menynyi hálával tartozom ezeknek a jó embereknek!

A vezetőség kísérőket akar adni mellénk. Az öregeket, a be-

tegeket a kísérők zavarták a Dunába. Nem kérünk hát belőlük, hogyha lehet. Megköszönjük jóakaratukat, és máris indulunk, nehogy valamilyen címen ittragadjunk.

Újra rázendítünk a karácsonyi marsra. Tél van kívül, de nyári meleg perzsel belül. Szárnyak röpítenek a mennyországba...

1944. december 5.

REGGEL A KÁPOLNÁNKBA megyek misézni. Kedves híveink már várnak. Hogyan írhatnám le a találkozásunkat? A boldogság nem foglalható szavakba. Ha boldog az ember, talán már nem is ember...

Hamarosan úgy érzem, hogy hárompapos misét végzek, mert Krizosztom és Kristóf mellettem állnak mártír dalmatikájukban, és együtt emelik fel velem a vértanúság örök kelyhét...(4)

Jegyzetek:

1. A naplórészeket rögzítő atya szokatlan finomsággal csak érinti azokat a borzalmakat, amelyek százezrek rettegését okozták, és sok-sok ezer ember halálát jelentették. Nem tálal. Nem részletez. Nemigen statisztikázik. Mimózásan húzódik össze ezek érintésétől, ha teheti. Tüneményes fecskeséggel érinti csak a vér- és haláltó tükrét. Itt mi sem teszünk másként. Csak szitakötősködünk, és csupán árnyékunkat fürdetjük meg a csalogató vízben. Majd a következő fejezetben, hogy ő háborítatlanul állhasson társaival az oltárnál. Akit a szemérmesen, krisztusi lelkülettel elhagyott részek érdekelnek, olvassa el Szigethy György: Szemtanúja voltam Tito délvidéki vérengzésének című könyvét. Mi itt csak néhány mondatát emeljük ki, amelyek megállapításaikban elgondolkodtatóan hasonlítanak a naplótöredék soraihoz, holott egymásról mit sem tudnak.

„Három-négyezer újvidékit szögesdrótok közé gyűjtöttek. Ezek maradtak, mert ártatlanoknak érezték magukat. Itt azonban nem volt ítélet, sem vád, még csak felelősségre vonás sem. Itt vált nyilvánvalóvá, hogy nem azért likvidálják őket, mert

bűnösök, hanem egyszerűen azért, mert magyarok. Legnagyobb részüket a Dunába szórták."

Vagy szerezze meg és lapozgassa Seres Péter Délvidékről szóló dokumentációs kéziratát — könyvtárunkban is megvan —, amelyben a jugoszláviai börtönök és kényszermunkatáborok borzalmait örökíttette meg egyéni élmények alapján. Ezekről a részekről sok minden olvasható Fiala Ferenc: Egy hajó elsüllyed a Dunán című könyvében is.

2. Pétervárad déli részén fekszik. Valamikor, még a török világban, Nagyboldogasszony ünnepén itt, Pétervárad előterében csatára készen szembenállt egymással a magyar keresztény és a török had. A magyarok nehéz helyzetükben a csodavárás lelki feszültségével néztek az égre segélyért. És mi történt? Előző nap még a kánikula hősége égette testüket, reggel pedig már az éjjel esett hó frissítette arcukat. Mária biztatásának csodálatos jelét látták a téli palástban. Tőle hóolvasztóan izzott a szívük, és markukban Hunyadi törökverő kardját érezték. Ugyanettől a jeltől a törökök megrettentek. Rossz, figyelmeztető előjelnek vélték, s estére vesztesen hagyták el a csatateret. Búcsújáró hely lett a győzelem mezeje, ahová ezután mindig elzarándokolt a magyar, ha búbánat nyomta szívét-lelkét. Később a kommunisták betiltották az ide való járást is, hogy megfosszák őket egyik erősítő forrásuktól.

3. Kik azok? Sokan vannak, és sokfélék! Jézust nemcsak a kommunisták gyűlölik! „Sereg az ő nevük", mint az ördögé. Valamikor azt mondotta Jézus: Ha engem gyűlölnek, benneteket is gyűlölni fognak. Korunkban mintha ezt meg kellene fordítani: Ha bennünket gyűlölnek, Jézust is gyűlölik. Itt van például a most szentté avatott mártír lengyel ferences atya, Maximilian Kolbe esete. Ő Auschwitzban önként áldozta fel életét egyik rabtársáért. Lehetetlen, hogy az ember a naplóval kapcsolatosan reá is ne gondoljon. Amikor elfogatása után a Gestapo emberei Pawiak börtönébe vitték, rendi öltözékének része, rózsafüzérje is ott volt az oldalán. A börtön vezetője megragadta ennek keresztjét, s vérben forgó szemmel, habzó szájjal kiabálva ráncigálta.

— Hülye, ostoba, piszkos pap! Mondd, hiszel te ebben?

— Igen, hiszek!

Feleletül többször az arcába vágtak. Az atya megszédült, és vére édes-sós ízét érezte a szájában.

— Hát még mindig hiszel? — gúnyolódott a tiszt.

— Ó, igen! Hiszek!

Átkozódások között tovább verték. Ő a földre rogyott. Egyre nehezebben tápászkodott fel, hogy fogadhassa az újabb ütéseket.

— Vajon még mindig hiszel?

— Igen, egyre jobban hiszek!

Verése csak ezután kezdődött igazán. És tartott addig, amíg mozdulatlanul el nem terült a földön... Kik is hát a Krisztus-gyűlölők? És miért?

Ki tudná megmondani? Ki?

4. A naplót író atya megszabadult ugyan rabságából, de nem a szerbek zaklatásaitól. Hónapok múlva még meglévő számtalan sebével és az elszenvedett gyötrelmek sötét emlékeivel sikerült Magyarországra menekülnie.

Délvidékünk vörös kalapácsa

„A magyar mártírok a Tiszából
és a Dunából kiáltanak hazánk
igazságáért!"
(Korda S.)

„A vértanúság a győzelem
kulcsa!"
(Jasszer Arafat)

„Ne bántsd a magyart!"
(Zrínyi Miklós)

AZ ELŐBBI FEJEZET NAPLÓÍRÓJA nem részletezett. A Délvidék sok-sok véres eseményét még csak meg sem említette. Csak magyarokról és németekről írt, holott Jugoszlávia minden nemzetisége megszenvedte ezt az időszakot. Titóról és vezető bandájáról szinte egy sort sem írt, úgyszintén a tragédiában szereplő főbb magyarokról sem. Esetleg feltételezte, hogy olyanoknak rögzítette naplóját, akik mindent tudnak? Talán többet is, mint ő? Ám ez nem áll. Azért ha tisztábban akarunk látni *„a huszadik század e sötét, véres szégyenfoltjában"*, akkor pótolnunk kell a hiányokat. Már csak azért is, mert a bűntárs, cinkos világ nemhogy fellebbentené a sötét fátyolt Titóék hallatlanul véres, zsarnok üzelmeiről, hanem egyenesen mindent megtesz, hogy az emberek semmit se tudjanak róla.

Amerikában működik a *Horvátország Hangja* nevű, nemzeti szellemű műsort közvetítő adó. Amikor 1980. május 4-én Tito meghalt, az amerikai hatóság töröltette a halállal kapcsolatos tervezett rádióközleményt. Amerika azt akarta, hogy a horvátok dicshimnuszt zengjenek az elhunyt zsarnokról. A horvátok ezt akarták közvetíteni: *„Minden idők legnagyobb tömeggyilkosainak egyike, Tito halott. Nyugat-Németország volt elnöke, Konrad Adenauer egyszerűen közönséges bűnözőnek nevezte. Tito — aki a népek ezreinek halálát okozta — halála alkalom az örömre."*

Kegyetlenül megbélyegző és elítélő szavak. Sírfeliratnak hallatlanul szégyenletesek. Effélét csak Sztálin, Hitler és Mao fejfájára írtak. Milliók átkát szorították e néhány sorba. S ha igaz, amit e gyászbúcsúztató állít, korunk a világtörténelem legsötétebbje. Akkor a naplótöredék minden szava érthető, elfogadható és véresen igaz.

Kinek van hát igaza? A horvátoknak vagy Amerikának? Amerika azért töröltette a műsort, mert „nem igaz, amit állít"? Feleljenek e kérdésre az általunk előadott tények, szem- és élménytanúk meg a hivatalos akták! Közben így még azok is feltárulhatnak, amiket naplóírónk elhallgatott...

KI VOLT AZ A TITO, akit csak így búcsúztathatott volna el egy kis leigázott ország? Ha nem a kommunistáktól kiadott életrajzait ütjük fel, s nem lexikonaikat forgatjuk, akkor eredete és múltja — egészen a második világháborúig — éppen olyan homályos és titokzatos, mint az egész világ által ismert neve: Tito. A kommunista adatok szerint 1892-ben, Horvátországban született, szegény földmíves család hetedik gyermekeként. Vasmunkás lett.

Makacsul tartja magát az a suttogás is, hogy arisztokrata vér lett volna benne. Ezért is tartózkodott volna a második világháború előtt Ausztriában. Kékvérűségének jele lenne, hogy tudott zongorázni; hogy kedvelte az előkelő ruhákat; hogy szerette a drága ékszereket; hogy kiejtését valami idegenség színezte. Az a gyanú is járja, hogy jugoszláviai szereplése előtt orosz kém volt, ha ugyan nem orosz születésű is. Az első világháborúban az oroszok elfogták. Fogságából kommunistaként jött vissza, orosz nőt hozott magával feleségként, akitől később elvált, és még két felesége lett. 1928-ban kommunista felforgató tevékenysége miatt letartóztatták. Szabadulása után élete nagy részét különféle helyeken a párt szolgálatában töltötte el, amelynek lassan a vezére lett, és rendkívüli partizántevékenysége révén a katonaság félelmetes marsallja. A háború után ő lett Jugoszlávia koronázatlan királya, a vörös király, a balkáni diktátor-trónusok egyik vörös zsarnoka.

Tagadhatatlan: versenytárs nélküli cár és vezér volt, akinek győzedelmes trónját senki meg nem kérdőjelezhette s meg nem ingathatta. Vaskezű zsarnok, aki előtt senki élete nem számított, csak a magáé. „Gyilkos, és nem hős!" — állította a horvát rádió bemondója. Minden undok bűnnek kiagyaló és keresztülvivő atyamestere. Bűnös tetteiben „nagyvonalúnak" mutatkozott: ha az élet feláldozásáról volt szó, előtte ezrek csak egyet vagy csak nullát jelentettek. Semmi gátlást nem ismert, de mintha a félelmet se ismerte volna, s ezért merészelt még a „félisten" Sztálinnak is a tyúkszemére lépni. Mégpedig nem is akárhogyan, nem szőrmepapuccsal, hanem szöges csizmával. Elvei érinthetetlen dogmák

voltak, de a másokéit kerékbe törte. Vezetésre termett. Hidegvére és gyors döntési készsége a legkritikusabb pillanatokban sem hagyták cserben. De testi ereje sem! Szerette barátait, de jaj volt az ellenségeinek, s a hűtlenekkel szemben nem ismert irgalmat. Szerette az életet s annak élvezeteit.

Célja megvakította. A megszerzett hatalmat halálos görccsel markolta. Látszólag a nép javát akarta, igazából *az általa elképzelt kommunizmust szolgálta.* A politika színpadán kitűnően tudott játszani, s könnyűszerrel átejtette azokat, akiket vörös szekere elé szándékozott fogni. Nagy fejőmesternek bizonyult: egyformán megcsapolta a Nyugatot és a kommunista világot. Neve sok ország népe előtt makulátlan, sőt: ígéretes volt, mert gulyásbográcsos, boldog kommunizmust ígért rendszere követőinek.

Kommunista országok párttitkárai — még Oroszországé is —, királyok, császárok, pápák, elnökök szinte egymással versengve hódoltak előtte, s emelték a csak keveseknek elérhető megdicsőülés fényébe.

Nagyságát, erejét, vaskezét, okosságát igazolja az a megdöbbentő tény is, hogy míg királyok, cárok, császárok ezeréves országokat is elveszthettek, illetve csak megcsonkítva tarthattak meg, addig ő, Tito, királyokat, cárokat és császárokat megszégyenítő diktátori abroncsával úgy egybe tudta fogni — szinte összeforrasztani — összegereblyézett birodalmát, hogy az még halála után sem hullott szét dongáira; a legnagyobb politikai próféták jövendölései ellenére se. Legalábbis eddig nem.

Nos, a fent említett források hogyan mutatják be ezt a „nagy" embert? Miképpen válaszolnak felvetett kérdésünkre?

TITÓRÓL, KOMMUNISTA embereiről, partizánjairól sokat beszél Fiala Ferenc: Egy hajó elsüllyed a Dunán című könyvében egy magyar származású volt német tengerészkapitány, aki 1947-ben tagja volt a jugoszláv kereskedelmi tengerészetnek. Magyarul is, szerbül is tökéletesen beszélt. Mint minisztériumi alkalmazott, sok *titkot* tudott meg tömegek legyilkolásáról, ámbár ezt nagyon titkolták még előttük is, és igen veszedelmes volt akárcsak érdeklődni is utánuk. Magyarországi kommunista börtönében a bácskai és bánáti magyarság és németség „felszabadításáról" és „titkairól" nem beszélt. „Egyszer — mondotta — úgyis napvilágra kerülnek *a minden emberiességet megcsúfoló események.*" Ehelyett statisztikázott. Állította, hogy Tito partizánjai az orosz szuronyok védelme alatt a szó legszorosabb értelmében *kiirtottak százezer magyart,* kétszázezer németet és körülbelül ötvenezer horvátot. Az előre megásatott tömegsírokhoz hajtották őket: öregeket, anyákat, gyerekeket egyaránt. Áldozataikat lemészárolták, bele a sírokba. *Gyilkolták a magyart, csak azért, mert magyar volt; a*

németet mert német volt, és így tovább. Igaz, lankadatlan szorgalommal ölték egymást Tito partizánjai és Mihajlevics nemzeti seregének tagjai is. Legalább annyit elpusztítottak egymás közül, mint amekkora emberveszteséget a németekkel szemben szenvedtek. Hasonló volt a helyzet, mint Kínában: a nemzetiek és a kommunisták nagyobb ellenségeik voltak egymásnak, mint a japánoknak. Előre néztek, s mindenkit pusztítottak, akik a hatalom megszerzésében valamikor akadályok lehetnének. Ez a börtönelbeszélő elmondotta azt is: miként terelték be Titóék a Trieszt felett húzódó Karszt hegység sziklabarlangjaiba az olasz lakosság és a német hadifoglyok ezreit, tízezreit, hogy aztán rájuk robbantsák a barlangokat...

LONDONI HIVATALOS ÁLLAMI dokumentum szerint az angolok 1945. május 14-én arra kényszerítettek kétszázezer horvát katonát — és velük ötszázezer civilt, közöttük nőket, gyerekeket, öregeket —, hogy az ausztriai Bleiburgnál adják meg magukat Tito partizánjainak.

Szlovénia Ausztriával határos. Ezt az óriási tömeget Titóék Szlovénián keresztülhajtották. Ám — az említett okmány szerint — már Bleiburg és Szlovénia között Tito partizánjai ebből a tömegből ötszázezer embert kiirtottak! A maradék megközelítette volna Macedóniát, de közben — hóhéraik keze által — számuk *húszezerre apadt.* Ennyi maradt csupán életben a hétszázezer főt kitevő tömegből!

SZIGETHY, aki a már említett könyvében vallomása szerint „minden túlzás nélkül, tárgyilagosan úgy írta le a délvidéki eseményeket, ahogy annak szenvedő részese és szemtanúja volt", egy rendkívül agyafúrt tömegirtásról is említést tesz, amelynek magyarok voltak a szenvedő alanyai.

A „felszabadulás" után Titóék az „önként" jelentkező magyarokból külön Petőfi-sereget szerveztek. Alig kiképezve, silányan felszerelve s magukra hagyva, Bolmánynál a németek ellen indították őket. A németek valósággal mindnyájukat megsemmisítették... Velük újabb tízezernyi magyar eltűnt...

K. S. szemtanú — aki zentai — a nekem küldött vallomásában ezeket írja Zentáról: „Az első három heti titói megszállás alatt *ezerötszáz magyart úsztattak le a Tiszán.* A zentai híd alá és a Fürdőházhoz hajtották őket térdig érő vízbe, s golyószóróval kaszabolták le áldozataikat. Amíg csak valaki mozgott, lőttek. Éjjelenként negyven-ötven személyt intéztek el, s így hamarosan a magyar vértanúk száma elérte az öt és félezret.

Nagykanizsáról — lakossága 90%-ig magyar volt — három és félezret tüntettek el. Újvidéken az úgynevezett Szúnyog-szigeten történtek a kivégzések ezrei. Innen úsztattak le a Dunán körülbe-

lül nyolc-kilencezer magyart és kétezer svábot. Még a „béke" után is sokáig folytatták a nemkívánatos népek rendszeres pusztítását. A magyar javak — házak, földek — kellettek az új szerb telepesek részére..."

A további pusztítás leginkább a népbíróságok által folytatódott. „A bíróságok a pártközpontból készen kapták a büntetéseket. Feladatuk csak az ítélet kimondása volt, és nem a tények megállapítása... Vidám, istenfélő és munkás magyar községek fiataljainak és öregjeinek arcáról elhervadt a mosoly, ajkukon elhallgatott a nóta." A sóhajuk lett a kenyerük, és a könnyeik az italuk, amint Puszta Sándor írja:

„A sóhajt süti meg kenyérnek,
Könnyeiből van kútja szegénynek."

„Vidám és szorgalmas német községek helyett kereszt nélküli temetőkkel lett tele a Vajdaság... *A Vajdaság a népek nagy börtöne és az anyaországtól elszakított magyarság nagy temetője lett hatvanezer magyar halottjával...*"

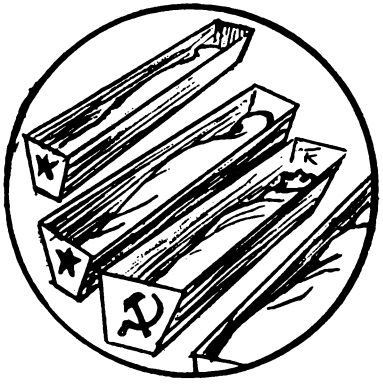

RÁKOSIÉK PROPAGANDÁJA elvakította az uralmuk alatt szenvedő magyarokat: azt hitték, hogy Jugoszláviában szabadság van, valódi nyugati demokrácia uralkodik, s lélekben nem moszkoviták, hanem a Nyugat barátai; hogy gyűlölik Rákosiékat, és tárt karokkal várják a szabadság után futó magyarokat. Érthető hát, hogy miért Jugoszlávián át próbált a magyarság a Nyugatra menekülni, amikor 1948-ban Sztálinék kidobták Titóékat a Kominformból. Itt azonban szabadság helyett börtönbe, majd ennél is rosszabbb internálótáborokba, illetve rabbányákba kerültek. Ezek közül a leghírhedtebbnek a gerovóit, a petrinyeit és a zrenjaninit tartották.

De a legemlegetettebb a zrenjanini volt. A magyar világban Nagybecskereknek nevezték. *Seres Péter* — aki e poklokat maga is megjárta — említett kéziratában hosszabban foglalkozik vele. Ide kerültek százak és ezrek azokból, akik nem tudtak továbbszökni, akiket Titóék nem tüntettek el az idáig vezető golgotai úton, vagy „továbberesztés" módján a határszéleken. Sokakat elvittek ugyanis eddig, s itt pufogtatták le őket.

„A határvárosok és -falvak börtöneiből és a kényszermunkákról — írja Seres — a hetekig, hónapokig tartó éheztetés és sokféle kínzás után közönséges bűnözőkként, sok esetben megbilincselve kísérték az emigránsokat a lágerbe. Az eléjük tárult kép megdöbbentett mindenkit. A koncentrációs tábor nagy, szürke, kétemeletes épület, közvetlenül a temető mellett. Valamikor malomnak készült. Ablakain vasrácsok. Többszörös, négy méter magas drótkerítéssel zárták el a külvilágtól. Gépfegyveres őrtornyok meredtek a magasba, és a láger területén erős fényszórók világították meg az éjszakát. Géppisztolyos milicisták őrködtek éjjel-nappal, hogy az erősen visszatartott emigránsok ne tudjanak megszökni. Ebben a szürke malomban zúzták, őrölték testileg-lelkileg-idegileg a szabadságot, békét kereső száműzött embereket."

Ezt az embermalmot Seres mint költő is megörökítette felejthetetlen versében, a *Szürke malom*-ban. Sorai által szinte halljuk,

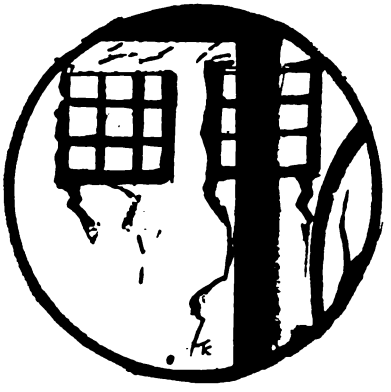

miként zakatol ez a régi köves malom, búzaszemként morzsolva, őrölve az embercsontokat. A gondolatrímek zakatolása rabjajként marja fülünket. Megkapó képe által a megőröltek korunk, a vörösök kenyéradagává válnak, és a kőszívű titóizmus az embertelen *embermalom* félelmetes jelképévé lesz. Részlet a versből:

„Valamikor malomnak készült,
Nagybecskerek földjén épült,

szürke vasrácsos ablakokkal,
búza helyett tömve rabokkal.

Bácska és Bánát aranyát,
aranynál drágább gabonát
itt nem őrölnek a gépek,
nem csendül vidám ének.

Láthatatlan malomkövek
morzsolják az idegeket,
kínokban nyögve zúgnak
csontvázak, földre hullnak.

Láthatatlan malomkövek
lassú halállal gyötörnek,
vágják húsunkat, csontunkat,
szétzúzzák lüktető agyunkat.

Emberek! Mi vagyunk a búzaszemek,
őrlődünk, felőrölnek a kövek,
a kőszívű kegyetlenek,
embertelen emberek.
Szemünkben az éhség bágyadt tekintete,
szívünkben a halál üteme.

Szürke malom sötét lelkű urai,
felétek zúg a vád, szabadság rablói,
megraboltátok időnket, életünket,
jogunkat, igazunkat láncra vertétek."*

„Balkán sötét lelkű vörös diktátora — folytatja Seres a kéziratában — és végrehajtó klikkje nagyon jól tudták, hogy a Közép- és Kelet-Európából a bolsevizmus zsarnoksága elől nyugat felé vonuló emigránsok lelkét mélyen áthatja a szabadság és az emberi jogok tudata, és útjukban nem lesz könnyű őket feltartóztatni. Tudták, hogy a különböző nemzeti emigránsok nem maradnak Jugoszláviában, ha a hazug propaganda s a valótlan hírverés után

Ez a vers Seres Péter: Jogfosztott sors című verseskötetében jelent meg. Cante di un profugo Magiaro címmel olaszul is kiadták. Seres Péter közíró, költő és az emigrációban a Magyar Nemzeti Vándorzászló megalapítója.

meglátják az érem másik oldalát is. A láger foglyait igyekeztek teljesen elzárni a külvilágtól annyira, hogy még a vasrácsos ablakon sem nézhettek ki, ezt is megtiltották. A lágerparancsnok, Tubics kijelentette: ‚Senki se próbálja az ablakot megközelíteni. Senkinek se jusson eszébe, hogy az ablakon keresztül beszéd vagy akárcsak jelek által a lakossággal érintkezzen, mert az őrség parancsot kapott. hogy aki a rendelkezést megszegi, felszólítás nélkül lőni kell rá...''

Így valóban:

„Őrlődnek a búzaszemek,
őrlődnek az emberek,
szürke malomban kacag, táncol a végzet,
szürke malomban pusztul a szomorú élet.''

Ez a Tito-szláv-szürke malom — Seres szerint — a huszadik század sötét, véres szégyenfoltja, és a magyarnak is „könnyes, véres Golgota!''

A DÉL-MAGYARORSZÁGI TRAGIKUS eseményekről *vitéz Erdélyi István* is írt a Katolikus Magyarok Vasárnapjában. Erdélyi géppuskás századparancsnokként vett részt az 1918-ban elrabolt országrészünk felszabadításában. Tehát ő is szemtanú! Az alább kiemelt részletekkel igyekszünk pótolni azt, ami a naplóíró atyánál hiányzik:

„1941 áprilisában Horthy Miklós rádiókiáltványában a következőket mondotta:

‚A rohamosan lejátszódó események új helyzetet teremtettek. A horvát nép vezérei, látván az új belgrádi rendszer politikájának végzetes következményeit, kimondották Horvátország önállóságát és függetlenségét. Őszinte örömmel üdvözöljük ezt az elhatározásukat, melyet magunk részéről mindenben tiszteletben tartunk. Ezer évig éltünk jóban-rosszban együtt a horvát nemzettel, egymást megbecsülve és bajban támogatva, s azt kívánjuk, hogy a nemes horvát nép találja meg állami önállóságát, boldogulását és jólétét.

A független és önálló horvát állam megalakulásával Jugoszlávia megszűnt létezni, és alkotóelemeire bomlott.

Ezzel egyidejűleg parancsoló kötelességünkké vált, hogy a Magyarországból 1918-ban elszakított terület és azon a nagy tömegben élő magyarság sorsának és helyzetének biztosítását újból kezünkbe vegyük. Olyan szent nemzeti kötelesség ez, amelyet haladéktalanul teljesítenünk kell. Ezért még a mai napon parancsot adok ki katonáimnak, hogy a Délvidéken élő magyarságot az anarchia pusztításától megóvják. Katonáink akciója nem a szerb nép

ellen irányul, amellyel nincs vitánk, és amellyel a jövőben is békében akarunk élni.'

KELEBIA PLÉBÁNOSA, aki palástosan várt a feltámadási szertartások megkezdésére a templomajtóban, állandó partizánrajtaütésektől zavarva megérkezett katonáinkat sorban megáldotta. A zászlóalj az első komoly rajtaütést Szenttamásnál, a temető sírjai mögött elbújt partizánoktól kapta, akik között több testes, nehéz mozgású asszony is volt. Szenttamás és Újvidék között körülbelül félúton van Szőregpuszta, amit a szerbek az odatelepített dobrovoljácokkal községgé fejlesztettek. E községben a zászlóalj házról házra való harccal tudta csak magát átverekedni, jóllehet a községben már egyetlen szerb katona sem volt. Az utánunk jövő alakulatoknak ugyanúgy kellett magukat a községen átverekedniök.

Amint besötétedett, az eddig kihaltnak, elhagyatottnak látszó vidéken megindult a partizántevékenység. A Ferenc József-csatorna innenső oldalán szétszórtan épült tanyai házakból, gazdasági épületekből, kazlakból hol innen, hol onnan csattant fel élesen egy-egy lövés. Engem is csak az egyik Botond pótkereke mentett meg a partizángolyótól.

Csapataink egyedül csak Bácskában kerültek szembe partizánokkal, ahol a partizántevékenység a hadművelet után sem szűnt meg, sőt: egyre inkább fokozódott. A partizántevékenységnek számtalan honvéd, csendőr, rendőr, állami alkalmazott és polgári áldozata volt. A nemzetközi egyezmények értelmében akkor még a partizán törvényen kívüli személy volt, és aszerint kezelték. A magyar katonai hatóságok mégis csak akkor nyúltak erélyesebb eszközökhöz, amikor a helyzet már tűrhetetlenné vált. Megengedem, hogy Feketehalmi-Czeydner tábornok, akit a partizántevékenység felszámolásával bíztak meg, és beosztottjai a végrehajtás során hibákat követtek el, és ártatlanok is áldozatul estek a tisztogatásnak. Ez azonban ilyen körülmények között elkerülhetetlen.

De ha figyelembe vesszük, hogy a két világháború között a Bácskába tervszerűen s céltudatosan betelepített körülbelül 26 000 ószerbiai dobrovoljác mindegyike jól kiképzett, hivatásos partizán volt, akkor a tisztogatás során elfogott és kivégzett 3500 partizán csak elenyésző csekélység; ha figyelembe vesszük, hogy a szerbek a nyugati hatalmak hallgatólagos jóváhagyásával és támogatásával 1918 óta 3500-nál jóval több magyart irtottak ki békeidőben, nem is szólva arról a 35—40 000 magyarról, akiket Tito partizánjai gyilkoltak le egy-két hét leforgása alatt tisztán bosszúból.

A délvidéki magyarok és a horvátok szörnyű árat fizettek há-

roméves szabadságukért. De hiába ütötte lovaggá az angol királynő, tisztelte meg látogatásával az Egyesült Államok elnöke, és fogadta szívélyesen *a több százezer horvát és több tízezer magyar vérétől szennyes kezű partizánvezért* és a partizánlányból előléptetett feleségét, Jovankát, a mesterségesen összetákolt Jugoszlávia ismét részeire fog hullani, mert ‚Az igazság egyszer mégis győzni fog!'"

„A ‚FELSZABADULÁS' UTÁN AZOKAT a tiszteket, akik a bácskai partizánok és orvvadászok — civilek — megfékezésében részt vettek, az úgynevezett Rákosi-népbíróság háborús bűnösöknek mondotta ki, és halálra ítélte őket. Majd mindnyájukat átadták Titóéknak, hogy Jugoszláviában idegen népbíróság is ítélkezzék felettük.

Több mint egy hétig tartott ez a bírósági komédia a Levente Otthon színháztermében — írja Szigethy. — A vádlottak lemondóan válaszoltak a feltett kérdésekre. A színpadon géppisztolyos partizánok álltak lövésre kész fegyverekkel magasan a tömeg felett, készen arra, hogy a legkisebb gyanús jelre a tömeg közé lőjenek. Öt-tíz percenként felhangzott az üvöltés: Na vesale snjima! *Akasztófára velük!* A nép nevében kivétel nélkül mind halálra ítélték. Nekik mindenáron meg kellett halniok. Elítélésükkel a magyarságot akarták megfélemlíteni."

Szombathelyi Ferenc altábornagynak golyó által kellett meghalnia, mert Horthy tisztogatási parancsát továbbította. Ugyanezért Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagy kötelet kapott. Sorsában osztozott Grassy József hadosztályparancsnok és dr. Zöldy Márton csendőr százados. A zsáblyai temető árkában akasztották fel mindnyájukat. Golyó által végezték még ki dr. Baysay Ernőt, Bajor Ferencet, Gál Lajost, Nagy Miklóst és Perempatics Pált.

TITO PARTIZÁNJAI BÁCSKÁBAN a Délvidékre való bevonulásukkor és utána a gyűlölködő, bosszúálló nép, valamint a fékezhetetlen párt által tüzelt népbíróságtól segítve — mint láttuk — legalább negyvenezer magyart gyilkoltak le, illetőleg veszejtettek el *az újvidéki eset megtorlásaként.* Büntetlenül tehették, mert a győzők közé tartoztak. A győztes világ sírjaikat nem „vádló bitófáknak", a szégyen szemétdombjának, hanem győzelmük *dicső emlékműjének* tekintették. Nem népirtást végeztek, hanem nemzetet alapítottak. Nem bűnt követtek el, hanem erényt gyakoroltak. Véres tetteikkel szerintük nem a következő békétlenség alapjait rakták le, hanem ellenkezőleg: az örök béke fundamentumait. Úgy vélték: minél több vért kevernek az alapba, minél több áldozatot raknak le alapként, annál szilárdabb lesz a jö-

vendő idők békéje. Jól sejtette hát a naplótöredék írója, hogy nemcsak a bosszúállás tragikus szenvedői, hanem egyszerűen népirtás, *magyarirtás áldozatai.* A vazallus, a segédcsapatos győzőket meg kellett jutalmazni, illetőleg az előre kialkudott júdásbérüket ki kellett adni: másoktól elrabolt országrészekben, vagyonban, földben, házakban, állásban, rabok és leigázottak millióiban, a kommunista pártnak győzelemre segítésében...

BÁR TITÓÉK BŰNE világméretű volt, a nagyvilág cinkosként, bűnpártolóként és -rejtegetőként a mai napig nemcsak hallgat róla, s makacsul rejtve tartja, hanem igyekszik továbbra is dicsfénnyel övezni. Eddig csak Dedier: *Újabb adatok J. B. Tito életrajzához* című könyve az, amely *a jugoszláv kommunisták tömegmészárlásáról is* mert szót ejteni. Igaz, mindjárt meg is kapta érte a magáét... Mert a világ alapállása még ma is ez: *„A győző és bűne csak dicsfényt vagy fátyolt kaphat"*, legyen bár az minden idők egyik legnagyobb bűne vagy bűnözője, mint Tito volt, illetve kommunista pártja s partizánjai.*

Hány papot, hány szerzetest gyilkolhattak le, emészthettek el, zárhattak börtönbe Jugoszláviában? Nem tudjuk. Eddig csak a horvát katolikus egyház közölte, hogy Tito a háború után hatszáz papot végeztetett ki és több mint kétezret börtönöztetett be *tizenöt évig tartó büntetéssel... A többit hét pecsét alatt őrzi a modern történelem. Ez is része a cinkos bűnrejtegetésnek! Szigethy csak ennyit mond: „Koholt vádak alapján* majdnem minden *magyarlakta község papját elhurcolták." Egy nekem küldött vallomás pedig azt hangsúlyozta, hogy „a papokat szerették* mezítelenül leúsztatni a folyókon". *Fiala említett könyve is tud néhány mártír papról. Seres is felsorol párat — köztük a mi jó nevű író, lapszerkesztő teológiai tanárunkat, dr. Dám Incét —, akik Jugoszlávián át a Nyugatra menekülve végigjárták Tito infernóit. Ha a horvátok áldozata olyan nagy volt, a többieknek sem lehetett kevesebb mártírjuk!*

Koporsóban mennyország

„Gyúljatok lázra, emberek,
és zúgjátok dalom,
hogy fölkeljen a gyűlölet
az egész földgolyón!"
(A kommunista Csepeli
Szabó Béla verséből)

„Kopottan is ragyogó,
vihartaposta lobogó!"
(Szalay J.)

I.

Azt állítja, hogy kilenc évig tartó börtönélete alatt — amelynek az 1956-os forradalom vetett véget — Rákosiék börtönében kevesen szenvedtek annyit, mint ő. Koporsóban lakott. S ez is egészen addig állt az akasztófa árnyékában, míg a bíró ki nem ejtette a váratlan, hihetetlen szót: ÉLETFOGYT.

Amikor hét hónapi raboskodása után földalatti cellácskájából csaknem holtan egy másik börtön napvilágon lévő zárkájába vitték, első dolga volt, hogy felállt fapriccsére, és a kis ablakon keresztül elragadtatással nézte a tenyérnyi látható kék eget. Révü-

letéből őrök kiabálása riasztotta fel. Az udvarból puskacsövek meredtek rá. Visszahúzódott. Már nyílt is zárkája ajtaja.

— Hogyan mert az ablakon kinézni? — kiáltott rá a berohanó őr.

— Nem tudtam, hogy tilos — felelte megszeppenve, mert nem volt szándékában, hogy mindjárt a börtönszabály megszegésével kezdje új életét.

— Ahonnan jött, ott engedték? — vicsorgott vissza az őr gonoszul.

— Hét hónap alatt nekem nem volt olyan zárkám — hüppögte —, amelyiknek ablaka lett volna. Mindig föld alatt tartottak.

DR. KISS FERENC ÜGYVÉDRŐL, Horthyék alatt az Est Társaság és számtalan külföldi lap neves politikai tudósítójáról van szó. Ősei közül nem egy volt Pápán a kálvinista kollégium kancellárja. Kettő a gályarabok bilincseit hordozta. Kettő meg 1849-ben osztrák börtönben raboskodott. Önmagát hithű, harcos kálvinistának mondja, mégis börtönéből a fogház gyóntató papja által nemcsak figyelmezteti Mindszentyt leendő sorsára, hanem valósággal az életét áldozza fel a bíborosért. Őseihez hasonlóan hazafias, és olyan bátor, hogy még egy orosz őrnagyot is képen mert vágni.

Hitler alatt külföldön élt, ahol teljes erejével a nácizmus és a fasizmus ellen küzdött. Nem is annyira eszméik, hanem a mindenkori zsarnokság ellen — állítja. Hazatérve éppen a zsarnokság elleni alapállásával került összeütközésbe az oroszokkal és a magyar kommunistákkal. Szerinte mindegy, hogy kitől jön a zsarnokság. A zsarnokság minden körülmény között zsarnokság.

A kommunisták el akarták fogni, mire dr. Kiss egy áttért zsidó barátja segítségével elrejtőzött. Ám ugyanannak árulása folytán 1948 márciusában — Mindszenty kardinális letartóztatásának évében — Rákosi pribékjeinek kezére került.

ELFOGATÁSA UTÁN A BUDAPESTI Hadik laktanyába szállították, amely az oroszok hátborzongatóan félelmetes katonai börtöneként szolgált. Itt orosz GPU-tisztek vették kezelésbe. Számos eredménytelen kihallgatás után a kihallgató tiszt kirobbant, mintha felfújt ballonba késsel hasítottak volna. Vörös világnézete, hite és féktelen gyűlölete zúgó szennycsatornaként dőlt belőle:

— Ti szeretitek a népi demokráciát „jelenlegi kormánynak" nevezni. Ti azt hiszitek, hogy ami az egyik nap jött, az a másik nap eltűnik. Hát itt tévedtek! S veletek együtt téved a Nyugat a Vatikánnal együtt. Mintha a kommunizmus múló jelenség lenne! De nem így van, s nem így lesz! Jobb lenne, ha az egész reakciós világ elfogadná, hogy A KOMMUNIZMUS MEGMARAD ÖRÖK-

KÉ, hogy egy nap az egész világ átveszi a kommunizmust! A mi uralmunk nem átmeneti, hanem az emberiség örök álmának megvalósulása!

De dr. Kiss nem így látta a világot, nem így hitte. Ezért nem dőlt be nekik, s nem vállalta a neki szánt szerepet. Pedig egyre jobban satuba fogták, hogy kipréseljék belőle a hazug vallomás vörös borát.

De hát mivel vádolták? Annyi mindennel, hogy nehéz lenne elsorolni. Vádolták például, hogy kémkedett a magyarok és az oroszok ellen. Külföldi imperialista katonai erőt csalogatott országunkba. A népi demokrácia megdöntésére összeesküvést szervezett. Kint és bent — alattomos módon — teljes erejével küzdött a kommunizmus ellen. De a legfőbb vád az volt — s ez lett „nem keresett kiváltsága" —, HOGY AZ ELLENFORRADALMÁR, kommunistaellenes, reakciós, hazaáruló, a nép ellensége Mindszenty kardinálisnak jobb keze, mindenben támogatója, kül- és belföldi megbízatásainak titkos végrehajtója.

Dr. Kiss mindent tagad. Semmit el nem ismer, kivéve a kommunistaellenességet. Semmi része nincs azokban a bűnökben, amiket bűnlistáján felsorolnak, s ahogyan azokat beállítják. Különösen Mindszentyvel kapcsoltban nem, akit ismert ugyan, s igen nagyra becsült, de sohasem volt vele bensőségesebb kapcsolatban.

Hamarosan rájön, hogy nem annyira ellene megy a harc, hanem a legravaszabb ördögi gazsággal inkább Mindszenty ellen készülnek. Őt faltörő kosnak szánják. Vele akarják mérni a legbunkózóbb csapásokat a kardinálisra, aki ekkor az ország ellenállásának legismertebb sziklája a háborgó vörös tengerrel szemben. Mindenki ránéz, még a protestánsok is. Minden szenvedő, fuldokló magyar belekapaszkodik, benne reménykedik. Az oroszok és Rákosiék tudják: ő Magyarország vaskapuja. Ha ledöntik, ha átszakítják, zsarnok vörös uralmukat meg nem állítja senki és semmi.

Az oroszok belefáradnak dr. Kiss „kezelésébe". Átcsúsztatják hát a börtön hírhedt parancsnokának, Pálffy-Oesterreicher György generálisnak. Abban a reményben, hogy a fizetett hóhérok kegyetlenebbek szoktak lenni kenyéradó gazdájuknál. Próbálkozzék ő vele, s Pilátusként még a kezüket is moshatják: „Mi ártatlanok vagyunk" ennek a gazembernek a vérétől!*

**Pálffy katolikus volt, és Horhty magas rangú tisztje. Később zsidó felesége miatt ívelésében mellőztetés érte. Ezt halálos méregként hordta szívében. Majd a náci németeket szolgálta, azután a nyilasok hadbírójaként működött. Innét átvándlizott az oroszokhoz. Számukra „a macska karma" lett. Végül Rákosiékhoz szegődött, s lett a Hadik laktanya teljhatalmú, véres hóhéra. Noha vassöprűjével teljes erőből söpörte a rendszer számára nemkívánatos elemeket a Dunába*

PÁLFFY istenigazából nekigyürkőzik kényes feladatának: az udvariasság, ravaszság s kegyetlenség minden fegyverét használja. Márcsak azért is igyekszik, hogy orosz gazdáinak megmutassa: nem színlelt kommunista, és igenis méltó Sztálin és Rákosi bizalmára. De valahogyan a szekér neki sem halad kívánsága és reménye szerint. Még csak döcögni sem akar előre. Már sok embert megpróbált, de ez az ügyvéd-újságíró mintha minden féregnek s viharnak ellenálló fa lenne. Gerince valami új öntvény, ami minden marásnak, zúzásnak ellenáll. Idegzetét különféle savakban főzi, párolja. Mindhiába. Tudatalatti világának legrejtettebb tárnáiba legalább egérlyukat igyekszik találni, de ennek a léleknek még szellőzőnyílása sincs. Sóval tömeti a száját, hogy vallomásra bírja ezt a leszögezett koporsót. Ételébe-italába akaratgyengítő, felelőtlen beszédre ingerlő mérgeket kever. De ezek sem feszítő vasak, hanem forrasztópálcikák. Válogatott hóhérokkal

egyik ájulásból a másikba vereti... De a csalhatatlan módszerek mind csütörtököt mondanak. Megszégyenítettségében s tehetetlen dühében süketre vert áldozatának fülébe ordítja:

— Nem érdekel a te igazságod! Az az igazság, amit mi mondunk, amit mi akarunk! Nem érdekelnek a tények! Nem érdekel ennnek az átkozott papnak a véleménye a földosztásról! Csak egy érdekel: valld, hogy Mindszenty vissza akarja venni az adott földet a parasztoktól. Kiátkozással akarja büntetni azokat, akik földet fogadtak el, illetőleg együttműködtek a demokráciával. A sorsod ettől függ: megteszed-e ezt, vagy sem... Segítesz-e a nyomorult imperialista ügynök ellen, vagy sem... Tévedsz, ha azt hiszed,

---

és az emberszemetet a fekete hullaszállító kocsikba, mégis áldozatai sorsára jutott. Összeesküvésért, hazaárulásért perbe fogták. Az ellene emelt vádakat aláírta. Több hóhértársával együtt kivégezték.

hogy alkudozhatsz velem. Hogy elfogadod ezt, s visszautasíthatod azt... Rajtad áll, hogy az életet vagy a szégyenletes halált választod... Olyan vagy, mint egy vadállat, amelyik mérhetetlen dühében és kétségbeesésében a vadászt ingerli, ahelyett, hogy a menekülés útját keresné...

Nem! Dr. Kiss valóban nem kereste a menekülés útját azon az áron, hogy bárkit — de különösen Mindszentyt — az akasztófára juttasson. Az életet se választotta mások halála árán. Öntudatosan vállalt minden szenvedést, hogy másokat megmenthessen tőle. Sőt: vállalta a halált is, hogy mások élhessenek. Ebben az elhatározásában küldetést, erőt és vigaszt talált. De Pálffy siet megrabolni ettől az erőtől s vigasztól is:

— A te segítséged nélkül is van elég bizonyítékunk, hogy Mindszentyt s egész bandáját akasztófára juttassuk! — bizonykodott a nagy Mefisztó.

S dr. Kiss el is hiszi ezt. Nagyon is elhiszi. Mert ott, ahol a bizonyítékokat az ávós és gépéus írógépek gyártják, minden lehetséges. Mert ott, ahol ütlegekkel rögzítik az „igaz vallomásokat", csak akasztófát ismernek...

Pálffy úgy érzi, mintha tehetetlenségével önmagát, s nem áldozatát feszítené keresztre. Pedig Kissnek kell meghalni, s nem neki. Ismeretlen szégyennel szégyelli tehetetlenségét, de be kell ismernie vereségét. Ő is továbbcsúsztatja hát áldozatát Kardos őrnagynak, aki eddig is feltűnően serénykedett mellette. Közben ugyanis meggyőződött: nálánál különb hóhér is van Sztálin és Rákosi börtönvilágában. De még előzőleg bevágja dr. Kisst a földalatti „koporsóba", a halálkamrába. Még nem akadt, aki ebben

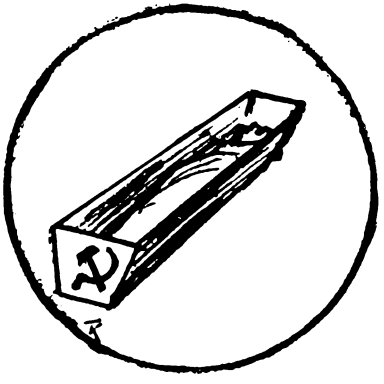

meg ne tört, illetve meg ne halt volna... Itt le kell dőlnie Mindszenty bástyájának is!

NEM A RABOK, HANEM ŐK maguk nevezték koporsónak ezt a picurka, földalatti zugot, mivel nagysága, alakja hasonlított

hozzá. Benne éppen csak görnyedt állással férhetett el egy ember. Aki belekerült, élő halott lett. De olyan halott, aki még szenvedni tud, és a pokol éléséhez van ereje. Örökké állnia kellett, különös módon dőlve a falnak. Le nem ülhetett, le sem guggolhatott. Aludni nem engedték. Fölötte örökké villany égett. A berúgott kotyvalékot még csak megkóstolni se bírta. Éhezett hát, mint az elvert kutya. És szenvedett, mint az életre kelt tetszhalott a földalatti koporsóban. Amikor később kiszabadult belőle, új hóhéra így fogadta:

— Szerencsés ember vagy, Kiss! Sohasem gondoltam, hogy még élve látlak. Még senki se jött vissza élve onnét, ahonnét te visszajöttél!

Dr. Kiss jól ismerte főhóhérrá avanzsált őrnagyát, Kardost, aki az ő bőrén már eddig is bebizonyította, hogy Moszkvában élesített tigriskarmai vannak. Schlesingernek hívták, mielőtt Oroszországba szökött volna, hogy a megkülönböztetett hóhérságra kiképezzék. A Kardos nevet választotta, mert roppant kedvelte a kardot, ami mindig az oldalán fityegett. Valamikor Budapest külvárosában lakott, ahol kis javítóműhelyében ügyködött. Rákosiékkal jött vissza mint őrnagyhóhér. Szadisták szadistája lett belőle. Presztizskérdést csinált belőle, hogy a kívánt hamis vallomásokat kipréselje abból, akiből a világhírű GPU és irigyelt versenytársa, Pálffy képtelen volt. Az egész ember nem volt más, mint lángoló gyűlölet, és az oroszokat kiszolgáló, porban csúszó véres pribék. Tudta, hogy kemény rabot kapott, ám egy percig se hitte, hogy olyan lehet, akit ő meg ne tudna törni. Legfeljebb idő kérdése. Elővette hát minden ebbeli, Moszkvából hozott szakmai tudományát. S mivel „zöld fényt" kapott, elindította a Kardos-gőzhengert.

Nem soroljuk el kínzó módszereit. Ezek az eddigi könyveimben megtalálhatók. Csak a leggyakrabban használtakat említjük meg.

Négy kiválasztott sintérrel szeretett dolgozni. Ezek egyike óriás volt. Fáradhatatlanul gumibotoztatta velük áldozatát, annak talpától a feje búbjáig. Halálra szánt, zsákba fogott rühes macskaként verték a padlóhoz. Rúgták, ahol találták, de előszeretettel vadásztak a nemesebb részeire. Hasán Kinizsi táncát járták. Fejére vödröt tettek, s kalapáccsal így verték ájulásba. Kardos kihallgatáskor az asztalra tetette áldozatának kezét. Ha nem a kívánt módon válaszolt, kalapácsával rácsapott. Véres cafatokká verte dr. Kiss ujjait. A kihallgatásokat megszakítás nélkül, hosszú órákon át, éjjel-nappal folytatta. Előtte és utána pedig élnie kellett egyre elviselhetetlenebb koporsós életét...

Börtönéletének erre a különös szakára visszagondolva mond-

ja: „Az ember hihetetlen sok szenvedést és kihallgatást el bír viselni, ha a lélek eléggé erős. Ám a kínzás, a fizikai szenvedés nem a test, hanem a lélek kínpadja."

A lélek erői pedig nem végtelenek. Egyszer végére érhet a teherbírásának. S ekkor olyan változás állhat be a lélekben, ami az ember végpusztulását hozhatja, holott annak bizarr, titokzatos megmentését lenne hivatva szolgálni. S ennél az „új ötvözetű" embernél ez a különös lelkiállapot bekövetkezett. Önmagának és börtönének nagy lélektani kérdőjele lett. De ugyanekkor vele koporsójába mennyország szállt alá, ami életét nem elveszítette, hanem megmentette...

II.

Ebben a pokoli testi-lelki helyzetben dr. Kissnél is kezdtek mutatkozni a börtönben jól ismert jelenségek. Azoknál, akiket nagyon megkínoztak, egyik-másika biztosan jelentkezett. Cellácskájában, a fal előtt állva, ő is egyre hányt. Hányt, mint a gyomrát rontott kutya. Mintha az egész belsejét ki kellene adnia. Gyötrő álmok kínozták. Éjjel-nappal szörnyek, gonosz emberek üldözték. Álmaiból gyakran sikoltva ébredt fel. Kihallgatásakor — mintha epilepsziás lett volna — görcsös félelem vágta földhöz, ahonnét a pribékek csak rugdosással tudták életre kelteni.

Majd olyan ritka jelenségek kezdtek nála jelentkezni, amelyek még a rabok, őrök és orvosok előtt is meglehetősen ismeretlenek. Ez az állapot első látásra őrület, de mégsem az egészen. Jobban megnézve: lélekhasadás, de ennek a fogalmát se fedi teljesen. Normális és őrült egy személyben. Ám ez az egy személy titokzatosan mégis kettő. Az egyik nem ismer börtönt, a másik nem ismer szabadságot. Az egyik koporsóban gyötrődik, a másik meg a mennyországban vigadozik. Erről a titokzatos állapotról dr. Kiss az alábbiakban számolt be:

„LEHETETLEN, HOGY TÖKÉLETES beszámolót adjak a következő napok eseményeiről, hiszen minden olyan zavart, olyan fejtetőn álló, olyan hihetetlen volt. Azt hiszem, kevés embernek lehetett annyira széles skálájú élménytapasztalata, mint nekem. Átmentem mindenen, amit bárki kipróbált, egészen az őrültségig; időzvén az akasztófa árnyékában is.

Ez a rendkívüli különösség a koporsócellám harmadnapján kezdődött. Mint rendesen, azon a napon is elvittek kihallgatásra, ahol ugyanazokra a kérdésekre ugyanazokat a válaszokat adtam. Mivel ügyem a koporsózárka ellenére se haladt a kívánt módon, kényszerítettek, hogy kihallgatásom alatt vigyázzban álljak. A kihallgató őrnagy, Kardos, tudta, hogy őreim nem hagynak aludni se éjjel, se nappal, de ez nem mérsékelte szadista kegyetlenségét. Ellenkezőleg! Nemcsak folytatta a válogatott kínzásokat, hanem napról napra még türelmetlenebb és kegyetlenebb lett monológszerű vádló és gyalázó beszédeiben, mutatván ezzel, hogy döntő napokról van szó. Biztosra vette, hogy piciny zárkámban az állandó állás — összekötve éhezéssel, kegyetlen veréssel s a kihallgatások alatti vigyázzállással — végre megtöri ellenállásomat. Ha nem, neki is fel kell adnia a harcot. És ha nem tud megtörni? — kérdeztem magamtól. — Mit tehetnek velem utána? A válaszom: megölnek vagy halálomig börtönben tartanak.

E helyzetben a törés hirtelen s váratlanul jött. Koporsózárkámban is egyre elviselhetetlenebb lett az élet. Alig volt levegőm. S ez a levegő a hányásaimtól mindig hánytatóbb lett. Az őrök minden rendelkezést a legszigorúbban végrehajtottak. Általuk űzve minden erőmet megfeszítettem, hogy a kívánt módon tudjak állni a fal előtt. Ám erőm minden pillanattal fogyott. A hányinger még ellenállhatatlanabbul tört rám. Nyomorúságomat már nem is jelentettem a rám leső őröknek. Tudtam: úgysem segítenek; a piszok és a bűz kínzatásaim eszközei közé tartoznak.

Nem emlékszem, hogyan történt, de össze kellett csuklanom és a padlóra zuhannom. Azt sem tudom, mennyi ideig feküdhettem ott. Félelmetes zaj térített magamhoz. Kábult voltam. Felnézve két őrt és az osztályparancsnokot láttam, akik rám és egymásra ordítoztak, hogy magamhoz térítsenek. Csak arra emlékszem, hogy sajnáltam a felébredést. Jobb volt elmerülni a békés semmiben, mint koporsómba visszakerülni. Kiabálásukból tudtam meg, hogy mi is történhetett. Az őr magyarázta a parancsnokának: észrevette, hogy eszméletlenül fekszem a padlón. Először rám kiáltott a leső nyíláson át, de mivel nem feleltem, benyitott, hogy magamhoz térítsen. S amikor ez nem sikerült neki, kiáltott a parancsnoknak.

Aztán élénken vitatkoztak. Az egyik őr bizonyosra vette, hogy

súlyos beteg vagyok. A parancsnok egyetértett vele, ám a másik őr azt erősítgette, hogy csak színlelek, azt remélve: tettetett rohamaimmal megszabadulok a koporsózárkától. Rám ordított, hogy keljek fel. Nem bírtam, erre rugdosni kezdett. Amikor meg négykézlábra akartam állni, karomat kirúgta alólam. Sok időbe került, mire a lábamra tudtam állni. Mivel ahhoz semmi kedvük se volt, hogy ebben a nyomorúságos helyzetben a sajnálatnak akár csak a legkisebb jelét adják, inkább ronda címzésekkel, gyalázkodásokkal és rúgásokkal bántalmaztak.

Az említett ájulásroham bevezetője volt annak a különös és megmagyarázhatatlan lelki s testi jelenségnek, ami ettől kezdve a következő hetekben — s még jóval később is — veszélyeztette egészségemet és életemet. Hetekig nem bírtam magamhoz térni.

Közvetlenül az összeomlás után megkülönböztethető személyiséggel két világban kezdtem élni. Ijesztő jelek a teljes lelki összeomlást sejtették: lelki s idegösszeomlás, ájulások, az emlékezés és az egyéniség elvesztése. Határozottan kettős életet éltem. Az egyre kevesbedő világos pillanataimban koporsózárkámnak szerencsétlen, nyomorult, megkínzott és kiéhezett rabja voltam, aki mindenkitől elfeledve könyörög a szenvedéseitől megváltó halálért. Azonban a titokzatos, tudatalatti második létemben, amely mindig jobban és jobban uralkodó része lett életemnek, *én voltam a legboldogabb, a legszerencsésebb teremtmény a földön.* Jobban élveztem az életet, mint bármikor, mert állandóan körülvettek az élet csodálatos, örvendeztető, izgalmas gyönyörűségei. Mintha a természet kárpótolni akart volna az elviselt szenvedésekért. Álomvilágba estem! Tele voltam a legboldogabb napjaim emlékével. Ebben a második lényemben annyira intenzíven éltem, hogy még ma is vissza tudok emlékezni ennek a hihetetlen és megmagyarázhatatlan titoknak különös, de mindig szép és élvezetes eseményeire.

Reális életemnek utolsó emléke az volt, hogy állok betegen, leigázottan s reménytelen tehetetlenségben a koporsózárkában. Tudtam, semmi remény nincs számomra. Tudtam, élve sohasem hagyhatom el a börtönt. S ekkor hirtelen valami csodálatos történt. Minden megváltozott körülöttem, és én többé nem a zárkában voltam. A zárka nyomtalanul eltűnt, mintha sohasem láttam volna.

Vidám, ragyogó körhintán ültem. A hinta forgott. Szédítő mágneses örvényével elkapott. Forogtam. Mindig nagyobb sebességgel forogtam a körhintán vidám, jókedvű muzsikától kísérve. De a körhinta hirtelen megállt.

A Vurstliban, Budapest szép szórakoztató parkjában találtam magam. A körhinta tarkára festett lován ülve belesodródtam a

Vurstli vidám életébe. Majd leszállva a körhintáról, elvegyültem a boldog, csevegő tömegben. A körhinta közben újra megindult. A boldog körhintázók sivalkodtak és hangosan kacagtak. Ekkor leültem a tarka virágágyas park szép zöld füvére. Elbájoló kép pompázott előttem. A színes lámpákkal kivilágított körhinta forgott. A tarka színekben ragyogó körhinta lovai és sárkányai, óriásai és szirénei mesevilágként hatottak rám. Semmi más nem volt körülöttem, csak szépség és boldogság. A park nyüzsgött az éneklő és nevető vasárnapi néptől. Színes ruhákba öltözött parasztlányokat hozzájuk hasonló, vígkedélyű, gondtalan legények kísértek. A hinta egyre jobban forgott, én pedig a fűben hevertem boldog magányosságban. Becsuktam a szemem, de nem aludtam el. A muzsika folytatódott. S ekkor hirtelen ismét változott a szín. A tarkabarka, boldog budapesti szórakoztató park helyett Olaszország egyik kastélykertében találtam magam. Ott voltam, ahol életem románcát éltem.

Ettől az első csodás és izgalmas belső élménytől kezdve mindennap ebben a képzeletbeli világban éltem... A börtönben lévő reális valóm nem létezett. Természetesen nem tudtam magamat teljesen elszakítani a börtönélet valóságától, mert az őrök napi zargatása, a verésekkel egybekötött napi kihallgatások örökké figyelmeztettek a szomorú valóság további létére. Azonban a természetnek sikerült az ő titokzatos álomvilágával ezt a szomorú börtönéletet eltakarni. De nem annyira, hogy teljesen megmenekülhettem volna a mezítelen valóságtól. A börtön börtön maradt, bárhová is vitt megszabadító őrültségem képzeletvilágomban.

ÁM MÉG ENNEK A ZAVART elmémnek hihetetlen állapotában is meg tudtam különböztetni, hogy mi a való, mi a képzelődés. De nem bírtam sem a börtön falát, sem a nekem parancsolgató őröket eltüntetni. Viszont módomban állt a színteret kívánságom szerint megváltoztatni. Csak egy pillanat, s már nem bör-

tönben voltam, hanem egzotikus virágokkal zsúfolt, gyönyörű kertekkel övezett, magasan álló olasz kastélyban. Ismertem ezt a kastélyt s kerti kútját. Itt udvaroltam feleségemnek szülei birtokán. Azonban a múlt és a jelen képe nagyon különbözött. Most ez katonai barakk volt a képzeletvilágomban, és most nem vendégként tartózkodtam a kastélyban, hanem rabként. Mégis: nem a piszkos koporsózárkában éltem, hanem nagy luxusszobámban az imént fényesített négyszáz pár katonacsizma között.

Megbomlott agyamnak megmagyarázhatatlan rögeszméje az volt: csak azért hoztak e kastély-barakkba, hogy a négyszáz pár csizmát tisztítsam és fényesítsem. Pontosan négyszázat. Mindennap többször megszámoltam. Pazarul bebútorozott nagy szobámban tökéletes sorba állítottam őket. Megbomlott lelki állapotomban csaknem félóránként ajtózörgetéssel jelentettem őreimnek, hogy befejeztem a négyszáz pár csizma tisztítását. Erőszakoskodtam, hogy jöjjenek be és nézzék meg. Aztán kértem őket: engedjenek kimenni, mert .fontos találkám van a püspökkel'...

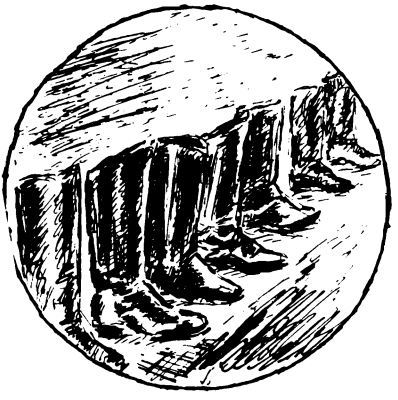

A csizmák és a püspök nem pillanatnyi képzelődés volt, hanem olyan megszállottság, olyan belső kényszerképzet, amitől egy pillanatig sem bírtam magam megszabadítani. Mindig velem maradt, akár magános zárkámban gyötrődtem, akár őrökkel beszéltem, akár Kardos előtt álltam kihallgatáskor. Zörgettem, zörgettem az ajtót, s mondtam, ismételtem a csizma- és püspök-mondókámat. Mintha csak ezzel a zavargásommal akartam volna visszafizetni őreimnek mindazt a rosszat, amiben eddig részesítettek.

Először úgy látszott, az őrök nem tudják eldönteni, hogy csak tettetett őrültséggel akarom bosszantani őket, vagy tényleg zavart elméjű vagyok. Lassan azonban belátták, hogy nem színlelek. Jelentették Kardosnak, és sokszor elvittek hozzá. Ámde ő — akár hitte, akár nem, hogy valódi az agybomlásom — úgy bánt

velem, mint eddig, sőt: türelmetlenebbül viselkedett. Lehet, azt gondolta, hogy ilyen zavart lelkiállapotban könnyebben kicsikarhatja belőlem a kívánt vallomást. Én azonban valóban zavart voltam, és semmi együttműködésre való hajlamot nem mutattam. Még csak komoly kihallgatást se tudott eszközölni, mert örökké megszállottságommal voltam elfoglalva, s mindjárt előálltam a csizmákkal és a püspökkel. Tehetetlen dühében a szokványos büntetéseket rendelte el. Ám az őrök és a tisztek tökéletes félkegyelműnek tartottak, ezért elnézéssel kezeltek. Sőt: mintha szomorú helyzetemet bizonyos szimpátiával nézték volna.

Bizonyos időnek kellett eltenie, mire Kardos is engedett állati kezeléséből. Kardos az utolsó pillanatig ragaszkodott ahhoz, hogy csak piszkos színlelő vagyok. Majd amikor makacskodtam, hogy mennem kell a rám váró püspökhöz, tréfát csinált belőle.

— Mi a pokolt akarsz te azzal a püspökkel? Először összeesküszöl egy kardinálissal, most meg egy püspököt akarsz látni! Valóban milyen megvetésre méltó kálvinista vagy! Megérdemelnéd, hogy kálvinista egyházad kitagadjon!

Nevetve ordított, majd egészen különösen nyugodt lett. Őreim csak akkor lettek dühösek, és csak akkor bosszankodtak, amikor már nagyon unták örök zörgetésemet a zárka ajtaján. Később már tudomásul se vették, vagy csak rám ordítottak és káromkodtak. hogy legyek békében. Még ekkor is állnom kellett a zárkában. De ha összeestem, és a padlón feküdtem, engedték, hogy ott maradjak.

ÚGY LÁTSZOTT, HOGY vallatóim nagyon unhatták különös viselkedésemet, mert maga az osztályparancsnok jött el hozzám, s magából kikelve fenyegetett, hogy kényszerzubbonyba tetet, ha nem viselkedem megfelelően. Nem gondolom, hogy ez a kijelentése dühített volna fel, inkább azt hiszem: erőmnek a végén jártam, s ezért veszítettem el az önuralmamat. Odaugrottam ah-

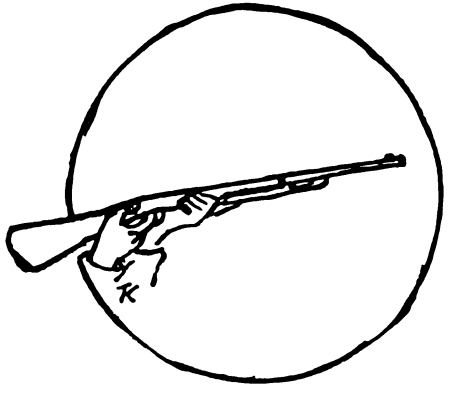

hoz az őrhöz, aki a parancsnok mellett állt. Lekaptam válláról a fegyverét, és a parancsnokra irányítottam. Szörnyű megrökönyödés. Az ordítozásra mindenfelől őrök rohantak be. A parancsnok gyorsan kirántotta pisztolyát, és rám célzott.

A zárkám ajtaja hosszú folyosóra nyílt. A nyitott ajtóban álltunk. Széles mozdulattal meglendítettem a fegyvert, és kidobtam a folyosóra. Nagy hanggal csapódott a betonpadlóra. Az őrök nekem estek; rugdostak, ütöttek, ahol értek. A parancsnok — pisztollyal a kezében — utasításokat osztogatott. Én csak annyit értettem: ‚Őrült! Őrült!' A következő pillanatban számos vödör vize zúdult rám. A vödröket a folyosón tartották tűz ellen. Zárkámba rántottak, és víztócsában a padlón hagytak kimerülve és halálos kábultságban.

Néhány nappal később, amikor ismét őrülten döngettem a zárka ajtaját, maga a parancsnok jött az ajtóhoz, és szinte emberi, megértő hangon mondotta:

— Szerencsés vagy, Kiss, hogy még élsz. Csaknem agyonlőttelek, amikor fegyvert szegeztél rám. Mi mást tehettem volna? A szemed azonban azt mondta nekem: őrült vagy. Ezért golyó helyett vizet adtam neked.

Igaza volt. Golyójáért még csak dorgálást se kapott volna. De nehogy magatartását szimpátiának magyarázzam, hozzátette:

— Ám az is igaz, hogy inkább élve van rád szükségünk, mint halva!

Valóban, még romlott elmém se változtatta meg tervüket. Kardos úgy gyötört, mint eddig. De amiként énemből eltűnt a koporsócellácska — és helyettesítette a kastély-barakk s a csizmák —, úgy előttem Kardos is elveszítette régi személyiségét. Zavart elmémmel is fontos személyiségnek tartottam, de csak úgy tekintettem rá mint annak a barakknak a parancsnokára, ahová a piszkos csizmákat vittek tisztítani.

Az egészségem állandóan romlott, s éreztem, hogy napról napra gyöngülök. Míg épelméjű voltam, elhatároztam: megeszem az adott löttyöt, hogy tartsam ellenállásomat. Ezt az új lelkiállapotban elfelejtettem. Halálos biztosan tudtam, hogy hamarosan szabadulok. Nem törődtem hát a löttyel, s gyakorlatilag semmit se ettem. Ekkor lábam már dagadozni kezdett. Olyan volt, mint az oszlop. Képtelen voltam örökké állni, állandóan összeroskadtam. Még az őrök is barátságosak lettek, és szimpátiát mutattak. Nem törődtek vele, ha a padlón feküdtem.

Az egyik éjjel elájultam. Az őr — félve, hogy valami komolyabb bajom történhetett — hívta az osztályparancsnokot. A parancsnok mentegetőzött:

— Hidd el nekem, hogy sok mindent láttam már ezen a he-

lyen, és őszintén mondom neked, noha kommunista vagyok, mégsem értem, miért teszik mindezt veled. Semmit se mondanak nekünk, csak kapjuk felülről a parancsot. S bármi legyen az, végre kell hajtanunk. Mondtam az őrnagynak, hogy te beteg vagy, és zavart elméjű, vigyenek el ebből az átkozott zárkából. De ő csak azt felelte, hogy szimulálsz. Nem tudom, mivel vádolnak, csak azt tudom, hogy veled szemben igen szigorúnak kell lennünk. Megparancsolták, hogy tartsunk ébren és lábon állva, amíg csak vallomást nem teszel. Most is ezt követelik, holott látniuk kell nyomorúságos állapotodat. És látom, hogy napról napra gyöngébb és zavartabb elméjű vagy, amin nem is csodálkozom. — Ekkor vette észre lábamat. Egészen izgatott lett: — Nézz a lábadra! — kiáltotta. — Szörnyű! Holnap az orvoshoz viszlek, akár engedik fölülről, akár nem. Halálodért nem vállalom a felelősséget. Azt mondották: vigyázzunk, nehogy öngyilkos légy, mivel élve van rád szükségük. Mégis megölnek!

ÉJJEL ENGEDTEK A PADLÓN feküdni. Kora reggel meg elvittek a börtönorvoshoz, aki megerősítette a parancsnok aggodalmát.

— Miért nem hoztátok előbb? — morgott az osztályparancsnokra. — Minden pillanatban meghalhatott volna. Olyan, mint egy csontváz!

A parancsnok, hogy magáról elhárítsa a felelősséget, hangsúlyozta: tökéletesen úgy bánt velem, ahogy azt a tisztek megkívánták. Az orvos teljesen átvizsgált. Mivel dagadt lábszáramról nem lehetett lehúzni a nadrágot, térdtől felvágatta.

Hamarosan észrevette különös magatartásomat, mert mindjárt előálltam a csizma- és a püspök-históriámmal. Míg az osztályparancsnok fura történetemet mesélte neki, az orvos kérdéseket tett fel nekem, bizonnyal azért, hogy megállapítsa: szimulálok vagy tényleg elmebeteg vagyok? Olykor megrázta a fejét, de betegségemről nem mondott egy szót sem. Injekciót adott, a parancsnoknak pedig csillapítókat, azzal, hogy a következő nap adja be nekem. Elrendelte, hogy kis sámlit tegyenek a zárkámba. Amikor a parancsnok azt mondta, hogy abban a zárkában egy sámlinak nincs elegendő férőhely, az orvos dühösen káromkodott.

Miután a zárkámba visszatértem, a parancsnok egy kis sámlit tetetett be, ami az egész zárkát betöltötte. Kétheti állás után csodálatos kényelmet jelentett. Sohasem hittem volna, hogy sámlicskán ülni olyan mérhetetlen kényelem lehet. Senki se zavart. A sok hét fáradtsága, szenvedése, testi-lelki feszültsége félöntudatos boldog kábultságba ringatott.

Reggel azonban ismét Kardoshoz vittek. Állapotomról már bizonnyal érdeklődött az orvosnál. Kétségtelen, hogy helyzete-

met megtárgyalta Pálffyval is, aki pedig orosz feljebbvalóitól kért ügyemben további utasítást. A szokott gúnyolódásával fogadott:

— Nos, csizmatisztító, még mindig vesződöl a csizmáiddal? És mi van a püspököddel? Miért nem jön, hogy megmentsen?

Tréfát űzött ugyan elmezavaromból, de levert volt, és kedvetlen.

NÉHÁNY NAP MÚLTÁN az osztályparancsnok jelezte, hogy másik zárkába visz. Legalább olyan boldognak látszott, mint én. Ezek a durva állatok — akiknek kegyetlenségét örökkön-örökké növelte az a biztatás, hogy mindenkit gyűlöljenek, aki nem kommunista — láthatólag megkönnyebbültek, hogy szenvedésemnek legalább egy időre vége. Ez arról győzött meg: kínzatásom valóban rendkívüli volt, és túlságosan felülmúlta másokét. Nem kétséges, ezt az okozta, hogy gyűlöletük Mindszenty kardinálisnak szólt, aki nekik sokkal fontosabb volt, mint én.

Másnap, a kihallgatáson Kardos remegő hangon mondotta:

— Ha nem írod alá a vallomásodat, halálra verlek!

Egy pillanat alatt végigtombolt bennem a múlt minden szenvedésének emléke. Írjam? Ne írjam? Az őrnagy érezte borzalmas dilemmámat és természetes vágyamat, hogy egyszer már legyen vége szenvedéseimnek.

— Nézd, Kiss! Semmi mást nem tehetsz, mint hogy aláírod. Tedd ezt, hogy megmentsd az életed! Ha nem teszed, ez az életed utolsó napja...*

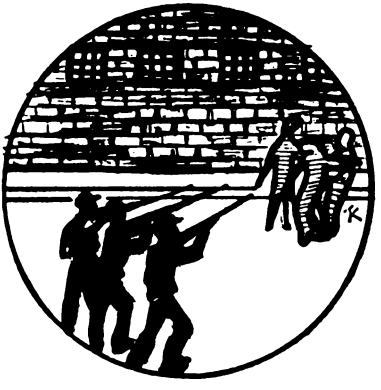

**Négy év múlva ez a kiváló hóhér is vádlott lett, pedig már ezredes volt. Megvesztegethetősége miatt megfosztották rangjától, kitaszították a hadseregből, és nyolcévi börtönre ítélték.*

Ő aláírta vallomásait, mert élni akart. Kissel is volt ugyanabban a börtönben, de nem találkoztak. Ám azok a rabok, akik számlát őriztek tőle, súlyos tartozásáért eszméletlenre verték.

Tudtam, hogy a földalatti börtönökben sok rabot megöltek, majd kővel, vassal nehezített testüket a Dunába dobták.

Ez lenne az én végem is?

AKKOR SEM ÍROM ALÁ a hazugul összeállított Mindszenty-ellenes tanúvallomást!

Még az éjjel engedélyt kértem, hogy szeretteimnek megírhassam búcsúlevelemet...*

**Hasonló „titokzatos" esetről olvashatunk Szász Béla: Minden kényszer nélkül című könyvében. Szász már egyetemista korában — a Horhty-éra alatt — kommunista lett „helyes vagy helytelennek értelmezett útkereső radikális humanizmusból". Sőt: párttevékenységéért egyszer börtönbe is került. Rákosiék alatt két minisztériumban is szép állást töltött be. Mégis — a Rajk-üggyel kapcsolatosan — a párton belüli tülekedés szerencsétlen, titokzatos áldozata lett. Tíz évet kapott. 1954 őszén szabadult és rehabilitálták. Rajk újratemetésén — Rajkné kérésére — a ravatalnál, „vádlott-társként", ő búcsúztatta az egykori belügyminisztert.*

Hamis vallomás kicsikarása érdekében — dr. Kisshez hasonlóan — kegyetlenül megkínozták. Mivel nem akart kötélnek állni, három hét alatt öt bordáját törték el. „Népnevelőnek" nevezett gumibottal harminchat alkalommal vertek a talpára. Minden egyes alkalommal legalább huszonöt ütést kapott. Ugyanezzel a gumibottal a kezére félezerszer suhintottak. dr. Kisshez hasonlóan koporsócellácskában élt kilenc napon át. Közben mindig állnia kellett, és sem italt, sem ételt nem kapott. Borzalmas körülményei miatt „büdös lett, mint a görény", s „már az élve elrothadás jelei mutatkoztak" rajta. Egy percnyi alvásért az életét adta volna. Nyakán érezte a hurkot. Az ezredes, aki kihallgatta, Farkas László, hátborzongatóan fenyegette:

- Mit gondol, el kell nekünk bárkinek is számolnunk a családjával, a gyermekével vagy akár a maga életével? Nem kötelez bennünket senki, semmi, hogy egy kémet és rendőrspiclit bíróság elé állítsunk! Ha nem tesz vallomást, ha nincs jegyzőkönyvünk, vagy elrohad majd néhány év alatt itt a pincében, vagy kiviszszük egy éjszaka valami elhagyott helyre, megásatom magával a saját sírját, aztán következik a tarkónlövés. Biztosítom, soha senki sem fogja keresni. Eltűnt! Ám ez Szásznak már nem ijesztgetés, hanem biztatás, hiszen a halálnál már nem ismer kívánatosabbat. „Megváltó gyönyörűségnek tűnt volna számomra, ha szívem végleg felmondja a szolgálatot. Lázadoztam a kommunista párt ellen, mert esetemet nem vélhettem többé különlegesnek, hanem a párt intézményesnek tekinthető akciója részének. Lépre csaltnak, rászedettnek tekintettem magam, hiszen — bármilyen csekély mértékben is, bármily közvetve — AZ ÉN KOMMUNISTA MÚLTAM IS SEGÉDKEZET NYÚJTOTT PÉTER GÁBORÉKNAK. Ennek felismerése is csak fokozta a kívánságot, bárha mielőbb végleg elakadna már lélegzetem!"

EKKOR JELENTKEZETT NÁLA is a „különös" tünemény: „Volt, amikor a lámpával állítottak szembe, máskor pedig a fehérre meszelt fallal, hol háttal, hol

oldalt az ajtónak és a benéző nyílásnak. A harmadik napon már csak vizet kívántam, ételt alig!

A negyedik nap már színek játszadoztak szemem előtt a fehérre meszelt falon, aztán ezek a halvány és bizonytalan zöldek, sárgák meg rózsásak lassacskán képekké álltak össze. Többek között emlékszem például egy Champs-Élysées-i kávéház zsúfolt teraszára, aminek kerek asztalánál középkori poéták és ma is élő festőművészek társaságában Walt Whitman ült.

Ekkor tudtam meg — szemem összejátszik képzeletemmel: jóindulatúlag ravaszkodnak velem, elterelvén figyelmemet a jelenről. De amikor nyitott ajtómon olykor a folyosó falára sandítottam, és valami neoklasszikus dombormű alatt egy szobrász barátom szignumát pillantottam meg, már eszembe se ötlött, hogy esetleg vizionálhatok. Tanakodtam, miért foghatták le a szobrászt, és örvendeztem, hogy itt, a pincében kiváltságos helyzetbe kerülhetett, mert ha csak gipsszel is, de dolgozhatott.

A fejükön kosárral vagy kancsóval vonuló karcsú nőalakokat szívesen nézegettem, s bár kissé méltatlankodva töprengtem, vajon miért kanyarodott vissza ba-

rátom hajdani neoklasszikus stílusához, az nem ütött szeget a fejembe, miért csak most fedeztem fel munkáját, s miért tűnt tegnap még simának, sivárnak a fal? Akárcsak a domborművet, egyértelmű valóságnak vettem azt is, amikor úgy láttam: a zárka nyirkos betonpadlója nemcsak átnedvesedik, hanem mindinkább dagadó tócsák keletkeznek rajta, majd szennyes lucsok önti el lábamat, sőt: az egész odút, és szinte fokozatosan emelkedik, újra visszavonul, és amikor számos dagály meg apály után megint csak apró tócsák borítják már a padlót, kitűnik, hogy a víz százéves tipográfiájú újságlapokat mosott ki a betonból, dédszüleink divatjába öltözött előkelőségek képeivel.

Ezen a ponton halványodnak el emlékeim; nem tudom, hányszor, mikor kísértek kihallgatásra, nem tudom, hányszor emelkedett mellemig, majd húzódott vissza zárkámban a víz, csak az van előttem, amikor az ősz hajú nyomozó kinyitja az ajtót, én pedig valami megjegyzést teszek a padlón heverő, múzeumba való újságlapokra és a köpködő fegyveres őrre, a nyomozó meg a priccsre mutat, hogy feküdjem le."

III.

MIUTÁN DR. KISST az 1956-os forradalom börtönéből kiszabadította, otthon és külföldön gyógyíttatta magát, és kereste „különös" börtönállapotának magyarázatát. Az orvosok véleménye azonban nem volt egyöntetű, mert ez a terület nem volt tökéletesen feltérképezett világ, kivéve azokat az orvosokat, akiket Moszkvában speciálisan erre képeztek ki. Sokat tudtak a nyugati orvosok, de nem mindent, mert hiányzott a gyakorlati, kísérleti lehetőség. Sokan közülük gyógyszerekre gyanakodtak, többen pedig lélekhasadásra, illetve a tudatalatti világ „káros daganatára". A természet mesterkedése ez, vélték, hogy a végső esetben mentse az emberből a menthetőt. „A tudatalatti önvédelmi rendszer, a lelki önvédelemnek utolsó lövészárka tette számodra könnyebbé a kegyetlen sorsot, kimentvén a zárkából. Ez a kimenekülés olykori és időbeli megkönnyebbülést nyújtott, így tévén az elviselhetetlent elviselhetővé" — mondották dr. Kissnek.

Ezt az állapotot dr. Kiss — velem együtt — kissé másként magyarázza, másként fogalmazza. Istenre, az ő csodás előrerendelésére gondolunk. Szeretetében úgy tervezte lényünket, hogy ha azt akár testi, akár lelki túlterhelés éri, kikapcsolja az öntudatot, mint villámláskor a biztosíték az áramot. Így elkerüli a rendkívül nagyfokú idegsérülést vagy a halált, illetőleg kisebb feszültségűre alakítja át, megindítva a fantázia figyelmet elvonó, szórakoztató, bátorító, csodás filmtekercseinek működését, amely a szenvedésből gyönyört, a koporsóból mennyországot és palotát, a sátánból Istent varázsol elő. Ennek elindítója lehet természetes és természetfeletti erő. Működése csodálatos és életmentő. Dr. Kissnél mindent megmentett, mert tökéletesen meggyógyult.

*

HONNÉT TUDJUK ILYEN pontosan dr. Kiss börtönvilágát? Onnét, hogy hatszáz oldalon — tökéletesen, nyomásra készen — leírta. Az angol kézirat véletlenül került hozzám évekkel ezelőtt. Kitűnő, nagyszerű munka! Dr. Kiss nagytudású, jó író, aki a világot tisztán látó ember lévén, széles öleléssel úgy hozza börtönéletének rajzát elítéléséig, hogy korát s az elítélése előtti börtönvilágot is tökéletesen lefesti. Műve kitűnő történelmi forrás! Különösen felbecsülhetetlen értékű Mindszenty kardinálissal kapcsolatban, mert perének előkészítéséről, ügyéről, „bűneiről" olyan adatokat hoz, amiket más nem tudhatott. Ezekből sokat maga Mindszenty sem írt meg az emlékirataiban, noha „gondolt arra, hogy felhasználja az értékes adatokat".

Dr. Kiss *An Unfortunate Privilege* — Szerencsétlen kiváltság — címet adta kéziratának. Bár a kézirat már 1975-ben készen volt, a mai napig sem jelent meg. Miért nem? Nos, ez is csaknem olyan titok, mint a bemutatott lelki betegsége.

Dr. Kiss a kéziratot 1974 végén Bécsben bemutatta Mindszentynek, valamint New Yorkban a Praeger Publishersnak. A Praeger már 1975 januárjának első napjaiban közölte a szerzővel, hogy bár „könyve nagyon érdekes", de jelen programjukba „nem fér bele". Hogy dr. Kiss más kiadónál is próbálkozott-e, nem tudom. Mindszentytől február közepén kapott választ: „A kézirat, amit magam is, és egyik munkatársam is tüzetesen áttanulmányozott, eltűnt. Tűvé tettük érte az egész lakosztályt, de hiába." Személyes, fáradhatatlan keresés után március 15-én a kardinális már ezt írta: „Örülök, hogy művére ráakadtam, s küldhetem. Újból elolvastam, nagyértékűnek és rendkívül érdekesnek találtam. Meghatott ügyemhez való megtisztelő kapcsolata és együttérzése. Fogadja őszinte hálámat és nagyrabecsülésemet."

Semmi több! A levél érthetetlenül hidegnek és közömbösnek látszik. Nem biztatja dr. Kisst a kiadásra, s nem ajánlja fel ehhez a segítségét. Mintha egyáltalán nem érdekelné az ügy... Ez is titok?

Miként titok az is, hogy a prímási irodában miképpen tűnhetett el nyomtalanul egy ilyen fontos és ekkora tömegű kézirat? Mindszenty ellenségeinek a keze nyúlt be az irodába, s egyszerűen eltüntette? Azt gondolták, hogy ezzel megakadályozzák a megjelenését? Mert hát Mindszenty könyvével is ez volt a céljuk. Tudott tény: a kéziratot meg akarták venni, de nem akarták kinyomni és forgalomba hozni. Amikor meg megjelent, olyan harcot indítottak ellene, és a lapok olyan érdektelenséget mutattak — még a magyar kiadással szemben is —, hogy nemcsak világsikert, de még átütő sikert sem aratott. Holott a világ minden katolikusának asztalára kellett volna kerülnie! A lapok ismertetései késtek — sokszor el is maradtak —, s nem egy újság, ilyen vagy olyan címen, ellenséges húrokat pengetett. A nagy könyvesboltokban nem lehetett kapni, ugyanakkor húszezer példányt zúzdába akartak szállítani, „mert eladhatatlanok". A mai napig sehol a világon nem jelent meg új, második kiadás... Ezek után kérdezhetjük azt is: tudott-e egyáltalán erről a kéziratról Mindszenty? Biztos, hogy ő adta a válaszokat? Vagy csak az aláírásokat?... Mi a valószínűbb ezek után?

Kik voltak Mindszentynek és dr. Kiss könyvének az ellenségei? Dr. Kiss könyve is lényegileg Mindszentyről szól, és ügye védelmét szolgálja... Helytelen lenne a megállapításunk, amikor azt mondjuk: a világkommunizmus és a világzsidóság?

Az első semmi magyarázatra nem szorul. A kommunisták gyű-

lölete túlságosan is érthető, világos. Már a pör előtt világszerte igen nagy propagandahadjáratot indítottak ellene. Ehhez csatlakozott a világ zsidósága. Nem a kommunizmus védelme címén, hanem kijelentették: *Mindszenty antiszemita!* Ennek pedig mi a következménye? Testi vagy lelki halál! Hogyan is üzente Révai József Spellman bíborosnak? „Ha jobban szeretnének halott kardinálist kapni, mi azzal is szolgálhatunk!" Ez Róma világuraló erejének gőgös visszhangja, amit Pilátus a történelem legtragikusabb pillanatában így adott Jézus tudtára: „Nem tudod, hogy hatalmam van elbocsátásodra, és hatalmam van keresztrefeszítésedre?" Ezt akkor a Simon Wiesenthalok ezrei és milliói tudták szerte a világon. Fújták hát életvesztő jerikói harsonájukat.

Hogy milyen fokú lehetett ez a gyalázkodó kürtzengetés, sejtetni engedi Fábián Béla: Cardinal Mindszenty című könyve. Ő maga is zsidó volt, mégis tollat fogott abban a nagyon veszélyes időben Mindszenty védelmére. Védelmet írt, és igazolást, mert a kardinálist éppen a zsidókkal szembeni magatartása miatt nagyra becsülte. Az ellenséges propaganda milyenségét, vadságát és féktelenségét bemutatni kívánva, egy New York-i magyar újság itt következő levelét közölte angolul:

„Mindszenty kardinálisnak, Budapest

Kedves fiatalabb testvérem! Ámbár azt hiszem, hogy években én vagyok a fiatalabb, mégis hirtelen testvéremnek neveztelek, mert mi másként nevezhetnélek? Hál' Istennek én nem ismerlek személyesen. Sőt: levelezőid közé sem tartozok. Mégis sokat nevettem ‚pasztorális leveleiden'. Ha ezekből többet írtál volna, úgy gondolom, hogy esetleg összegyűjtöttem volna őket, mint annak az állapotnak a visszatükrözőjét, amelybe az én boldogtalan hazám és a mi szép magyar nyelvünk zuhant. Ezekből magyar

utódaink megtudhatták volna, hogy a pápától csókolt, a kiválasztott és felszentelt magyar kardinális 1946-ban mily nyálasan firkálta le azokat annak a kereszténységnek az álarcában, amely állítólag a jóságon, a türelmen, a megértésen, az emberszereteten és a testvériségen alapszik.

Te, kedves fickóm, buta vagy, mint egy tök; tudatlan, műveletlen és csaló kegyvesztettje Jézus Krisztus vallásának.

Te egyszerűen demagóg bűnöző vagy, akit az Úr ki fog korbácsolni nemcsak a kardinálisi karosszékből, hanem a legkisebb falusi egyházközségből is, mert a katolikus ideának elsikkasztója, a szeretet, a megértés és a türelem gyilkosa vagy.

Nem haragszom rád, Isten ments! Inkább sajnállak. Ha tudnám, hogy szükséget szenvedsz, még élelmi csomagot is küldenék, de tudom, nincs semmire szükséged, mert igen jól élsz. S akár hiszel nekem, akár nem — de természetesen tudom, hogy nem hiszel nekem, mert, sajnos, te nem tudod, mit jelent hinni —, én lennék a legboldogabb, ha megtérnél, ha keresztény lennél, ha bűnbánatot tartanál, és Rómába futva mondanád uradnak: Kedves Piusom, én együgyű vagyok, de megpróbálok ügyesebb lenni.

Egyre nehezebb lesz számodra Magyarországon a hit tettetése, mert jönnek papok, igazi papok, egyszerűek és értelmesek — legalábbis egy időre. Ezután ha ők Krisztus evangéliumát ismét zsákba teszik, és árulni kezdik, mint feketepiacon a romlott húst, miként ezt te is tetted, és ha pár száz év múlva hozzád hasonló kardinálisok jönnek Magyarországba, akkor újra földrengés lesz. Ez a világ törvénye.

Mindy, vonulj kolostorba!"

EZ A GYALÁZKODÁS, EZ A GYŰLÖLET újra fellángolt 1971-ben — s lángol ma is? —, amikor Mindszenty elhagyta Magyarországot. Elég, ha Szalay János: Mindszenty hercegprímás után című, kilenc strófából álló verséből idézek. Lehet, hogy nem is zsidó, hanem talán csak szélsőségesen ősmagyarkodó, vagy egyszerűen otthoni kommunista. Ami gyalázkodás, gyűlölet kihozható egy tintatartóból, Szalay kihozta. Mondják: egy csepp vízben benne az egész tenger. Nos, az itt idézett néhány sorban benne van az egész tintatartó minden mocska.

Egyetlen kéz sincs odafent, ami lenyúlna érted,
és visszavezetne a tejfölös köcsögeidhez meg
a hintód nyomdokát csókolgató tehéncsordához,
szobafogságba való szánalmas lelki szegény, te!
Hát csak eredj!

Tudom, boldog száműzött és reklámhős leszel:
kopottan is ragyogó, vihartaposta lobogó, te!
Ketté törött nyél, gyűrött sublót-ereklye, Jocó!
Majd még szentté avatnak, hé! Szenilis rokkant...
Hát csak eredj!

Különös: Szalay érzi, hogy üvegnyi tintapocsétája alól is előcsillan Mindszenty *szentsége és ragyogó lobogója.*

Tudta, hogy amikor piszkolta, fényesebbre csiszolta. Mint annyian mások, eltüntetni mégis megpróbálta, hátha neki sikerül a csoda. Nem hitte, hogy ezt az embert nem lehet úgy bemocskolni, hogy mocskos maradjon.

Szalay nem hitte, hogy Mindszenty ragyogó képe nem tüntethető el a világ vásznáról a legfeketébb korommal se...

Kutyával egy tálból

„A vallás meglehet szabadság
nélkül is, de a szabadságnak
szüksége van a vallásra."
(Ketteler német püspök)

EGY NYÁRELEJI DÉLELŐTTÖN* a váci börtön magánzárkájában csaknem tettlegességre került sor Géfy Mihály és újdonsült cellatársa, Slézinger Mózes között. Pedig Mihály nem volt valami harapós egyéniség, mert, mint ő maga mondta, oroszországi fogságából hazajövet vörös kopói kiverték a fogait, s erejét lenyúzták negyven kilóra. Ráadásul vallásos ember is volt, hát bármiért vagy bárkiért nem ment könnyen birokra. De Slézinger annál harapósabbnak látszott. S nem hiányoztak hozzá a fogai sem, holott „fogverős" helyeken járt ő is. Mint zsidó pedig ritka madár a kommunista börtönökben, különösen a váciban. Felkorbácsolt idegei szüntelenül rángatták az orra hegyét, és szinte szikrákat pattogtattak ki belőle. Néhány nappal azelőtt azzal köszöntött be Mihályhoz, hogy — félrerúgva a börtönök íratlan szabályait, mindjárt a jobb fekvőhelyet követelte magának, mert hogy ő végigjárta a náci haláltáborokat. Nem kerülhet hát egy gyilkos, fasiszta csendőr mögé!

— Mit járt maga végig, Slézinger? — kérdezte halkan Géfy.

— Süket? Vagy nem akar hallani? Vagy provokál? — villantotta Mózes a farkasfogait zárkatársára. — A náci haláltáborokat! Auschwitzot! Bergen-Belsent! Buchenwaldot! Dachaut! Majdaneket és Mauthausent! Orianienget, Ravensbrückent és Struthofot! — fújta a haláltáborok neveit, mint Mihály gyermekkorában a tízparancsolatot meg az egyiptomi tíz csapást. Még betűrendbe is szedte őket, mint Mihály hitoktatója Jákob pátriárka tizenkét fiát, hogy könnyebben megtanulhassák. De nem úgy tré-

*Börtön-feljegyzésekből.

fásan, mint a gyerekek a tisztelendő úr háta mögött: „J
volt hat fia, mind a hat csizmadia: Dini, Dani, Dániel, I
mu, Sámuel."

S mindezt a haláltáborok tengerén átevickélt új M
mondotta, mintha minden haláltáborban legalább kéts
vasztották volna el élve, s hamuja most itt a zárkában
viharfelhőként kavarogna. Be is töltötte a cella minden z
hogy Géfy egyszerre fulladozni kezdett. Végül, mintha
haláltábor nevét dörgedezte volna, Mózes kivágta:

— Egyébként vegye tudomásul, hogy én vagyok a
lős! A zárkaparancsnok! Érti? S mint ilyen kérdem: hall
valamit ezekről a haláltáborokról?

— Egyet s mást már hallottam.

— Micsoda magának az az egy s más? — lihegte Mó
megő ujjakkal gyorsan kigombolta nyakán az inget. M
melege lenne. — Egy s más az, hogy minden zsidót kil
az utolsó fillérjéig? Egy s más az, hogy hatmillió zsidót r
elégetnek, elgázosítanak, bacilusokkal elpusztítanak,
kínzások után szappant főznek belőlük? Ez magának eg
Gój pondró! Na majd beszélek én magának erről az egy

és biztosítom, hogy kicserzem azt az érzéketlen krokodilbőrét.

— Mondja, Slézinger, csak nem a haláltáborok folytatásaként került zárkatársamnak és zárkaparancsnokomnak?

— Hallja, maga gyilkos csendőr! Ne froclizzon velem, mert ha eddig nem kellett, mint Tojo japán miniszterelnöknek kellett, tizenhárom lépcsőn az akasztófához felmennie — ugye, nem tudja, miért éppen tizenhárom lépcsőn? —, akkor hamarosan odasegítem. Ha eddig nem húzták akasztófára, mint a Nürnbergben elítélteket purim ünnepén, akkor most gyorsan sorra kerülhet... Horhty-pribék! Zsidógyilkos! Ha meg éppen tudni akarja, miért kerültem ide, hát megmondom, nem szégyellem. Nem tagadom, mint maguk a zsidógyilkosságaikat. Őszintén bevallom: valutáztam. Meg egyéb... Nekem nem bűn visszaszerezni, amit a nácik, a nyilasok elraboltak tőlem, hanem erény. Érti? Nemcsak erény, hanem kötelesség is. Erre még a maguk szent könyve is kényszerít: „Úgy fizess vissza, ahogyan ők fizettek nektek! Tetteiket kétszeresen viszonozzátok! Serlegükbe töltsetek kétszerannyit, mint amennyit ők töltöttek. Amennyit gőgösködtek és dőzsöltek, annyi gyötrelmet és bánatot okozzatok nekik!" Hogy ezt a mércét olykor egy kissé túlléptem? Istenem, szeret a mérleg nyelve a gazdája felé billenni. Kamatostól úgyse szerezhetem vissza, amit egészségben, idegben, agyban s rokonaimban elvesztettem... Elveszejtett fajtestvéreimnek örököse vagyok, érti? Jogos, Istentől rendelt örököse. Nem olvasta a Bibliában: „Mondá Isten: Nektek adom az egész földet. Bírjátok és uralkodjatok fölötte!" És ha ez nem megy szépszerével, hát mennie kell erőszakkal, ravaszsággal. Jogom ez, és kötelességem. Kedves Géfy, s magával együtt az egész gój világ, jegyezze meg egyszer s mindenkorra, hogy népem a jelszavát a maguk Bartókjának Cantata profanájából vette, s ehhez tartja magát: „Nem iszunk többé pohárból, csak tiszta forrásból!" Ez lett nekünk „a szabadság utolsó riadója!"

— Slézinger úr, mindezt miért nem mondotta el a bíráinak meg azoknak, akik a fasiszták közé hajították?

— Megmondtam én ezt a pribékjeimnek is! De egyikük a fülembe súgta: „Ne berzenkedj már, mártírtársam, Mózes! Tíz haláltábort kibírtál, most meg egy kis zavartalan pihenéstől is megijedsz? Legyen eszed! Mártír testvéreidért hozhatsz egy kis áldozatot. A gójok miatt egy kicsi időre most el kell tüntetnünk, mert egyre jobban óbégatják: A zsidóknak mindent szabad? Persze, hogy szabad, Mózes testvérem, mert hatmillió mártír testvérünk vérével írták meg a mi Magna Chartánkat, illetve Aranybullánkat. Persze, hogy mindent szabad nekünk, Mózes, de hogy ezt a mindent ki is vitelezhessük, a túl erőszakos munkákat egy pillanatra fékeznünk kell. Tudod, a nyomorúságban fuldokló gój

számunkra sok kellemetlen dologra képes." Legyen hát nyugodt, Horthy-hóhér, néhány nap múlva kámforként tűnök el innen, mintha sohasem lettem volna itt... Vegye tudomásul, hogy a hangját szemtelennek, kihívónak érzem. Nekünk ezekből éppen elegünk volt a haláltáborokban. Itt már nem tűröm el. Holnap majd beszélek magának az egy s másról. De most legyen csend, mert pihenni akarok!

Géfy nem is szólt, bár füstölgött benne az indulat, mert eszébe jutott Szuszmanovics, Budapest volt orosz katonai helyettes városparancsnoka. A „felszabadulás" első napjaiban Molináry Gizella zsidó írónő panaszkodott neki, hogy egyedül van, elhagyatva, mint ősszel a fán maradt levél. Senki se törődik vele... Géfyben egész éjjel parázsként izzott ennek a katonának a keserű kitörése: „Kérem, mit panaszkodik nekem, hogy a legjobb zsidó barátai elhagyták?! Hogy az utcán még meg se ismerik?! Nézzen le az utcára! A háború még folyik. A vörös hadsereg még nincs Bécs falai alatt. Utolsó rohammal a németországi táborokban még ezerszámra pusztítják a zsidókat. A halálra szántak kétségbeesve kiáltanak segítségért. Mondja, ezekből az utcákból megy-e egy is önként segítségükre? Nem! De a kiégett boltok romjain, a kapuk alatt, a sírok felett mindenütt megjelenik a kis mérleg és a nagy cédula: ARANYAT VESZEK! ARANYAT VESZEK! Hát nem látja, hogy itt a katona eldobja fegyvereit, a maguk költő kollégája a tollat? Mindegyik a romok fölött ül, és aranyat mér. Miért néz így rám? Én is zsidó vagyok, és csak szomorúság s harag van bennem!"

Géfy is így látta, így tudta. S benne is a szomorúság és a harag mustárgáza kavargott öldöklő senyvesztéssel...

MÁSNAP REGGEL SLÉZINGER tényleg rátért az egy s másra.

Géfy nem kívánta ezt a beszélgetést, de nem is félt tőle. Vagy 1900 napja raboskodott már, nem számítva a 160 napos oroszországi fogságát. Közben sok emberrel találkozott, és sokfélével élt együtt. Így egy kémikussal és egy történésszel is. Mindkettő járt haláltáborban. Jól ismerték azokat s a velük kapcsolatos híreszteléseket. Semmi okot sem szolgáltattak arra, hogy Géfy kételkedjék a tudásukban és a szavahihetőségükben. Az egy s másról olyanokat mondtak neki, hogy a hatmilliós „holocaustot" és a gázkamrákat egészen más szemmel nézte, mint hivatalosan kellett volna.

— Az egy s más kifejezés azt a gyanút keltette bennem — kezdte a mondókáját Slézinger —, hogy nem sokat tud az embergázosító és emberégető kemencetáborokról. Vagy ha tud, mintha nem hinné.

— Megvallom, ezekkel kapcsolatban nem minden állítást hiszek el...

— Érthető, hiszen hivatásánál fogva antiszemita, zsidógyűlölő még ma is. Náci és önvédő. Mondja, Géfy, nem hiszi, hogy a haláltáborokban voltak krematóriumok, gázkamrák? Én a saját szememmel láttam őket!

— Hiszem, hogy krematóriumok voltak, vagyis halottégetők, ahol a betegségek, bombázások áldozatait égették el. Az ilyen áldozatokból annyi volt, hogy nem győzték másként. Kintről is hordták be őket. Minden háborúban szokványos a halottégetés, különösen ha járvány dühöng. Ott pedig az is dühöngött. Tehát a krematóriumok nem a gázkamrák áldozatainak eltüntetésére szolgáltak.

Slézinger felugrott a szalmazsákjáról. Idegesen járkált a zárkában, mint a megvadított tigris a ketrecben. Fogát vicsorgatva mondta:

— Hogyan mer ilyet állítani, amikor 1945-ben hivatalos történészek is megállapították, hogy gázkamrák működtek Németországban, Elzászban és Lengyelországban. Ezrekre menő tanúk és okmányok bizonyították, hogy tömegkivégzésre használták őket.

— Helyes. Ilyen igazolás tényleg volt. Ám ugyanazok később visszavonták, mert rájöttek, hogy tévedtek, hogy félrevezették őket. Valóban, ezeken a helyeken voltak gázkamrák is. De eddig még senki nem bizonyította hitelt érdemlően, hogy ezeket emberölésre használták volna. A német püspöki kar nem tudott róla. A Vöröskereszt nemzetközi bizottsága 1945-ben nem bírta bebizonyítani az emberölésre használt gázkamrák létezését. A záróokmányban ilyen kitétel is található: „Maguk a fogva tartottak se beszéltek róla." A mindenben jól értesült Vatikán kijelentette: „Nem tudunk róluk." Egyetlen nürnbergi vádlott se hallott róluk, és létezésüket nem ismerték el. A tanúk mind csak „hallottak" róluk, de működés közben egy sem látta saját szemével. Még Slézinger úr sem! Csak úgy mondották nekik, hogy ezek gázkamrák voltak. Vagy maguk is következtettek létezésükre. S mint később kiderült: tévesen. Ezért kellett a történészeknek visszavonniuk a nyilatkozatukat. Ezért mondotta egyikük, aki részt vett a második vizsgálatban: „A hamis bizonyítékok csak boszorkányüldözésre valók, de nem lehetnek értékesek azoknak a bíróknak, akik elfogadták."

— Ember, ne őrüljön meg! Hazugok, fasiszták, nácik, antiszemiták beszéde, amit állít. Hiszen vitathatatlan bizonyítékaink vannak, hogy léteztek kékgázkamrák! Ezeket pedig kimondottan emberölésre készítették.

— A kékgázkamrák létezését senki sem tagadja. Azonban megdönthetetlen tény az is, hogy ezek csak ruhák fertőtlenítésére szolgáltak. A német „begasung" kifejezést embergázosításra fordították, illetve magyarázták. Tényleg okmányok ezrei állnak rendelkezésünkre e gázkamrákkal kapcsolatosan, de egyetlen-egyet sem tudnak felmutatni, amely a gázkamrák népirtásra való használatát igazolná.

— Micsoda hülye pali! A struthofi haláltáborban látható az a nyílás — magam is láttam! —, ahol beengedték a halálgázt. Csak nem akarja az égről még a napot is letagadni?

— Igen, ott van az említett nyílás. De azóta kémikusok, gázszakértők kimutatták, hogy az a lyuk későbbi eredetű. S nagyon ügyetlen hamisítvány. És állítják, hogy azon keresztül a leggyilkosabb gázt, a ciklon B mérget — mert ezt kellett volna használniuk — lehetetlen lett volna beengedni azon a nyíláson a közreműködők és a környék lakosságának halálos veszedelme, elpusztítása nélkül.

— Géfy, a maga hülyeségeit maguk a németek cáfolják meg. Az auschwitzi haláltábor gázkamráját miért robbantották fel a németek eltűnésük előtt, ha nem embermészárszéknek használták?

Ezt Slézinger már inkább ordította, mint mondta. Az arca vörös volt, mint a rák. Keze-lába remegett az izgalomtól meg a dühtől, de Géfy nem engedte magát kihozni a sodrából. Tudta: az dühös, akinek nincs igaza. A bizonyítékok hiányát akarja dühvel pótolni. Azért csak úgy vetette oda, mintha egy iskolás gyermek is tudná ezt a mesét:

— „Felszabadulás" előtti képekkel bebizonyították, hogy az hullaház volt, amit a hőség ellen földdel fedtek be. S nem gázkamra. Felrobbantották, hogy a táborfertőzést mérsékeljék.

— Megáll az eszem! Hát nem fél, hogy azonnal feljelentem? Maga egy nyilvános fajgyalázó, antiszemita és a gyilkosok gyilkosainak hallatlanul ravasz ügyvédje!

— Slézinger, nem kérdezett? Ha nem kérdez, nem mondok dühítőket. Igaz, nem mindenki mert volna így felelni, mert faja szereti az emberek torkára forrasztani az igazságot. Már nélkülözhetetlen kenyerük lett a hazugság. De jobb maguknak, ha nem akarják tudni, hogy ha lassan is, de nyílik a világ szeme, erősödik a bátorsága, hogy hazugságnak nevezze a hazugságot, s igazságnak az igazságot. Igaz, ma még csak suttogva merik hamis állításaikra a világ legnagyobb hazugságának bélyegét rányomni. De eljön az az idő, amikor ledöntik a legnagyobb piramist is. Mert egyetlen hazugság sem élt még örökké... Egyébként kijelentem, hogy nem félek. Elvégre csendőr voltam. Zadravecz püspökkel mondom hát: „A szenvedés megtanított nem félni!"

— De ember, ne üljön a fejére! Az eszét ne a nadrágjában hordja! Ne dőljön be minden mulya ellenséges dumának! Az egyik nagynevű orvos jelentésében — s ezt a hivatalosak elfogadták — ez áll: „Egy kiirtáson részt vettem." Ezrével egyszerre hogyan irtották ki a zsidókat, ha nem gázzal?

— Tudok erről is. Az orvos tényleg használta a „kiirtás" kifejezést. De helytelenül citálják és alkalmazzák, mert az összefüggésből kitűnik, hogy a tífusz által végzett kiirtásról beszél, amelyik akkor dühöngött a táborban.

— És a helyszínen talált sok hamu? Az embermáglyák nyomai? Ez is mese?

— Ezek se mondanak semmit, helyesebben nem bizonyítékok. Ugyanis azóta találtak olyan régi légi felvételeket, amik a „felszabadulás" előtt készültek a haláltáborokról. Ezeken a képeken a hamunak, embermáglyáknak és gyanús füstöknek semmi nyoma.

— És a megtalált kádak, te mamlasz, amelyekben prezerválták a meggyilkoltak testét, hogy aztán szappant főzzenek belőlük, azok nuku?

— Valóban nuku és mufu, mert már bebizonyosodott, hogy káposztás dézsák voltak, és holttestek tárolására sohasem használták őket.

Úgy látszott, hogy a csupa csont-bőr-ideg Slézinger indulatában elveszíti önuralmát, amiért minden állítását letaglózza ez az „embermészáros csendőr". Géfyhez ugrott, megmarkolta a kabátja hajtókáját, s felpúposított hátú dühös kandúrként fújta a szájába:

— Te tömeggyilkos! Bemocskolod az emberiség szent mártírjainak az emlékét. Dicsőségünkből szégyent okádsz! Glóriánkból gyilkos gázt fúj hazug pofád! Mondd, miért hazudnánk, ha nem lenne eget-földet felégető igazunk? Mi hasznunk lenne a hazugságból?

— Felelek ezekre a kérdésekre is, bár tudom, sem meg nem győzlek, sem le nem csillapítalak. Ugyanakkor az életemet szükségtelen veszélynek teszem ki. Az igazság azonban értékesebb az életnél, elvégre az emberiség nem élhet mindig hazugságban. Slézinger rabtársam, nem volt még a történelem folyamán olyan nép, nemzet, faj, amelyik állítólagos szenvedéseiből, kapott sebeiből és mártírjaiból olyan bőséges hasznot húzott volna, mint a tied. Államotok bölcsője a nemlétező gázkamrák. Az úgynevezett embermáglyák voltak azok a titokzatos lángok, amelyekből Izrael főnixe újjászületett. A krematóriumok emberpusztító ereje emelt benneteket a világ fölé, s tett annak elvitathatatlan uraivá. A haláltáborok földje szülte meg számotokra a világ megváltóját, aki

lábatok elé rakja a föld minden aranyát, a Sinai-hegy aranyborjúját. Slézinger, jól sáfárkodtatok és sáfárkodtok a ki- és ki nem ontott véretekkel. Midasz királyokká lettetek, akik ezután bármihez nyúlnak halottaik csörgő csontú karjával, minden arannyá és hatalommá változik. De az igazság Demoklesz-kardja a fejetek fölött lóg. S ha ez egyszer rátok csap, a porba hulltok, mint Áron aranyborjúja a Sinai-hegy lábánál...

Slézingerben szinte meghűlt a vér. Látszott: nem akar hinni a fülének, hogy éppen a börtönben gyilkolhassák ilyen szavakkal. S éppen az, aki azért van itt, mert eddig is gyilkolta őket. Nem szóval, hanem kardja élével.

Neki akart ugrani, hogy megfojtsa, ha addig él is. De Géfy szeme is lánggal intett Mózesnek, hogy maradjon nyugton, mert még nem válaszolt mindenre.

— Slézinger, az emberölő gázkamrák nemlétezése nem szégyen az emberiségre, hanem dicsőség. Nem elszomorító tény, hanem örvendeztető adventi hír. Vigasztaló, bátorító, reményt keltő igazság, hogy az emberiség mégsem olyan elképesztően aljas állat — még háborúban sem —, mint egyesek híresztelik...

A haláltáborok mártírja úgy megtaszította az igazság hirdetőjét, hogy Géfy a szalmazsákjára zuhant. S ki tudja, mi történt volna, ha ekkor nem nyílik ki az ajtón a zárka kis ablaka, és az őr nem löki be a két rab ebédcsajkáját. Slézinger mint parancsnok vette be őket. Közben hosszasan suttogott az őrnek. Géfy fülelt, de egyetlen szót se bírt elkapni.

A délután teljes némaságban telt el. Este is hangtalanul dőltek le szalmazsáknak nevezett nyomorult vackukra. Mózes egész éjjel nyugtalanul forgolódott Géfy mellett. Olykor felült, s mintha a magánzárkájuk ablakán bevilágító teliholdat fenyegette volna két karjával...*

REGGEL BORULT ÉG szemfedőzte kicsi ablakjukat, de még inkább beborult ég fedte hangulatukat. Mintha a tegnapi haláltáborok gázkamrái és halotthamvasztó máglyái hamuvá égették volna a lelküket. Még csak nem is köszöntek egymásnak. Géfy ezt valahogyan képmutatásnak érezte volna. Mózes úgy érezte, hogy Géfy gázkamrájának a kezelője. Mihálynak meg úgy tetszett, hogy Mózes leendő embermáglyájának a meggyújtója...

Az alattuk lévő osztály már sétált lent az udvarban. Pribékjeik nevezték halálsétának ezt a halálmasírozást. Úgy ordították az őrök a bal-jobbot, hogy Géfyék alig vették észre, hogy valósággal rájuk tört egy őr, Mocsáry Lajos osztályvezetőjük személyében. Ragadozó vércseként csapott Géfyre:

**Erről a témáról lásd még a két következő fejezetet!*

— Sapkát fel, és rohanás! Lesütött szemmel, lehajtott fejjel! Gyerünk!

Rohant Mihály az ismeretlen cél felé. Rohantak vele odúikból hirtelen előugrott félelmetes gondolatai is. Már eddig is melege volt, mert 1951-ben a nap nem fukarkodott Szent Péter és Pál búzáját érlelő napsugaraival magánzárkájuk bádogtetejét pörkölősre izzítani. Mintha csak az is vágás előtt lévő aranyló búzatábla lenne. Ám most egyszerre lobbot vetett a belseje. Máris verejték csorgott a homlokáról. Úgy érezte, a hőguta kerülgeti. 1945 szeptembere óta nem először rántották így ki a zárkájából, s nem emlékszik, hogy bármikor is nem nyomorúságra hurcolták volna. Ugyan most hová, kihez és miért viszik? Ha Mocsáry kíséri, bizonyosan az őrnagy fegyházparancsnok, Lehotai János elé loholtatják. A rabok réme elé! A legszadistább parancsnokok egyike elé, aki azzal dicsekszik: Még a rabok bőrével sem tartozik elszámolni senkinek! „Ugyan mi bűnt követhettem el?"

Lelkiismerete egét úgy cikázta keresztül-kasul, mint az elmúlt világháború alatt az ellenséges repülőket fürkésző légelhárító reflektorok. Hiába verte ki az aggodalom verejtéke, mégsem talált semmit, amiért rettegnie kellene. Ő azonban már tudta, hogy ez itt semmit se számít. Rabtartóik szemében legtöbbször az az ember a legbűnösebb, aki még hibát se követett el. Meg hát a börtön csupa látható és láthatatlan csapda, amióta az ávósok zsarnokságuk csúcsára kapaszkodtak benne.

Hopp! Mózes ütött volna rá bibliai névadója büntető vesszejével, amely tíz csapást zúdított Egyiptomra, és a Vörös-tenger hullámaiba temette a fáraó seregét? Lehet. Csajkaszedéskor vamzerolta volna be? Gyanús! Éppen azelőtt fenyegette, hogy feljelenti. Slézinger olyan akarata elleni vértanúnak mutatta magát, aki mást annál szívesebben tesz mártírrá...

Erre a gondolatra Géfy rohantában is megnyugodott. Vállal bármit. Elvégre az igazságért szenvedni annyi, mint Jézus nyomában járni. Nem ő mondotta-e: „Azért születtem, hogy tanúságot tegyek az igazságról." Az igazságról, a kereszt árán is. Mert „az igazság szabadít meg benneteket".

Szinte lepkeként libegtek át fogházuk udvarán. Könnyű volt, mert szélessége szinte csak egy jó ugrásnyi. Az udvar sivársága égetett. Csak az udvar egyik felében raboskodott egy szépen stilizált virágágy. A rabok készítették, de nem kedvükre, hanem az őrök szemének. Közepén nagy, vörös virágokból formált csillag hetvenkedett a lehajtott fejjel díszmenetelő rabokra: az emberárvácskákra, az útszéli katángkórókra, a vörös vihartól hajszolt ördögszekerekre. Szinte a fogát vicsorogtatta rájuk az őr, aki a szemben lévő épületbe kapaszkodó lépcsőnél állt az őrbódéja mel-

lett, pórázon tartott, nyugtalankodó farkaskutyával. Mindketten vészjóslóan morogtak Mihályra, mert földre parancsolt szemével egy pillanatra merészelt feltekinteni a bebádogozott ablakokra, amelyek megvakított rabként bámultak rá ólmozott szemükkel.

Valóban a fegyházparancsnok elé állították, akit rabjai egyszerűen csak „kegyetlen állatnak" neveztek. Úgy mérte a legsúlyosabb büntetéseket is, mintha felmagasztosító sztálini kegyet gyakorolna. Az alulról jött ember mértéket nem ismerő zsarnokságának volt klasszikus példája. Előbb az ávósok egyik budai „titkos villájának" volt a házmestere. Itt urainak feltűnt nagy igyekezetével, ahogyan az odahurcolt elfogottak szájába tömte a sót, s ahogyan ügyködött a rabok kikészítésében, hogy megfelelő vallomásokat préselhessenek ki belőlük. Érdemei elismeréséül lett a váci fegyház parancsnoka.

Pompás irodájának karosszékében Néróként, helyesebben a nagy Sztálinként pöffeszkedett. Hatalmi tudatától felfújt melle s körötte álló tisztjeinek mord tekintete viharfelhőként gomolygott Mihály előtt.

— Géfy Mihály — szólította meg a parancsnok meglepően tisztességes hangon —, maga mint volt csendőr itt jó szemű, szókimondó, igazságmegvalló rab hírében áll. Mi ezeket a tulajdonságokat nagyra értékeljük még rabjainkban is. Éppen ilyen emberre van szükségünk, aki mindent lát, mindent megfigyel, s ezeket nemcsak rögzíti az agyában, hanem pontosan vissza is tudja és meri adni. Mondaná el hát nekünk részletezve, hogy rabtársainak milyen a fegyelmi és politikai magatartása?

Géfyben meghűlt a vér. Első alkalom, hogy besúgásra, vamzerkedésre hívták. Mivel adhatott nekik erre biztatást? Vagy előbb-utóbb mindenkit kipróbálnak: nem lappang-e benne Júdás? Rá most került sor a Júdás-verbuválásban. Júdások nélkül nem élhetnek! Már a csendőriskolában úgy tanulták: a kommunizmus az a rendszer, amelynek alapjait az áruló, besúgó júdások betonozzák megingathatatlanná. Döntött. „Nem! Nem! Sohasem leszek Júdás! Nem harminc ezüstpénzért, hanem az egész világ aranyáért sem! Hiszen a júdásoknak előbb-utóbb mindig kötél a fizetésük, mint az első Júdásé. Ha nem kenderből font, akkor a lelkiismeret által készített kötél..."

— Fegyházparancsnok úr, nem figyelem a társaimat. Elég nekem önmagam szemmel tartása.

A tisztek sokatmondóan néztek egymásra. A parancsnok kotlósként mocorgott karosszékében. Fátyolos lett a hangja.

— Ó, úgy! Tehát még ennyi év után is az ellenségünk, s nem akar semmiben demokráciánk segítségére lenni? Rendben van,

Géfy! Mindenki a saját bőrét viszi a vásárra. Maga ezekről a vásárokról még nem tudna?... No de azt csak megmondhatja, hogy kik azok az őrök, akik a rabokkal barátságosak, és segítségükre vannak nehéz helyzeteikben? Jót mondani mindenkiről szabad, sőt: kell is, ha igazságosak vagyunk. Még vallása szerint is. Úgy értesültem, hogy komolyan vallásos. Ne fukarkodjék hát a jó elismerésével, ha ilyen van!

Géfy vakító világossággal látta, hogy csapdát állítottak neki. Kettőt egymás mellé. Ha az egyiket kikerülné, okvetlenül belezuhan a másikba. Ez a kérdés vesét hasító kétélű kínai borotva. Ugyanis ha észrevették, hogy valamelyik őr nem a kívánt durvasággal és gyűlölettel kezeli a rabokat, máris gyanússá vált elöljárói előtt, hogy a népgyilkosokkal, a demokrácia ellenségeivel cinkoskodik. Áruló. Az ilyen őr örülhetett, ha csak megostorozták, és nem vágták kímélt rabjai közé. Ezért őrt humánusnak nevezni a feljebbvalók előtt annyit jelent, mint lebuktatni, hóhérkézre juttatni jóságáért.

Mihály előtt egyértelmű esetként állt Varga László rabőr esete. Huszár törzsőrmesterből lett rabőr. De olyan, akit minden rab szeretett emberséges bánásmódja miatt. Ám ezt a főhóhérok nem tűrhették. A vádlottak padjára ültették, s a rabokkal való szervezkedés, valamint szökések előkészítésének vádjával elítélték. Büntetésében Varga éhségsztrájkkal vetett véget életének.

Akadt — ha fehér hollóként is —, aki emberségesebb volt a többinél. Rút hálátlanság lenne kockázatos magatartásukért nyomorúságot zúdítani a nyakukba. Utána még zokon se vehetné, ha árulásáért ezek az őrök elvernék rajta a hálátlanság porát. Ha meg senkit se nevez meg, hallgatásával azt állítja: mind kegyetlen vadállat, akikben egy szemernyi emberség sincs. Ez pedig iszonyú bűn, mert ők a külvilágnak úgy hirdetik: a humanizmus megtestesült angyalai a régi gonosz ördög rendőrökhöz és csendőrökhöz hasonlítva. Nem nehéz kitalálni, milyen elbánásban részesítenék ezután. Ám újra eszébe villant előbbi gondolata: Tanúságot kell tenni az igazságról... a kereszt árán is! Végzett. Ha az egyik csapdába okvetlenül bele kell esnie, essék az igazságéba!

— Fegyházparancsnok úr, én ilyet nem ismerek!

Mindnyájan műfelháborodásban törtek ki. Látszott rajtuk, hogy bosszún gondolkodnak.

— Nos, Géfy Mihály, ha maga csak rossz őrt ismer, legyen hite szerint! Az egész testületet nyilvánosan megvádolta, mintha minden tagja törvényellenesen, embertelenül cselekedne, és semmi humánus magatartást nem mutatnának. Remélem, tudja, hogy ilyet büntetlenül nem ejthet ki a száján. Hihető ugyanis, hogy ha előttünk ki merte mondani ítéletét, akkor bizonnyal a rab-

társai előtt sem csinál titkot belőle. Így örök gyalázója az ávónak, és nem szűnik meg izgatni, lázítani ellene. Aztán meg ez, amit itt mutatott, szemtelen, meg nem engedhető magatartás, amit meg kell torolnunk.

Nyomban utasította Mocsáryt, hogy tartsák Mihályt meghatározatlan ideig a fegyelmi osztályon. Harminc napon át mindennap kétórás kurtavasat kapjon. Minden második nap sötétzárka. Kemény fekhely, kosztelvonás és így tovább. Indulás után pedig Géfy után kiáltotta:

— Ha közben meggondolná, és kérdéseinkre lenne az előbbieknél más felelete is, jelentkezzék kihallgatásra!

Géfy a rászakadt nyomorúságban is örömöt érzett. Örült, hogy nem Mózes árulkodása miatt kell Doberdóra mennie. Nem szeretett az emberekben csalódni. Látni, miként vetkőznek ki ember voltukból. Nem akarta elhinni, hogy ember lehet embertársának farkasa. Számára a csalódás mindig tőrt jelentett a szívében. Örült, hogy Slézinger inkább csak szájjal gyilkos, mint tettel. A csalódás tőrei megölik az embert. Ő meg élni akart.

EGYENESEN A FÉLELMETES Doberdóba vitték. A fegyház temploma alatti kriptákat alakították át büntető zugokká.

Lehetett benne vagy tizenkét zárka. Sötétek, ablaktalanok. Levegőtlenek, mert csak szellőztető nyílásuk volt. Hidegek, nyirkosak, nedves padlózatúak. Télen az őrök miatt fűtöttek, de nekik is csak egy kályhával. Volt idő, amikor százan is sínylődtek benne. A rabok nevezték el Doberdónak elviselhetetlen gyötrelmei miatt. Nem egy rab őrülten, egész életére megnyomorítottan vagy éppen holtan került ki belőle. Az ávósoknak szívük szerinti hely volt ez. Azt szerették volna, ha rabot csak itt tart a népi demokrácia.

Géfyt a sötét képű, medve termetű Csikós őrmester vette át.

— Előre, te rohadt fasiszta!

Berúgta az egyik halálbarlangba. Géfy tudta, hol van. Számára vigasztaló gondolat lett volna, hogy templom borul fölé, valamikor megszentelt istenháza, ha közben nem varázsolták volna a bűn barlangjává és a föld poklává.

A doberdói rabélet leírása külön véres rabregény. Egyik félelmetességének számított a kurtavas. A kurtavasról nemigen beszélnek azok, akik megpróbálták, mert még az emléke is elviselhetetlen. Azok pedig, akik nem mentek rajta keresztül, csak látták vagy hallottak róla, bármit és bármennyit is meséljenek, csak dadogás. Ezt át kell szenvedni: közölhetetlen élményben.

Egy alkalommal Mihályék húszan ültek egyszerre vasban a köves folyosón. A sort Kunder Antal volt miniszter nyitotta meg, s Szügyi Zoltán vezérőrnagy zárta be. Géfy Mihályt középre ültették. Az elhelyezések külön elgondolás szerint történtek, hogy ezzel is nagyobbítsák szenvedéseiket. A gyötrelmet mindenki másként fogadta és viselte el. Az őrök közben kegyetlenkedtek, vidámkodtak, káromkodtak és fenyegetőztek:

— Itt ma dög lesz belőletek!

A rabok egyike némán szenvedett. A másik meg ordított a fájdalomtól. Volt, aki csendes imával, volt, aki hangossal keresett könnyebbülést a csontvelőig ható fájdalmak elviselésére. Az őrök gonoszul figyelték minden mozdulatukat és hangjukat. Ha valaki hangosan mondta ki Isten nevét, külön ütlegelték és gúnyolták:

— Azt hívod segítségül, aki nincs?

Géfy imádkozott. Közben rajongásig szeretett édesanyjára gondolt, akinek vallásosságát köszönhette. Ilyenkor látta, hogyan kulcsolta össze valamikor kis gyermekkezét imára, s hogyan imádkoztak együtt még nagy korában is. Tudta, hogy anyja imájának ő az örök alanya, központja, különösen mióta börtönben szenved. Bizonnyal most is imádkozik érte, mert mindig megérezte, ha fia bajba került. A fájdalmas olvasót morzsolgathatja érte, hogy Isten adjon neki erőt szenvedései elviselésére.

Géfy Máriához imádkozott, „az anyák anyjához, aki megélte isteni fia megölését, a legnagyobb fájdalmat, amit emberi teremtmény megélhet. Máriához, aki hallotta a tömeg szörnyű, rekedt ordítását... Mindent megélt, amit átélhet egy anya. Bizonyosan ő is állt sorban börtönajtó előtt étekkel és gyolccsal. Odaadta szegény filléreit a fegyőrnek, hogy ha csak egy pillanatra is, de láthassa fiát, a foglyot. S ez az anya győzedelmeskedett. Eltaposta a bűnt. Átlépte az évezredeket. És most itt néz le mireánk. Ő börtönországunk pátrónája. Itt van velünk. Aggódik és szeret. Gyermekeiben most is Fiát akarják megölni. Ó, Mária,

édesanyámnak is szent anyja, ki suhansz a búzamezők fölött, kinek nincs határ, aki összekötöd az elválasztott szíveket, mutasd meg magadat azoknak is, akik nem látnak! Burkolj be minket csillagsugaras köpenyedbe!"

Azt mondják, Isten az anyák kérését soha meg nem tagadja. Különösen Jézus nem, mert az ő keresztfája alatt is ott állt anyja, Mária. Erről Géfy sokszor meggyőződött az életében, de különösen most.

Pokoli szenvedése közepette egyszer csak a szemben lévő falon kirajzolódott előtte az utolsó vacsora jelenete. Nem képként,

hanem eleven valóként. A csodás Jézus az asztal közepén foglalt helyet. Gyönyörű volt. Szebb, mint a legszebb szentképeken. Varázslatos biztatással kimondottan feléje tárta ki a karját. Nézéséből, kitárt karjából bátorítás, erő sugárzott felé.

Mihályt ez a jelenés megbűvölte. Elragadtatással nézte a látomást, s közben elfeledkezett a kurtavasról. Az egyik őr észrevette. A vállára ütött és rákiáltott:

— Mit bámul olyan mereven a falon?

De ő csak nézte-nézte a kitárt karú Jézust, és gyömöszölte magába a kiáradó erőt jövendő szenvedéseinek elviseléséhez. Aztán minden eltűnt, de nem tűnt el a lelkéből Jézus arca és biztató tekintete. Ezután a pokol pokla is elviselhető lett számára.

Rabtársai faggatták: mi történt vele? Nem hittek neki. Mesének, a szenvedéstől megzavart idegek különös játékának tartották. „Bekótyagosodott" — véltek a legjobb esetben. De hitetlenkedésük nem zavarta. Csak egyre ismételgette:

— Tudom, amit tudok. Láttam, amit láttam. Látomásomat el nem veheti tőlem a világ semmi hatalma.

Sokszor gondolkodott az esetről, és boldog reménykedéssel várta megismétlődését, ám hiába. Számára is hihetetlen volt az

eset. S most kezdte megérteni, miképpen lehetséges, hogy a keresztények első vértanúja, Szent István látta Jézust, miközben hóhérai kövekkel verték szét a testét. Csupa vér, csupa seb, fulladozik a szenvedések tengerében, s ekkor megnyílik előtte az ég, és felkiált: „Látom, hogy nyitva az ég, és Jézus ott áll az Isten jobbján!" Ilyen látomásra érezhetett-e a szenvedésből bármit is az, aki a világ legfönségesebb imájával pecsételi le látomását: „Uram, ne ródd fel nekik bűnül!" Ez is mese? Igen, mese, a legcsodálatosabb mese, ami a pokolt mennyországgá tudja változtatni.

Egyébként Mihály még most is hiszi, hogy aki a hivő embernek életében terhet ad, erőt is ad annak elviselésére. Ha kell, csodás módon.

A DOBERDÓ FOLYOSÓJÁNAK KÖZEPÉN korong vasfedő éktelenkedett. A szennyvízcsatorna nyílását fedte. Reggelenként, ébresztés után, ide kellett beönteni a küblik bűzös mocsokját. Az egyik őr még aludhatott, mert csizmája még ajtaja előtt pofáskodott. Valamelyik rab a bűzös lotyadékból észrevétlenül belelöttyintett. Hamarosan ordítozás verte fel a gondtalanul ténfergőket. Mindnyájukat kipofozták a folyosóra, majd onnét minden magyarázat nélkül visszagumibotozták őket nyomorult odúikba. Amikor a rabok megtudták, miért is volt ez a néma reggeli kozmetikai kezelés, vidultak: „Legalább egyszer nem ok nélkül vertek bennünket!"

Doberdón ritka volt a rabmosoly, mint odakint a fehér holló. Mégis mindig mosolyogtak, amikor arra gondoltak: mit érezhetett az őr, amikor nagy lendülettel a csizmába dugta a lábát, s abból kiki-viki bűzös forrása gejzírként buggyant fel az orra alá. Ilyenkor a bosszú elemezhetetlenül édes grimasza fülig húzta a szájukat. Ezt „doberdói mosolynak" nevezték el.

HARMINC NAP ELTELTÉVEL Géfyt sétára vitték. Bizony, alig volt jártányi ereje. A sok kínzás, a levegőtlenség, a sötét zárkák fénytelensége, de különösen a kegyetlen koplaltatás teljesen elsenyvesztette életerejét.

A hírhedt csizmás folyosón hatalmas bernáthegyi kutya ült. A rabok megfékezésére tartották. Az eb előtt nagy fehér lavór, s benne maradék mákos tészta. A kutya már nem evett; jóllakhatott. Csak a száját nyalogatta.

Mákos tészta! Géfy előtt szinte elsötétült a világ. Mákos tészta! Sok mákkal és aranyló mézzel. Mindig nagyon szerette. Vele kapcsolatosan egyszerre eszébe jutott gyermekkorának minden feledhetetlen emléke. Kicsordult a nyála, s nyelése elakadt. Görcsös szorítást érzett a gyomrában. A tészta illata facsarta az orrát, és a szemében könnyet fakasztott. Bűvölt szemmel nézte a

mesevilág gyöngyeként ragyogó mákszemeket és az angyalszárnyra emlékeztető fehér tésztát. Ha eddig a sok éhezés után éhesnek érezte magát cudarul, most halálosan, elviselhetetlenül annak. Hat éve nem látott ilyen csodát. Most vagy soha! Utána jöhet akár a vízözön is...

S mi lesz ember voltával, ha belemarkol a mákos tésztába? Lesüllyed a bernáthegyiek közé?

Mosolygott magában a doberdói mosollyal. Az állati magatartás már régen magasabb az emberinél.. No és az undor? Micsoda? Undor? Ugyan, legyintett gondolatban. Nem ivott-e már vizet W. C.-kagylóból? S méghozzá jóízűen! Mikor utasította vissza a reggelit vagy az ebédet, ha tudta is, hogy az őrök beleviszeltek, beleköptek? Undor? A börtönben, a kommunista börtönökben ismeretlen fogalom. A börtönben bűn a finnyáskodás. Gyilkos szó ez, rabgyilkoló. Aki ismeri, és ahhoz tartja magát, meghal...

Mindez persze a gondolat milliomodrésze alatt futott át az agyán. Villámgyorsan lebukott, és belemarkolt a lavórba. Őrülten tömte magába a mákos tésztát. A mákos tésztát...

A kutya morgott. Az őr felfigyelt. Rákiáltott, hogy dobja vissza zsákmányát. De Géfy se nem hallott, se nem látott senkit, semmit, csak a mákos tésztát. Eszeveszett iramban gyűrte ma-

gába Jancsi és Juliska mézes falatait, fulladásig. Csikós hozzárohant. Rúgta, ütötte, hogy kiverje a kezéből. kiüsse a szájából. Ám mindez csak arra volt jó, hogy Géfyt segítse a nyelésben.

— Ezért meglakolsz, te kutya fasiszta! — üvöltötte, s nagy lendülettel a többiek után lódította.

Olyan boldog séta következett, amilyenben még sohasem volt része. Az ég sokkal szebben ragyogott, mint eddig. A kínzó díszlépés szinte jólesett neki. Mintha a zárkák ablakáról lehul-

lottak volna a bádogok, s ólomszemük helyett mákszemükkel mosolyogtak volna rá. Ha zümmögő légy szállt a vállára sütkérezni, madárkának nézte, s el nem zavarta volna. Az ágyás virágai most neki integettek, még a harapós fogú nagy vörös csillag is. Ó, sóhajtozta magában, milyen kevés kell a boldogsághoz! Elég, ha az ember kutyával egy tálból mákos tésztát ehet!

A virágágy körül most is rabok dolgozgattak. A napokban nagyobb eső zubogott alá, s kissé elmosta, megrongálta az ágyásokat. Ezt hozogatták rendbe, s már ültetgették az őszi virágok palántáit. Amint Mihály elfordult mellettük, mintha egyikük magában beszélt volna. Szavalt virágfinomsággal. Mihály mindkét fülével a szájára tapadt.

Virágot ültettem
Anyám sírhalmára,
Harmat nem is kell,
Könnyem csorog rája.

E Petőfi-versszak a jelen boldog perceibe varázsolta anyját, az édeset, a drágát. Nini, más is az anyjával álmodik, nemcsak ő? Örült neki, hogy az eszébe juttatta. Ha vele van szenvedéseiben, legyen vele ritka örömében is. Hátha ezt a mákos-karácsonyt is neki köszönheti? A verset ismerte. Szerette Petőfi lágy hangú költeményeit. Érzelmi csokrok azok az emberszívek titokzatos virágaiból. Az örök vad-tempós sétadiktálására folytatta magában:

Kedvelője volt a
Virágoknak anyám,
Szép intését mintha
Még most is hallanám:
Szeresd a virágot...
És ne féltsd szívedet...

Mihály elhatározta, hogy ha egyszer anyja meghal, s messze kerül tőle, a sírhantjáról szedett virágmagvakat ültet a kertjébe, és minden reggel hálakönnyeivel öntözi őket, a szeretet kannájából. Mert „aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet".

A FELEJTHETETLEN LAKOMÁNAK nagy böjtje lett, olyan igazi negyven napos keménységben. Hat napi sötétzárkát és hat órányi kurtavasat kapott, mert más elől elette az ételt, mert tilos módon szerzett élelmet. Ám Géfy nem sajnálta ezt a díjat. Nem, mert hat év mosléka után most evett először ételt.

Aztán a sötétzárka sok mindenre is jó, mint a kereszt. Le-

het például „csendes nap". Csendben, elvonultságban, böjtben, imádságban tartott „lelkigyakorlat". „Börtönmagány", olyan jézusi pusztába való elrejtőzés, amikor nem eldobott gombok után mászkál a rab, hanem az Istenhez vezető Jákob-létrát járja. Amikor angyalok kölcsönzik a szárnyukat, s nem hóhéraik a gumibotjaikat. Ilyenkor a vizes, levegőtlen, tökéletesen sötét barlangra ráborul az éjszaka, fekete palástjával eltakarja a jelent, ám felhasítja a múltat eltakaró ponyvát, s nyílásán beereszti a lelket tisztító, erősítő, táborhegyi fényességet. Ilyenkor Mihály úgy ül dohos zárkájának nedves kövezetén, mint a poklossággal megvert Jób a bűzös szemétdombon. Egyik kezével a mellét veri, a másikat az égre emeli. De nem születése napját átkozza, hanem az égből jövő szózatot hallgatja: „Ez az én szeretett fiam..." Így Mihálynak a sötétzárka lelket érlelő siló. De más is: mindenre visszaemlékeztető napló, amit ilyenkor előszeretettel forgat előre-hátra.

Az első belelapozásra az anyja képe jelenik meg, aggódón, imádkozón. Az emlékkönyv lapjára ráhajolva gyöngéden súgja neki: ne nyugtalankodj, „mert fiadnak kedvez a szerencse". De már csak önmagának meri folytatni: „Ó, ha tudná, mily nyomorban élek, meghasadna szíve a szegénynek." Hét tőr nélkül mondhatna-e ilyet annak, akiről Mécs A királyfi három bánatát írta?

Amikor születtem, nem jeleztek nagyot
Messiás-mutató, különös csillagok,
Csak az anyám tudta, hogy királyfi vagyok.

Még most is úgy véli, király a fia, de már tudja: keresztrefeszített.

A további lapozásnál megakad a szeme anyja tanításain. Mintha tudta volna, hogy fiának a kereszt királyi útját kell járnia, sokszor beszélt a keresztről. „El kell fogadnunk a kereszt titkát is! A kereszt kulcs az örök élet kapujához. Aranykulcs, varázskulcs. Aki bírja, Szent Péter hatalmának van a birtokában." „Isten nem az a keresztet áruló handlé, akivel seftelni lehet, hanem az a király, aki a keresztet kitüntetésként osztogatja." „Ha eldobod a kereszted, másikra találsz. S lehet, hogy nehezebbre. És úgy állja utadat, hogy föltétlenül a válladra kell venned." „Mindig a mi keresztünk a legnehezebb, mert a másét még sohasem vittük. Jézusé azért volt háromszor földre sújtó, mert másokét vitte." Mihály az anyjától tanulta az egyéniségéhez szabott napi imáját is: „Üdvöz légy, kereszt, egyetlen reményem!"

Aztán emlékező szeme megakadt rabéletének utolsó szentmiséjén, ami egyben templomi karácsonyának utolsó éjféli szent-

miséje is volt. Felejthetetlen dátum: 1949. De akkor még nem tudta, hogy ezek utolsók. Mindkettőt nagyon szerette, hiszen a kettő egy!

Zsúfolásig megtelt a váci fegyház templomocskája. A harang- és orgonazúgásra Riba Hugó ferences atya jött ki misézni, aki a fegyháznak szeretett hivatalos papja volt. A sok, szomorúságra ítélt rab ajkán felzendült: „Krisztus Jézus született, örvendezzünk!" Csodálatos élmény. A rabok mindent elfelejtettek, s most csak az égre néztek. Szilárdan hitték: a Kisded képében az szállt le közéjük — majd a szívükbe —, aki az emberiség számára valóban megváltást hozott. Már most, gyermekajkáról hallották, amit se előtte, se utána senki ki nem mert mondani: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradoztok s terhelve vagytok, és én megenyhítelek benneteket." S Jézus ezt nemcsak mondotta, hanem ígéretét kétezer év óta teljesíti is. „Ó, váci fegyházi templomocska — sóhajtozta Mihály —, te vagy nekem a templomok temploma!"

És elfeledhetné-e az atya utolsó mondatát? „Róma kétezer év óta áll, és állni fog továbbra is, jöhetnek Hitlerek, Mussolinik vagy éppen Sztálinok." Néhány nap múlva már a halálán sírhatott az anyja. A jelenkor zsarnoka őt is eltiporta, mint hajdan Heródes a betlehemi csemetéket. A rémes hír hozzájuk is belopakodott: az úton kerékpározó atyát egy katonai teherautó „véletlenül" halálra gázolta.

Mihályt az utolsó nagypéntekre is emlékeztette a napló. Ki törölhetné ki az emlékezetéből Belák, Nyári József, Hlavinka János és gonosz csöves börtöntársaik kereszttaposását?*

Menekült is e rémes látomástól gyorsan a saját keresztjéhez. A gyűjtőfogházban a bútorüzemben dolgozott. Alkalmas fát keresett, s nagy titokban kivéste rajta keresztjét viselő Jézusát. Az övét!

A véseten Jézus arca merő fájdalom. De nem a görcsé, a kétségbeesésé, az értelmetlen szenvedésé, hanem a szeretteté. A szent és megváltó szenvedésé. Görnyedezik Jézus a kereszt súlya alatt, orra mégsem a földet súrolja, hanem örök figyelmeztető jelként az égre mutat: Emberek, a kereszt alól csak az égre nézzetek! A vér, a szenvedés, a dagadt sebek lezárják a szemét, hogy ne a bűnt lássa, hanem a megváltást. Mihály a keresztre rávéste a börtönablakok rácsát is, hiszen keresztje a börtönrácsok titkaiból áll. S úgy látszik, mintha Jézus különösen e rácsokat markolná. Ne-

---

**Lásd bővebben: Krupa Sándor: A sarló-kalapács áldozatai című könyvének 156. oldalát!*

héz is a kereszt, mint a börtönrácsok. Rogyasztó, háromszor földre sújtó. Ólomsúlya kirángathatatlanul belenyomódik a vállába, mint a börtönrácsok a falakba, mint ablaka alatt az akasztófák a beton lyukakba... Mihály Jézusa nem a Kálváriára vezeti a rabot, hanem Tábor hegyére.

Milyen jó nézni ezt a kivésett Jézust lélekben, máskor meg valóságban! Különösen amikor nagyon nehéz a börtönélet. Hányszor kutatták át érte! Hányszor vadásztak rá rabtartói! De a mai napig nem találták meg a kereszt ellenségei. Mintha csak a bőréhez nőtt volna, mint a börtönrácsos kereszt a faragott Jézushoz. Mindig az volt a vágya — s ez ma is —, hogy egyszer magával vihesse az örökkévalóságba is.*

A HAT NAP EGYIKE különösen emlékezetes maradt Mihály számára. Az esti kurtavasak kegyetlen megágyazást jelentenek az éjszakai nyugalomhoz. A gyilkos görög rabló, Prokrusztész ágyában fekszik az, akit hóhérai láncokkal ringatnak álomba. Az élmények sokszor kegyetlenebbek a bilincseknél. Ezek hajóhorgonyként belevágódnak az ember agyába, idegzetébe, s nincs hatalom, ami kiszakíthatná onnét őket. Mihály ennek az estének az élményét éhes kullancsként vonszolta a sötétzárkájába. Próbálta lerázni magáról, mint Toldi Miklós a nyakába csimpaszkodott farkasokat, de sehogy sem bírta. Az emlékezés kényszerzubbonyában hánykódott hát, s annak halálosan ölelő polipkarjaival viaskodott.

A mellette ülőt az őrök Isten létének tagadásával bunkózták. Mi alkalmasabb az Isten létében való hit megingatására, mint a szenvedés, a megpróbáltatás? A Jelenések könyvében is ezt olvashatjuk: Az égből mázsás szemekben jégeső zúdult az emberekre. Az emberek káromolták az Istent a jégverés csapása alatt, mert rettenetesen nagy csapás volt.

Ezt ezek a hóhérok is nagyon jól tudták. Megtanulták moszkvai mestereiktől. Verték hát a szenvedésben meglágyult lélekvasat, hogy hitének keresztjéből sarló-kalapácsot kovácsolhassanak.

— Nem lehet az, hogy létezzék — röhögték szájába, fülébe, szemébe. — Mert ilyen hívásra bizonnyal megjelenne a segítségedre!

Ájulásából már vagy háromszor is fellocsolták, de a károm-lást nem hagyták abba.

— Ha létezne a Nagyszakállúd, lángpallosos angyalaival már itt hadakozna körülötted.

**A börtönkeresztekről lásd Krupa Sándor: A sarló-kalapács áldozatai című könyvének 143. oldalát!*

Egyszer csak a pörölyözött ember utolsó idegszála is elszakadhatott. Hite acélja megolvadt, folyékonnyá, formába önthetővé vált. Lelke iránytű mutatójaként ingadozott. Próbált felugrani. Láncait szaggatva és ég felé cementezett szemmel a megvakított, templomoszlophoz kötözött bibliai Sámsonként hörögte:

— Istenem, ha vagy, hadd döntsem ezekre a pogányokra e fegyház falait!

És újra elájult.

— Angyalaim, hozzátok a vizes vödröket! — kiáltotta a hóhérok főnöke. — Rajta ez segít, s nem Mihály arkangyal tüzes pallosa!

Ahogyan Mihály kegyetlenül gyötrődött azon a gondolaton, hogy a szenvedés megingatja-e a hitet, hogy elegendő ok-e hitünk elvetélésére, mert ha bajban vagyunk, Isten nem kapja el az üstökünket, mint valamelyik prófétájával tette, hogy kirántson bennünket a szenvedések oroszlánbarlangjából, eszébe jutott egyik bencés hittanára. Isten létének szent megszállottja volt. Semmiről sem tudott olyan tüzesen beszélni, mint erről. Ekkor lángolt az arca, mint Jézusé, amikor a Tábor-hegyen a Mennyei Atya arcát nézte. Kitárta a karját, és elragadtatással kiáltotta:

— Fiúk, három Szentírásom van! S mindegyik ezzel a szóval kezdődik: „kezdetben". Igaz, az egyik nem szó szerint, hanem csak értelem szerint. Az első az Ószövetség. A második Szent János evangéliuma. A harmadik meg mártír Szent Gellértünk Deliberatio című latin nyelvű könyve. Gellértünkre nagyon büszke vagyok, mert olyat írt, s úgy, ahogy mások aligha! A nagy Aquinói Tamás hozzá is járt iskolába. És a mi Berzsenyink is tőle kölcsönözte az Isten létével kapcsolatos lefönségesebb gondolatát, s néhány sorban úgy fogalmazta meg, ahogy a teológusok kötetekben sem tudták. Ha Isten létéről semmi mást nem tudnék, ha semmi mást nem olvastam volna, hitemet akkor sem lehetne megingatni. Még a pokol lángjaiban sem.

Aki ezt a szöveget megtanulta, kedvence lett. Jelest adott neki, mondván:

— Fiam, írd le! Házi áldásként tedd fel a házatokban! Amíg ez ott lesz, istenhited sziklán épült!

Mihály is megtanulta, s életében sokszor elmondotta. Most is! Hogyan is hangzott? — fészkelődött lucskos padlóján, szívében melegséget érezve öreg hittanára iránt, és csöndesítő fuvallatát a fönséges hitvallásnak:

„Aki tudatlanságától gátolva nem képes felismerni Teremtőjét, az nézzen fel az égre! Így megtanulhatja, hogy milyen hatalmas az, aki kezdetben mindezt teremtette a semmiből. Hogy

senkinek se legyen mentsége, mivel Istent nem ismeri, ő bizonyságul is, meg vigaszul is megalkotta az eget. Azt akarta, hogy mindenki bölcsész legyen — a lehető legjobb, legcsodálatosabb ismerettel. Mert ha valaki kérdi, milyen fényes az Isten, hát nézzen a napba, amit Isten alkotott. Ha meg az érdekli, milyen nagy az Isten, hát vizsgálja meg az eget és a földet. S mivel mindezt még a lángelme se éri fel, azért fontolja meg Alkotójának végtelenségét... A beborult ég pedig Isten titkaira tanít. Mélységes magasságok borítják el, és magasságok szózatok felhői. A felhős tenger titkába senki sem hatolhat be a Szentlélek tanítása és segítsége nélkül..."

Ez a hitvallás paplanként simult Mihály prokrusztészi ágyára, és Isten puha ujja alvásra cirógatta a szemét. A hit álomba ringató. A hit lélekboldogító. A hit minden sebre balzsam: Isten legdrágább adománya.

Sötétzárkájának hatodik napján Mihály már nagyon éhes volt. Éhséggörcsei eszébe juttatták a mákos-csodát, s utána azt az ellenállhatatlan vágyakozást, ami akkor a hatalmába kerítette. Kicsit szégyenkezett, hogy annyira kívánta a testi étket, s nem vágyakozott oly mértékben a jézusadta után. Pedig az, aki az előbbiből eszik, újra megéhezik, míg Jézus az utóbbiról egészen mást állított. Igaz, a szentmisék betiltása után néhány rab divatba hozta, hogy a nagyobb ünnepeken egymásnak kenyérkockácskát adnak. „Börtönostyának" nevezték. Nem közönséges kenyérként fogadják, s nem akárkinek adják. Már ő is kapott néhányszor. Szimbóluma annak, amelyik az égből szállott alá. Csak szimbólum, ha megszentelt is. Ő pedig az igazi után vágyódik.

Ezzel kapcsolatban, saját vigasztalására, két emlékét elevenítette fel. Az egyik az 1950-es, amikor a gonoszok nagypénteken szétrombolták a kis rabtemplomot. Néhány napra rá, éppen húsvét reggelén, jelentkezett nála is Belák.

— Nem vennél egy ostyát? A templomból való. Nagypénteken dobták ki. Nincs már több. Ez az utolsó. Csak egy cigarettát kérnék érte.

Géfyben meghűlt a vér. Ilyet még nem hallott. Ezt még a spanyol kommunisták sem tették meg. Öt cigarettát adott érte.

Belák pogányul nevetett.

— Ha ennyire érdekel, néhány napon belül még egyet összekaparhatok a szemétből. Harmincért... Nem könnyű, nem veszélytelen feladat. Ezt meg kell fizetni — vigyorogta sátánian ez a modern Júdás, s markába kuncogva eltűnt a lépcsőházban.

A másik eset ez év nagycsütörtökén történt. Csaknem az előbbi húsvét évfordulóján. Ahogyan közeledett a húsvét, egyre többször hallotta édesanyja figyelmeztetését: Húsvét táján az

Oltáriszentséget magadhoz vegyed! Ám erre semmi lehetőség se mutatkozott. Minél többször gondolt rá, annál inkább nyugtalanította a gondolat. Titokban végzett szentmisére gondolt. Tudott ilyenekről a börtönben. De hogyan valósíthatnák meg? Az imádkozást is nagyon üldözik. Mi lenne, ha rajtacsípnék őket? Júdás mindig akad, véletlen mindig történhet. Anyja szava meg egyre ösztökélte.

A konyhában dolgozott ekkor, jóban volt a pékrabokkal. Kérésére sütöttek neki ostyát, az egyik őr által pedig szerzett egy kis borocskát. Pap volt bőven. Feri atyára gondolt, aki benne volt minden jóban. Attól sem riadt vissza, hogy ezért a húsvétot kurtavasban vagy sötétzárkában töltse. Kiválasztott néhány nagyon megbízhatót, s megegyeztek, hogy meggyónnak és megáldoznak.

Nagycsütörtök délelőttjén krumplipucolásra Feri atyát kérették le a konyhába. Alkamas pillanatban szénfelhozás címén lementek a pincébe.

Sötétség fogadta őket, csak egy kis betört ablak szürkülete adott némi világosságot. Mindnyájukat az első keresztények hangulata fogta el. Lopakodva lefelé, mint valamikor azok — az életüket is kockára téve.

Miután a magukkal hozott kosarakat megtöltötték szénnel, Mihály a ruhája alá rejtett lepedővel gyorsan letakarta a lenti kosarat. Ez lett az oltáruk. Rátették a rabsütötte ostyakenyeret és a borocskát. Mivel sokáig nem időzhettek — nehogy a konyhában lévő őrök gyanút fogjanak —, csak közös gyónást végeztek, de soha olyan bánattal, mint most. Majd az atya suttogva elmondotta a legszebb s legcsodálatosabb szent szavakat: „Vegyétek és egyétek, mert ez az én testem. Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem." Aztán térdre rogyva vették a katakombás kenyeret, és ittak a katakombás borból. Majd mindnyájan imádkoztak a maguk módján. Mihály így: „Uram, add, hogy so-

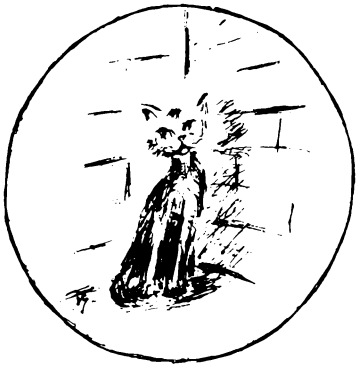

hase legyek magán- vagy sötétzárkád, hanem az a kamrácskád, amelyről mondottad: becsukva benne imádkozik a lélek."

Hirtelen megmozdult a kosároltár. Ajtóhuzat mozgathatta meg a kosarat? Valaki utánuk lopakodik? Felriadtak. A húsvét boldogsága hirtelen kiröppent belőlük, mint kalitka ajtaján a madár. Elárulták volna őket? Katakombájukra törnek a pogányok? Lebuktak, s most következik az igazi, véres Golgotájuk áldozata?

Ám amikor Mihály a kosárról gyorsan lerántotta a lepedőt, hogy a kabátja alá rejtse, a kosár megbillent, majd eldőlt. Nagy csodálkozásukra a kosár alatt macskák ébredeztek, nyújtózkodtak. A rabok kedvelt és táplált macskái. Nyávogásukkal még köszöntötték is őket. Fülüknek ez a legszebb, legboldogítóbb húsvéti harangként hangzott. Boldogan kívántak egymásnak allelújás húsvétot.

Géfynek eszébe jutott, hogy akik az Andrássy út 60-ban jártak, emlegettek egy zárkát, amelynek a falán Jézus Szívének a rajza volt látható. Ezt mintegy dicsfényként vette körül egy név: Mindszenty. Amikor legközelebb lement a pincébe, nagy eseményük emlékére a falba karcolta ezt a szimbólumot. Valahányszor elment előtte, rabsapkáját mindig megemelte.

Ezek a sötétzárkai visszaemlékezések, a látomása, a falba karcolt szimbólum volt Géfy Mihály számára az, ami életben tartotta, és ami a gerincét töretlennek őrizte meg. S noha 135 napot töltött el Doberdón, és utána még 2140-et a börtönben, a váci fegyházparancsnok kérdésére a mai napig sem válaszolt. De nem sikerült neki még egyszer kutyával enni sem egy tálból, pedig a mákos tésztája ízét soha el nem felejtette.

* * *

AZ ALÁBBI LÉLEKBESZÉLGETÉS kimaradt a *Krisztus korbácsa* című interjúnkból.* Érthető, mert aki a börtön mélyén találkozik Krisztussal, az nem könnyen áll elő titkos belső élményével. Az emberi lélek gyöngyei ezek.

A gyöngyöket nem rakjuk ki az utcai ablakba közszemlére. Még bizalmasainknak is csak sok kérés után mutatjuk meg. Pedig éppen ezek a gyöngyök azok, amik a rabélet legértékesebb *titkai.* Építő titkok. Szárny-kölcsönzések. A belső istenélmény lélekalakító ereje és csodálatos virága. *Vitéz Darabont Ferenc* „lélekbeszélgetéseit" mintha csak Szent Ágoston vagy Rákóczi vallomásaiból írtuk volna ki. Mintha a szeráfi doktornak, a misztikusok fejedelmének, Szent Bonaventúrának *A lélek útja Istenhez* című művében találtunk volna rá. Mintha Papini *Krisztus* című könyvében fedeztük volna fel. Mintha Pascal misztikus „lélektengerében" nőtt medúza lenne...

Nem titok az, hogy az ilyen krisztusélmény a szenvedések „poklában" történik? Miért a szenvedés szüli az igazgyöngyöt? Miért a kereszten szenvedő Jézus hat, vonz, s nem a királyi széken trónoló? A szenvedés lenne az a mágneses erő, ami a másik szenvedőt vonzza? Miért? Miért éppen a szenvedés az a rejtélyes kulcs, ami ajtót nyit a rabszívhez? S miért nem minden szenvedő szívhez? Bizony, édes-drága börtöntitok ez, amely Jézust leveteti a keresztről, s a rabot önként szegezteti a helyére.

Darabont protestáns katona volt, a börtönben lett katolikussá. Így ül a nagy látnok Izaiás próféta tanítványaként „a fájdalmak férfia" kereszten átvert lábánál, „aki tudja, mi a szenvedés". A börtön kálváriáján — saját szenvedésein át — valósággal látja a rabtárs Jézusnak hozzá való hasonlóságát. Szenvedésben megpuhult szíve megszereti. Éppen itt a börtönben? Éppen itt! Védőszentje, Assisi Szent Ferenc is a börtönben találkozik először Jézussal. Ne feledjük — s ezért újra ismételjük —, Isten kedveli a meglepő helyeken és a rendkívüli időkben történő *találkákat!* S ezek olyan randevúk, amelyeknek örök szerelem a virága. Darabonté talán nem liliom, hanem a koronafatövis virága.

„Drága Jézusom!

Én sok keserves éjszakán láttalak már. Különösen a bitó árnyékában, a tatabányai, a csolnoki szénbányák rabpoklában!... Velem voltál. Vigasztaltál. Amit kértem, megadtad. Éreztem, tudtam: velem éled rabságomat.

**Lásd: Krupa: A sarló-kalapács áldozatai.*

Én tudom, hogy te egyszerű voltál. Szürke, fáradt, hozzánk hasonló. Álmatlanul jártad az üldözöttek, kivetettek útját, az éhség, a nyomor siralomvölgyeit. A megfáradt testedet takaró gyolcsleplen vastagon ült a sok és hosszú út szürke pora. Sohasem jártál bíborban-bársonyban, arannyal ékesítve. De még magyar cifra köntösben sem, ahogyan azt az újpogányok hirdetik. Mezítelen lábadat csak egy hitvány saru védte utaid éles köveitől. Nem fáradtál bele az üdvözítő ige örök hirdetésébe. Azért áldoztad fel magad a kereszt oltárán, hogy megváltsad a bűneiben megőrült emberiséget. Sovány, széltől és naptól cserzett arcodról azért peregtek bozontos szakálladra égő szemedből záporozó könnyeid.

A magam szenvedésén át ilyennek ismertelek meg, Jézusom!

Azért sohasem tudlak elképzelni olyannak, amilyennek bíborban-bársonyban és aranyragyogásban festett képeid s arany-ezüst feszületeid mutatnak. Olyan kék szeműnek. Olyan jóllakott derűsnek. Olyan pirospozsgás, kitelt arcúnak. Pénzért festenek és faragnak ki téged így azok, akik nem ismernek. Minden színük, minden vonaluk hamis. Ezért leveszem tested a keresztről. Valamikor Anyád is ezt tette veled. *S magamat szegezem helyedre.* Úgy, ahogyan erre a börtönbányák elkészítettek: piszkosan, véresen, megkínzottan és megcsúfoltan. Mária sziklasírba rejtette drága, átvert testedet. Én ennek hamisítványait sublótomba rejtem. De a véraranyvadászok és -kufárok újra visszaszegezik vércsapolt testedet a keresztre. És jó pénzért újra árusítanak. Pedig, Jézusom, te olyan vagy, amilyennek *szenvedésein keresztül* ismer meg az ember. A rabnak rab. A keresztre feszítettnek keresztre feszített.

Nekem a keresztre feszített, akiben magamra ismertem.

Hát te, Jézusom, *magadra ismersz-e bennem?*

v. Darabont Ferenc"

* * *

A KÖVETKEZŐ „LÉLEKKÉP" IS ugyanazon a címen maradt ki eddigi könyveimből, mint az előbbi.

Mi sem *természetesebb,* mint az, hogy a szenvedésektől igyekszünk megszabadulni. Minél jobban szenvedünk, minél nagyobb halálos veszedelemben vagyunk, annál inkább. De mit mondjunk akkor, ha valakinél ezt nem tapasztaljuk. Ha még csak nem is próbálkozik szenvedéseitől megszabadulni. Még imával sem. Mellébeszélően mondjuk: megszokta. Tudálékosan mazochizmust emlegethetünk. Vagyis: testi-lelki elferdülése van, és ezért a szenvedésben gyönyört talál. Vallásilag mit felelhetünk? Azt, hogy csoda. *A kegyelem, az ima csodája lehet.* Érthető? Nem jobban,

mint az előbbi feleletek. Mert ha ez a kegyelem csodája, akkor ez is *titok.* Erre a titokra példa lehet L. V. alábbi esete:

„HALÁLRA ÍTÉLTEN ÉLTEM. A börtön ezer kegyetlenségével gyötörtek. Testileg mégsem bírtak összetörni. És lelkileg?... Az bizonyos, hogy *börtönéletem alatt közelebb kerültem Istenhez,* mint akár előtte, akár utána. Sokat imádkoztam, volt rá időm. *De meg tudja-e érteni, el tudja-e hinni,* hogy egyszer sem imádkoztam magamért?! A szabadulásomért sem! Sőt: még a *halálos ítéletem megváltoztatásáért sem! Istenre hagyatkoztam teljesen.* Megingathatatlanul hittem: semmi sem történik véletlenül. *Isten van a történések mögött!* Isten pedig tudja, mit csinál, s miért. Meggyőződésem volt: Isten mindenben és mindenáron csak javamat akarja. A szenvedésben is. A megpróbáltatásokban is. *Még a börtönben is.*

A katekizmus tanított a legfőbb igazságra, de a börtön döbbentett való értékük igazára. Miért is vagyunk a földön? A katekizmus így felel: Hogy Istent megismerjük, szeressük, neki szolgáljunk s ez által üdvözüljünk.

Ez olyan sínpár, ami a föld minden zűrzavarán, szenvedésén keresztül nyílegyenesen vezet az örökkévalóságba.

Ez az egyetlen megismerés megváltoztatta egész börtönéletemet. Hej, pedig milyen keserves volt! Halálos ítéletemet az akasztás előtt két órával változtatták meg, s azt hirdették ki: tízévi magánzárkával kezdem börtönbüntetésem letöltését. Mégis azt mondhatom: *amilyen keserves volt, olyan hasznos is.* Éppen az említett felismerés miatt.*

ISTEN VAN A TÖRTÉNÉSEK MÖGÖTT. A BÖRTÖNBEN IS!"

**Ezt a hihetetlen lelki átalakulást és vallási értékelést századunkban igen sok könyv igazolja, mint például John M. Lenz osztrák katolikus papé is, a Christ in Dachau. A szerző több mint öt évig élt a németek egyik leghírhedtebb internálótáborában, Dachauban, amit nemcsak pokolnak nevezett, hanem annak is rajzolta le. Hallatlan élményei után nagybetűkkel ezt írta le: „Sehol a világon, még a legszigorúbb iskolában sem kaphattam volna olyan felmérhetetlen lelki kiképzést, mint e kegyetlen internálótáborban.* Azt az öt évet nem cserélném el a világ minden aranyáért és kincséért sem!"

Valóban nem volna igaz?

„A ‚holocaust' a huszadik század megtévesztése!"
(A. R. Butz)

„Egyetlen tisztességes ember sem tagadhatja Hitler gázkamráit."
(dr. Piller Ernő)

„Se Dachauban, se Németországban gázkamra nem volt!"
(S. Pinter)

AMILYEN EGYSZERŰEN HANGZIK ez a kérdés: Valóban volt-e gázkamra? — éppen olyan nehéz felelni rá.* Szinte milliónyi könyv, nyomtatvány, rádió- és televízióadás és film azt bizonygatja, hogy volt. Szemtanúk ezrei állították nagy esküdözéssel bíróságok előtt. A védőügyvédek megszámlálhatatlan bizonyítékkal álltak elő, hogy *igenis voltak gázkamrák, kimondott*

haláltáborok, és hogy a németek hatmillió zsidót pusztítottak el. S mindezt annyira bizonyosnak vallják, hogy a népirtó eszközök

*Lásd az előbbi fejezet bevezető részét!

létéről és a németek határozott *népirtási szándékáról* nem *vitázni,* de abban még csak *kételkedni sem szabad!* Aki mégis ezt merészeli, a tragikus *igazság* ellen harcol, s annak a népnek a *halálos ellensége,* amelyik a hatmilliós áldozatot hozni kényszerült.

Bevezetésként hadd idézzük csak a kanadai dr. Piller Ernőt, aki a Kanadai Magyarságban ezeket írta: „Begin naponként figyelmezteti a kereszténységet azokra a szörnyűséges bűnökre, amelyeket a zsidósággal szemben elkövettek. *Egyetlen tisztességes vagy akárcsak objektíven gondolkodó ember sem vitathatja* ezeknek a bűnöknek a létezését. Az antiszemitizmust, a pogromokat, az internálótáborokat, a gettókat, *Hitler gázkamráit stb. nem lehet letagadni,* sőt: talán jóvátenni sem lehet ezeket a bűnöket."

Ezt a pilleri megállapítást hangoztatják naponként — ha nem is pontosan ugyanezekkel a szavakkal — a pápa, az uralkodók, a tudósok, a tudatlanok, egyszerű és nagyszerű emberek. Azok, akik a kárhoztatott helyeken voltak, s azok, akik nem voltak. Szemtanúk és nem szemtanúk. Érdekeltek és nem érdekeltek. Ezért szinte az egész emberiség meggyőződésévé vált, hogy az igazság szilárd alapokon áll, amikor a pilleri megállapításokat hivőként elfogadja.

S mégis: kiváló emberektől — még zsidóktól is! — egyre sűrűbben jelennek meg könyvek, nyilatkozatok, szakértői megállapítások, tanulmányok, bizonyítékok, perdöntő leleplezések, amelyek nemcsak megkérdőjelezik az imént leszögezett igazságot, hanem igyekeznek azt meg is dönteni.

Perdöntő sikerrel? Ez a nagy, az égető kérdés.

Hallatlan lidércnyomás alól szabadulna fel a világ, ha erre a kérdésre végre egyöntetű feleletet tudna adni.

Ezzel a kérdéssel azért kell foglalkoznom, mert e könyv negyedik fejezete befejezetlen. Kéziratom olvasói és bírálói szükségesnek érzik annak befejezését. Aztán meg eddigi könyveimben is találhatók kitételek, amelyekre több olvasóm felvilágosítást kért. De mivel én nem voltam „áldozat" — és a gyilkos helyek látogatója sem —, nem tehetek mást, mint azoknak a forrásoknak a megállapításait közölni, amelyek az elfogadott állításokat akarják megdönteni. *A végleges döntés pedig az olvasóra marad, hogy melyik állítást fogadja el igazságnak...*

Vezérfonalnak *A. R. Butz* — több amerikai egyetem komputertanára — *The hoax of the twentieth century* — *A huszadik század megtévesztése* — című könyvét használom, amely a legkiválóbbak egyike e témakörben. Már négy kiadásban jelent meg,

s állításait és *bizonyítékait eddig még nem cáfolta meg senki.**

Nagyon szemmel tartom Richard Harwood londoni egyetemi tanár *The true history of the holocaust* — A ‚holocaust' igaz története — című írását, ami rövid, de igen velős. Úgyszintén figyelemmel kísérem a *The myth of the six million* — A hatmillió mítosza — című füzetet, amely névtelenül jelent meg. S ezeket majd kiegészítem a magam bizonyságaival. Éppen ezért az olvasó, ha bökkenői lennének, ne velem, hanem forrásaimmal szálljon vitába! S mindez áll a következő fejezetre is.

I. VOLTAK GÁZKAMRÁK?

Legnagyobbb borzadállyal a gázkamrák emlegetése és működésük leírása rázta meg és rázza meg ma is a világot. A gázkamrák létezése azt jelentené, hogy külön *csak emberölésre építették volna őket,* s azzal az eltökéltséggel vezették volna be az áldozatokat, hogy gyilkos *mérges gázzal megöljék őket.* Nos, *ezek* létét kezdi tagadni egyre jobban a világ. Más célra épített gázkamrák voltak. Ezt senki nem vonja kétségbe. De ezek nem emberölésre, hanem *fertőtlenítésre szolgáltak.* Szakemberek bizonygatják, hogy ezek *emberölésre alkalmatlanok voltak.* Ha ugyan a tragikus időben ezek egyik-másika egyáltalán létezett.

Az is igaz és vitathatatlan, hogy *voltak halottégető kemencék is,* krematóriumok. Németország minden valamirevaló városában is volt, miként Magyarországon is nem egy helyen működött. De az már nem igaz, hogy ezekben éjjel-nappal a gázkamrákban kivégzettek testét égették! Égették azokat, akik bármilyen okból meghaltak. Ok a halálra pedig volt bőven. Meghalhattak koruk, magukkal hozott betegségük vagy az időközben szerzett nyavalyák miatt. Igen sok volt a légitámadások áldozata is. Maga a tábor zsúfoltsága, a családtól, rokonoktól, hazától való elszakítás is sokakat halálosan megviselt. Roppant sok volt a halott — miként a táboron kívül élő civileknél is — a háború elkerülhetetlen nyomorúságai miatt. A háború *utolsó hónapjaiban,* amikor a rettentő bombázások és örök támadások miatt

---

**Éppen e sorok írása közben kaptam a hírt, miszerint Nyugat-Németországban az* Auschwitz-mese — legenda vagy valóság? *című könyvet, ami azt bizonygatja, hogy Auschwitzban nem voltak gázkamrák, a stuttgarti bíróság betiltotta, terjesztését leállította, és példányainak elkobzását elrendelte. A bíróság* Rudolf Hoesnek, *Auschwitz volt parancsnokának életrajzára, a Wannesee Konferencia jegyzőkönyvére és az auschwitzi tárgyalásokra hivatkozott ítélete kimondásakor. Ezekre a nevekre és bírói támpontokra többször gondoljunk visszu majd a fejezet folyamán! Korunk különössége, hogy a történelmi tényeket nem történészek, hanem bírák döntik el!*

már lehetetlen volt élelemről, orvosságról és a mindennapi szükséges dolgokról gondoskodni, mind kint, mind bent a táborban sokféle betegség tört ki, de leginkább *a tífusz garázdálkodott.* Ez aztán *válogatás nélkül ezrével szedte áldozatait.* Olykor valóban — ilyen vagy olyan okból — hegyekként feküdtek az emberrakások. Például Münchent 1944-ben irtózatos légitámadás érte. Harmincezer halottat hagyott hátra... Drezdának 200—300 ezer halottja volt. Bár a városnak volt saját krematóriuma, mégsem győzték a halottégetést. Ezért Faulhaber kardinális a dachaui internálótábor vezetőségét kérte meg, hogy a táborban égessék el a város halottait. Kérését visszautasították, mert *csak egy* krematóriummal rendelkeztek, ezzel pedig — a sajátjaik mellett — ennyi áldozat nem égethető el. Képzelhetjük, mennyi vagon kellett volna ennyi holttest elszállítására, s mennyire nem adhatták volna meg nekik a kellő tiszteletet. Aztán meg hogy ilyen halottszállító vagonokról milyen borzalmas képeket lehetett készíteni, majd *visszaélésre felhasználni...*

EZEK ÖSSZEFOGLALÓ ELŐREBOCSÁTÁSA után néhány lényeges idézettel állunk elő. Hangsúlyozzuk, hogy idézeteink legtöbbször nem válogatják külön a gázkamrák problémáit, hanem igen sokszor együtt hozzák mindazokat, amiket most megkérdőjeleztünk. Ha az idézet például azt állítja, hogy a Hitleréknek tulajdonított bűncselekmények a nácik táboraiban nem történtek meg, ez fényesen bizonyítja azt is, hogy akkor *gázkamrák sem lehettek.* Ha gázkamrák nem voltak, akkor hatmillió áldozat sem lehetett, hiszen az áldozatok legtöbbjét — állítólag — ezekben végezték ki.

Butz — majdnem mindjárt könyve elején — ezt írja: „Már elemi kritikai vizsgálat is kimutatja, hogy *a bűncselekmények legnagyobb részének valójában alapja sincs.*" S nehogy valaki a sok bírósági eljárásra, a tanúkra hivatkozzék, akik a vádakat igazolták, mindjárt leszögezi: a háború utáni „„bíráskodások' —1945—1949 — *a történelem egyetlen bíráskodásához sem hasonlíthatók!*" Unikumok a maguk nevében: *céljukban, módjukban, módszereikben.* Nem az igazságot keresték, hanem *tényeket fabrikáltak az eleve elfogadott elvekhez, vádakhoz, legendákhoz.* Hogy legendáikat bizonyíthassák, hogy tanúikat a kívánatos vallomásra bírják, nem riadtak vissza semmi eszköztől, még a vallási és lelki hatások alkalmazásától sem. Fekete asztal köré ültek, aminek a közepén kereszt állott. Két oldalán egy-egy gyertya, amelyek a terem egyetlen megvilágítói voltak. Így faggatták áldozataikat, és így ítélték el őket. Fájdalom, ezek az ítéletek és módszerek alig különböztek a halált osztó kommunista hamis népbíráskodástól. *Századunknak talán ez a legnagyobb szé-*

gyene! Különösen az úgynevezett „szabad világ" számára. Amikor az igazság nevében a bűnöst büntették, *maguk is gonosztevőkké váltak.* Úgy, mint Ezékiel próféta által mondja az Úr: „Kifosztják fosztogatóikat, és zsákmányt szereznek zsákmányszerzőiktől."

Még ilyen eset is előfordult: Valakit bíróság elé vezettek azzal a váddal, hogy megölte a testvérét. Mire a vádlott kijelentette: testvére nemcsak hogy él és jól van, hanem itt ül a teremben. Az ügyész szégyenkezve és korholóan csak ennyit mondott a vádlónak: „Hogyan vigyük ezt a disznót az akasztófára, ha te olyan ostoba vagy, hogy az áldozatot elhozod a tárgyalásra!" Ez csak egy eset, amikor a vádló ostoba volt. De volt ezer és ezer, amikor a vádlók okosabban cselekedtek: nem vitték el a „halottat" élve a tárgyalásra. Ezért jelentette ki Charles F. Wennerstrum bíró: „Nem az igazságot keresik! A vádlók kilencven százaléka érdekelt a *megtorlásban*!" „Bizonyítható — hangsúlyozza Butz —, hogy még a háborús bűnösöknél is *alkalmaztak kínzást,* olykor annyira, hogy *a vádlott a haláláért rimánkodott.*" Volt, akit arra kényszerítettek, hogy egye meg a saját piszkát!

Edward L. van Roden, aki hivatalból felülvizsgálta a dachaui amerikai bíróság eljárási módját, úgy találta: azért, hogy a bűnös titkait megtudják, hogy megfelelő vallomást kapjanak, álpapot küldtek be hozzá gyóntatni. És ez a bíróság a következő kínzásokat alkalmazta: égő gyufát dugtak a vallatott körmei alá; kiütötték a fogait; eltörték az állát; csaknem minden élelem nélkül öt hónapra magánzárkába csukták; fekete kámzsát húztak a fejére, és boxerrel hasba verték; fejét vagy heréjét gumibottal ütötték...

A HAMIS TÉNYEK, OKMÁNYOK, FILMEK, képek, naplók, könyvek gyártását, felhasználását, elferdítését, dokumentumok, szavak helytelen értelmezését Butz mind kimutatja, s lerántja róluk a leplet, hogy az igazságot napfényre segítse. A németek rémtetteit igazolni hivatott filmekre Göringet idézi: „Mindenki tud ilyet csinálni, aki kiásatja a halottakat a sírból, aztán traktorral visszalapátoltatja őket." Butz nemegyszer mondja — és igazolja is —, miként bántak és bánnak el azokkal, akik másként mernek nyilatkozni. Megemlíti a nagynevű francia tudós, Paul Rassiner esetét, akit, mert a *Le Mensenge d'Ulysse* című könyvében azt merte írni: *„Túl korai lenne határozott ítéletet mondani a gázkamrák létezését illetően"*, nagy támadás ért, bírák elé hurcolták, és állását vesztette.

Richard Baer, Auschwitz utolsó parancsnoka, elfogatása után következetesen ragaszkodott ahhoz, hogy *„az auschwitzi gázkamrák csak mítosz"*. De van ennél különösebb is. Benedikt Ka-

utsky, aki három évet töltött Auschwitzban, először azt vallotta, hogy ott három és fél milliót öltek meg. Könyvében mégis azt hangsúlyozza, hogy Auschwitzban a „gázkamraféleségekből" egyet se látott.

Amikor megkérdezték Jean-Paul Renard-t, miképpen állíthatta könyvében, hogy Buchenwaldban gázkamrák léteztek és működtek, azt felelte: *mások mondták neki.* Ő aztán *tróként akart tanúságot tenni arról, amit sohasem látott.* Bárcsak ő lenne az egyedüli, aki csak hallomásból értesült, mégis a saját szeme látásáról tanúskodott!

Albert Speer, Hitler bizalmasa és a Birodalom egykori igen fontos minisztere nemcsak híres emlékiratában — *A Harmadik Birodalmon belül* —, hanem külön nyilatkozatában is elismételte: Nem tudott a hatmillió zsidót elpusztító és *elgázosító* haláltáborokról.

Az elmondottak után már nem jelent számunkra meglepetést Stephen S. Pinter amerikai háborús ügyész ünnepélyes és összefoglaló nyilatkozata: „Tizenhét hónapig voltam Dachauban, s megállapíthatom, hogy *Dachauban gázkamra egyáltalán nem volt.* Amit a látogatóknak és a turistáknak mutogatnak gázkamrákként, *azok halottégetők voltak.*" (Dachau kimondottan papi jellegű internálótábor volt, de éltek benne civilek is. Ebben a táborban legalább tizenötezren haltak meg tífuszban!) *„De nem volt gázkamra Németország egyetlen internálótáborában sem.* Mondják, hogy Auschwitzban volt. Ez orosz zónában van. Az oroszok nem engedték meg, hogy vizsgálatot tartsunk ott." (Auschwitzba tíz évig nem engedték be a hivatalos amerikaiakat. Enynyi idő pedig éppen elég ahhoz, hogy úgy megváltoztassák a tábort, hogy a gázkamrák és egyéb rémségek elképzelhetők és elhihetők legyenek.) *„De ők tovább hirdetik az öreg propagandamítoszt, miszerint a német nemzetiszocialisták hatmillió zsidót öltek meg."**

Ugyanekkor Kerényi Grácia — aki maga is volt haláltáborban — az *Utazások könyvé*ben már *„gázautókról"* is tud. „Valódi német patenttalálmány — írja. — Eleven emberek szállnak be, s a krematóriumnál hullákat húznak ki belőle." *A testnek fel-*

**Képesek lennének az oroszok efféle hamisításra, ámításra, csalásra? Mit mondanak a tények? Tudjuk, léteznek orosz emlékművek, amiket olyan helyen állíttattak fel, ahol Sztálin rendőrei gyilkoltak le ezreket, de az emlékmű mégis a németeknek tulajdonítja. Ma már az egész világ bizonyossággal tudja, hogy Katynnál az oroszok gyilkoltak le tizenötezer lengyel tisztet. De ők még ma is azt állítják, hogy a németek.*

támadása című könyvében pedig már saját szemével „látja" Birkenau hegyoldalán a „tüzes árkot" égni, amiről később „megtudta", hogy „elevenen dobták bele a csecsemőket".

Butz a gázkamrák nem létezésének bizonyítását a következőkkel zárja be: „A gázkamrákra s azok alapjára Heinrich Himmler adta meg a választ a világ zsidóságának: ‚Azért, hogy megállítsuk a járványt, *a járvány áldozatainak megszámlálhatatlan holttestét kénytelenek voltunk elégetni.* Ezért kellett azokat a krematóriumokat építenünk, amikért most az orrunkra ütnek.'"

Így már érthető, ha dr. Rainer, akit a fáradhatatlan nácivadász, Wiesenthal — Josef Mengele „háborús bűnös" kézreadójának százezer dollárt ígért! — üldözőbe vett, így kiáltott fel: *„Rég elmúlt az az idő, hogy a világ lenyelje az állítólag németek által végzett tömeges zsidógázosítást."*

Még csak annyit, hogy az amerikai *The Institute for Historical Review* már évek óta *ötvenezer dollárt* ajánl fel annak, aki — az általuk megszabott feltételek mellett — bebizonyítja, hogy Auschwitzban — itt állították a legnagyobb bizonyossággal, hogy voltak — *gázkamrák léteztek.*

A hirdetés megjelenése után a társaság igazgatóját a zsidóság sokféleképpen zargatta, még házrobbantással is, és tizenhét milliós kártérítésre perelték. Minderre egy alsófokú bíróság kijelentette: A gázkamra történelmi tény! S mégis: a mai napig senki se bizonyította be ezt *a kívánt módon.* Nekiindult Wiesenthal is, de visszalépett. Mások is próbálkoztak öreg magazinok és újságok kivágott sárga lapjaival és képeivel. Így az ötvenezer dollárt a mai napig se vette fel senki a banktól!*

Volt gázkamra, vagy nem volt? Ha valaki soraink után sem tudna dönteni, azt ajánljuk: tolle et lege, vedd és olvasd azokat a könyveket, amikre hivatkoztam. Nagyon részletesek!

II. HATMILLIÓ VOLT AZ ÁLDOZAT?

Nincs az az egyiptomi piramis, ami szilárdabban tartaná magát, mint az az állítás, miszerint Hitlerék *hatmillió zsidót irtottak ki.* Ennyi az áldozatuk. Ennyi a „holocaustjuk". S ezt talán még több könyv, számosabb tanú bizonygatja, mint a gázkamrák létét. Irodalma napjainkban is még mindig növekvő tenger. Nem fáradnak bele a hatmillió szenvedésének fantáziájuk

---

**Ennek ellenére Mihályi Gilbert — Dunai Ákos: II. János Pál, a vasfüggöny mögül jött pápa című könyvben ezt olvashatjuk: „A németek vadul nekiestek a lengyelek irtásának, és 1941-ben elkezdték a gáz használatát tömegmészárlásra." Érdemes elolvasni a Vigilia 1982 novemberi „zsidó-számát" is!*

szerinti elmondásába. Örökké építik mitológiájukat, mint termeszek a váraikat. A legvadabbak, a legkönnyebben megcáfolhatók arattak világsikert. Butz alig győzi lefülelni őket, mint például Lengyel Olga, Nyiszli Miklós könyvét és a tizenkét éves Anna Frank naplóját. Ezek igazi koholmányok.

Cirkuszi bűvészekként játszanak a hatmilliós számmal. Valósággal labdákként kezelik. Nem zavarja őket az sem, ha a mutatvány hevében egyet-kettőt elejtenek belőle. Újra marokra fogják, elképesztően forgatják, keverik, mint Rubik ördögi kockáját a győztes kínai fiú a versenyen.

Közben olyan könyvek jelennek meg, amelyek egyre lendületesebben és meggyőzőbben kérdőjelezik meg, támadják a *„bűvös hatmilliós"* számot is, és annak tarthatatlanságát bizonyítják. Nem könnyű szellemileg feldolgozni őket. Olyan bonyolult problémáról van szó, mintha gordiuszi csomó lenne. Nagy Sándor mindent átvágó eszes kardjára van szükség. Mivel ezt a műveletet elvégezték helyettünk azok a könyvek, amikre támaszkodunk, itt is csak végeredményeiket közöljük.

BEVEZETŐKÉNT MEGEMLÍTJÜK John Beaty amerikai tudóst, aki *Iron Curtain over America* című könyvében *„a hatmilliós legendát mosolyogva kezeli"*.

A zsidók emberveszteségét elsőnek a lengyel zsidó Rafael Lemkin értékelte hatmillióra. Hamarosan utána Kurt Gerstein már úgy vélte, hogy negyvenmilliót gázosítottak el (holott Európában csak hat és fél millió élt, az egész világon meg tizennyolc millió). De amikor a bírák és „szakértők" ezt sokallták, mint jó seftelő, lement huszonöt millióra. Azonban még így sem kellett a portékája. Végül a nürnbergi tárgyaláson megállapodott hatmilliónál. Ezt a számot törvényesítették Nürnbergben annak az Otto Ohlendorf generálisnak a tanúvallomására támaszkodva, akit e vallomás kicsikarásáért ugyancsak megkínoztak.

A jeruzsálemi bíróság mégsem mert már határozott számot mondani, hanem csak „néhány millióról" beszélt. Ezt a néhány milliót az elfogulatlan kutatás másfél millióra csökkentette. Ennél több nem lehetett, csak kevesebb. Érdemes megjegyezni, hogy Amerikában egy lengyel—zsidó—ukrán megemlékezési összejövetelen ezt a hatmilliós bűvös számot — ami eddig csak zsidókat foglalt magába — Leonard Chrobot atya hárommillió zsidóra és hárommillió lengyelre vágta szét. E salamoni ítélet ellen nem tiltakoztak a zsidók! Talán azért nem, mert ma már hárommillió áldozat is elég volna nekik? Elhisszük, ha a Vöröskereszt világszervezetének hivatalos állásfoglalására gondolunk: *„A politika, faj és vallás miatt üldözöttek vesztesége, akik 1939*

—1945 között börtönben vagy internálótáborban meghaltak, háromszázezer volt, és ez sem mind zsidó"

Ezek azt igazolnák, hogy tényleg nem volt zsidóirtás?

A nürnbergi bíróságnál bevezették, hogy *„a bíróság ne legyen megkötve a bizonyosság technikai szabályaival"*. Ez azt jelentette, hogy a bíróság hitelt érdemlő tanúvallomásnak fogadja el az olyan állításokat és bizonyításokat, amik *hallomásra, mondottakra, „gondolomra" támaszkodnak!* Éppen ezért a védőügyvédeknek *tilos volt a vádló tanúkat keresztkérdéseknek alávetni.* Ezzel a leghihetetlenebb és legvalószínűtlenebb bizonyítást is lehetővé tették. A törvényhozás ennél ingoványosabb alapra nem állhatott volna. Ezzel elveszíthették azt, akit el akartak veszíteni. Különösen ha nem felejtjük, hogy a kínzás eszközeivel is szorgalmasan éltek...

Megdöbbentő Butznak az az állítása, hogy *eddig egyetlen olyan okmányt sem sikerült felmutatni,* ami igazolná, hogy a németek *akarták, elrendelték, megpróbálták a zsidóság kiirtását,* azaz bevett szóval „exterminálását". S Butz nincs egyedül.

Thies Christophersen — egy évet töltött Auschwitzban — könyvének ezt a nagy jelentőségű címet adta: *Az auschwitzi hazugság.* S benne bizonyítja: *„Ezen a helyen nem történt kiirtás!"* (Hát akkor hol, ha még itt se?!)

Dr. Kubovy pedig a Tel Aviv-i zsidó bizonyító adatok alapján kijelenti: *„Nincs olyan dokumentum,* ami a zsidók kiirtásáról beszél, s amin Hitler, Himmler vagy Heydrich aláírása volna."

Tagadhatatlan: voltak, akik minden elképzelhető módon igyekeztek ennek az ellenkezőjét bebizonyítani, de ez eddig perdöntően senkinek sem sikerült.

AZ AZ ÁLLÍTÁS IS ALAPTALAN — mutat rá Butz —, hogy Hitler *személyesen és írás nélkül* adta volna ki a kiirtásra vonatkozó parancsait. Hivatkoznak szavakra, kifejezésekre (például „elintézzük", amit Begin előszeretettel használ ellenségeivel s az arabokkal kapcsolatban), amelyekbe a „kiirtás" fogalma belemagyarázható lenne.

Ám ezek csak szójátékok; bűvészkedés, agytorna, csűrés-csavarás, és nem bírósági, nem történelmi rögzítő eljárás. Nem bizonyítás és nem bizonyosság! Az efféle bizonyosságokat megcáfolják a tények. *A németek mindent papírra vetettek!* Kitől, miért kellett volna bármit eltitkolniuk? Biztosak voltak a győzelmükben! *Mérhetetlen mennyiségű aktát hagytak hátra,* és ezek közül egy sem igazolja még csak a kiirtási *szándékot* sem. Ezért nem csodálkozunk, hogy Hermann Göring a „legmeggyőzőbb" tanúvallomások meghallgatása után a hatmilliót csak *„propagandakoholmánynak"* tartotta. Még ellene sem, a teljhatalmú

diktátor ellen sem bírtak egyetlen sort se felmutatni, amivel bizonyíthatták volna bűnösségét az úgynevezett zsidóirtásban.

Átfogó — tökéletes — beszámolójában a Vöröskereszt kiemelte, hogy kiküldöttei ugyancsak járták a német haláltáborokat, de *sehol semmi jelét nem találták annak, hogy a németek a zsidókat ki akarták volna irtani.* Szerfölött izgalmas, hogy ezerhatszáz oldalas jelentésük a „gázkamra" szót még csak nem is használja. Amikor ezekről máshol megemlékezik, még azt is tagadja, hogy az úgynevezett gázkamrák *zuhanyozóknak* lettek volna *álcázva.*

A már idézett francia tudós — Paul Rassiner — 1962-ben kiadott könyvében minden üldöztetése ellenére is éppen ezért merte állítani: *„A zsidóság kiirtása történelmi hazugság. Minden idők legtragikusabb, leghátborzongatóbb csalása!"* (Meg kell jegyeznünk, hogy ez a könyv csak tíz év után jelenhetett meg angolul.)

Josef Ginsburg, aki maga is zsidó volt, és családjával együtt a haláltáborokban szenvedett, három könyvében megkérdőjelezte a *„kiirtási legendát"*. (Igaz, ezért zsidó „banditák" összeverték, amikor Münchenben felesége sírját látogatta...)

Mégis még napjainkban is olyan katolikus könyvekben, mint például a Maximilian Kolbe atya életéről szólóban (Maria Wi-

newska: *The death camp proved his real*; 1971-ben adták ki angolul), ilyen mondatokat találunk: „Auschwitzban — a Halál Táborában — *több mint ötmillió halt meg kegyetlen kínzás után.*" Érdekes, hogy a gázkamrákat nem merte kifejezetten említeni. De az alábbi sorai éppen eléggé homályosak ahhoz, hogy mindenki azokra gondoljon: „A tudományosan megszervezett krematóriumok éjjel-nappal füstöltek, s ezek hatásos működéséről különbizottság gondoskodott. Minden év hatásosabbnak bizonyult

a *kiirtás* módszerében. Akik ebbe a sötét táborba bekerültek, a bejáratánál feladtak minden emberi reményt."

Bernard Cohen Los Angeles-i rabbi pedig elhatározta, hogy Jom Kippur ünnepének* tradíciójához újabbat ad *hat gyertya gyújtásával* a hatmillió áldozat örök emlékére.**

A magyarországi Vigilia című folyóiratban pedig a következőket találhatjuk. Ez a folyóirat 1982-ben meginterjúvolta Benkő István római katolikus papot, aki Dachauban, a papok *megsemmisítő* internálótáborában raboskodott tizenöt magyarral és

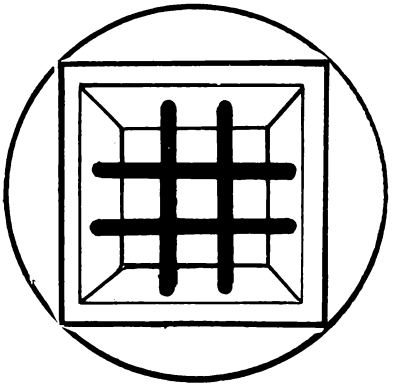

2797 más nemzetiségűvel. Az interjú szerint a plébános ezeket mondotta: „Általában minden ideérkezettnek első állomása három hét karantén volt. Ezután osztották szét őket. A zsidókat a München közelében fekvő allachi táborba, a többieket az alferingi táborokba. De voltak transzportok, amelyeket a Gestapo ‚Liquidieren!'-nel jelölt meg. Ezeket a szerencsétleneket vagy

---

**A Jom Kippur bűnbánati nap a zsidóknál. Ezen a napon hivatalosan ezt imádkozzák: „Vétkeztünk. Árulók lettünk. Kihívók voltunk. Pusztítottunk. Tiszteletlenül viselkedtünk. Másokat félrevezettünk. Nem követtük isteni szándékaidat. Nem tartottuk be parancsaidat. Vétkeztünk ellened, most viselnünk kell botorságunk következményeit."*

***„A zsidó Kun Béla (Kohn) vezette a kommunista forradalmat Magyarországon 1919 tavaszán. Húszezer magyart ölt meg, és hatvanhét katolikus papot* feszített kereszt*re." (The Point, 1954 novemberi száma.) Ilyen állítások is elhangzottak. Holott jól hangzott volna, mégsem hangoztatta a „mártír nép". Sem ünnepet, sem emléket nem emelt számukra. Miért? Mert mártíremléket csak „igaz mártír" teste fölé lehet emelni!*

azonnal *gázkamrába* vitték,* vagy *kivégezték* a krematórium udvarán." (Benkőről még később is megemlékezünk.)

Az elmondottakból azt vélnénk, hogy a *kiirtás* nem volt való. Nyugat-Németországnak mégis 75 milliárd dollárt kellett fizetnie Izraelnek a zsidó nép ellen elkövetett bűnökért. Ezenkívül vasúthálózatokat, ipartelepeket, technikai szaktudást és így tovább.

Az eddig megismertek után csodálkozik az ember: miképpen lehet az, hogy az amerikai iskolákban, egyetemeken a „holocaustot" mégis tanítani kell, és filmjeik megnézésére sokakat kényszeríthetnek. Izraelben a Vértanúk Múzeumában lévő *Zsidó áldozatok* borzalmas emlékművét állítólag minden turistának meg kell néznie, kivéve a zsidókat. Az ezekkel kapcsolatos témákkal tele vannak a televíziók és a rádiók műsorai, és újabb és újabb könyvek jelennek meg. Robbanásig feszült ideggel figyelnek mindent, hogy már csírájában elfojtsák mindazt, ami a „legenda" ellen szólna.

Mivel sokan kételkednek, hogy ilyen gyilkos legenda születhetne a zsidók ajkán kellő történelmi alap nélkül — ámbár ezt a Biblia és benne Eszter könyve meglehetősen valószínűsíti —, Butz a Talmudból idéz. Bar-Kochba (a Csillag Fia, aki Bálán próféta jóslását magára alkalmazta: „Jákobból csillag támad") rómaiak elleni felkelése, álmessiási harca 125-ben véget ért Betharban. Amikor a rómaiak bementek az elesett erődítménybe (erről csak a Talmud tud), megöltek *négymillió* zsidót, vagy mint egyesek állítják, *negyvenmilliót,* a Midras Rabbah szerint *nyolcszázmilliót.* A megölt zsidók vére elérte a rómaiak lovainak orrát, majd vérözönként nekilendült a három mérföldnyire lévő tengernek, magával görgetvén nagy sziklatömböket, és négy mérföldnyire megfestette a tengert...

III. BORZALMASAK VOLTAK A LÁGERÁLLAPOTOK?

Ha nem volt gázkamra, ha nem akarták a zsidókat kiirtani, akkor a lágerek állapota volt olyan kegyetlen — érvelnek a legenda védői —, hogy hatmillió áldozatot követelt. *Ezért a gyilkos állapotért a németek a felelősek.*

Hogy a tábori életet a zsidók milyen borzalmasnak írják le, itt nem ismétlem. Könyveimben nem egy helyen idézgetem őket. S ha valaki még ennél is többet akar tudni, könnyen hozzájut-

---

**Ugyanekkor a müncheni segédpüspök, Neuhausler, a dachaui haláltábor neves túlélője 1949-ben makacsul állította, hogy nem voltak gázkamrák, és hazugság milliós áldozatokról beszélni!*

hat könyveikhez. Néhány idézettel inkább azt mutatom be, menynyire nem voltak borzalmasak — az utolsó hónapokat kivéve —, még a táborlakók, a zsidók vallomásai szerint sem.

1982-BEN JELENT MEG dr. Jack van Impe és Roger F. Campell könyve, az *Israel's Final Holocaust (Izrael végső áldozata).* Ebben a könyvben a következőket találhatjuk: „A sobibori táborban szívélyesen fogadták az új érkezőket. Az őrök ölükbe vették a gyermekeket, és babusgatták őket. Segítettek a csomagoknál, a hivatalos ügyek elintézésénél. Levélíráshoz gondoskodtak asztalról, papírról, tollról. Voltak *kantinok.* Rózsakertek díszítették a tábort. Treblinka *pihenőhely, szanatórium* volt. Volt fogadószobája, *utazási irodája* jegyváltással. *De mindez csak ámítás volt, hogy ne vegyék észre: kivégzésre jöttek ide!*"

Auschwitz volt a legnagyobb internálótábor-egység, ahol Kerényi Grácia szerint „négymillió embert semmisítettek meg".

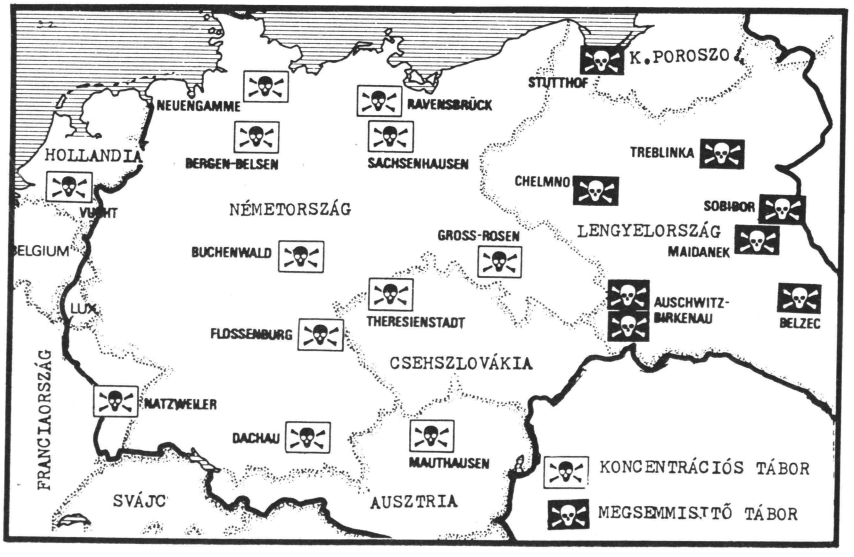

Százezres munkatábor. *Hadiüzem.* A hadsereg számára dolgoztak. Napi munkaidő volt, mint minden internálótáborban. Tizenegy óra hat napon át, szükség esetén pluszként a vasárnap délelőtt. Volt *hangversenyük* — írja Butz —, kabaréelőadásuk, mozijuk és atlétikai versenyük. Sőt: volt *bordélyházuk* is hivatásos szórakoztatókkal. Volt orvosi ellátásuk és így tovább.

Kerényi Grácia *(Utazások könyve)* szinte vidáman csacsogja el a következőket (már amikor elfeledkezik az általa leírt rémségekről): Az éhségen kívül elég jó dolga volt, a „kiváltságos" osztályhoz tartozott. Vehettek ki könyveket a kölcsönkönyv-

tárból. Moziba is mehettek. Az olló és a borotva akkor került elő, ha tetűt találtak. Sokan feküdtek hónapokig minden különösebb betegség nélkül. Reggel feketekávét, néha tejeskávét kaptak. Vasárnap „édes leves" volt, egyesek rajongtak érte. A lókolbászt nem ette meg, csak a májast. Grete nevű barátnője hetenként kapott csomagot. Kerényi csodálkozott, hogy a koncentrációs táborba nemcsak képeslapokat, de még a dán Szocialista című napilapot is szabad küldeni.

Ideje volt, hogy Kerényi munka után nézzen. Az egyik vasárnap ünnepélyt rendeztek. Az auschwitzi táborban orosz, szerb táncokat és olasz dalokat mutattak be.

Gretének nem volt tehetsége a „lógáshoz", az egyetlen rendes életlehetőséghez. Vasárnaponként olvastak, kézimunkáztak és kötöttek. Fekvőszéken lehetett pihenni és napozni. Igavonó állatok az internáltak, ki kell belőlük hozni a maximális munkateljesítményt, *viszont tisztán kell őket tartani, hogy meg ne férgesedjenek, hogy járvány ne terjedjen el közöttük. A pesti zsidók hatalmas kofferekkel érkeztek meg.*

Ravensbrückben minden tizennégy éven aluli gyerek gyerekkosztot kapott: édes leveseket, tejet, sárgarépafőzeléket és egyéb tápláló ételeket. Ezért egyesek tizennégy esztendősnek vallották magukat. Kerényi ismert tizenkilenc éves lányt is, aki gyerekkosztot evett. Egy bizonyos Rosenfeld gyerekei vígan éltek. Kerényi a börtönben *felhízott* vagy hetven kilóra. Auschwitzban nehéz volt számára ruhát találni...

Élményeit Kerényi 1946-ban jegyezte le, s 1971-ben adta ki Magyarországon. Egyébként ő is azok közé tartozik, akiknek — a jeruzsálemi Eichmann-per aktái szerint — „a ravensbrücki koncentrációs táborban nyoma veszett. Mivel szemtanúja lett az auschwitzi borzalmaknak, hazatérése ki van zárva."*

Theresienstadtról azt állítják az internáltak, hogy rokonaikkal levelezhettek, iskolát tarthattak fenn gyermekeiknek, és az embereket nem kényszerítették dolgozni. Ez amolyan elfogatás utáni „zárlathely" volt, ahol előkészítették őket a munkatáborokra.

Birkenaut munkatáborként tartják számon. Holland lakói azt állították rokonaiknak írt leveleikben, hogy munkájuk kemény, de elviselhető. Az élelem megfelelő. Az alvási lehetőség jó. A higiénia kielégítő. A kezelés korrekt.

---

*A magyar sajtó mártírjai *című könyvről, ami Magyarországon jelent meg, az otthoniak megállapították, hogy legalább kétszáz valótlan állítást tartalmaz. Olyanokat például, hogy valaki mártír lett, holott nem!*

Dr. Elie A. Cohen holland zsidó, az auschwitzi kórház vezetőségének volt a tagja. Könyvében ezt írja: A betegellátás öt, kőből épült házban működött. Az egyikben operáltak, a másikban a járványfertőzötteket kezelték. A harmadikban a belső bajokat orvosolták, a negyedikben a kevésbé veszélyeseket gondozták. Az ötödik házban végezték a röntgenezéseket és az orvosi kísérleteket. A betegek egymás fölött hármas ágyban feküdtek szalmazsákon, ingben és alsónadrágban, két gyapot pokróc és egy lepedő alatt. Minden héten fürödtek. Kéthetenként kaptak tiszta alsóruhát és lepedőt. Légy kevés volt, tetű egyáltalán nem. Mindig volt orvosság, még sulfa is, ha nem is mindig a kellő mennyiségben.

Mit mond a Vöröskereszt hivatalos jelentése a haláltáborokról? Ezt: Az egész háború alatt a táborokat jól adminisztrálták. A napi adag 2750 kalória volt, kétszer annyi, mint amennyit a német nép hivatalosan kapott a „felszabadulás" után. „Az internáltak szabályos orvosi felügyelet alatt éltek. Ha valaki komolyan beteg lett, kórházba szállították. Kaphattak, a Vöröskereszt intézésében, élelmi és ruhacsomagokat és orvosságot." A Vöröskereszt naponként kilencezer csomagot indított a táborokba. Ez csaknem két év alatt 4500 tonnát jelentett. És ezekből a csomagokból Kerényi Grácia haláltáboros vallomása szerint harisnyát, pulóvert, szalonnát, disznózsírt, kockacukrot és így tovább szedtek ki. Ha a táborban bűneset fordult elő, külön hivatal ügyésze vizsgálta meg. Ha az illetőt bűnösnek találták, a katonai bíróság kivégeztette. „A brutalitást nem tűrték el." Ha előfordult, azonnal kivizsgálták, és bűnösség esetén még halálos ítélet is volt...

Ezért állíthatta Nürnbergben Jan Pieschewiak, aki maga is élt Dachauban: „Az internáltak jó bánásmódban részesültek." Az SS-ek fegyelmezettek voltak.

Berta Schirotschin, aki éveket töltött Dachauban, tanúvallomásában még azt is merte állítani, hogy csaknem az utolsó hónapokig még *tízórait is* kaptak, holott a lakosság napi élelmiszeradagját már nagyon leszűkítették.

Ha nem a táborból származtak a rossz hírek, akkor honnét?

A kinti zsidóságon kívül a legnagyobb rosszak hírforrása az orosz kommunisták voltak, ámbár Butz szerint ebben igen *nagy szerepet játszott Washington is.* A lehető leggyűlöltebbé és bűnösebbé akarták tenni a német népet, hogy aztán mindent elkövethessenek vele, amit akartak. Így a vádlók bűnösebbek voltak a vádlottaknál! Különösen kirívó magatartás volt ez annál az orosznál, aki az emberekkel való bánásmód tekintetében *minden népnél kegyetlenebbül cselekedett.*

Ravensbrückben volt egy olyan német zsidó nő is, aki előzőleg orosz internált volt. Könyvében összehasonlítja a két tábort. Az oroszt mocskosnak, rend nélkülinek és éheztetőnek vallja. Ugyanakkor a németet tisztának, civilizáltnak és jól adminisztráltnak tapasztalta. A rendszeres fürdést, a tiszta ruhákat olyan luxusnak találta az orosz élmény után, hogy amikor fehér kenyeret, kolbászt, édes kását és szárított gyümölcsöt kapott, megkérdezte társait: valami ünnep van ma, valami különös alkalom? Hangsúlyozza, hogy a német barakkok felettébb csinosak voltak az orosz táborok sárkunyhóihoz hasonlítva.

HA VALÓBAN ILYENEK voltak a táborviszonyok, hogyan és miért haltak meg mégis ezrek és ezrek? Mert az tagadhatatlan, hogy sok ezer ember lelte bennük halálát.

Az eddigiekben már sejttettük, amit most mondandók vagyunk. Mivel az internálótáborok a háborúnak dolgoztak, a német vezetőségnek érdeke volt, hogy *munkaerőit minél jobb egészségi állapotban tartsa.* Ez vitathatatlan. Ezt maguk a táborlakók is elismerték, ha gúnyosan vagy másként állítva is be a dolgokat. Azonban *a háború utolsó hónapjaiban, amikor szinte örökké bombázták,* ágyúzták, támadták a német kézen maradt részeket, lehetetlen volt élelemről és közszükségleti cikkekről kellően gondoskodni. *Ez állt a civil lakosságra is.* Roppant súlyosbította a helyzetet a táborok túlzsúfoltsága, amit a Vöröskereszt is hangsúlyozott. A táborlakók egyre erősbödő fegyelmezetlensége... Így lehetetlen volt a járvány kitörését megakadályozni, illetve ellene kellően fellépni. Különösen a tífusz dühöngött. *Kint és bent ezrével szedte áldozatait a háború okozta nyomorúság.* De nem a szándékos elhagyás vagy *a kiirtani akarás.* Ezért lett csak magának Németországnak (beleértve Ausztriát is) *a háborús vesztesége tízmillió ember.*

NÉMETORSZÁG NEM MOSHATÓ TISZTÁRA — erősködnek tovább ellenségei —, mert miért hurcolta internálótáborokba az emberek százezreit? *Internálótáborai által lett milliók hóhéra!*

Nemzetközi egyezmény volt, hogy egymással hadban lévő országok *egymás embereit internálhatják.* Ezt nemzetvédelmi szempont követelte. *Amerika is internálta* azoknak az országoknak a fiait, akikkel igazán hadiállapotban volt. Németország a zsidókat csak 1933-ban kezdte internálni, amikor a *világzsidóság* hivatalosan meghirdette Hitler ellen *„gazdasági és pénzügyi háborúját".* Ezzel a világ minden zsidója ellensége lett Németországnak. S mint ilyen ellen védekeznie kellett úgy, mint ezt *minden nemzet tette* ellenségeivel szemben.

MÉG CSAK AZT KELL MEGEMLÍTENÜNK, hogy Hit-

ler a zsidóság „elintézését" nem kiirtásukban akarta keresztülvinni, hanem az által, hogy *Madagaszkár szigetére telepíti őket,* ott adván nekik hazát. (Ez a sziget négyszer akkora, mint Anglia, hússzor nagyobb, mint Belgium. Sokkal értékesebb terület, mint Palesztína, és csak négymillió lakosa volt.)

Közben Hitler a zsidóságnak megengedte az Amerikába való kivándorlást. Később több lehetőséget is felkínalt kiszabadításukra — igaz, egyik-másikánál súlyos feltételekkel —, de ezeket a világ zsidósága és barátai nem fogadták el. Miért? Van rá bőven felelet, de ennek ismertetése már túlvinne célunkon.*

MI ERRŐL A MINDENNAPI EMBER TAPASZTALATA?

Közlök belőlük néhányat anélkül, hogy témáik szerint osztályoznám. Közlöm, amiként nekem írták vagy mondották.

Beszéltem olyan pappal, aki turistaként járt Dachauban és Auschwitzban. „Hittem a gázkamrákban és a hatmilliós áldozatban, mint minden ember, amíg a haláltáborokban nem jártam. De azóta mindenben kételkedem. Ezek katonai táborfélék voltak valamikor, s nem a zsidók kiirtására épített vesztőhelyek! Németeknek épült, fiaiknak, s nem ellenségnek! Látszik, nem úgy vannak a dolgok, mint lehettek. Szándékuknak megfelelően és hitelt kelteni akarván nagyon elvadítottak mindent. Mesterkéltek a dolgok! Az új téglákról azt állítják: régiek, holott a használatnak szinte semmi nyoma nincs rajtuk. Vezetőink között voltak, akiken éreztem: nem hiszik, amit mondanak, csak verkliznek. És a feltett nehezebb, fogósabb kérdésekre és megjegyzésekre csak sumákoltak. Potemkin-táborok ezek!"

1982 májusában Amerikában lengyel papok gyűltek össze lelkigyakorlatra. Egyikük, Vincent Obeer megjárta Auschwitzot is. Visszaemlékezéseiben ezeket mondotta: „Az első három év volt a legrosszabb, de végül megszokta az ember." S nem emlegette a gázkamrákat, a kiirtást, hanem csak az *1945-ös tífuszt*, ami miatt tízezren haltak meg közülük.

N. I. írta: „Jól emlékszem, amikor teherautókon hozták ki a zsidókat a *haláltáborokból.* Énekeltek, mint az őrültek. És a nők fel voltak ékszerezve. Dachauban láttam, hogy *magyar és német foglyokkal építtették a gázkamrákat.* Később ezekről a magyarokról fényképeket készítettek, amint *halálra soványodottan, mezítelenül a földön feküdtek.* Ezek a képek a ‚holocaust' számára készültek? Ezeknek a képeit használták rémes filmjeikhez és pro-

---

**Az eddigi témákról — az említett forrásokon kívül — bőven olvasható a következőkben: Richard Harwood:* Did six million really died? (Valóban meghalt hatmillió?) *és A. J. App:* The six million swindle? (A hatmilliós svindli?)

pagandájukhoz. Brennen mellett beszéltünk magyar és német zsidókkal. Egyikük sem említette a gázkamrát. Csak azt, hogy rendesen el voltak látva, *s nem bántak velük úgy, ahogyan most hallják*. Egyikük azt mondta: ki volt adva, hogy tilos a lágervízből inni, mert tífuszt kapnak. Direkt nekiálltak, és itták a vizet. Rengetegen tífuszosak lettek."

L. V. leveléből: „Hazautazásomkor egy kis állomáson találkoztam szintén hazatérő zsidókkal, akik német internálótáborokban éltek. Hazautazásuk előtt kastélyba vitték őket, s ott éltek vidáman; onnét autón még Párizsba is mehettek szórakozni. Ketten voltak egy marhavagonban, de alig volt helyük a sok holmi miatt, amivel ellátták őket. Egyikük elmondta, hogy Bergen-Belsenben földalatti üzemben dolgozott *napi nyolc órát*. Nem volt nehéz munka. Hadi dolgokat állítottak össze. Az SS-őrök kegyetlenek voltak? — kérdeztem. Ó, nem, felelte. Hogyan gondolom, hiszen a munka fontos volt, nem lehetett a munkát marhaságokkal gátolni. Egy kivételével valamennyivel jóban voltunk. *Napi fél liter tejet is kaptunk.* A német munkatörvény szerint ez minden föld alatt dolgozónak járt.

Mi jelentette hát maguk számára a szenvedést? — faggattam. Azt felelte: Hiányzott az otthon, a szabadság.

Az amerikai tisztek biztatták őket, hogy minél borzalmasabb dolgokat meséljenek a táboréletről, hogy így mindenki szánja őket, és majd kártérítést követelhessenek.

Mivel tiszt voltam, óvott, hogy ne menjek haza. De hát én semmi rosszat nem tettem! — kiáltottam fel.

Nem úgy! — rázta a fejét. — Minden katona vád alatt áll, és a zsidóság dönti el: ki a bűnös, és ki nem. Majd meglátja, hogy a koncentrációs táborok ‚borzalmaiért' maguk lesznek a felelősök!

Hogy hatmillió az áldozatuk? Akkor hogyan lehet az, hogy az én szülővárosomba mindnyájan hazatértek? Ha kérdeztem tőlük: hol van ez vagy az az iskolatársam, égre emelt szemmel csak ezt mondták: *Nem jött vissza!*

Nem jött vissza! Meghalt?

Nem, nem! Csak nem jött vissza. Repülővel Izraelbe ment!"

Úgy látszik, otthon nagyon soknak lehet ilyen értesülése. Tehát nem egészen „hivatalosan" látják e dolgokat, ha tudásukról hallgatnak is, mint tök a kukoricásban.

1982-ben Magyarországon pályázatot hirdettek *A fasizmus áldozatai* címmel. Ezt kellett volna maradandó, értékes írásműben kivitelezni. Utána panaszkodott a sajtó, hogy gyönge az érdeklődés... A hivatalosok nem találták ennek okát. Úgy gondolták: „nem fogták lényegében a grandiózus témát, s nem bírták kellőn kifejteni". A hallgatás oka egészen bizonyosan nem ez!

Benkő Istvánról, akiről már szóltunk, az interjúvoló Heténvi megjegyzi, hogy *„a drámai jeleneteket kerüli"*. Miért kerüli? Azért, mert ilyenekről nem tudott? De elmondja a következőket:

Dachauban először fürdőbe vitték őket, aztán *fertőtlenített* ruhákat kaptak. Kopaszra nyírás után az internáltakat bekenték fertőtlenítő folyadékkal. A karanténban a háromszintes ágyakban kettesével feküdtek. „Karácsonykor beszökött hozzánk egy magyarul is beszélő burgenlandi paptestvér, és papírba csomagolva átváltoztatott szentostyát hozott nekünk. Az ünnep második napján egy második emeleti ágy sarkába összebújtunk hatan, katolikus papok, s egy belga paptestvér imádkozta a szentmisét."

A 28-as papi blokkba kerülve a pap blokkfelügyelő Benkőt bevitte *a kápolnába*, ahol szentségimádást végeztek. „Korábban felkeltünk fél órával, és a kápolnában *szentmisén vettünk részt*, áldoztunk. Ezt a misézést Faulhaber bíborosnak sikerült kiharcolnia még régebben. A kápolna a körülményekhez képest *gyönyörű volt*. A művész hajlamú papok sokat faragtak, például egy Mária-szobrot is, amely azóta a dachaui Madonna néven vált híressé."

Húsvétkor a clermonterrói püspök misézett nekik...

Benkő először kertben dolgozott, majd gomblyukakat és sátort varrt. Rendszerint tartottak maguknak felolvasást vagy előadást. Az interjú az internált *magyar* foglyokról fényképet is közöl. Rabruhában vannak, s olyan telt képűek, hogy semmi hasonlóság nincs közöttük s azon áldozatok képei között, amelyeket megdöbbentő bizonyítékként szoktak mutogatni...

Benkő atya végső szavai előtt még azt szeretném hangsúlyozni, hogy dr. Piller Ernő — noha jónéhányszor írtam neki, s kértem, mondja meg, hogyan győződött meg a gázkamrák stb. létezéséről — a mai napig sem válaszolt. Talán azért nem, mert most tanulmányozza a kérdést, s talán már tudja, hogy éppen a „tisztességes és objektíven gondolkodó" ember az, aki megkérdőjelezi a „holocaust" bizonyosságát?*

**Dr. Anis a. Shorrosh arab protestáns lelkész Jesus, prophecy, and the Middle East című könyve 1981-ben jelent meg. Ő is még így ír: „Három-hatmillió zsidó veszítette életét a kínzókamrákban, a koncentrációs táborokban és a gázkamrákban a zsidó probléma végleges elintézéseként. Ha Isten nem akadályozza meg, Hitler bizonnyal eltörölte volna őket a földről." Jeruzsálemben a Cion-hegy közelében lévő „holocaust" múzeumot is meglátogatta. „Láttam azokat az aljas, sátáni dolgokat, amiket a zsidókkal műveltek. Sírtam."*

BENKŐ ATYA KLASSZIKUSAN fejezi be az interjút. A valóságot és az igazságot elnémítóan tudta néhány szóval márványba vésni. Idézzük, mert ezek a szavak minden kérdőjelünket felkiáltójellé varázsolják:

„Hát ez történt. Legfeljebb még annyit tudok hozzátenni, hogy *mi Dachauban azt hittük, hogy mártírok vagyunk.* Mi mindent fogunk majd elmesélni, és így tovább. Aztán amikor hazaértünk, *és láttuk, hogy a mieink, az itthoniak, a család mit szenvedett,* AKKOR ELHALLGATTUNK!*

---

* *A gázkamrákkal és a haláltáborokkal kapcsolatban föltétlen meg kell említenünk a már idézett Lenz atya vallomását is, hiszen a dachaui internálótábor papi részlegéről írt, nyolc kiadást elért nagyhírű könyvét — Christ in Dachau — már 1956-ban megjelentette. A világsajtó nagy elismeréssel fogadta, és csaknem minden európai nyelvre lefordították.*

Lenz atya szaktekintély lett, vallomása „perdöntő", világélmény-alakító és világvélemény-rögzítő. Az angol változatban 328 oldalas könyvet „élményeink teljesen igaz beszámolójaként" adta közre „az emberi szenvedések mérhetetlen tömegéről".

A vallásos tömeg őszinte ámulattal forgatta lapjait, és általa igazolva látta mindazt, amit eddig más forrásokból már tudott. A Vatikáni Rádió szerint „mint dokumentumot kell olvasni". „Unikum e könyv tartalma!" — kiált fel Augsburg segédpüspöke. „Igen megrázó könyv!" — hangoztatják a püspökök. „Minden amerikainak olvasnia kell!" — hangsúlyozza a sajtó...

Valóban nagyon, de nagyon sok szomorú és nyomorúságos dolgot, temérdek szégyenletes bűnt, emberi gyöngeséget és aljasságot ír le. De kifogyhatatlan olyan szépségek és értékek felvázolásában is, amelyekről Benkő még csak meg sem emlékezik, és amelyek legtöbbje az igazán sarló-kalapácsos börtönökben teljességgel ismeretlenek.

A tagadhatatlan bűnök és emberi gyarlóságok miatt sírnunk kell. De a megélt erény és a vallási hősiesség miatt lángolhatunk, mert ez a könyv az „Isten szeretetének az Énekek éneke, és dicsősége olyan dokumentum, amely az Egyház történetében páratlan". Századunk katolikus egyházának egyik legdicsőségesebb martirológiumát itt, Dachauban írták meg a papok: szenvedésükkel, vértanúhalálukkal és krisztusi emberszeretetükkel.

Assisi Szent Ferenc róluk is elmondhatja: „Örömmel fogadták a testüket tépő vasat, és mosolyogva szemlélték az ereikből csörgedező vér omlását, mert a szenvedések kelyhe megrészegíti a szívet."

Dachauban döbbent rá a világ, hogy a papok a börtönben valóban „Krisztusmások", akik nemcsak uralkodni tudnak, hanem vérük hullásával szolgálni is. Itt bizonyították be: nemcsak másoknak hirdetik az Igét, hanem elsősorban önmagukban termik meg annak százszoros gyümölcsét. Ha valamikor e századok és ezrek oltárainkra kerülnek — mint Kolbe atya —, Egyházunk és a világ fölé az új szentek és vértanúk galaxisa borul vakító modern ragyogással...

Elgondolkodtató, hogy bár Lenz mindent meglehetős részletességgel ír le, a gázkamrákkal *kapcsolatban mégis olyan papírspóroló.* Csak kétszer említi meg. *Akkor is inkább mellékesen, mint hangsúlyozottan. Inkább csodálkozóan, mint magabiztosan. Pedig amikor élményeit könyvében rögzítette,* a gázkamrák emlegetése hangzott a legfelháborítóbban. *Elsősorban ez sújtotta porba a világ lelkiismeretét. E hallatlan gyilkos „tényben" az ember nem ismert magára. Nem bírta elhinni, hogy a keresztény ember, a művelt Európa Néró élő emberfáklyáit újra meggyújthatja, s gázkamráival az állatokat megszégyenítő erkölcsi mélységbe zuhanhat...*

Első nyilatkozata így hangzik: „1942. november 10-én egy csomó lengyel papot kiválasztottak a ,betegszállítmányba'. Mi tudtuk, de ők is tudták, hogy mindnyájukat halálba viszik. Néhány nappal később valamennyiüket meggyilkolták vagy a dachaui ,bunkerben', vagy az auschwitzi gázkamrákban *és Niedernhartban. 304 lengyel papot irtottak így ki."*

A következő megemlékezést már a „felszabadulásuk" utáni beszámolójában találjuk:

„A holttesteket 1940 közepéig *Münchenbe szállították* elégetni. *De a hatóság hamarosan megépítette a maga krematóriumát is, amit* 1942-ben *megnagyobbítottak. A krematóriumnak volt egy melléképülete, amely magába foglalta a* hírhedt gázkamrát *(aminek ajtajára megtévesztésként ,zuhanyozót' írtak). Az épület nem messze volt a papi részlegtől, facsoport közé rejtve, és a kéményből kiömlő bűzös füst gyakran napokig terjengett a levegőben."*

Lenz szerint tehát Dachauban 1942 novemberéig nem volt gázkamra, ezért kellett a lengyel papokat Németországból sok száz kilométeren keresztül Lengyelországba szállítani. Kár, hogy a krematórium építésének pontos dátumát nem közli. És azt sem, hogy mikor is építették a mellette működő gázkamrát. Lényeges az, hogy megépítették, mert szükség volt rá. Ha meg szükség volt rá, bizonynyal működtették is, hiszen mások vallomása szerint sok ezret ezzel kellett itt kiirtani. Ha meg a gázkamra működött, Lenz miért nem írt erről a megfelelő he-

lyen s nem is egyszer? Talán akkor még nem tudott róla? Hogyhogy nem tudott? Az auschwitziról meg tudott? Emez egy országgal odább volt, a dachaui meg naponként „gázosított" az orruk alá, és mégsem tudtak róla? Vagy akkor még azért nem tudtak róla, mert valójában nem is volt gázkamra, miként mások annyira állítják? Csak később tudták meg másoktól, hogy „volt"? Minderre az alább következő tény derítene világosságot?

Az 1945 novemberében tartott dachaui bírósági tárgyalásra Lenzet is meghívták tanúnak. Ezzel kapcsolatban a következőket írja: „Előttünk ismeretlenek voltak azok a bűnök, amikkel az SS-eket vádolták. *Bár öt évig voltam Dachau rabja, a bírósági tárgyalás mégis olyan szörnyű tényeket és bűncselekményeket tárt fel előttem,* amelyeknek legtöbbjéről most hallottam először." *S ekkor említi meg a dachaui gázkamrát. Kár, hogy nem sorolta fel, mik voltak ezek a meglepetések? Mi azért gondolunk a gázkamrára is, mert itt említi meg. Legalább az lehetett számára meglepetés, hogy Dachauban is volt. Ha valamivel vádolták a németeket, hát akkor a gázkamrákkal. Így lett a gázkamra a zsidóság megsemmisítésének szimbóluma is! És ő erről a szörnyűségről mégsem akkor ír, amikor a szemük előtt történtek, mint ahogy más eseményről ír. Csak az lett volna számára meglepetés, hogy a táborok orvosai kísérleteikhez nyúlként ötezer rabot — közöttük százhúsz lengyel papot is — használtak fel, és ezek közül 1200-at megöltek? Orvosi kísérletezésekről tudott. Könyvében említi. Hát akkor mi volt a meglepetés? A gázkamrák?*

Lenz „meglepetése" már csak azért is meglepetés előttünk, mert ő maga állítja, hogy éppen a legnehezebb, legborzalmasabb időkben is a papokat állították a legbizalmasabb állásokba, munkakörökbe, az irodákba is, ahol olyan titkokról is értesültek, amelyekről másoknak még csak sejtelmük sem lehetett.

Érdekes és fényt hozó Lenznek az a megjegyzése is, hogy az új „bűnök" meglepőek voltak a vádlottak számára is. *Annyira, hogy* „sok elítélt képtelen volt elhinni, hogy halálra ítélték". *Azért, mert kicsinek tartották a vádbűnöket? Vagy azért, mert nevetségeseknek tartották a vádakat, hiszen a nekik tulajdonítottakról még csak nem is tudtak?*

Mi az igazság hát Lenznél a gázkamrákat *illetően? Egyszerűen az, hogy sok millió mással együtt ő is áldozatul esett a bírák bűvészmutatványainak. Senkit sem könnyebb félrevezetni, mint a jóhiszemű papot. Vakon elhitt mindent, mert ő még nem tudhatta, amit mi már tudunk, hogy a bíróság hogyan jutott értesüléseihez, a tanúk és vádlottak vallomásaihoz és a bizonyítékokhoz. Így hát ő csak a bíróság visszhangja, s* nem perdöntő tanú. *Ezért azok a szerzők, akikre támaszkodtunk, különösebben nem is foglalkoznak vele, hanem csak megemlítik.*

Vádlóból vádlott?

„A megtorlás legjobb módja az,
ha nem leszünk hasonlók ahhoz,
aki velünk rosszat tett."
(Marcus Aurelius)

„A Nyugatról menekült kivetkőzött bestia, akit lebunkózni kellene."
(Havas E.)

„Negyvenmillió németet sterilizálni, a másik negyvenet elpusztítani!
(Ivan Duncan)

E FEJEZET CÍME LEHETNE — az előbbi fejezet árnyékképeként — *Valóban igaz volna?* Mert benne ez a kérdés: valójában *az oroszok, a zsidók akarták kiirtani a németeket,* mint ezt egyre többen állítják és bizonyítják? Azaz: *a vádló a vádlott?* Az üldözött az üldöző?

Ez is korunk egyik legnehezebb, legizgalmasabb és legtragikusabb kérdése! Legnehezebb azért, mert akik nem akarnak cáfolatot, minden erre vonatkozó kutatást akadályoznak, az okmányok kútforrásait hét pecséttel zárják, a kutatókat antiszemitáknak, neonáciknak, provokátoroknak, hamisítóknak, békebontóknak és így tovább bélyegezik és üldözik — hangsúlyozza De-Zayas. Legtragikusabb, mert miként a múltban, úgy a jelenben is ezen múlik milliók élete és sorsa, s az, hogy az embereknek szabad-e valamikor az igazságot megismerniük s aszerint élniük!...

A kérdés megválaszolását mégis meg kell kísérelnünk, ha csak röviden is, mert így lesz világosabb e bonyolult probléma, s így fejezzük be azt a bevezető mondatot, amit *A sarló-kalapács áldozatai* című könyvünkben idéztünk: *„Ivan Duncan már 1942-ben azt követelte, hogy majd a győzelem után negyvenmillió né-*

metet sterilizáljanak, a másik negyvenet meg pusztítsák el..."* E fejezetben leginkább Alfred M. DeZayas New York-i ügyvédnek és a történelem doktorának Nemesis at Potsdam (A potsdami végzet; II. kiadás; 1979) című könyvére hivatkozunk, tőle idézünk. Itt sem részletezünk nagyon, és nem vitázunk. Aki többet akar tudni e témáról, és vitázni akar, azt e könyvhöz irányítjuk. A kérdéses kötet elsősorban *a németek kitelepítésével foglalkozik.*

I. AZ OROSZOK AKARTAK KIIRTÁST?

Az előbbi fejezetben leszögeztük, hogy a németek által tervezett kiirtási szándékról s az annak kivitelezésével kapcsolatos rendelkezésekről eddig senki sem tudott írásbeli és tettbeli bizonyítékot felmutatni. De arról már bőséges anyag áll rendelkezésünkre, hogy *az oroszok és a zsidók ki akarták irtani a németeket,* és nem maradtak meg a puszta szándéknál.!

A zsidó Theodore N. Kaufman 1941-ben megjelent *Németországnak pusztulnia kell* című könyvében ezt olvashatjuk: „Németország lakossága körülbelül 70 millió. *A német faj kiirtásához* csak 48 milliónak a sterilizálása szükséges." És Kaufman úgy számolta, hogy húszezer sebész egy hónap alatt sterilizálni tudja a német férfiakat, és három hónap alatt a nőket...

Amikor a németeket az „irtásokért" felelősségre vonták, emlegették-e a hírközlő eszközök, hogy a zsidók ezt előbb akarták? Ernst Bevin volt angol államtitkárnak lenne igaza, aki azt állította: Az újságoknak három célja van: szórakoztatni, mulattatni és *félrevezetni...*

Később egy orosz tábornok Ira Eaker altábornagynak, a Földközi-tengeri Szövetséges Légierő parancsnokának azt mondotta: „Elhatároztuk, hogy *megöljük az összes német férfit. Elviszünk 17 millió német asszonyt,* s ezzel megoldottunk mindent."

A zsidó Henry Morgenthau, Amerika volt pénzügyminisztere az 1944-es quebeci konferenciára tervet nyújtott be Németország háború utáni *„elintézésére"*. Lényege a catói örök emlékezetű követelés: Carthago delendum est! *Németország eltörlendő!* Vagyis: szellemileg, iparilag teljesen leszerelni, és földmíves, pásztorkodó országgá tenni. Noha Truman elnök ezt „elvben" nem fogadta el, „mert *a német nép halálát jelentené*", és a quebeci konferencia sem tette „hivatalosan" a magáévá, a szövetségesek további politikai magatartására mégis nagy hatást gyakorolt. Ennek szellemében hajtották végre a háború után Német-

---

**Az olvasónak föltétlen segítségére lenne, ha elolvasná* A sarló-kalapács áldozatai *című könyvemnek a Tetemrehívás a börtönsírok felett című fejezetét...*

ország ipari leszerelését, kifosztását és a lehető legalacsonyabb nívóra való lenyomását. Ennek szellemében nem engedte be „a négy zóna" Németországba azokat a vöröskeresztes hajókat, — bár tudták: ezren és ezren pusztulnak éhen a nyomorban —, amelyek segélyt, élelmet, orvoságot hoztak. Ezért Henrich Shipstead szenátor méltán állította az amerikai szenátusban: „*A németül beszélő népek kiirtására irányuló* morgenthaui terv Amerika örök szégyenemléke!"

Ilyen kiirtási, bosszúálló, visszafizető szándékkal közeledtek a szövetségesek Németország felé. S erre az orosz katonákat hivatalosan még uszították is! Propagandistáik mindent megtettek, hogy bolseviki katonáikban égjen a gyűlölet. Leghírhedtebb volt köztük Ilja Ehrenburg, a zsidó író, a Szovjetunió propagandaminisztere. Könyvben, röplapokon, plakátokon korbácsolta a szenvedélyeket azokban, akiket már a legcsitítóbb szavakkal sem lehetett volna mérsékelni. Közben a világ felé a legcsábosabb szirén-humanizmust hirdették. Valóban Rakovszkij szerint cselekedtek: „Mi, kommunisták mindig ködösítünk!"

„NÉMETORSZÁGBAN VAGYUNK! Németország *boszorkány*! — dörgi Ehrenburg a röpcédulán. — Égnek a német városok! *Boldog vagyok!* A németeket már megbüntettük, de még nem eléggé! Még Berlinben vannak. A Führer még áll, és nem lóg. A Fritzek még rohannak, és nem holtan fekszenek. Németország, már csak körödben foroghatsz, éghetsz és üvölthetsz haldoklásodban! *Ütött a bosszú órája!*"

Ezzel a röpcédulával a markukban lépték át a vörös katonák Németország határát. „Ütött a bosszú órája!"

Ehrenburg a *Háború* című könyvében írta, hogy a németekkel mint alacsonyabbrendű emberekkel kell bánni.

„Nem emberi lények. Mostantól számunkra a ‚német' szó a legborzalmasabb káromkodás. Soha többé ki nem ejtjük. Ölni fogunk. *Ha naponta legalább egy németet nem öltél meg, elvesztetted a napot!* Ha a németedet nem ölted meg golyóval, öld meg bajonetteddel! Ha frontodon nyugalom van, s ha várasz a harcra, közben legalább egy németet ölj meg! Ha élve hagysz egy németet, a német fog felakasztani egy oroszt, és meggyalázni egy orosz nőt. Ha megöltél egy németet, ölj mellé egy másikat is! Semmi sem nagyobb gyönyörűség számunkra, mint egy csomó német holttest látása. Ne számold a napokat! Ne számold a mérföldeket! Csak azokat a németeket számold, akiket te öltél meg. *Öld a németet!* — ez a nagyanyád kérése. Öld a németet! — ez a gyermeked imája. Öld a németet! — ez a szülőhazád hangos kérése. Egyet se hagyj ki! Egyet se hagyj élve! Ölj!"

Az alábbi röpiratot is neki tulajdonítják, bár ő tagadja az apaságot.

„Ölj! Senki sem ártatlan Németországban: sem az élő, *de még a meg nem született sem*! Kövesd Sztálin elvtárs szavait, és örökre semmisítsd meg a fasiszta állatot saját barlangjában! *Törd össze a német nők faji gőgjét! Vidd őket mint jogos zsákmányodat!* Öljetek, dicső szovjet hadsereg katonái!"

És a vörös katonák ezeknek szellemében cselekedtek.

A sztálingrádi 96 000 német fogolyból csak 6000 nyomorék tért vissza...

A németek hajókon próbálták elszállítani a balti államokbeli német lakosságot és a sebesült katonákat. Az orosz tengeralattjárók ezeket a hajókat megtorpedózták. Például a Goya nevű hajó vagy 7000 menekülőt vitt; közülük csak 183 maradt életben.

Nemmersdorfot, a kelet-poroszországi falut 1944 októberében foglalták el az oroszok. Itt léptek először német földre. Tankjaik az úton menekülőket szétmázolták. Túl gyors volt az előretörésük, így alig menekülhetett el valaki. S mégis: a német katonák a falu visszafoglalásakor alig találtak benne élőt. A lakosokat kereszt alakban ajtókra, kocsikra, fákra szögezték, a nőket mezítelenül. Az egybehajtott asszonyokat, lányokat — nyolc

évtől nyolcvannégy éves korig — és apácákat (a sziléziai Neissenben 182-t) megerőszakolták s állatian visszaéltek velük.* Aztán *elpusztítottak mindent.*

**Különös, hogy az oroszok minden „felszabadított" európai országban így bántak a nőkkel, még Jugoszláviában is. Erről maga Djilas panaszkodik* Beszélgetések Sztálinnal *című könyvében.*

Úgy mondják, hogy a felszabadító gyarmati hadsereg sem viselkedett különbül.

Hasonlóan cselekedtek Allensteinben is. Szinte eltörölték őket a földről... S ennek ellenére ki ismeri ezeket a neveket? Ki emlegeti? Kinek fáj? Bezzeg mindenki tud a csehországi Lidicéről, de már kevesebben Katynról, Oradoutról, s csak nagyon kevesen Kis- és Nagydobronyról. A szövetségesek ezeket nem hirdetik, hanem titkolják. Churchill például ezt mondotta a lengyel emigránskormány tagjainak: „Jobb lenne, ha *felejtenétek* Katynt, és inkább együttműködnétek az oroszokkal, egyébként a háború utáni Lengyelországból egészen kint rekedtek. Az orosz átsöpör rajtatok, és likvidál benneteket. A megsemmisülés szélén álltok!"

Elhallgatni, eltitkolni a győztesek bűnét, s annál inkább emlegetni a legyőzöttekét — ez lett a győztesek erkölcsi alapállása a háború után. Rájuk mázolni még azt is, amit soha el nem követtek. Saját bűneiket is. Mert minél mocskosabb a másik, annál tisztábbnak látszik ő.

1945 JÚLIUSÁBAN A POTSDAMI konferencia a már előzőleg elfogadott és elhatározott *büntetés* mellett elfogadta *a németek kitelepítését* is azokból az országokból, *„ahol létüket nem tartják kívánatosnak"*. „Ezzel felelőseik annak a nagy katasztrófának — írja DeZayas —, amit sohasem szándékoltak." (?) Az angolszász szövetségesek *négymillió* német kitelepítéséről álmodtak. De valójában ez a rendelkezés — a Vöröskereszt szerint — *tizennyolcmillió embert érintett.* Legnagyobb részük orosz érdekeltségű területen élt.

Robert Hutchins, a chicagói egyetem elnöke mondotta: *„Egy hallatlanul tönkretett, kórral, éhséggel élethalálharcot vívó megcsonkított országba* tizenhatmilliót űztek vissza** sok száz éve lakott földjükről embertelen módon, alig felmérhető testi-lelki szenvedéssel; a nyugati hatalmak helyeslésével, sőt: gyönyörködésével."*

Ilyen népvándorlást még nem produkált a világ! Tengernyi népet űztek, hajtottak, s a nyomorúság országútjának két oldalán *embermilliók csontjai fehéredtek* a betegség, kimerülés és éhezés miatt. DeZayas szerint utazási körülményeik „lidércnyomások" voltak. S mindez azután, hogy *már előzőleg ilyen bű-*

**Ezért pusztult el közülük* a béke *éveiben — első éveiben — ötször annyi ember, mint a háború öt éve alatt.*

***Már előzőleg Kelet-Németországból ötmillió menekült haza! Lenz írja idézett könyvében: „A fegyverletétel után az éhség és nyomorúság évei következtek. Egy éjszaka milliók lettek hontalanokká, és katonák milliói néztek szembe az éhséggel és az orosz börtöntáborokban a halállal."*

nért egy népet s annak vezetőit halálra ítélték, és szinte mózesi, elpusztíthatatlan, örökké tartó sziklatáblára vésték: „SOHA TÖBBÉ ILYET!"

Ezt az európai német-kitelepítést *hárommillió ember nem élte túl* — hangsúlyozza DeZayas. Az ezekkel és a szudétanémetekkel való bánásmód *kevésbé volt gyűlöletesebb, mint a náci bűnök*? A kitelepítés büntetésében válogatás nélkül részesültek bűnösök és ártatlanok. Egyszerűen: a németnek sehol nem volt semmiféle joga. Meghalt. S ha mégis létezett, csak mint élőhalott. Mindez állítólag azért, hogy *a szövetségesek a jövő békéjét biztosítsák*. Ám DeZayas azt állítja: Ezt a „német-kiürítést" a szövetségesek azzal a szándékkal tették, hogy vele *a német milliókat megsemmisítsék*. Nem gázzal, hanem mással! Nem a háború részeként, hanem „a politikai béke" érdekében. Igazi bűn volt ez is a „humanizmus" ellen!

Ezenkívül az oroszok *munkára alkalmas férfiakból, nőkből* százezreket vittek Oroszország távoli részeiben lévő munkatáborokba, s olyan körülmények között dolgoztatták őket (erről Szolzsenyicin sokat ír), ami *barbárabb volt a német munkatáboroknál*, amikért Nürnbergben Fritz Saukelt felakasztották. S ezek közül 125 000 ember meghalt!

A SZÖVETSÉGESEK BELEEGYEZTEK a németek kitelepítésébe azokból az országokból, *ahonnét szabadulni akartak tőlük mint ellenségeiktől, tehertételüktől*. De ugyanezért elítélték Hitlert! Miért nem bűn az egyiknek, ami megbocsáthatatlan a másiknak? Hogyan tehették morális alapon azt, amit a másiknál annyira elítéltek? Melyik emberi vagy isteni jogon? *Csak a győző jogán?* Pedig ennél erkölcstelenebb jogot még nem talált ki a világ! Méltán írták hát az amerikai Kongresszusi Naplóban: „A potsdami egyezmény által az Egyesült Államok kormánya akaratlanul részese lett a *tömeges éhhalál okozásának*, ellentétben az elfogadott nemzetközi ‚emberséges' fogalommal, amely *mindig a győző kötelességévé teszi*, hogy legjobb képességei szerint *védje a legyőzött nép ártatlanjait*." Ez szól minden győztes államnak. Korunk győztesei mégsem vették figyelembe. Számukra, mint láttuk, a legyőzöttek között nem voltak ártatlanok. Fütyültek a nemzetközi kötelességre! Valóban fütyültek? Truman elnök is fütyült, amikor Hawke szenátornak így írt: „Ámbár nem akarunk *túlzottan** *kegyetlenek* lenni Németországgal, mégsem tudok *nagy részvétet érezni* azok iránt, akik oly sok halált okoztak az emberiségnek."

**Mennyi a túlzás? Sztálin vagy Truman mércéje mondja meg?*

Nos, ezért volt hiábavaló Carel Reece-nek, az amerikai parlament tagjának bizonygatása, miszerint „*a németek kiűzése, hazatelepítése kimeríti a népirtás bűnének fogalmát*". Mégpedig az öntudatos, szándékos népirtását... És ki emlegeti *ezt* napjainkban? A *másik* népirtást fülsiketítően hirdetik még napjainkban is!

Egyre jobban akad ilyen is, mint DeZayas. Igaz, hangjuk még csak szúnyogzümmögés az oroszlánordítás mellett. De azért már mondják, ismételgetik egyre hangosabban és bátrabban, miként DeZayas: „*A második világháború igazi áldozatai a németek!*"

Mégpedig: *az áldozatok áldozatai!*

II. A ZSIDÓK AKARTAK KIIRTÁST?

Erre a kérdésre már az eddigiekben is *meglehetősen feleltünk* (és a későbbiekben is válaszolunk). Emlegettük őket, mert nehezen választhatók el a másiktól. De leginkább csak neveket idéztünk, akik nem szükségképpen képviselői „közösségüknek". És amikor Amerikát mondottunk, elsősorban rájuk kellett gondolnunk. Mégpedig azért, mert e tragikus idők főszereplői és követelményeinek hangadói világszerte — Amerikában is — ők voltak. Amerika eszköznek látszott a kezükben. A közösség pedig semmi jelét nem mutatta annak, hogy nem értene velük egyet. Sőt! Nem tagadják, hogy a kiirtásban benne voltak. Még dicsekednek is vele, hogy bosszút álltak és bosszút állnak, *nehogy még egyszer áldozatok legyenek*!

A már elmondottak után nincs is szándékunk mélyebben foglalkozni ezzel a történelmi kérdéssel, hiszen egy könyv terjedelme kellene hozzá. Csak két emberrel jövünk még elő. Az egyiket régebbi könyvünkből (A sarló-kalapács áldozatai) idézzük, a másikat pedig régi emlékünkből emeljük ki. Azért őket, mert mindkettő típus. Közösségük hangjának és cselekedeteinek megtestesítői.

David Salamon amerikai őrnagy írta:

„Ha én választhattam volna, hogy mi legyen a munkám ebben a háborúban, pontosan azt választottam volna. amiben részt is vettem. Keresztül Franciaországon, egyenesen be Németországba: *mindent megsemmisíteni*! Ilyen hasonló háború nem volt még a történelemben, és valószínűleg ilyen többé sohasem lesz. *Boldog vagyok**, hogy unokáimnak elmesélhetem, hogy én is ott voltam, és *a megtorlásban részt vehettem.*

**Pontosan ezt a két szót használta röpiratában Ilja Ehrenburg is!*

Mikor végre eljutottunk Németországba, *kezdtünk mindent elpusztítani, törtük magunkat előre, megsemmisítve mindent.* Ekkor tudtam meg, hogy ez az, amire vágytam, amiért éltem évek óta. Egyedüli dolog, amit *sajnálok, hogy nem tudtam többet pusztítani és ölni...* Olyan tökéletes munkát *végeztünk*, hogy egy időre meg kellett állnunk."

A KEMÉNYNYAKÚ KÍGYÓBOTOS nevet adtam az élményemberemnek, attól a pillanattól, hogy találkoztam vele egy kis erdei kápolna tövében. Jellegzetes alakja ma is úgy áll előttem, mintha csak tegnap láttam volna. Pedig annak immár jó harminc esztendeje.

A börtön utáni budapesti kántoréletemben az óbudai és farkasréti temetések után szerettem sétálgatni a budai hegyekben. Utam sokszor elvezetett a Budakeszi fölött meghúzódó kápolnácska mellett. Mindig megálltam nála, már csak elhagyatottsága miatt is. Csupa repedés, csupa pókháló volt. Emberkéz és emberszív hiányzott róla. Ütött-kopott, háborúviselt volt minden porcikája. Kíváncsi voltam, ugyan közben eszébe jutott-e valakinek, hogy már rendbe kellene szedni? Nem jutott! *Az elfelejtett Isten* szimbólumát láttam benne.

Vasrácsos elejére mindig tettem néhány szál vadvirágot, hogy legalább az angyalok lássák: a kápolnára még mindig gondol valaki. Az „istenfeledés" ekkor divatos volt a keresztények között ebből vagy abból az okból.

Úgy gondoltam, ha mellé ülök, imádságos gondolataimmal egy pillanatra visszahozom a háború által elűzött egykori lakóját, visszacsalogatom tulajdonosát, az elfelejtett Istent. Az imádságnak az Isten fülében kell lefészkelnie. Ha nem találna rá, a világmindenségben örökké bolyongana, mint Noé meg nem pihenő galambja. Isten pedig sajnálja a„bolyongó" imát. Azért maga megy hozzá, hogy szívében adjon neki megnyugvó fészket.

Egyik alkalommal egy eléggé gondozatlan szakállú és hosszú bajuszú öregembert találtam mellette. Ebben az időben sok ilyen ember járt Magyarországon, különösen Budapesten. A járókelők suttyomban jól megnézték őket. Mindegyikben legalább Auschwitz lakóját vélték látni. Én is!

Szikladarabocskán ült. Feje búsuló juhászként — nála talán helyesebb, ha így mondom: búslakodó prófétaként — hajolt a mellére. Kezében megmerevedett kígyóhoz hasonlító husángot markolt, amellyel keresztet, horog- s nyilaskeresztet húzott az erdő gyér humuszába. Csak egy pillanatig láttam mindezt. Amikor közelében a lábam alatt megzizzentek a száraz levelek, lábával a titkos jeleket gyorsan szétkotorta. Aztán nagy, vizenyős öreg szemét rám vetette.

— Zavarom? — köszöntöttem rá. — Nem szeretném. Szokatlan, hogy itt találom. Eddig még egyetlen erdei sétálót sem láttam itt. Csaknem belebotlanak, mégis elmennek mellette.

— Én sohasem megyek el mellette anélkül, hogy ide ne üljek — felelte szinte magának mondva. — Pedig én *zsidó vagyok.*

A „zsidó" szót érdekesen ejtette ki. Valami eltaposhatatlan öntudat színezte. Vártam, majd a mellére is üt, ami eléggé horpadtnak látszott. A kora miatt? Vagy lelket ölő malomkövek nyomják? Beszédes volt, folytatta:

— Akik emelték, elfeledték. Azokat pedig nem érdekli, akik nem hoztak érte áldozatot. Elhagyott lett, mint az a száraz ág ott azon a fán. Fészkelő madár nem ül rá. Legfeljebb ilyen magamfajta károgó varjú egy pillantásra. Persze ha valami értékes műemlék lenne, legalább a műértők megnéznék. De nem a lakóját. Selyemgubó-gyűjtők ezek, s nem selyemhernyó-bámulók. Az ő szemszögükből ez semmit érő. Látja, lehet, hogy négy elemis kőműves tervezte és emelte. Ezt a kápolnát nem a művészet, hanem a hit építette. Olyan szív, amelyiknek nagyon fájhatott valami, s fájdalmával a bibliai Hágárként ide vonult az erdő elhagyatottságába, kápolnájába. Kár, hogy nincs mellette forrás. Itt talált rá a vigasztaló Isten. De ki tudja, hol lehet most! Az elmúlt évek gehennás vihara elperzselhette őt is milliókkal együtt.

Azt hittem, mondandója végére ért. Elhallgatott valami egészen különösen hangos csendességgel. De csak egy madár fütyty entéséig. Aztán folytatta:

— Engem éppen magánossága, de még inkább *elhagyatottsága* vonz. Bár erdőtenger közepén áll, mégis mintha sivatagban lenne. Elbújva, szégyenkezve. Egyedül, mint őszi szüret után a fán felejtett gyümölcs.

Meglepett, hogy ezt az embert is a kápolna elhagyatottsága

vonzza. Az elhagyatottság csak azt vonzhatja, aki volt elhagyatott. És csak az érezheti meg, aki annak keserű ízét nem tudja felejteni. Elhagyatottság, magánosság? Amikor a földön már annyian vagyunk, hogy alig férünk el rajta!...

Néhány pillanatig nem figyeltem rá, pedig ő közben beszélt. Azonban kimondott egy szót, ami börtönőreink csizmájaként rúgott oldalba. Ez magához rántotta figyelmemet.

— Mindig a *haláltáborok* magánosságát, illetve *elhagyatottságát* juttatja az eszembe. Itt az emberek feledkeznek el az Istenről, ott meg *az Isten feledkezett el az emberekről.* Legalábbis akkor úgy gondoltuk. Akkor! Hogy az Isten elfeledkezett rólunk. Mert ahogyan múltak az évek, egyre fogytunk a reményünkkel, s mintha Isten egyre távolabb futna tőlünk. A halottégető kemencék, az elhagyatottság mindent elfojtó füstje borult ránk. E koromfekete füst alatt egyre gyakrabban sóhajtoztunk: „Hol vagy, Adonáj, hol vagy? Elfelejtetted népedet? ‚Átok alá vetettél' bennünket, mint valamikor az Ígéret Földjén élő pogányokat, a gójokat? Hol vagy, Egyiptomból erős kézzel kiszabadító Jáhvénk? Még az emlékezetünket is ki akarod törölni a népek sorából?" Így sóhajtoztunk éjjel, s elfelejtett prófétákként pöröltünk vele nappal. „Hol vagy, Istenünk?"

Az a régi sós-kesernyés visszaemlékezés valahogyan könnycseppenként buggyant ki a szeméből, s ezerráncú, remegő kézfejére pörgött. Nem törődött velük. Csak a szája szélét nyalta meg, amit mintha cserepessé égetett volna a láz.

— Reggel ezzel kezdtük — folytatta, s könnyfátyolos szemével nagyon messze nézett. Láttam, hogy lát, de nem öreg testi szemével, hanem azzal, amit ott, valahol a pokolban szerzett —, s este ezzel feküdtünk le: „Hol vagy, Jáhvénk? Hol vagy?" Ez volt az ebédünk, ez volt a vacsoránk: „Istenünk, hol vagy?" Testeinket égető kazánok füstje, életünket kioltó gázkamrák gáza ezt emelte áldozati füstként az érzéketlennek látszó ég felé: „Hol vagy? Hol vagy?"

Úgy nézett rám, mintha álomból vagy révületből ébredt volna, s tőlem várná a választ, vagy tőlem kérné számon a nem talált Istenüket.

— Látom, maga keresztény — seppegte. — A zsidó üldözöttségből semmi sincs magában. De mintha a keresztútjukat megismerte volna. Nem a miénket, hanem a magukét, Jézusukét... A kelleténél megviseltebbnek és a koránál öregebbnek látszik... Én Jézusról csak egyet tudtam, és csak egyet tanultam meg a krematóriumok árnyékában. Azt, amit halálhörgésével örökre felejthetetlenné tett, míg elhagyott, szenvedő ember lesz ezen a világon. Hatmillió „keresztrefeszítettel" együtt magam is vele hö-

rögtem: „Éli, Éli, lamma szabaktáni? Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?"

A nagy kiáltással mintha minden erejét kiadta volna. Mintha golgotájának nagypénteke három órát mutatott volna. Elhallgatott. Feje valósággal lezuhant horpadt mellére, és az ölébe folytak a könnyei.

Még a lélegzetemet is visszafojtottam, hogy meg ne zavarjam ezt a felejthetetlen csendet.

KÖZELI KUTYAUGATÁSRA RÁNTOTTA ki az arcát a tenyeréből. Az arca szinte fénylett, a mozdulatai szinte csont nélkülien könnyűek voltak. Mintha feltámadt volna. Mintha most lépett volna ki húsvéti sírjából, illetve a felszabadulásuk után valamelyik haláltábor kapuján. Talán azon, amelyikre ezt írták fel: „A munka megszabadít!" Madár lett, amelyik nem ül száraz ágra, mert fészkelni akar. Szavai valósággal szárnylengetésként jöttek felém:

— De ma már tudjuk, hogy *Adonáj sohasem hagyott el bennünket*! Még akkor sem, amikor a tífusz öldöklő angyala járt közöttünk. Ma ez már holtbizonyosság! A tettek elhengerített köveinek bizoyosságai előttünk görögnek. Nem hagyott el bennünket, hanem *készített*! *Irtó pörölyözéssel* előkészítette népét. Hulladék vas voltunk! Ebből készített olyan acélbordát, amelyre az egész világot ráemelheti. Neki sem volt ez könnyű, hiszen „kemény nyakúak" és libanoni cédrusból faragottak vagyunk. Nekünk pedig nagyon fájdalmas volt. A húsunkat vágta és a csontjainkat tördelte. Érti? Készített bennünket. Sokáig dolgozott rajtunk, mint a nagy szobrász, mert remekművet akart. És senki sem tagadhatja: nem végzett rossz munkát! *Ekéjéből kard lett, puha gyapjából elszakíthatatlan kötél.* Vagy így is mondhatom: csigának és kötélnek készített bennünket, amikkel Arkhimédészként kiemelheti sarkából ezt a földet...

— Igaz, előre beszedte az árát annak, amiért dolgozott és amit adott. A valuta mennyiségét és minőségét is ő szabta meg: elhurcolásban, kifosztásban, haláltáborokban, gázkamrákban. Ő diktált, ha kereskedő volt is. Mert Isten az. Seftelő kereskedő. Ha nem tudná... Ábrahám történetéből tanultuk meg ezt. Lehet vele alkudni, vásárt kötni. Nem közönséges adom-veszem ő, és a portékája sem rossz. Ha jókedvében van, szereti mérlegét a vevő felé billenteni, a korsót csordulásig tölteni, a vékát púpozottan megrakni. Velünk jókedvű volt, ezért mi jártunk jól. Bizony, mi jártunk jól a vásárnál.

— Visszaadta a kétezer éve elveszített s azóta siratott Ígéret Földjét. Igaz, még nem hiánytalanul. Először látni akarja: megbecsüljük-e a kicsit, méltók vagyunk-e az egészre? Visszaad-

ta Dávid Kánaánját, Salamon Jeruzsálemét. Akkor, amikor ezeréves országok vesztek el, hulltak darabjaikra vagy csonkultak nyomorékká! Siratófalunkat örömfallá változtatta. Izrael hatalmának szarvát mindenhol felemelte s egyre emeli. Ahasvérus hazatérhet. A bolygó zsidó végre Jeruzsálemben megnyugodhat. Új kardunkkal hóhérainkra, Gógra és Magógra* az egyiptomi tíz csapást mérhetjük. „Még akkor is menekülni fognak előlünk, amikor már senki sem üldözi őket."

Tűzzel fúrta botját az erdei földbe. Mintha Józsue tizenkét követ betonozná le a Jordánba a gójokra váró „istenátka" emlékeztető jeléül.**

— KÜLÖNÖS BOTJA VAN — jegyeztem meg, amikor mélységet nem ismerő, végtelenbe néző szemét ismét rám szegezte. — Olyan ez, mintha megmerevedett kígyó lenne.

— Jó szeme van! — roskadt megint visszaemlékező magába. — Jó megfigyelő. Nem véletlenül ilyen. Emlékeztető kígyó ez. Azért is hordom magammal. Nem fegyverem, hanem a homlokomon hordandó figyelmeztető Tóra. A haláltáborokat a vándorlás pusztaságainak tartottuk, ahol őseinket *mérges kígyók marták halálra.* Bennünket meg hóhéraink, a horogkeresztes, máshol egyéb keresztes kígyók, mert sokfajta volt belőlük. Nem szabad megfeledkeznünk róluk. Amit tettek, megtorlandó! S nehogy még egyszer marhassanak, *kiirtandók*! Tudja? Ezek a Gógok és Magógok!

— Hogyan? — kiáltottam fel, mert már nem először hallottam a szájukból azt, amit a gyakorlatban régóta csináltak. — Örökké folytatni akarják, amit Hitler elkezdett? *Ő is visszafizetésről beszélt. A nemzet mérges kígyóiról,* amik egyetlen nép keblén se melengethetőek. *Ha az ő népirtásuk mégis bűn volt, miért lenne erény a zsidóké?*

**„A rabbinizmus szerint Góg és Magóg az istenellenes pogány népek, akik megunván a Messiás király alatt való szolgálatot, fellázadnak, de ezzel betöltik a bűn mértékét, amiért is Isten az Izrael és a pogány népek között ez utolsó háború döntő ütközetében megsemmisíti, csak Izrael marad meg, úgyhogy* a föld végre Izraelnek mint Isten népének egyedüli birtokává lesz. *Szaadja ha-Gaón (†911) zsidó tudós és filozófus Góg és Magóg alatt a római birodalmat és ezzel a katolikus egyházat érti."* (Idézve Huber L. könyvének 56. oldaláról.) A Messiás királyról majd alább írunk.

***Az „istenátka" egészen különös valami a Bibliában. Jaj volt annak, aki „istenátka" alá esett! Kevés olyan könyv van, mint a Biblia és a Talmud, amelyekben annyi átok lenne az ellenségre, de magára a zsidóságra is, mint bennük. Igaz, áldás is található bőven, ha nem is az ellenségre...*

— Nemcsak erény, hanem kötelességünk is! — vágott a szavamba. S oly erővel rántotta ki kígyóját, hogy szinte belerepedtek öreg csontjai. Az ég felé csapott vele. — Mert Isten parancsolja nekünk! Jáhvénk! Adonáj! Az ő parancsát pedig teljesítenünk kell! Isten parancsa nem lehet bűn! Olvassa a Bibliát! Tele van hasonló parancsokkal, mint amilyet Mózesnek adott: *„Minden népet, amelyet az Úr kiszolgáltat neked, pusztíts el! Ne kíméld őket együttérzőn! Ne hagyj életben egyetlen férfit, nőt, gyereket se!"*

Hogyan? Ezt az idézetet minden zsidó fejből tudja? Nem tőle hallottam először... Feleletétől csaknem úgy megmerevedtem, mint a fakígyója. Tényleg a Bibliából, a Szentírásból merítenék biztatásukat? Meglepett. Ez nekem is szent könyv! Hogyan biztathatna gyilkosságra engem? Bizonytalanul válaszoltam:

— Ezek a parancsok nem a *mai* embernek szólnak, hanem csak az *akkoriaknak*! Amikor adták!

Ijedten néztem rá. Szinte féltem tőle. Az a tűz, ami a szemében lángolt, kilövelni látszott.

— Akkor miért forgatják *ma is* a Bibliát? A papjaik miért hirdetik a tízparancsolatot? Miért olvassák a fejükre a korholó prófétákat? Maguknak, a *ma* emberének? Sőt: azoknak, akik még csak nem is zsidók... Bizony mondom magának: a Bibliában nincs múlt, csak *jelen*! Az örök Isten csak örök értékű szavakat mondhat, és csak mindenkor kötelező parancsokat osztogathat!

— Hitlerék is sokat tanultak a Bibliából! — kötekednék vele, de nem enged. A szavamba vág:

— Mit?

— Például a faj, a vér, a kiválasztottság öntudatát. S azt, hogyan szabaduljanak meg a „nemkívánatos népektől".

Felelet helyett két kézzel a nyakába kapta botját, mint Jeremiás prófétájuk az Istentől rendelt jármot, és bús szemmel a kápolna keresztjét nézte. Nem felelt. Nem tudott vagy nem akart?

Újra én szólaltam meg:

— Ha a tízparancsolat és a próféták nekünk is szólnak, akkor Hitleréknek miért nem volt erény ellenségeik kiirtása? Azoknak megsemmisítése, akiket Jáhve a kezükbe adott...

A lábával dobbantott. Nem is egyszer. S olyan kihívóan állt elém, hogy néhány lépést visszahőköltem. Szinte kiáltotta, mintha mondaná: „Halljad, Izrael!"

— Mert *a Biblia igazából csak a zsidóknak szól*! Ez világos, mint a nap az égen. Aki mást állít, ha nem is hazudik, de tragikusan téved.

Elfordult tőlem. Látszott, nem akar tovább vitázni. Helyette botjával újra rajzolgatott a porban. Most Dávid csillagát mintázgatta. Mintha ezzel másfelé akarná terelni a figyelmemet. Mellékvágányt húzott a számomra. Ráálltam.

— De maguk zsidók nem elégszenek meg a kis Izraellel. Az előbb említette, hogy ez Dávid örökségének csak kis része. Próbarész. És ha hűen sáfárkodnak vele, hozzá kapják a hiányzót is. S már most ezért nyomorgatnak az arabok közül százezreket.

— Nem elégszünk meg vele! Nem tagadjuk. Természetesen várjuk a hiányzó részt is. Mert Isten Józsuénak ezt mondotta: „Indulj! Kelj át a Jordánon! Minden helyet, amit talpad ér, nektek adok. A pusztától és Libanontól a nagy folyóig, az Eufráteszig, nyugat felé a nagy tengerig terjed határotok. Senki sem lesz képes ellenállni nektek!"*

Milyen ellenvetést mondhatnék annak, aki csak egyetlen tekintélyt és bírót ismer el, a Bibliát? Azért keserűen csak így folytattam:

— Ám a zsidóság az egész világ uralmát is akarja! — görcsösködtem, mint botján a csomók.

— Igen! Ehhez is jogunk van. Sőt: *messiási küldetésünk* a Messiás király vezetésével... De ez már más téma. A kettőt ne keverjük össze!**

Ez 180 000 négyzetkilométer. A jelen prófétái szerint, mint amilyen dr. Anis A Shorrosh is, „ez a zsidóké lesz hamarosan vagy tíz éven belül, illetőleg az ezredfordulóra". (Jesus, Prophecy, and the Middle East)

**Mit jelent a hagyományaiban, Talmudjában élő zsidó nép számára a Messiás királyra és a Dávidra való célzás. „A rabbinizmus szerint a Messiás király véres hadjáratot fog indítani a világ összes nem zsidó népei ellen (tehát a kereszténység ellen is), s adófizetőivé teszi; akik nem akarnak meghódolni, s nem fogadják el a Noé-féle parancsolatokat, azokat irgalmatlanul teljesen (férfiakat, nőket, gyereke-*

FELÁLLT. MEGMARKOLTA MEREV KÍGYÓJÁNAK fejét. Elindult vele. Zsebéből kék krétát húzott elő, s a fák oldalára Dávid király csillagát, Izrael felségjelvényét rajzolgatta. Aztán eltűnt.

Úgy néztem, mintha Salamon király építőjét látnám, amint megjelöli azokat a libanoni fákat — az új „holocaustokat" —, amelyeket majd a munkásoknak ki kell vágniuk az új, dicső jeruzsálemi templom felépítéséhez...

III. ELŐRE AZ EUFRÁTESZIG?

Amikor e visszaemlékezést papírra vetem, 60 000 „zsidó katonabakancs loccsanásától hangos a Jordán vize". Vérként locscsan fel lábuk alatt, mintha abban a vízben járnának, amit valamikor Mózes Egyiptomban vérré változtatott.

Meglepetésszerűen indultak. Mindent elsöprően nyomulnak előre, hogy negyvenkilométeres *„biztonsági pálmafüggönyt"* húzzanak az örökké zavargó, hazájukat visszaszerezni akaró szomszédos arabok ellen.

„Nem támadunk — mondják —, hanem csak védekezünk!" „Nem háborút akarunk — bömbölik előre hangszóróik —, hanem békét csinálunk." A pálmafüggöny helyett mégis tűzfüggönyt szakítanak a szomszédokra. És a békecsinálásban ezer és ezer ártatlan ember pusztul el.

Aztán hirtelen *beugranak* Bejrútba — *„mindjárt ki is vonulunk!"* —, hogy fészkében pusztítsák el *egyetlen ellenségüket*, a PLO-gerillákat. Mégis csak ezerszázat ölnek meg közülük, nyolcezret meg kiengednek. Csaknem zeneszóval masírozhattak ki a városból, velük a legveszedelmesebb is, a fejük!*

Rátörnek a védtelen népre — akiket sohasem neveztek ellen-

---

ket) ki fogja irtani. A meghódított népek között terjeszteni fogja Jáhvénak ismeretét, úgyhogy egy részük fel is veszi a zsidó vallást, kivéve az edomitákat *(keresztényeket), akik mint Isten ellenségei nem részesülnek ebben a kegyelemben. Minden nép szolgál majd a Messiásnak, minden király hódol neki, s így a megdöntött római birodalom (a kereszténység) helyére* Izrael egyetemes világbirodalma lép. *A meghódolt népek gazdag zsákmányát és ajándékait a Messiás szétosztja a zsidók között, akik mérhetetlenül meggazdagodnak." (Idézve Hubert L.: Zsidóság és kereszténység; Krisztustól a középkor végéig. I. k. 427. oldal.)*

**A Jerusalem Post sír is: „A zsidó történelem sohasem fogja megbocsátani Izraelnek, hogy 1982-ben nem volt bátorsága ezek kiirtására. Csak félmunkát végzett. A győzelem gyümölcsének leszakításában immár másodszor akadályozzák meg Izraelt."*

ségüknek — olyan förtelmes tűzzel, ami még modern harcászati korunkban is ritka. 5500-at megölnek, 11 000-t megsebesítenek. Ezreket hurcolnak internálótáborokba — kereszttel jelölve meg őket a hátukon. Sok ezret megfélemlítéssel késztetnek menekülésre.* Az épületkárokat négybillió dollárra becsülik, a helyreállítás munkájának idejét pedig öt évre. Tiszta munka. Tökéletesebbet Józsuéék sem tudtak volna csinálni: *a védtelenekkel szemben... A néppel...* Aztán következett a diadalmas hazavonulás? Nem! Ezt már nem emlegetik. Hanem?

Jött a két arab tábor, *Chatilla és Szabra pokla*, Bejrút minden borzalmának megismétlésével. Ezt a piszkos munkát másokkal végeztetik el. Hóhéraikkal, segédcsapataikkal, mert már ilyenek is vannak. A második világháború minden borzalma egyszerre fellángol Keleten. Az elátkozott barbarizmus, a milliószor megbüntetett *népirtás* újra előttünk lángol.

Az UNICEF vezetésével működő nemzetközi bizottság megállapítása szerint ennek a „békés inváziónak és a pálmafüggöny húzásának" az eredménye 29 500 halott. 11 800 gyerek halt meg, vagy maradt egész életére nyomorék. Találtak 8668 halott anyát, 2409 idősebb s 5469 fiatalabb férfi halottat. A halott harcosok száma 1100. De ez még nem a végösszeg, hiszen az elbulldózerozott romok alól még mindig húznak elő újabbakat.

Ennek láttán felhördül a világ! Otthon és világszerte olyan tüntetések robbannak ki, olyan megbélyegzések zúdulnak Izraelre, amilyeneket még sohasem tapasztalt a zsidóság. Százezres létszámú tüntető csoportok kiáltják világgá: „Katonáink azt folytatják most, amit Hitler abbahagyott!" „Gigantikus bűnökről" „nagybetűznek" a lapok. A Jerusalem Post mellét veri: „Va-

**Beginék 1948 előtti terrorcselekedetei 800 000 palesztint tettek földönfutóvá.*

lamennyien cinkosai lettünk a *szörnyű mészárlásnak*, az elrettentő Ros Hasona-i *vérfürdőnek*."

Mindenki Beginnek, az elnöknek és vezérének, Saronnak arcát keresi. Mindenki a veséjükig szeretne látni: mi lakozik ezekben az emberekben? Most döbbennek rá: urukat, vezérüket nem ismerik. Nem ismerik jelenüket, még kevésbé múltjukat. Ezért minden asztalon, a pálmakunyhók és arab sátrak földjén ezeknek az arcát próbálják felvázolni. Mindenki hozzáteszi, amit tud róluk, hátha így megismerik igazi arcukat.

Begint, az elnököt, a mindenért felelőset Dei Jasszin arab falu gyilkosaként emlegetik. Terrorista vezér. Csak ebben az egy faluban 245 embert gyilkoltak le. Az angolokat is nyírták, ahol csak lehetett. Ezért 1947-ben az angol hatóságok 48 000 dollár vérdíjat tűztek ki a fejére. Halálra keresték azt, aki ma mellét verve mondja: Senki előtt sem hajlik meg! Aki fanatikusként egyre gyakrabban idézi a Bibliát mint minden rejtély kulcsát s politikai elgondolásainak forrását. Aki már 1956-ban ezt mondta: „Izraeliták, sohase legyetek elnézőek, ha ellenségeiteket ölitek! Ne mutassatok könyörületet velük szemben addig, míg le nem romboljátok az úgynevezett arab kultúrát, amelyen majd felépítjük a mi civilizációnkat." Reagannek pedig nem védekezésként, hanem magyarázatként jelentette ki: „Az én nemzedékem Isten oltára előtt arra esküdött, hogy *saját sorsát pecsételi meg* az, aki szándékát nyilvánítja a zsidó állam vagy a zsidó nép elpusztítására."

Saron, az inváziós hadsereg vezére szintén terrorista volt. Kibia falu rajtaütésszerű megtizedelésének vére szárad a kezén. Ő állítja: tiszta a keze, és mostani katonáié is. (Csak ne tudnánk Pilátus hasonló kijelentéséről!) Véres győzelmei után a szefárd zsidók a Messiás királyt köszöntötték benne, és Izrael királyaként, Dávidként ünnepelték.

Mindkettőjüknél csak sötét vonások vannak. Olyanok, amelyekre ma a világ megremeg, s a legrosszabbra készül. Önmaguktól kérdezik az emberek: Soha nem lehet béke a világon? Ez a föld nem lehet meg az örökké égő áldozat oltárának lángolása nélkül?

EZÉRT KIÁLT FEL ABBA EBAN, Izrael volt külügyminisztere: „Valójában mit akar Izrael? Biztonságát, békéjét keresi, vagy *a mások fölötti uralmat*?" Vannak, akik kapásból válaszolnak, mint például Nachum Goldman, a Zsidó Világkongresszus elnöke: „Begin célja *a palesztin nép likvidálása*!" Az arab világ pedig már átfogóbban, messzebbre nézően, tisztábban látón válaszol: IZRAEL URALMA ALÁ AKARJA HAJTANI AZ ERŐTLEN ARAB VILÁGOT, HOGY MEGSZERZETT OLA-

JÁVAL OSZTOZKODJÉK A VILÁGURALOMBAN — egyelőre *az oroszokkal!* Ezért kell neki az atom- és a neutronbomba. Ezért Amerika megszámlálhatatlan billiói. Nem beszélt-e már David Ben-Gurion az új Izraeli Birodalomról, amelynek határát *a Nílus és az Eufrátesz* közé helyezte? Mit akar Izrael? *„Leigázni az arabságot* — válaszolják az arabok. — *Helyet csinálni a zsidóságnak. Megnagyobbítani az államukat. Birodalmat! Világbirodalmat! És ezt mindenáron!"*

A világ pedig szédülve kérdezi: Akarhatná és tehetné ezt az, aki a zsarnokságnak, a világhódításnak, a gyűlöletnek, a faji megkülönböztetésnek hatmilliós áldozata lett? Az áldozat akarhatna áldozatot?

A FÉL VILÁG A FEJÉT RÁZZA: nem lehet ez! Nem! Nem lehet! Valami szemfényvesztésnek, ámításnak, kábulatnak lettünk rabjai. Az elnök, a Nobel-békedíjas Begin nem lehet világgyújtogató! Nem lehet véres háború indítója! Nem lehet Gulag-táborokat tartó! Nem lehet gázkamra-tulajdonos és krematóriumfűtő! Nem válhat az üldözöttből üldöző! Nem lehet Egyiptom „öldöklő, megtorló angyala"! Aki csak „pálmafüggönyt" akart húzni Izrael köré, nem indíthatja tankjait megtorlásra és hódításra!

No de ha mindez nem lehetséges, hogyan történt meg mégis a 30 000 halálos áldozatot eredményező nyári invázió? És hogyhogy még ma sem tért vissza hazájába a csak függönyt vonni szándékozó hadsereg? Talán azért nem lehetséges mindez, mert már náluk megvalósult Marcus Aurelius római császár csodás erkölcsi magatartása? *„A megtorlás legjobb módja az, ha nem leszünk hasonlók ahhoz, aki velünk rosszat tett."* Vagy talán már kitörölték Bibliájukból Istenük parancsát? „Indulj a Jordánon túlra, és..."

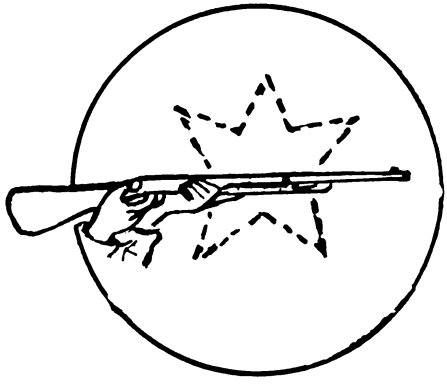

Meseautóval kezdődött

„A kommunizmus célja: a szociális rend felforgatása és a keresztény civilizáció alapjában való aláaknázása."
(XI. Pius: Divini Redemptoris)

I.
ÍGY LÁTTAM ÉN*

Kedves jó Barátom!

Felejthetetlen élményű napjaimról és azoknak élményeiről néhány sorban bizalmasan értesítelek, abban a reményben, hogy alkalomadtán sikerül hozzád eljuttatnom. Bizalmasan közlöm őket, és úgy ahogy én láttam. Hogy ők hogyan látták, mutatja a vádiratom.

1. 1946-tól 1949-ig dunaföldvári házfőnök és plébános voltam. Dunaföldvár két plébániája közül a belvárosi — Gyergye

---

**VARGA PÁL VITÁL* atyától, kiváló ferences testvéremtől kaptam titokban ezeket a sorokat. Vádirata szerint Dunakömlőn született 1911-ben, kisiparos családból. A „demokrácia" elleni bűneiért négy és fél évi börtönbüntetést kapott, amit becsülettel letöltött utolsó morzsájáig. Mindig kiváló fizikumú, vidám lelkületű, a szegényeket és a betegeket megkülönböztetetten szerető, hazájáért és Egyházáért élni-halni kész, szabadságért küzdő, zsarnokságot megvető szerzetesnek ismertük. A vörös szekér békepap tolójának akarták őt is befogni. Ám ő tudta és vallotta: „A cinkosság szorosabb bilincs bármiféle hitnél!" És azt is: „Szabadság és kommunizmus nem létezhet együtt." „Fényesebb a láncnál a kard." Éppen ezek miatt kellett a kommunista rezsim alatt lebuknia.

Szabadulása után már megrokkant egészsége miatt is csak hánykolódott a vörös élet szennyes vizén, ami végül is besodorta a beteg, halálraszánt, öreg, az élet küzdelmeiből félreállított papok, szerzetesek közösségébe, a pannonhalmi szociális otthonba. A halál itt zárta le a szemét 1982 első hónapjában, s ültette abba a meseautóba, amely az örökkévalóságba röpítette.

Győző plébánossal — volt a „haladó szellemű", az enyém pedig az úgynevezett reakciós. Semmi különösebb okot nem adtam erre az elnevezésre, legfeljebb csak azt, hogy összetartottam a híveket, és a templomunk mindig zsúfolva volt. A hitoktatásunk, a cserkészcsapatunk, a harmadrendünk, a KALOT-ifjúságunk, a KALÁSZ-leánycsoportunk szépen működött, a rózsafüzértársulat virult, míg ez lehetséges volt.

A rendőrség vezetője minduntalan meglátogatott, kóstolgatott, főképp miután Faddy Ottmár, Réz Marián és Szántó Konrád atyák sikeres nyolcnapos missziót tartottak. A rendőrség minden beszédet ellenőrzött és jelentett a fölöttes hatóságoknak addig is. A misszió napján meg maga az őrsparancsnok jött el személyesen. A kórus padjába ült. A hívek épültek rajta. Mármár azt hittük, hogy ő is megszívleli a hallott örök igazságokat. Ám hamarosan megkért, hogy dugjam el a szószék háta mögé a lépcsőre. De az előtte lévő zárdafolyosó is tele volt férfi hallgatókkal. S így amikor onnét kimászott, leginkább azok látták, akiket legkevésbé kívánt. Itt a missziózásból mégsem lett nagyobb problémánk. Ám volt Szegeden alsóvárosi plébános koromban, mert körülöttem már nagyon bűzlött a levegő.

2. INNÉT MOHÁCSRA KERÜLTEM 1949 novemberében. Kórházi lelkészkedést és hitoktatást kaptam. Mindkettő a szívemhez nőtt. Tetejébe a német ajkúak ekkor tértek vissza a vörös hadifogságból és a deportálásból testileg-lelkileg megtörve. Sokan jelentkeztek lelki vigaszért, házasságrendezésre és így to-

vább. Mivel kint laktak a szőlőhegyen, karácsonykor egyenként jöttek be gyónni. Vigasztaltam, bátorítottam őket. Még a Stille Nachtot sem merték énekelni. Miért nem? Ki tiltotta meg ne-

kik? Nemde vallásszabadságot hirdet az egész kommunista világ? Csak minél többen jöjjenek misére! Fiatalja, öregje!

Karácsonykor tartottam is nekik német nyelvű istentiszteletet. A templomunk kicsinynek bizonyult, pedig heringmódra zsúfolódtak. Tele volt velük a kórus, a sekrestye, a szentély, még az oltárlépcső is. Történelme folyamán templomunk még alig hallhatott ennyi szívből szakadt sóhajt, s aligha látott még ennyi könnyes arcot, mint most. Micsoda öröm! Milyen boldogság nekünk! De nem a kommunistáknak...

1950. január 1. a szentév megnyitása az egész országban. Ezen a napon ezeknek a megszeppent németeknek újra tartottam szentmisét az ő nyelvükön. Húsvétkor is. Még a szomszédos községekből is jöttek... Húsvétkor, ezen a csodálatos ünnepen. Hiszen minden porcikája az új életről beszél. Ez az ünnep nem ismer árnyékot, csak fényt. Ez az ünnep mondja még a sír fenekén lévőnek is: Nincs mindennek vége! Ez az ünnep a szenvedés sarában elakadtnak mankót ad, ha ugyan nem szárnyat. Miért is nincs most mindennap húsvét, hiszen az emberek kétségbeesett csúszómászókká lettek!

De június 10-én vége lett mindennek.

3. VIRRADÓRA JÖTT A RENDŐRSÉG, és mennem kellett, sok száz szerzetessel együtt, Debrecenbe háromhónapos deportálásra, internálásra. Csaknem semmi nélkül hajtottak bennünket, mint valamikor a tatárok az elárvult magyarokat. Hajtottak az ismeretlen cél felé, mintha a világ legnagyobb bűnösei lennénk. Gyötörtek, gyaláztak, ahol erre mód adatott nekik. Később tudtuk meg, hogy ez már „előpuhító", előkészítő volt a kívánt árulásra.

Rákosiék egyetlen tollvonással eltörölték a szerzetesrendeket. Nagy ellensúlytól akartak ezzel megszabadulni. Ezzel a nép és a papság gerincébe akasztották sarlójukat — az Egyház learatásának előkészületeként. Pelyvaként akarták őket az országban szétszórni, de úgy, hogy legfeljebb „vályogépítésben" lehessen csak szerepük. Ám ha botrányosan megtagadják múltukat, vagy jelét adják: örülnek, hogy megszabadultak a „szerzet- és papságbilincsüktől", még utcasöprők is lehetnek.

Nyilastelepre kerültünk, a volt ferences plébániára. Milyen pokoliak tudnak lenni zsarnokaink! Szent helyeinket teszik börtönné, hogy a rabság jobban fájjon. S ahol valamikor a Rendnek és Istennek fogadalmainkat tettük, most azt akarják, hogy ott rázzuk le magunkról, s önként verjük magunkat a vörös sátán bilincseibe. Régóta ismeretes: a sátán legszívesebben Isten templomában állítja fel a trónszékét. De mivel a bekarámozott

„anyag" nem bégető birkákként viselkedett, hanem a nemkívánatos kosként, gyorsan a Csapókertbe vittek át bennünket, szintén a volt plébániánkra, mert ez már szigorúbbnak számított. Az első csavarásnál egyetlen prés sem szorít a legjobban.

Éjjel azzal nyaggattak bennünket: írjuk alá, hogy A KOLOSTORT ÖNKÉNT ÉS SZABADON HAGYTUK EL, önként vállalunk munkát, és önként megyünk a kijelölt helyekre. Ha ezt a kívánságot nem teljesítjük, leponyvázott kocsikon elvisznek bennünket Szibériába. Két óra gondolkodási idő áll rendelkezésünkre. Ám én nyomban kiléptem, és ezt mondottam:

— Ezredes úr! Feltételezem, hogy volt katona. Mit érdemel az a honvéd, aki az ellenség kívánságára, megvesztegetésére átadja a fegyverét, a felszerelését, sőt: még harcosnak is beáll soraikba? Önként! Bizonnyal az ön véleménye és a haditörvényszék szerint is a legenyhébb büntetés a halál lenne... Önök erre akarnak bennünket rávenni ijesztéssel, fenyegetéssel, vesztegetéssel és az önkéntesség látszatával. Nem kérünk gondolkodási időt. Önként nem vetjük le szerzetesi ruhánkat csak azért, hogy

szabadon bocsássanak, s mehessünk oda, ahová parancsolnak. Még akkor sem, ha ezért Szibériába hurcolnak... Annyi szépet hallottunk a Szovjetunióról, hogy mi is kibírjuk. Ahol annyi magyar sínylődik, jó, ha egy pap is van. Lehúzhatják rólam a csuhát. Önöknél van a fegyver. De önként ezt nem teszem. Végeztem!

Szomorúan kell bevallanom, hogy éjjel öten elmentek közülünk, megadván a kívánt nyilatkozatot. Szégyelltük magunkat miattuk Jézus szégyenkezésével, aki legnehezebb pillanatában látta, miként futnak el mellőle a tanítványai. Úgy néztünk utánuk, mint az Olajfák hegyi Mester: A test lehet erőtlen. Egyetlen vigaszunk az volt, hogy nyilastelepi egy sem akadt a „gyengék" között.

Reggel szerzetesi ruhában bejön hozzánk J. Á. atya kémkedni. Küldték: kémlelje ki, ki a hangadó a táborban? Vértes Honor atyát és engem nevezett meg. Délelőtt már jött is a százados: Ki bízott meg engem, hogy a többiek nevében beszéljek?

— Senki! De szólhatott volna bárki, ha más véleménye van. Ilyen esetben aki hallgat, beleegyezni látszik.

Délután jött a százados ellenőrizni, hogy akadt-e újabb áruló. Gyúrta a bandát közösben és egyénenként. Egyre jobban csavarta a prést. Segítőt is keresett. Egy darabig Honor szilárdan állt a talpán, aztán kezdett ingadozni. A százados magával vitte. Az úton megtörte, s ő lett a második áruló.

J. Á. már az első éjjel megszökött. Az írógépét mentette! — mondta. Budapesten, egy étterem mosogatójában találtak rá. Még jobban „befonva" s kezessé téve visszahozták.

Viselkedésem miatt az ávó megkezdte a múltam után való nyomozást. Mindent tudni akartak rólam, mint mindenkiről, mert ez a „mindentudás" az ő legfélelmetesebb fegyverük.

A hívekkel — s az egész világgal — minden érintkezést lehetetlenné tettek. Még a primitívebb testi igényeink is kielégítetlenek maradtak. A lelkiből is megtagadtak mindent. Egy karnyújtásra állt előttünk a templomunk, de jó, ha titokban felé nézhettünk. Milyen különös a papi élet templom nélkül! Mintha a köldökzsinórunkat vágták volna el. Tudják ezek a pondrók, hol kell megfúrni a tölgyeket! Utánnyomozásom, vagy mint ahogy ők mondották: káderozásom, koromfekete lappal végződött. Sok bűnt szedtek össze. Ezeket itt még pótoltam, feketítettem, mert ami a szívemen volt, az mindig a számon is. Nem kerülgettem semmit, mint a macska a forró kását. Igaz, meg is égettem a számat most is, meg később is. De hát az elvi kiállás mindig rizikóval járt. Nem volt mit féltenem. Se családom, se vagyonom, se címem, se rangom. Még fölfelé törekvésem se. Ugyanakkor elvtelen magatartásommal elveszítettem volna önbecsülésemet, és hintapolitikámért méltán ért volna a hívek részéről megvetés. Vizet prédikál, maga pedig bort iszik!

Elvégre a történelem előbb-utóbb mindenki fölött ítéletet tart. S ha nem, akkor az Isten. A hatalmon lévőktől meg is kaptam a béremet. A táborból úgy engedtek el, hogy felfüggesztették a papi működési engedélyemet. Ekkor ugyanis már nem az Egyháztól, hanem az államtól kaptuk megbizatásunkat. Rendemtől s annak támogatásától megfosztva eresztettek szélnek. Üresen. Sem anyagi tartalékom, sem állásom, ami a szűkös mindennapi kenyeret vagy egy rossz ruhát biztosította volna. Híveimtől elszakítva s elűzve igazi ferences nincstelenséggel indul-

tam a számomra egészen új és ismeretlen életnek. Csak káini káderbélyegemet vittem magammal a homlokomon, melynek láttára s tudtára kerültek az emberek, mint a bélpoklost.

Kétségbeestem? Nem. A régi Vitált nem ölhették ki belőlem. Hogyan is énekelték a cserkészeim? „Fiúk, fel fejjel, a harc a mienk!" Felvágtam a fejem, és kerestem: nem énekel-e pacsirta is felettem? Mert én énekeltem. Énekeltem, mint Szent Ferenc, amikor az egyik télen a rablók ruháitól megfosztva havas gödörbe vetették. Énekeltem, mert most lettem igazán a „Nagy Király követe".

Hová mehettem volna máshová, mint hetvenéves öreg édesapám nyakára, akit a mostani élet már úgyis nagyon megtört. A kegyelem kenyérhéjára mentem, mert a kenyeret és a meleg cipót a kommunista rendszer már rég elrabolta tőlük. De tudtam, hogy a tékozló fiú atyjaként öleléssel fogad, s a száraz kenyérhéj nagyobbik részét igyekszik nekem adni.

Sohasem éreztem a lábamat ilyen könnyűnek, mint most, amikor ehetem az üldöztetés égből szállott kenyerét... Amikor a nyakába borultam, ezt csókoltam a fülébe: „Atyám, a földön te vagy egyetlen menedékem."

4. SZEGÉNY ATYÁM MELLETT éltem a földmíves és a mesterember verejtékes életét. Nem fogcsikorgatva, hanem imádkozva, a pacsirtákkal együtt dalolva. A sok ezer szétszórt, üldözött szerzetesre, apácára gondoltam, akiknek még öreg édesatyjuk sincs, kenyérhéjból se igen jut, ól a lakásuk, patak a fürdővizük. Hej, de sok Jézus járta ebben az istenverte vörös időben az országot, rongyos gúnyájukba rejtőzve... „Kidőlt keresztfák voltak, akiknek már nem köszön senki?"

Édesapám mellől azonban szemmel tartottam nyomorgatott egyházam életét is. Figyeltem minden rést, amin visszasurranhatnék. Nem a száraz kenyérhéjtól akartam menekülni. Már megszerettem és tudtam: ez a boldog emberek kenyere. Hanem a Nagy Király asztalának kenyérosztogatója akartam lenni ismét. Elvégre arra születtem, hogy kenyérosztogató legyek.

1951 elején Oláh Oktáv rendtestvérünk a meghagyott esztergomi gimnáziumunkba került prefektusnak. Azonnal jelentkeztem helyette dunaföldvári káplánnak. A lehetetlen lehetséges lett. A pécsi egyházmegye elfogadott. Így működtem fekete reverendában ott, ahol eddig szerzetesi öltönyben tevékenykedtem. És káplánként, aki plébánosként mentem el innét.

Nekigyürkőztem, hogy minél mélyebb szántást végezhessek, és hogy az osztott lelki földből minél többet megművelhessek. Szépen ment a magvetés, és az aratás is ígéretesnek mutat-

kozott volna, ha a vörös ördög nem ül szántóföldjeim szélén, s nem lesi irigykedve a feltörő vetést. Fájt neki, hogy csak tiszta búzát talál, és nem tetszik fel benne az általa elvetett konkoly. Bár még csak február volt, mégis megdörrent felettem az ég. Igaz, nem fölülről csattogtatták, hanem csak az új urak portájáról. Mégis nagyon meglepett a váratlanul közeledő vihar.

Azonnali hatállyal felfüggesztették hitoktatói megbizatásomat az egész ország területén. Tanítói feljelentésre történt. Eszerint a nyolcadik osztály hittanóráján az úttörők ellen izgattam. Sőt: az úttörők vezetőjét megverettem a gyerekekkel, mert a hittanóráról meg akart lógni. Meg hogy több gyerek elmaradt volna már a hittanóráról, de félnek, hogy hasonló elbánásban részesülnek.

Mindebből természetesen semmi sem volt igaz. Az állítólagos napon még csak hittant se tartottam, mert beteghez kellett mennem. A hivatalos felügyelő sohasem jelent meg az órán, hacsak nem hallgatódzott kint az ajtó mögött.

Kérelmemre, hogy az ügyet vizsgálják fölül, igazi kommunista módszerként a feljelentőnek négyszáz forint jútáspénzt utaltak ki, mire írásban a minisztériumnál fellebbeztem. Kértem, hogy az igazságnak legalább a látszatát tartsák meg. Szembesítsenek az osztállyal, a megvert gyerekkel s azokkal, akik félelemből tartanak ki a hittanórán.

Kacagott is az ördög vörös palástjában, mert tudta: ezzel még inkább a malmára hajtom a vizet. Hamar megkaptam a választ: vonjam vissza a feljelentést, ejtsem el a kivizsgálási kérelmet! Ebben az esetben visszakapom a hitoktatási engedélyt. Ellenkező esetben rágalmazásért perbe fognak, s ezért legalább kétévi börtönt kaphatok.

Ekkor már kezdtem sejteni: kik és hogyan forgatják a lőcsöt, és éreztem: szándékosan homokot szórnak malmom kövei közé. Vörös homokot!

Ördöggel nem lehet ördög ellen harcolni. Hát visszavontam.

Hagytak egy darabig vergődni, mert a munkám egyre jobban ahhoz hasonlított. Szekér voltam, aminek a küllőit kitörögetik a sötétség angyalai.

1951 novemberének elején az egyik vasárnap éppen akartam a sekrestyéből misézni indulni. Berontott hozzám a párt- és a tanácstitkár.

— Ki misézik, és ki mondja a prédikációt? — Átadtak egy jegyzéket.— Ezek kulákok és középbirtokosok. A szószékről név szerint kell őket kipellengérezni! Nem tettek eleget a beszolgáltatási kötelezettségüknek!

Mintát is mellékeltek: „Nagy István szégyellje magát, mert

két kövér disznót és tizenöt mázsa búzát nem szolgáltatott be!"

Nagyot nyeltem. Nyeltem feltörő indulataimat, és a keserű szomorúság fojtogatott. Beszolgáltatás! Ez a legaljasabb kommunista bőrnyúzás. Számtalanokat halálba kergető korbács. Beszolgáltatni abból, amit már rég elvittek. A fej alól is eladni a párnát, hogy megvásárolhassák a beszolgáltatandót. Ilyen nyúzás, rablás, kifosztás történelmünk legsötétebb napjaiban, a legnagyobb zsarnokok alatt — a törököt is ide számítva — sem volt. Szegény apám frászt kapott, ha ezt a szót hallotta. Mindenki kulák lesz már, és középbirtokos, akinek még két csirkéje s egy kis kertecskéje van. Koplalnak már az emberek, mint a kivert kóbor kutyák és az elűzött szerzetesek, de még mindig beszolgáltatni! Beszolgáltatni! Igaz, mindenki tudja: ez csak ürügy, hogy kínozhassanak egyeseket, s elvehessék tőlük még a sírhelyüket is...

Egyre nyeltem hát önmagam haragját, s elborult szemmel néztem az aljas listát.

Szabadság! A pásztornak kulák-ölést kellene rendezni a szószéken vagy az oltárnál. Mert ez az! Mintha visszajött volna a pogány kor, s táltosként nagy késsel állnék az oltár lábánál, hogy ledöfjem az áldozatot. Az én esetemben: a kulákot.

Milyen pokoli, kétélű gyilkoló gondolat! Ezer eszközzel akarják elvonni híveimet a templomtól. Most a kulákokon van a sor. Magam riasszam el őket az esetleg rájuk leselkedő és váró pellengérezéssel. Mások hentese nem leszek soha. De önmagamé sem. A kérést megtagadtam.

— Én pap vagyok. Nem szégyeníthetem meg azokat, akik még templomba járnak. Nem! Ezerszer nem! Önöknek van rendőrségük, végrehajtójuk, sok helyen szégyentáblájuk, faliújságjaik, hangszóróik, börtönük... Ezeket vegyék igénybe, ne a papot!

Kedden a megyétől már meg is jelent az Állami Egyházügyi Hivatal civil előadója. Fanyalogva mondta:

— No mi van, Varga? Hallom, hogy maga szembeszállt a hatósággal.

Csak néztem rá, mint a vak, aki a pulykatojáson a foltokat keresi. Tréfál vagy komolyan beszél?

— Én? — vékonyodott el az arcom, ami már egyébként se a régi teltségű, hanem éppen eléggé nyúzott. — Dehogy szállok szembe! Tréfál vagy komolyan beszél? Dehogy szállok szembe a hatalommal! Nyáron nem aszalok jeget! Csak nem arra gondol, hogy nem voltam hajlandó ilyen kérelmet teljesíteni?

S mutatom neki a kulák neveket és a község pecsétjével ellátott „minta-korholást". Most ő húzta el a száját, és ujjával szántotta a haját.

— Hát ez túlzás! Valóban túlzás! Paptól ilyet tényleg nem kívánhat senki. Legalábbis nem akármelyik paptól. Vitál atya pedig a nem akármilyen papok között van elkönyvelve. De! De! Most azért mégis kap egy áthelyezést falura. Hímesházára. Ám nehogy azt gondolja, hogy ezért a kulákhistóriáért. Szó sincs róla! Hanem beláthatja: nem fest jól, hogy maga káplánként működik ott, ahol már plébános volt. Ezt az állapotot mindenki büntetésnek vélheti, ez pedig nem jó vért szülhet a párt ellen. A reakciósok még azt mondhatnák: üldözzük a papokat, holott inkább a kegyeiket és a segítségüket keressük. Nem gondolja? És még más bibi is van a kréta körül. Magán kívül még itt van Kámán Celerin és Zachar Damján. Mindhárman barátok. Egy csomóban ez sok! Jól mondom? Szinte összeesküvésnek, a szétszórt rend újraszervezésének gócpontjaként tűnhetnek fel. És az sem utolsó a megfontolásunkban, hogy Vitál atyának is javára válik az új beosztása. Nem kell örökké szégyenkeznie és magyarázkodni alantasabb beosztása miatt.

Csütörtökön már jött is a püspöki leirat, hogy jelen állásomtól felment, és Hímesházára helyez. Állomáshelyemet még ugyanazon a héten foglaljam el.

5. HÍMESHÁZÁRA MENET benéztem a püspöki aulába, hogy eligazítást és talán egy kis bátorítást meg igazolást kapjak. Vaskúti József irodaigazgató — békepap, az állam által a püspök nyakára ültetett besúgó ás tótumfaktum — így fogadott:

— No, itt jön egy renitens, izgága alak! Aki szembefordul a hatósággal!

Egy pillanatra elakadt az ádámcsutkám, amikor ilyan júdásölelést kapok attól az elöljáró paptestvéremtől, akinek Mestere valamikor ezt mondotta: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradtak és terhelve vagytok, és én megenyhítelek benneteket." No, öreg Varga, jó forráshoz jöttél meríteni! Vitriol folyik ebből, s nem élő vizek. Kellett neked rohamsisak?

Mutatom neki is a pecsétes „minta-korholást".

— Ezt tagadtam meg. Helytelenül cselekedtem?

Most ő nyelt, pedig se nem ivott, se nem evett, legfeljebb azt, amit nekem főzött.

— Jó-jó! Ez tényleg túlzás. A nagy jóakarásban olykor túllőhetnek felülről is... De azért az új állomáshelyén legyen óvatosabb! Ne lépjen az ember szándékosan a kígyó farkára! És jelenjék meg a békepapi gyűléseken. Szólaljon fel építően! Írjon Horváth Richárd Kereszt című lapjába!

Minden mondata egy-egy tőr. Legyek békepap, azaz Júdás! Helyeseljem a kommunista indítványokat, amelyek az Egyházat

nem építik, hanem rombolják? Írjak a párt hivatalos katolikus lapjába, amit azzal az árulóval adatnak ki? Ingyen küldött mutatványszámait visszaküldtem ezzel a megjegyzéssel: „Vissza a feladónak! A címzett nem fogadja el." Most meg már írjak bele? Miért? A kígyó farkára nem léphetek, de dédelgetni kötelességem? Hát bolond vagyok én, vagy gazember?

Fűtött kazánként vitt a lábam az új helyre...

Hímesházán két évig nem bántottak. Talán úgy gondolták: eléggé eltemettek?

Munkámba egyre jobban belemelegedtem és belebátorodtam. Előre, Pali, hátha ez lesz „az utolsó harcod"! A templomi működést igyekeztem forrpontig hevíteni. Még meg sem érkeztem, már várt rám a hitoktatási engedély, ami nemcsak Hímesházára, hanem Erdősmárokra, Szürre és Székelyszabarra is érvényes volt. Hitoktatásban már szép múlt állt mögöttem. Előszedtem minden tudományomat, s azokat az eszközöket, amiket éppen tőled kaptam, illetve biztatásodra szereztem. Ezek közé tartozott — mint a gyerekek között a legvonzóbb és legszenzációsabb szemléltető eszköz — a 128 képpel illusztrált Arany Biblia, a háromdimenziós „látóka", amihez a bibliai képeken kívül sok más témájú, csodálatosan szép kép tartozott. Továbbá a Jézus iskolájában című, 120 képből álló olasz kiadvány és így tovább.

Ezekért a gyerekek annyira lelkesedtek, hogy nemcsak az iskolában nézték őket, hanem bejártak hozzám a lakásomra is. Sőt: hoztak magukkal olyanokat is, akik nem jártak hittanra. Még a helyi rendőrparancsnok kislánya is köztük buzgólkodott. A többiekkel járult az elsőáldozáshoz, és bérmálkozott. Még a hittanórákra is be-besurrant, nehogy valami jóból kimaradjon.

Amikor egyik alkalommal az igazgató, Lakatos István ellenőrizte, hogy tényleg csak azok vannak-e a hittanórán, akik erre hivatalosan kértek s kaptak engedélyt, a törzsőrmester kislányát is a „besurranók" között találta. Hazaküldte: „Mit keresel te itt?" Sírva elment ugyan, de tanítás után belopakodott a szobámba, s kedves cinkossággal mondta: „Káplán bácsi, úgy jöttem vissza a kertek alatt, hogy az igazgató úr ne vegye észre!" A háromdimenziós csodás látókát nemcsak hogy hazavitte, de végigjárta a rendőrségi legénység családjait is. Mire a törzsőrmester azt mondta: „Nem tudom, miért rúgtak ki ennyire az öreg káplán ellen. Nekem nagyon rokonszenves." Persze ő még nem tudta, hogy a párt káderozásában papnak gyerekekkel foglalkozni a legnagyobb bűn.

A harmadik évben — 1954-ben — már eltiltottak az otthoni hitoktatástól. Túl jól ment, nagyon kézben voltak a gyerekek.

Vonzódtak hozzám, mint a méhek a méz után. Az aranymisés öreg esperes kapott helyettem megbizatást, én csak három filiánkban és a szomszédos Cselegörcsönyben ügyködhettem. Kerékpáron jártam hegynek föl, völgynek le télen-nyáron, esőben-hóban...

Te, aki ezt évekig csináltad Debrecen homoksivatagjában, sokkal nagyobb területen és több helységben, mint én, nagyon jól tudod, mit jelent ez. Görcsöt kaptak izmaim az erőlködéstől. Olykor azt hittem, kiszakad a tüdőm. A szívemet a bokámban éreztem zakatolni. Nyeltem a port, gyúrtam a sarat. Télen fagytam meg, nyáron pedig csavartam ruhámból az izzadságot. De csináltam! Csináltam! A világért el nem hagytam volna egyetlen hittanórát sem! Ó, ha köztük lehettem, mint Jézus a gyerekek között, elfeledtem minden nyomorúságomat. Olyan boldog voltam, hogy hazafelé menet vállamra vett biciklim kerekeit forgatva és csengőjével muzsikálva végigdaloltam az út egy részét.

6. A BÖJTI SZELEK MÁR RÉG kiadták mérgüket. A tavasz kezdett ébredezni. A meleget zsákoló szentek lehúzták a gyerekek lábáról a cipőt, a kis csizmát, és üres zsákjukban eltették nekik a következő télre. Az angyalok is ledobták kék papucsukat. Látom, felhőpillangókként repkednek a fejem fölött. A barack, a mandula menyasszonyi díszben! Mind a tavasz csodájába öltözködött Isten esküvői oltára előtt áll, a tavasz nászindulóját zümmögő méhangyalokkal körülglorioláza. A cseresznye most bontotta ki színes főkötőjét. Az útszéli árokpartokon aranylott a gyermekláncfű, s egyre mélyebb zöldben pompázott a határ. Mintha bennem is rajzásra készülne a tavasz, különös érzések királynéja mocorgott ereimben...

Virágvasárnap előtt jártunk, helyesebben szálldogáltunk, mert tavasszal nem ember az ember, hanem daloló madár, csak szárnyavesztett. A tavasz ezt az elvesztett szárnyat akarja visszaadni neki.

A gyerekek hitoktatás után szerettek kísérgetni. Különösen azok, akiknek utam mentén volt a házuk, tanyájuk. Olykor tucatnyian összeverődtünk. Vidáman beszélgettünk, tréfálgattunk, dalolásztunk. Ha templom mellett mentünk el, egy pillanatra beugrottunk, hogy köszöntsük az égi ház Urát, vagy hogy valamelyik szentjének oltára, szobra előtt egyet énekeljünk, nagyböjtben a keresztút stációiból néhányat elájtatoskodjunk. Ha utunk mentén keresztet vagy szobrot találtunk, virágot tettünk a lábához, vagy festékkel javítgattuk.

Hittanóránkon virágvasárnapról beszélgettünk. A tavasz nagy „nyomása" alatt a falu végén mondom nekik: „Gyerekek,

játsszuk el a virágvasárnapi eseményeket!" Nagy ugrándozással helyeseltek. (Ez számukra nem volt meglepő ötlet, új gondolat. Az iskolában szoktunk előadni bibliai jeleneteket. Ezt is tőled tanultam!) Mondom nekik:

— A virágvasárnap nekünk tavaszünnep is. A virágok ünnepe. Megszentelt formában olyasmi, mint a japánoknak a cseresznyevirágzás. Csak mi a virágok kelyhében Istent látjuk, szirmaikra pedig — útra leterített színes ruhák... — Jézust ültetjük.

Maguk közül egy fiút kiválasztottak Jézusnak. Szamár hiányában a kerékpáromra ültettük. Rozika tavaszi piros kendőcs-

kéjét bíborpalástként ráterítettük. Kijelöltük, kik lesznek az apostolok, kikből áll a nép. A berzenkedő farizeus és írástudó szerepére egyikük sem akart vállalkozni, „mert azok olyanok voltak, mint a mostani kommunisták: jézusgyűlölők". Letörtem egy nagy ágat; ezt a bicikli után kötöttük. Ők meg az árokpartról zöldellő füvet, virágzó gyermekláncot téptek, kisebb ágakat szaggattak. Amikor rázendítettem a virágvasárnapi énekre — „Megváltó királyunknak elébe megyünk..." —, megindult a menet. Velem fújták az éneket ágaikat lengetve s virágot szórva a biciklin szamaragoló Jézusunk felé...

Szent buzgalmunkban csak akkor vettük észre, hogy a városból két kerékpáros közeledik felénk, amikor tisztes távolban már le is szálltak proli paripájukról. Gyalogolva érkeztek hozzánk. Magasra pillázott szemmel figyelték ekkor már néma diadalmenetünket. A komondorabb képű közénk kiáltott:

— Mit csináltok, gyerekek?

Az életem fújtatója elakadt. Mi lesz most? Hát éppen csak ez kell a pártnak, hogy gyermekeit külön „titkos" körmenetre vigyem! Egy suhintással lefejeznek!

A gyerekek szinte kórusban kiáltották:

— A tavaszt ünnepeljük!

A komondorabb képű munkás tavaszi gúnárként nyújtogatta vékony nyakát.

— Micsodáááát? Hejszen hol van még május elseje?

— Május elseje nem a virágok ünnepe — kapta meg a gyerekek válaszát —, hanem a munkásságé. Mi pedig a virágokat ünnepeljük. Nem látják, hogy menyasszonyi fátyol borítja a cseresznyét, s a barack meg a mandula tündérpalástot hord? A tavasz a fiatalok ünnepe. Tartsanak velünk!

A komondorabb képű harapásra vicsorított száját grimaszra silányította.

— Hát csak ünnepeljetek egyedül! De piros virág is legyen a kezetekben!

Azzal felhajították magukat kerékpárjaikra, s úgy megsarkantyúzták pedáljaikat, hogy a vasparipák fájdalmukban felnyihogtak. Messzebb azonban újra megálltak. Visszafordultak, s mintha rosszallóan rázták volna komondor fejüket.

Egyikünk sem ismerte ezt a két nem várt vendéget. A szamaragoló Jézusunk szerint a hiányzó zsörtölődő farizeusok és írástudók voltak.

Gyári munkásoknak látszottak. A közeli városból most ők járják a falvakat, tanyákat, hogy az embereket bebiztassák a termelőszövetkezetekbe „önkéntes belépéssel". Ők most a leggyűlöltebb emberek errefelé. Ha a szép szó nem használ, kegyetlenkedésre vetemednek. Az ipari munkásság hóhéra lett a parasztságnak. Porig alázzák őket. Nyomor a nyomukban! Sokakat kergetnek halálba. Ha rájuk gondolok, szégyenemben mindig a saját halálomat kívánom. Hogyan lehet magyar a magyarnak, munkás a munkásnak hóhéra idegen fajú és nemzetű zsarnokok kezében?! Lehet, nekem is majd azok lesznek. Besúgnak a pártnak.

És mit szól majd az esethez egyházi hóhérunk, Vaskúti József? Nem megmondotta, hogy ne lépjek a kígyó farkára? Legyek óvatosabb!

Pokolra ezzel az óvatossággal! Mintha csak börtönben élnénk mi is, akik még a rácson kívül vergődünk.

Kígyónak mondta. Valóban, az őskígyóról van szó! De hogyan ne lépjek a farkára, amikor mindig a lábam körül tekergőzik? Hát azért se leszek óvatosabb! Ha rám sziszeg, könyörtelenül nem a farkára, hanem a gonosz fejére lépek. Nem, nem leszek óvatosabb! Elvégre tavasz van! Azért is dalolok!

És tovább énekeltem, amit megszakítottam: „Hozsannát kiáltson néki minden szív!"

Mégis valahogy úgy éreztem, hogy ez nekem a nagypéntek előtti virágvasárnapom volt: szép, felejthetetlenül szép. Vörös

kútra járó reakciós cserépkorsó vagyok, ami előbb vagy utóbb összetörik...

7. NEMSOKÁRA BEÁLLÍT hozzám a helyi Parasztpárt — a kommunista párt paraszti „fedő"-tagozata — elnöke és egy ávós tiszt: Bizalmasan akarnak velem beszélni!

Ahogyan ezt mondták, tudtam, hogy ennek már a fele sem tréfa. Jelentkezésükben nagypéntekemet láttam, de természetesnek vettem. Senkinek sem volt még virágvasárnapja nagypéntek nélkül! Ha valaki tintás üveggel a zsebében ugrált, hallania kellett Petőfi szavait:

Vigyázz,
Pali,
vigyázz!
Kedved majd követendi gyász!

Anyaegyházunkban és filiáinkban betelepített bukovinai székelyek is éltek.

— Miattuk jöttünk — kezdte az elnök. — Ezek a bukovinaiak nagyon bigott emberek. Csak a papra hallgatnak. Hiába jár náluk a párt agitátora, hiába gyötrik velük magukat a kiküldött városi munkások, sehogy sem bírják őket rávenni, hogy önként belépjenek a termelőszövetkezetbe. Érthetetlen okokból jobban félnek tőle, mint a kénköves pokoltól. Azért jöttünk, hogy káplán elvtársat felkérjük: házról házra járja végig a bukovinaiakat, s győzze meg őket az önkéntes belépésről! Fogjon össze a párt és az egyház! Mindkettő a nép javát akarja!

Bizony, ez semmivel sem kisebb kérelem, mint a kulákok megszégyenítése. Hiszen a nem bukovinaiak is élethalálharcot vívnak a belépés ellen. Nem értik: ha javukra válik, miért kell őket kényszeríteni, s ugyanakkor állítani, hogy szabadon cselekszenek. Valami hallatlan ravaszságot szimatoltak mögötte. Meg ők nem akarnak kolhozba menni! Nem akarnak „kondaemberek" lenni, ha a maguk urai maradhatnak. Egyik-másikat valósággal agyon kell verni, hogy „önként" belépjen. Ezzel kapcsolatban tragédiákról zokog a nép... S most azt kívánják, hogy én csapjam be őket! Én, a papjuk! Meggyőződésük, tapasztalatuk, szimatjuk ellen beszéljen nekik a pap, és segítse nyakukat a kommunista igába kényszeríteni! Hát ezt sem! Ezt a kígyófarkat sem tudom kikerülni! Inkább süllyedjen el alattam a föld — népemmel együtt —, mint megtegyem.

Megtagadtam.

— Én elsősorban és mindenekelőtt pap vagyok, és nem agi-

tátor. Pap, aki elsősorban a lélek ügyét szolgálja, és nem a testét...

Három napi gondolkodási időt ajánlottak. Ne siessem el — mondották vészjóslóan. Nagyon megbánhatom, ha nem teljesítem a kérelmüket. Végveszéllyel járhat, ha nem dolgozom együtt a néppel, a párttal...

— Nincs szükségem három napra. Válaszom akkor is csak az lehet: Nem tehetem!

— Csak gondolkozzék! — tették fejükre a sapkájukat fenyegető lendülettel. — Mert más viszontlátás nem kívánatos számára, és késő is lehet!

8. AHOGY VASÁRNAP KISZÁLLOK Erdősmárokra, szól ám a párttitkár:

— Káplán bácsi! Nagyon vigyázzon minden szavára! Itt jártak az ávótól, s megparancsolták, hogy minden szaváról küldjek be jelentést, különösen a szentbeszédekről... Azt mondották: „Ezt az embert be kell csukni! Csak még azt nem tudjuk: miért és mikor. Várjuk az alkalmat!"

Tökéletesen úgy, mint Jézusnál: keresik az alkalmat és módot, hogy elveszítsenek. Nem az államellenes bűneimet keresik, hanem amit annak magyarázhatnának. A buktatót. Az ürügyet. Milyen régi komisz játék ez a zsarnokok „igazságszolgáltatásában"! A legrútabb emberi valami: az igazság tógájában elvégezni a legigazságtalanabbat. Pfuj, te hazug őskígyó! Éjjel ilyen darázzsal a fülben tessék aludni! Ilyen viperával a kebelben tessék dolgozni! Hiába hunyom be a szemem, még az útszéli fában is besúgót látok. S ha a cipőm reccsen, azt gondolom, hogy lehallgatót építettek bele. Ennél a helyzetnél talán még a börtön is jobb lehet. Kívánatosabb.

1955 júliusának egyik vasárnapján Székelyszabarba mentem misézni. A mise előtt egyik őslakos, német ajkú hívem táviratot mutat. Elhurcolt édesapja Németországban meghalt. Holnap lesz a temetése. Ha ki is engednék őket a temetésre, nem tudnának időben odaérkezni. Ezért arra kér, hogy a temetés napján mondjak gyászszentmisét apjáért. Ez amilyen természetes kérés, annyira mindennapi is. Megállapodtunk hát, hogy hétfőn reggel nyolc órakor gyászszentmisét végzek Schmidt Jánosért. Mise alatt mindjárt ki is hirdettem, hogy eljöhessenek azok, akiket valami kötelék fűz a halotthoz és a családjához.

Amint a gyászmise után a hívek mennek ki, a templom előtt egy ávós autóba ütköznek. Az autó ablakán keresztül az ávós megkérdezi egyiküket:

— Mi volt most a templomban?

— Ma temetik Németországban Schmidt Hanzit — feleli az

öreg néni. — Valamikor bírónk volt. Mindenki nagyon szerette. Érte volt gyászmise. Tisztelőivel tele volt a templom.

Az ávós nagy sietve elporzott.

Csütörtökön a Dunántúli Naplóban zsíros betűkkel a következő állt:

„Amíg mi alszunk, az ellenség dolgozik! A hímesházi pap hazaáruló volksbundistákért végzendő gyászmise címén visszatartja a lakosságot a sürgős mezőgazdasági munkálatoktól. Közellátást veszélyeztető tevékenységet folytat. A népet beszolgáltatás elleni szabotálásra szólítja fel. Titokban esténként Volksbund gyűlést tart, s ellenséges hangulatot szít az őslakosság, a németek s a betelepített székelyek között." És így tovább.

A kiadóhivatalban tiltakoztam a cikk ellen, s kértem a helyreigazítást... Senki se tudta, ki írta a cikket! Álnéven írt az illető!

Világosan láttam, ez már nehéz tüzérségi belövés. A rohamtámadás előjele.

9. AUGUSZTUSBAN LÁBTROMBÓZISSAL kerültem a mohácsi kórházba hat hétre. Szeptember közepén volt a békekölcsön jegyzésének ideje. Ilyenkor lázban égett az ország, mert senki sem akart fizetni, de mindenkit kényszerítettek rá. Az emberek idegeit szaggatták vele. A harcok, elbukások, tragédiák tavasza volt ez. Már a hetedik bőrét nyúzták mindenkinek, és szájától elrabolták szűkös falatját. Egyházügyi hóhérom, Vaskúti apát rám írt, hogy ötszáz forintot jegyezzek. Mivel az én kötvényemen az állt, hogy a jegyzés önkéntes és szabad, minden évben csak száz forintot jegyeztem. Most is. Természetesen mindenkinek jelenteni kellett a püspöki hivatalban, hogy valójában mennyit jegyzett. Pécsről Vaskúti azonnal felhívott telefonon.

— Ne okoskodjék, hanem jegyezzen ötszáz forintot! — hangoskodott.

Nem hagytam magam hülyére palizni.

— Az itteni takarítónők havi hatszáz forint fizetést kapnak, mint én. S nekik, holott párttagok is, csak száz forintot kell jegyezniük. Miért kellene nekem többet, hiszen még párttag meg békepap se vagyok! Nem elég a bajom? Miért zavar még effélékkel is?

Lecsaptam a kagylót. A jelenetnek a terem betegei tanúi voltak. Kérdezték: miről volt szó? Mondottam: a békekölcsön jegyzéséről.

A betegek mellett minden teremben volt besúgó, spicli. Az én dolgomat is azonnal besúgták.

Ezzel betelt a pohár!

10. AZ ORVOSOK AZT ÍGÉRTÉK, hogy október 4-én hazamehetek, de előtte való nap figyelmeztettek, hogy csak 15-én lesz esedékes az elbocsátásom. Pontosan tíz órára legyek kész! Így is történt. Tíz órakor kinyitották előttem a kórház ajtaját, és szerencsés utat kívántak.

Istenem, a kórház is olyan — legyen bár életmentő vagy szenvedések poklától megszabadító —, mint a börtön: sohasem megyünk be örömmel, de mindig örömmel jövünk ki!

Jóformán még nem is szippanthattam a kinti levegőből, szememmel még meg sem cirógathattam az őszbe menő fákat, a fülemmel még egy veréb ciripelését sem kaphattam el, a kórház küszöbén máris rám köszönt egy nagyon helyes fiatalember:

— Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Ha égből szállt angyal lett volna, akkor sem csinálhatta volna bájosabban, szeretetreméltóbban!

— Ugye, Varga tisztelendő úrhoz van szerencsém? Ugye, trombózissal feküdt? Ugye, nehéz még járni? Sokat hallottunk magáról, minden hivő száj dicséri. Mi is Hímesházára megyünk. Eljöttünk, hogy elvigyük. Ne kelljen fájós lábbal olyan messzire gyalogolnia, vagy úgyis vékony bukszáját taxira laposítania.

Ez a hirtelen jött ajánlkozás nagyon meglepett. Nem tagadom, tetszett is. Csaknem kicsalta a könnyeimet a nagy segítőkészség, mégsem fogadtam el.

— Nagyon köszönöm a szívességüket, igazán lekötelezően kedvesek. De hat hét alatt én sokat diétáztam a kórházban, ezért megfogadtam, hogy mielőtt hazamennék, megeszem egy jó paprikás halászlét a csárdában, s megiszom rá egy vörös boros fröcscsöt. Aztán utána jöhet a gyaloglás. Már bírni fogom. Sőt: jót is tesz majd elgémberedett lábamnak.

— Nagyszerű, nagyszerű! — lelkendezik az égből pottyant angyal. Még a combját is veri örömében, hogy valami olyan nagyszerűen sikerült. — Éppen mi is erre akartuk kérni, hogy jöjjön velünk először egy halászlére. Nekünk sem árt az. Lassan itt az ebédidő. S egyben megvendégeljük, koccintunk gyógyulása örömére. De gondoltuk, a hívei nagyon várják, hiszen annyira hiányolják papjukat. Varga atya meg repülni akar hozzájuk minél előbb. De hát így semmi akadálya, hogy mindnyájunk vágya teljesüljön!

Erre már ki is kapta kezemből a bőröndömet, nagy igyekezettel betette a csomagtartóba, s előttem lakájgesztussal kinyitotta a „meseautó" ajtaját. Valóban meseszép autó volt.

— Tessék parancsolni!

Az autóból két fancsali képű, titokzatos fényt lövelő szemű férfi szegezte rám a tekintetét. Meglepődtem, mennyire mások

ezek, mint a halászlére vivő angyalom. Csatlakozásomért cseppet sem lelkesedtek. Gondoltam, talán ezeket is most engedték ki a kórházból. Talán éppen miattuk kellett egy napot várnom, akik „gyógyíthatatlanok". Vagy operáló orvosaik bennük felejthették szerszámaikat, azért ilyen lehangoltak. Nekik a halászlé már nem élet, hanem halál...

Nem sokáig gondolkozhattam, mert a „begyűjtőm" finom erőszakkal betolt az ajtón, és a két ismeretlen közé pottyantott. A meseautó rugója úgy ringott alattam, mintha édesanyám karjaiba estem volna. Boldogságomban szerettem volna a két „halálraítéltet" átkarolni: Fiúk, fel a fejjel! A halászlé csodát is művelhet! Elvtársaim, kitartás, bátorság!

De azok lelkesedés vagy köszönés helyett nyugodt mozdulattal csak becsukták belülről az autó ajtaját. Be is zárták! Sohasem felejtem el: furcsán kattant a zárjuk. Kopogtak. Úgy kopogtak, mint a koporsóra eső sírrögök. Gondoltam: nem az enyémre, hanem a két kollégáéra.

Szokatlan révedezésemből második, különös mozdulatuk zökkentett ki, nem a meseautó indulása. Fanyar, gúnyos mosollyal Sherlock Holmesként hajtották fel kabátjuk hajtókáját. Valami jelvényt mutattak, s az egyikük angyali ártatlansággal csak ennyit mondott:

— Az Államvédelmi Hatóságtól vagyunk. A Magyar Népköztársaság nevében letartóztatjuk! Viselkedjék nyugodtan és paphoz illően!

És nyomatékként egy pillanatra megvillantotta zsebében rejtőzködő revolverét...

Bűbájos pillanat volt. Így zuhanhattak a bukott angyalok egy pillanat alatt a mennyországból a pokolba! Ekkor már sejtettem, hogy bizonnyal nem a halászcsárdába visznek, hanem ahol a hírhedt „feketelevest" készítik. Már sokat hallottam er-

ről a „csárdáról", és a levesfajtájáról is. De sohasem hittem volna, hogy ennyire komisz, ennyire fekete és véres legyen a „főztje".

Pécsre robogott velem a meseautó, a kis állomás melletti ávós laktanyába, annak is a földalatti részébe.

Az első kihallgatásom délelőtt tizenegytől délután négyig tartott. A számomra másoktól megálmodott „meseélet" 1643 napig tartott. Ugyanis ennyit érdemeltem meg, mert ők másként látták a dolgot...

II.
ÍGY LÁTTÁK ŐK

11. A BARANYA MEGYEI ÜGYÉSZSÉG vádirata, mely a megyei bíróság pécsi osztálya szerint „titkosan kezelendő", így hangzik:

„Terhelt hosszú évek során papi működését arra használta fel, hogy templomokban elmondott prédikációi során a demokratikus államrend és annak alapépítményei ellen a hallgatóságot gyűlöletre izgassa. Izgató beszédein kívül prédikációihoz beszédvázlatokat készített magának, s az ezekben használt kitételek is alkalmasak a legnagyobb fokú emberi ellenszenv, a gyűlölet kiváltására. Terhelt kihallgatása során beismerte, hogy a vázlatok alapján — az azokban foglalt tartalomban — beszédét el is mondotta. Így például a pünkösd utáni hetedik vasárnapra írt beszédvázlatában arról írt, hogy ma is vannak hamis próféták, s ma is van egy másik fajta hamis próféta, az agitátor. Az agitátor először gyönyörű szépeket hirdet, nagyokat ígér: tudományt, felvilágosítást, szabadságot és egyenlőséget; majd a továbbiakban akként folytatja, hogy mikor az agitátoroknak kezükbe kerül a hatalom, minden csak ígéret marad.

A pünkösd utáni huszonharmadik vasárnapra szóló beszédvázlatában azt fejtegeti, hogy az igazságtalanság a földön sokszor az égig ér, a huszonnegyedik vasárnapra szóló beszédvázlat szerint pedig a világítéletkor vagyon, magas állás, párttagság stb. nem jön figyelembe.

Templomban elmondott prédikációi során Mohácson 1950 márciusában az ember majomtól való származását boncolgatva azt fejtegette, hogy „ha valaha is az ember majomtól származott volna, miért vannak ma is majmok? A mai fejlett tudományos módszerrel vegyenek bármely majmot idomítás alá, akár éveken át, s ha ez a majom megszólal, s azt fogja mondani, hogy ‚elvtárs, rokonok vagyunk', akkor azok majomtól származtathat-

ják magukat, de mi mégsem... Ezt én azokra értettem, akik tagadják az Istentől való származást."

Terhelt 1954. évi július hó 4-én Hímesházáról Székelyszabar községbe ment át misézni. Prédikációjában többek között a következőket mondotta: ‚A székelység ne azt jelentse a pártbizottságnak, hogy én mise alatt németül imádkoztam, hanem azt, hogy a búzának az ára ne hatvan forint legyen, hanem háromszáz forint. Továbbá hogy egy mázsa búzán legalább egy pár csizmát lehessen venni, mint a múlt rendszerben. A tejet ne hatvan fillérért fizessék ki, hanem legalább három forint a beadási ára is, mint ahogy árusítják. Jelentsék azt is, hogy a végrehajtók ne menjenek ki a házakhoz, s ne vegyék el a hatgyermekes család szája elől az utolsó tehenet is. Azt már nem jelentgetik, hogy a magyar rádióban ne orosz dalokat és zenét adjanak elő, hanem magyar zenét. A magyarok elvették a németektől a házaikat, földjeiket, amit azok véres verejtékkel szereztek, s most abban dúskálnak, de ennek ellenére se fizetnek egyházi adót. A németeknek verejtékkel kell keresni a kenyerüket, azonban mégis pontosan fizetik egyházi adójukat. A templomot is a németek ősei építették, joguk van ott a németeknek németül imádkozni.'

Terheltet az év folyamán a mohácsi kórházban gyógykezelték. A vele közös kórteremben lévő betegek előtt ugyancsak izgató hatás kiváltására alkalmas vicceket mondott.

Terhelt a nagypénteki kálváriajárásra készített beszédvázlatában — s ezt a beszédet beismerése szerint el is mondotta — kijelentette, hogy nekünk kenyér, több termelés, élvezet, szabadszerelem kell. E fogalmak ilyen módon való szembeállításával azt akarta kifejezésre juttatni, hogy kenyér nincs, s hogy a szocialista, illetve kommunista erkölcsöt az élvezethajhászás és a szabadszerelem propagálása jellemzi. Ugyanebben a beszédben a későbbiek folyamán olyan kitételt használt, amellyel lényegében igyekszik kifejezésre juttatni, hogy Magyarországon a szabad vallásgyakorlás lehetősége nincs biztosítva.

Terhelt kihallgatása során a fentebb vád tárgyává tett cselekmények elkövetését beismerte, tagadta azonban, hogy a beszédeket izgató szándékkal mondta volna el, s arra hivatkozott, hogy a beszédekben a személyét ért sérelmeket kívánta megvilágosítani. Beismerésén kívül cselekménye a tárgyalásra megidézendő tanúk vallomásával bizonyítható.

Ezért vádat emelek az előzetes letartóztatásban lévő Varga Pál Vitál ellen.

1955. december 10.

Schafhauser s. k. megyei ügyész"

III.
AMIT ÉN KAPTAM

12. AZ EZEREGYÉJSZAKA MESÉINEK élvezete, a csárdában való duhajkodás és a feketeleves szürcsölése mindjárt letartóztatásommal kezdődött. Nem panaszkodhatom: változatos volt, mint maga az egész „átképzési tanfolyam". Végigjárattak és -szenvedtettek velem jónéhány intézményüket. Voltam Pécsett, élveztem Márianosztrát, megismertem Szekszárdot, gyönyörködtem a szegedi Csillagban. Majd vissza Márianosztrára, nehogy az ember elfeledje az igazi jót. Közben kóstolgattam a budapesti Rabkórházat is a tanítóim selymes kezelése miatt szerzett friss gyomorvérzéssel és -fekéllyel...

Az „ott túl a rácson" átélt mesevilágról és annak felejthetetlen élményeiről beszélhetnék, mert lenne mit. De te a maga-

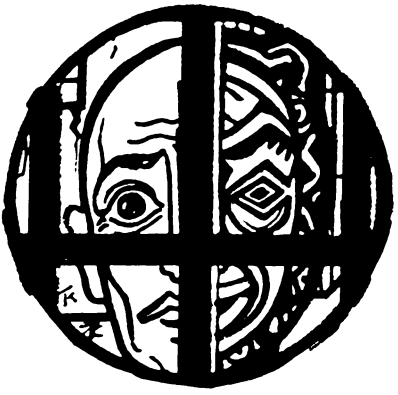

déból úgyis túlontúl jól tudod, hogy milyen az. Meg a huncut Schwarz azt mondotta valakinek: „Kohn egészen másként mondta el a börtönélményeit." Mire megkapta a feleletet: „Igaz, de vissza is vitték!" Hát én nem akarom, hogy visszavigyenek! Ugyan ki is akarhatja? Jézus sem akart még egyszer keresztre kerülni Jeruzsálemben, legfeljebb Rómában, miként azt Péternek a Via Appián jelezte. De ezt is csak a legendában!

A legerősebb testet is össze lehet törni, ha a lelket nem is mindig. Legyen hát elég csak ennyi: 102 kilós erős legényként vonultam be a „halászcsárdába", s 62 kilós roncs öregemberként szabadultam ki a spártai konyhából. A húsom mind ottmaradt a fazékjukban. Csak régi, nehéz csontjaim csörögtek ki velem.

Testileg megtörten, de lelkemben töretlen hűséggel kitartok lelkiismeretem szava és hivatásom mellett...

Kedves jó Barátom, bocsáss meg, hogy csak részben tettem eleget kívánságodnak! Ezt is csak kedvedért tettem, és semmi másért.

Paxol régi öreg barátod:

1977 július

Pali

A hóember téli éjszakája

„Egy nemzet csak akkor hal
meg, ha maga is beleegyezik
halálába."
(Anatole France)

„Legyőzötten be nem hódolni:
ez a győzelem."
(J. Pilsudski)

„A győzelem biztos, csak az
idő és az érte hozott áldozat
mértéke bizonytalan."
(L. Walesa)

TALÁN A LENGYEL AZ EGYETLEN nemzet a világon, amelynek halálos küzdelmét nem szemmel, hanem *szívvel figyeljük*. Nemcsak azért, mert nemzeti létünk első pillanatától testvérnépnek tartottuk egymást — úgy összebilincselt bennünket a történelem ezer lánca —, hanem mert most azt a harcot vívják, amit mi abbahagytunk. Már Petőfi is ezt hirdette:

„Egy a célunk: a közös bilincset
összetörni, melyet hordozánk!"

Valójában értünk is harcolnak, amikor közös ellenségeinket gyűrik naponként nevünkben is, világgá harsogva cselekedeteikkel: *„Nem kell a kommunizmus! Nem akarunk tovább zsarnokságban élni!"* A spanyol kommunista párt első titkára, Carrillo, a lengyel eseményekkel kapcsolatosan még csak ezt kiáltotta világgá: „Nem kérünk a *szovjet* kommunizmusból!" A lengyelek már minden kommunizmust elvetnek összes bálványaikkal és isteneikkel együtt. Úgy, mint ezt egy magyarországi kislány formálta meg versében:

„Le a vörös csillaggal! Le a kommunizmussal!
Le a szenvedéssel! Le a rabkenyérrel!"

És ezt nemcsak a Szolidaritás kiáltja, hanem tízmillió szájával a harminchatmilliós lengyel nép is, illetve a fél világ. *Sorsuk sorsunk előhírnöke...*

Szívvel figyeljük őket, mert a lengyel nép adta a világnak a most szentté avatott dr. Maximilian Kolbe ferences atyát, aki nemcsak másnak hirdette: „Senki sem tehet nagyobbat felebarátjáért, mint aki életét adja érte!" — hanem ő maga meg is tette. Gyerekkori látomásában nemhiába választotta a vértanúság koronáját. A „hatmilliós" „holocaust"-ban *ő volt az egyetlen*, aki *önként lett áldozat* felebarátjáért. Nem csoda hát, ha őrei — látván hősies magatartását — így kiáltottak fel: „Hozzá hasonló embert még sohasem láttunk!" És ez a soha nem látott ember lengyel.

Szívvel figyeljük őket, mert Lengyelhon az egyetlen ország a világon, ahol a kommunizmus nem bírta gyöngíteni a vallást, hanem, bár akarata ellenére, erősítette. Melyik népről állítottak olyat, mint amit róluk mondott Zdzislaw Rurarez, Lengyelország volt japán követe: „Már rég megmondtam Sztálinnak: *Lengyelország nem lehet kommunista, mert katolikus.*"

SZERETJÜK ŐKET, MERT ŐK ADTÁK a világnak azt a vasfüggöny mögül jött pápát, aki egyik lábával Vişztulájának

vörös vizében, a másikkal meg Róma Tiberisének kéklő hullámaiban állva rá mert szögelni a Szent Péter tér obeliszkjére: *A kommunizmusnak vége! Szűnjék meg hát a világgyűlölet, és végre szeressék egymást az emberek!*"

Hallott már a világ olyan pápáról, aki letette volna a pápai tiarát, hogy szorongatott népének segítségére siessen? II. János Pál pápa levelet írt Brezsnyevnek, amikor úgy volt, hogy tankjai lerohanják Lengyelországot, holott tudta, hogy ezért a levélért golyót kaphat az oroszoktól. Ezt írta: Ha az orosz hadsereg be-

nyomul hazámba, leteszem Szent Péter koronáját, hogy hazasiethessek partizánokat szervezni, *mert én is lengyel vagyok*!

A golyót 1981 májusában a Szent Péter téren Mehmet Ali Agca browningjából megkapta, s mégis valószínű, hogy ígéretét, amit 1980-ban tett, ma is beváltaná.

DE MEGKÜLÖNBÖZTETETT SZERETETTEL figyeljük őket *Lech Walesa* miatt is, aki üstökösként jelent meg nemcsak a Szolidaritás felett, hanem az egész ország egén is. Ezekben az években az egész világ az ő horizontjukat figyelte; onnét várták a megváltást jelentő fehér csillagot. Miatta a föld minden lakója — barát és ellenség — csillagvizsgáló lett. Valóban az egész világ ismerte, és legalább a fél világ szerette. Tízezer ember jelent meg hetedik gyermekének, Viktóriának keresztelésén, amikor ő maga a börtönben raboskodott. Mondjon valaki királyt, császárt, világhódítót, aki effélével dicsekedhet a történelem folyamán, mint ez az egyszerű villanyszerelő. Népének választott vezére lett, aki szolgálni akart, és nem szolgálókat, mint a zsarnokok.

Uralmát és vezérségét azzal kezdte, hogy harminc méteres acél-betonkeresztet szúrt le a földbe. Nem győzelmi jelként, hanem a majdani mártíromság szimbólumaként.* Ő tudta, s vele hirdetni akarta: Aurea libertas fulvo non venditur auro. Az arany szabadságot nem aranyért adják. Keresztjét nem stilizálta más formára. Meghagyta, ahogyan azt a rómaiak megácsolták Jézusnak, s ahogyan azt megtérésükkor kapták Mieczyslaw apostolkodó hercegüktől.

Walesa karizmatikus vezető, mint minden égi küldött. Walesa térden járó politikus — de csak Isten előtt! —, mint azok,

Az 1863-ban fellángolt lengyel nemzeti felkelés hívei gyűrűjükben keresztet viseltek. Ez volt összekötő jelük. II. János Pál pápa zarándokbotjául jellegzetes keresztet választott.

akik népük szolgái. Walesa az a politikus, aki többet imádkozik, mint politizál. Az emberek szeretik a térden járó politikusokat, mert a vállukra kapaszkodhatnak. Walesa sokat térdel, mert nagy terhet visel: egyik vállán szenvedő népe, a másikon meg isteni küldetése.

MIT IS CSINÁLT EZ AZ EMBERTÜNEMÉNY?

Egyetlen szavára tízmillió munkás sorakozott mögé a végeláthatatlan tüntető masírozásokban és a sztrájkoló szerszámletételekben. De együtt tartott velük az egész ország. Közösen szaggatták rabláncaikat. S micsoda sikerrel! Elámult a világ: *Minden sikerül nekik! Még a lehetetlen is!* Igaz, vérdíja is van a sikernek, de az elenyésző a kivívott sikerhez képest. *Megalakulhatott a kommunista világ első, a párttól és az államtól valóban független munkásszakszervezet, a Szolidaritás.*

Mindenki érthetetlenül állott szemben ezzel a tüneménnyel. Politikus, nem politikus, kommunista, nem kommunista.

Az erő nyomása alatt engedne a párt? Vagy eljött volna az az idő, amikor a marxizmus végre tényleg a munkásság javát akarja? Kész a nyugati szabadságot beengedni? Valóban képes lenne hatalmát a munkássággal megosztani? Millió kérdés! Az emberek egyszerűen nem értik a történteket. Még a meg nem álmodottak is kezdenek megvalósulni. A bátrabban és zabolátlanabbul fantáziálók már úgy látják: *Lengyelországban a munkásság a hatalom teljes átvétele előtt áll.* Győz a kereszt a sarló-kalapács felett. Külső és belső szabadságuk sasa már a fejük fölött röpköd. Csak a vállukat kell nyújtaniuk, hogy rászállhasson. A kommunizmus, a történelemnek ez a leglidércesebb nyomása örökre eltűnik. Új, ismeretlen zamatú szociális élet kezdődik...

Igaz, prüszköl az orosz, de tehetetlen, bátortalan ekkora munkástengerrel szemben. Engednie kell. Engednie kell...

Ekkor a világ már a Szolidaritás kezében látta azt a lapátot, amivel a kommunizmus számára megássa mérhetetlen mélységű és nagyságú sírját. Voltak, akik hozzáfogtak a fejfa készítéséhez, és írni kezdték a rekviemet...

DE MI TÖRTÉNT EKKOR? Ekkor, 1982 decemberében? Mintha Hirosima atombombája robbant volna fölöttük.

13-a éjszakáján az egész ország területéről egyszerre összefogdostak és elhurcoltak 75 000 embert — a párt csak négyezret ismert be —, Walesával és a Szolidaritás főbb embereivel együtt. Hatvanezren Ausztriába menekültek.

Döbbenet. Ilyen tökéletesen megszervezett és végrehajtott emberhalászást, -vadászást és -elrablást Lengyelország még legelnyomottabb napjaiban sem látott és tapasztalt. Az ország a

félelem görcsében rángatódzott. Ami történt, hihetetlen volt az eddigi leghihetetlenebbnél is.

A döbbenetet megkoronázta Jaruzelskinek, a katonai kormány vezetőjének kora reggeli bejelentése, ami a rádióban hangzott el. Ekkor tudtára adta Lengyelországnak, hogy kormánya *az egész ország területére és meghatározatlan időre statáriumot, ostromállapotot hirdetett ki, és a Szolidaritás működését felfüggesztette.*

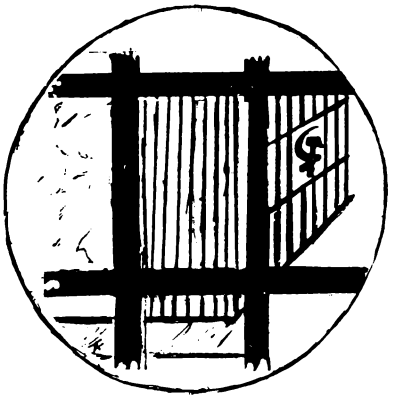

Ezzel Lengyelország a mennyország kapujából pillanatok alatt visszahullt a vörös pokol mélységeibe, sőt: mélyebbre, mint eddig volt. Mint a veszett kutyát, úgy verték láncra az egész országot, és mint a legveszedelmesebb gyilkosokat, a statárium által *úgy zártak mindenkit a sarló-kalapácsos börtönrácsok mögé!* Ekkora börtönt még aligha látott a világ! Ez aztán igazán hihetetlen!

MEGDÖBBENT A VILÁG IS, hiszen tudta, mit jelent az ostromállapot kényszerzubbonyában és a kommunisták börtönében élni. Mindenki jelét adta döbbenetének és ítéletének, még kommunista pártok is. „Miféle szocializmus az — kérdezte Luciano Lama, az olasz szakszervezet vezetője —, amely *tízmillió munkást törvényen kívül helyez*?" Franciaország szocialista elnöke, Francois Mitterrand, nem habozik kijelenteni: „Az egyéni és közösségi szabadságjogok elvesztését nyíltan el kell ítélni!" Reagan elnökünk válogatott jelzőkkel illeti őket, majd leszögezi: „A demokrácia a marxizmus-leninizmust a történelem hamudombján hagyja."

A spanyol pártvezér, Santiago Carrillo, parázsló bélyegzőt nyom a homlokukra: „A lengyel katonai hatalomátvétel a történelem abortusza!" Arkagyij Sevcsenko, a Szovjetunió volt amerikai követe a lényegre mutat, amikor azt állítja: „A politbüró tagjai sem hisznek a kommunizmusban. *Néhány elit diktátorsága!*"

Bartolomeo Sorge, a Civilta Cattolica kiadója pedig már a történelem lapjaira írja: „A marxizmus olyan isten, *aki meghalt,* mert embermillióknak tett ígéretét és vágyát nem váltotta be!"

Az oroszok tankfüggönyt vonnak Lengyelország köré. Jaruzelski pedig, ez a moszkovita bérenchóhér, Lengyelország Rákosija és Kádárja,* vízágyúkkal veri földre és könnygázzal vakítja mindazokat, akik még mindig ellenállásra merik emelni fejüket. A fővárosban 40 000 katona cirkál örökké, de hasonlóan cirkálnak az egész országban.**

Mindenkit igazoltatnak. Mindent ellenőriznek. A gyárakat, bányákat katonaság vezeti. Hatalmuk van bárkit letartóztatni. A mozgás gúzsba kötve, szinte ki sem mozdulhatnak hazulról. A munkahelyükre is csak világos nappal mehetnek. Csak három ember beszélhet együtt. Posta, telefon, levélváltás, utazás, autóhasználat beszüntetve. Óvodák, iskolák, egyetemek zárva. Rádió, televízió, újság tisztára szűrve. Az országból se ki, se be. Az írógépek, sokszorosítók felügyelet alatt. Egy példánynál több elkészítése engedélyhez kötött. Ruha semmi. Az élelem adagol-

---

**Amikor az oroszok a második világháborúban Lengyelországra törtek, Jaruzelskit is elfogták, s szüleivel és nővérével együtt Ázsiába szállították. Tankgyárban dolgoztak. Jaruzelski 1943-ban belépett az oroszok által felállított lengyel hadseregbe, s elment a németek ellen. Több harcban vett részt. Járt szovjet katonaiskolába, és a háború után belépett a kommunista pártba. Előmenetele azt mutatja, hogy engedelmes, ortodox,* Moszkvára támaszkodó kommunista. *Moszkva emelte a legmagasabb sztróman posztra. Brezsnyevék teljes bizalmukkal sorakoztak mögé. Kezdetben ellene volt, hogy a katonaság nagyobb erővel lépjen fel a nép ellen. Minden másra vállalkozott, csak hogy elkerülje a teljes orosz inváziót. A kommunista párt kilencedik kongresszusán a párt alapállásává tette a demokrácia növelését. Jaruzelski szerint „Lengyelország újjáépítése a nép történelmi feladata, s nem belpolitikai játék".*

***A nép úgy vélte, hogy a lengyel ruhás katonák legnagyobb része beöltöztetett orosz. Utálják és megvetik őket azokkal a lengyelekkel együtt, akik elnyomó társaik. Minden bajuk forrását bennük látják. E napokban minden lengyel Nagy Péter cár politikai végrendeletére gondol, különösen amikor tökéletes invázióval fenyegetik őket. „Osszátok meg Lengyelországot! — írta végrendeletében a cár. —* A hatalmasaikat nyerjétek meg arannyal! *Avatkozzatok bele a királyválasztásukba,* híveiteket jelöltessétek! Vonultassatok be orosz csapatokat! Maradjatok bent, *míg valóban ott is éltek." Pontosan ezeket a tanácsokat hajtják végre. Velük együtt gyűlölnek hát csendőrt, rendőrt mint hóhértársukat, legyenek bár a fiaik. Úton-útfélen a szemükbe vágják: „Árulók! Gestapósok! Moszkvába menjetek! Kit szolgáltok, ti oroszbérencek és segédhóhérok?!"*

va. Napokig, hetekig reszket éjszakánként az ország: kit visznek még el utólag? Csengőfrász ráz mindenkit...

A rendelkezések ezreivel úgy megkötik őket, mint Gullivert cérnájukkal a törpék. A kényszer számtalan korbácsával hajtják az embereket munkába, s igyekeznek a legnagyobb termelési eredményt kipréselni belőlük. Jajkiáltásnak, segélykérésnek és panasznak nincs helye, fóruma. Ilyen elhagyatottak és megkorbácsoltak még sohasem voltak. Most kezdik megtanulni, igazából mi is a kommunizmus: *a rabszolgaság rabszolgasága*! A kommunisták így még egyetlen nép nyakára se léptek, egyetlen nép mellére sem ültek. Egy egész országot — bűnöst, bűntelent — rablógyilkosként kezelni? Hallatlan! És ezt akkor teszik, amikor az egész világon a népek önrendelkezési jogát, a félelem nélküli életet, a más népek életébe való be nem avatkozást óbégatják még a csecsemők is. Tettükkel mindent megcáfolnak, rútul megtagadnak, s meggyalázzák a legszentebb eszmét is, amikor *a népek millióira béklyót, jármot raknak*. Ezt a kort a történészek valamikor majd *a vörös járom korának nevezik*.

AZ ELMÚLT NÉHÁNY ESZTENDŐ eseményei és a Szolidaritás hallatlan hatalomra törése szinte *alapjaiban rázta meg a pártot*. Ezrek adták be pártkönyveiket, vagy égették el nyilvánosan. A kommunista „palik" nagyrészének kinyílt a szeme; ezrek érezték úgy, hogy süllyedő hajón vannak, menekültek hát a patkányokkal együtt. De még a megmaradtak sem maradhattak mindnyájan!

A nagy dezertálások, a kritikus pillanatokban a helyt nem állások világosan bebizonyították, hogy a párt legnagyobb része érdekkommunista, s a vörös gulyásbográcsok körül ugráló nagy „csajkások" *meglapuló fehér poloskák*! Moszkva nyomására kezébe vette hát a párt szórólapátját, és a maradottakból világgá szórt még százezret. Moszkvában patentírozott szűrővel megtisztították a katonaságot, rendőrséget, az újságírókat, a tanítókat, a tisztviselői kart, a bíróságokat, szinte minden intézményt, hogy sehol sem maradhasson egyetlen megbízhatatlan se! Minden kommunista gyanús lett, hátha szimulánsként, beférkőzöttként bujkál a sarló-kalapács árnyékában. Újrapróbálni hát mindegyiket, újra választóvíz alá tenni, fertőtleníteni, s ha lehet, a maradottakat a kommunizmussal újratölteni!

Még a szemük fényének, az ifjúságnak sem kegyelmeztek! Szervezeteiket feloszlatták. Ők sem állták ki a tűzpróbát. Bizony nem! Hogyan is állhatták volna ki, ha így nyilatkozhattak: „Kommunista szülők, pártvonalat követők, szocialista beállítottságúak neveltek, tanítottak. És ezek ellenére sem tudom elfogadni ezt a rendszert!" Egy másikuk pedig: „Gyűlölöm az

oroszokat és bábjaikat. Harcolhatnak ellenünk az utcán, de mi sohasem fogadjuk el őket! Sohasem leszünk az övék! Mi Lengyelország jövői vagyunk, s nem az oroszoké."

Pedig Jaruzelski roppantul hangsúlyozta a központi bizottság előtt: *„Az ifjúság megnyerése nélkül nem térhet vissza alkotmányos rend és a rendkívüli állapot felfüggesztése."* Az események választóvize alatt világos lett: a kommunista párt annyira megromlott, olyan szakadozott, erőtlen, hogy *a katonaságtól képtelen átvenni a vezető szerepet.* S ezt a rombolást a Szolidaritás félelmetesen fortyogó lávája okozta. Ezért ha élni akartak, nem tehettek mást, mint hogy porrá zúzzák a Szolidaritást, az országot pedig a „nagy börtön" vasrácsai mögé zárják, ahol a statárium törvénye szerint kell majd rabéletüket élniük. „Be kellett hoznunk a rendkívüli állapotot — mondotta az egyik politbürós —, mert úgy mentek a dolgok, hogy *kezdődik a lámpavasra húzásunk."*

* * *

A „nagy börtön" lakóinak életéről sokat tudunk, bár a párt titkolja, amit tud. Annál kevesebbet azokról, akik az ötvennégy internálótáborban, illetve börtönben tengetik az életüket. Amit rabtartóik mondanak róluk, *az mese*! Ha külső nyomásra látásukra engednek valakit, a személyt jól megválasztják, s ezek legtöbbje is úgy van, hogy ne szólj, szám, nem fáj fejem! A meglátogatható helyet pedig — mint majd látni fogjuk — *előkészítik.* Többet és bizonyosabbat csak kicsempészett naplótöredékekből s azok vallomásaiból tudhatunk meg, akik valahogyan kiszabadultak. De ezek is óvatosak. Óvatos az író, mert a naplóban könnyű olyan kifejezést találni, amiért — ha a kezükbe kerül — az ostromállapot alatt minden további nélkül kötelet kap az ember. Az pedig, aki kiszabadult, könnyen bajba keverheti családját, rokonságát.

Az első börtönnaplón kapva kapott a világsajtó, s igyekezett belőle többet-kevesebbet közölni, hogy legalább sejthessük: miként bánnak azokkal, akik tulajdonképpen semmi bűnt nem követtek el, hiszen a törvényszabta keretek között és az Egyház áldásával működtek. És ha mégis volt bűnük, akkor az egyedül csak az volt, hogy *nem akartak kommunizmusban élni.* Igaz, a sarló-kalapácsos országokban ennél nagyobb bűn nincs.

Az alábbiakban két naplórészletet és egy kis beszámolót közlünk. Ezek is a börtönrácsok titkai közé tartoznak!

1. „ÉJJEL VAN.

A cellák alszanak. A börtönudvart hó takarja, és reflektorok

pásztázzák vakító fénnyel. A zárkák lakói kintről a vasrácsokon át farkaskutyák ugatását, a folyosóról pedig az őrök mamuszának csoszogását hallhatják. Fogalmuk sincs, hány óra lehet, mert elszedték óráikat. Az őr ellenőrző útját járja. Közben a mellén lévő adó-vevő rádiója érthetetlen rendelkezéseket summog tompán.

Az őr megáll. Mögötte egy magas kerítés árnyéka, tetején szöges drót. Az egyik vasrácsos ablakon gyanakodva bekémlel. Bent minden sötét és csendes. Csak az alvó rabok lélegzete hallható. Az éj sötétjén át a cellában tizenkét vaságy sejthető egymás fölé rakva egészen a mennyezetig.

Az imént a rabok valahol kórusban énekelték:

Szent oltárodnál térdre hullva kérünk,
Szabad hazánkat, ó, add vissza nékünk!

Az ilyen éneklés háromszáz rab zárkájának újabb éjjeli átkutatását idézi elő ebben a bialolekai börtöntáborban. Gyorsan kivágódnak az ajtók. A rabokat kihajtják a folyosókra, ahol tetőtől talpig megmotozzák őket. Közben a többi őr a zárka minden zugát tűvé teszi: fényképezőgépet, magnót és különösképpen kis rádiókat keresnek. Ezek a rabok külvilági híreinek forrásai. A híreket a falak titkos nyilásain keresztül papíron továbbítják zárkáról zárkára.

December 13-án tizenkét embert dobtak be minden zárkába. Ezen az éjszakán, amikor az embereket elhajtották házaikból. Amikor az ajtókat feszítővassal szakították ki rámáikból. Amikor a hideg éjszakán megbilincselve elhurcolták az asszonyokat. Amikor szekérre hányták a gyerekeket, az öregeket, a tehetetleneket, a betegeket, és elvitték őket. Ezen az éjjelen vittek el egy anyát az internálótáborba — két gyerekét magára hagyva. Férjét hálóköntösben hurcolták el, pedig fagyott, s kitört ablakú zárkába vetették. Ugyanebbe a zárkába hajították Klement Szaniawski egyetemi tanárt is, aki a lengyel kultúra gyűlésén éppen a gratulációkat fogadta, itt pedig tüdőgyulladást kapott.

MINDEGYIK CELLÁNAK tizenkét lakója van. Mindegyik kap két piszkos pokrócot, két lepedőt, egy kicsi párnát, két alumíniumszilkét, egy lapos kanalat s egy vaságyat deszkával és ronggyal tömött matraccal. Közvetlen a svéd Vöröskereszt látogatása előtt — látni akarták, hogyan bánnak velünk — e börtön lakóinak felét másikba szállították. Így hát hatan vagyunk egy zárkában.

A folyosókon a Báthorinak nevezett ételszállító kocsit közönséges bűnözők kezelik, s nem politikai foglyok. Reggel hatkor egyikük megtölt egy vedret feketekávéval. Nincs benne cukor, s a színe valami barna színre emlékeztet. Brómot kevernek bele,

hogy a raboknak eszükbe se jusson a nő. A lében olykor svábbogarak úszkálnak. A svédek ezt a közlést — mint „rabfantáziát" — mosolyogva engedték el a fülük mellett...

A másik bűnöző alumínium tányérkán öt és fél dekagramm főtt kolbászt vagy négy és fél deka margarint vagy lekvárt, olykor pedig csaknem tíz deka túrót oszt naponta. Ebédre vékony levest kapunk, és valami barnaságba mártott krumpliból egy gombócnyit. Néhanapján az ember ebből a keverékből kihalászhat egy szőrös disznóhúsdarabot, sőt: megfagyott zsírfoszlányokat is. Egyszer éppen akkor osztották az ebédet, amikor Glemp prímás látogatta Bialolekát. Helyteleníttették is, mert így alkalma volt látni ezt az ellátást.

Négy órakor teához vizet hoznak. Ez azonban forró, ha az udvaron gyorsan gurították át, s ha nem, akkor a tea csak lemerül a korsó aljára. Hat órakor mindenki kap fél liter felvizezett tejlevest, amiben rizsből vagy hajdinakásából lehet valamit találni. Ezért várják a rabok a havi két élelmiszercsomagot. A boltokban a család nem tudja megvásárolni azokat a dolgokat, amik beküldhetők a foglyoknak. Ám van egy önkéntes szervezet, amely a megfelelő csomaggal az igénylők rendelkezésére áll. Ezt a hatóság eltűri, mert a szervezet a katolikus püspöki kar felügyelete alatt működik...

ÉJJEL VAN, AMIKOR az egerek és a patkányok előmásznak a hasadékokból és a csatornákból. Zárkánknak mind a hat embere a legfelső polcon alszik, hogy megmeneküljön a patkányok mászkálásától. Patkányok? Lehetetlen! — mondják a jószándékúnak látszó svájci ellenőrző vöröskeresztesek. Most a rabok dohos, nyomorúságos zárkákban alszanak.

Az udvar másik oldalán egy zömök épület áll. Ezekben az államvédelmi tisztek tartózkodnak. A rabokat mindennap oda viszik, hogy írják alá a „hűségesküt".* Szabadságot ígérnek nekik, vagy megvesztegetéssel próbálkoznak. Olykor azt kérdik: „Miért nem akarsz velünk beszélni?" Ugyanis a legtöbb rab megtagadja a feleletet, mivel tudja, hogy ez az eljárás törvénytelen.

Vasárnaponként pap jön be, és a gyűlésteremben misét mond. Több misét kell mondania, hogy megakadályozzák a rabok érint-

---

**Mit kellene aláírniuk? A belügyminiszter szerint: „Bárki azonnal visszanyerheti szabadságát, ha kötelezi magát, hogy nem folytat törvénybe ütköző, a szocialista állam ellen irányuló, a nemzet érdekeit sértő tevékenységet." Vagyis: ha csendben marad, ha a Szolidaritást cserbenhagyva behúzza a farkát, és szótlanul húzza tovább a vörös igát. Ezt nevezik szabadságnak, amikor a rabságot vállalja érte az áldozat?*

kezését. Mise előtt megmotozzák a rabokat, nehogy valami jegyzetet adjanak át a papnak. Üzenet csak hivatalos úton küldhető, a katonai tanácson keresztül, de ezek az üzenetek gyakran elvesznek az akták között.

ISMÉT ÉJJEL VAN. A zárkában lévő emberek alszanak. Az államvédelmi tisztek épülete mögött homályosan egy magasabb építmény látható. Különleges épület ez, megkülönböztetett szorgossággal őrzik. Ennek zárkáiban tartják lakat alatt a Szolidaritás Nemzeti Missziójának tagjait. Börtönéletük rosszabb a miénknél. Hazánkat ők akarták megszabadítani a mérges vörös póktól. Ezért kell mindnyájukat elkülöníteni. Még misére se mehetnek! Őrizendők, mint akik nagyon veszedelmesek. Az egész Bialoleka éhségsztrájkja sem tudott javítani a helyzetükön. A sztrájk csak a mi szolidaritásunkat mutatta. A statáriális állapot generálisa, Jaruzelski valószínűleg még nem döntötte el, hogyan büntesse meg őket. Lehet, hogy kirúgja őket az országból.*

ÉJJEL VAN. A reflektorok pásztáznak, és a hó ropog az őrök csizmája alatt. A rácsokon kívül van az a sétány, ahol néhány rab fél óráig tornászhat. Lehet, hogy holnap negyvenöt percig. A rabokat őrtornyos, szögesdrótos fal választja el egymástól. A falnak ezen az oldalán van a fogolytábor. A másik oldalán a katonai tanács „a nemzet megmentésére"...

Éjjel van.

A börtön udvarán hóembert gyúrnak a rabok..."

Jaruzelskiék a nemkívánatosaktól úgy is próbáltak megszabadulni, hogy felajánlották nekik a kivándorlás lehetőségét, vagy egyszerűen átdobták őket a határon. A kivándorlás lehetőségét a kormány Walesának és családjának is felajánlotta Rakowski miniszterelnök-helyettes révén. Mire Walesa — feleségének tanúsága szerint — „olyan ordítással felelt, hogy a küldött kirohant a szobából".

2. Az ismeretlen naplóírót* este dörömböléssel keltették fel. Egy civil ruhás és három egyenruhás közölte vele, hogy kihirdették a rendkívüli állapotot, és ennek következtében őt letartóztatják. Családjától elbúcsúzhatott. Aztán teherautóba ültették, és a helyi milícia parancsnoki épületébe vitték. A napló ezután így folytatódik:

„HAJNALI ÖT ÓRAKOR egy tiszt közölte velem, hogy adjam át a sálamat és a nyakkendőmet, fűzzem ki a cipőmet, s vegyem le a nadrágszíjamat. Mindezt elvették tőlem, de a többiektől is. Még a szemüvegemet is elkobozták. Utána levittek bennünket az alagsorba, és bezártak egy sötét cellába. Reggel nyolckor teherautókba ültettek valamennyiünket. Fegyveres őrökkel indultunk el. Útközben a lengyel himnuszt énekeltük."

A napló íróját, társaival együtt, többszörös szögesdrótkerítéssel körülvett börtönbe vitték. Amikor azt követelték, hogy politikai foglyokkal zárják őket össze, a válasz az volt: politikai foglyok nincsenek, csak közönséges bűnözők.

December 13-án nem kaptak enni. Este azonban...

„Cellánk előtt két kondér jelent meg. Az őrök figyelő szeme előtt az egyikből hideg, rothadt krumplit tettek a csajkánkba, a másikból sós, vízszerű levest. Bár ki voltunk éhezve, egyikhez sem nyúltunk. Az úgynevezett vacsora után piszkos lepedőket és leírhatatlanul bűzös takarókat kaptunk. Cellánkat lezárták, és vasrudakkal eltorlaszolták. Este tíz óra előtt — az őrség parancsára — ruhánkat és cipőnket ki kellett tennünk az ajtó elé."

December 14-én az internálótábor parancsnoka beszédet mondott, s ebben kihangsúlyozta: Lengyelországban kihirdették a rendkívüli állapotot, ennek következtében *az internáltakra nem vonatkozik többé a nemzetközi jog.*

Másnap a háromperces sétán láthatta a szögesdrótkerítést, a fegyveres őröket és a rendőrkutyákat.

„December 19-én zuhanyozhattunk először. Ekkor egyeseket elvittek; nem tudtuk, vajon hazaengedték-e őket, vagy más börtönbe szállították? Időnként bekapcsolták központilag a rádiót. Ebből megtudtuk, hogy milyen jó helyzetben vannak az internáltak. A rádió szerint valamennyien *üdülőhelyeken vagyunk* őrizetben, kapcsolatot tarthatunk egymással, kulturális tevékenységet folytathatunk, és más előnyöket élvezünk. Mindezek hallatára valamennyi börtönszárnyban a foglyok döngetni kezdték az ajtókat öklükkel, az ablakrácsokat pedig csajkáikkal ver-

---

**Ez a másik naplótöredék a Kanadai Magyarságban jelent meg, és a mielecini internálótáborból csempészték ki.*

ték. Rövidesen gumibotos őrök jelentek meg, és egy őrnagy is felbukkant. Megpróbált megfélemlíteni bennünket, de mi követeltük: vigyenek a táborparancsnokhoz, hogy előterjeszthessük követeléseinket."

3. A 39 éves Zdzislaw Paluszynski a kelet-lengyelországi Lublin körzetének egyik szakszervezeti vezetője volt.* Két nappal a rendkívüli állapot kihirdetése után, december 15-én őt is letartóztatták, és a szovjet határ mentén lévő wlodawai internálótáborba vitték. Elbeszélése szerint ezt a tábort — amely a két ország határát jelentő folyó partján fekszik — magas fallal és őrtornyokkal vették körül, s kívülről tankokkal, kutyákkal őrizték. Abban a zárkában, ahol őt tartották, tizennégyen voltak.

Elbeszélésének legdrámaibb része egy másik zárkára vonatkozik, amelyet a tábor lakói „kék cellának" neveztek el. Őt is bevitték egyszer ebbe a hangszigetelt helyiségbe, ami a tábor kínzókamrájának számított. Az őrség néhány megtermett tagja egy asztalra szíjazta őt úgy, hogy két karja és két lába csavarokkal volt rögzítve, a fejét pedig egy szíjjal szorították le. Ilyen helyzetben a háta alá dugtak egy henger alakú kemény tárgyat, ami olyan fájdalmat okozott, hogy egy óra múlva elvesztette öntudatát. Mint elmondotta, ezen a kínzókamrán kívül a tábor területén van még egy acélkalitka is, ahová fegyelmi okokból zárják be az internáltakat.

Paluszynski saját bevallása szerint azért fogadta el *a kivándorlásra tett ajánlatot*, mert a politikai rendőrség tagjai megfenyegették: ellenkező esetben feleségét is letartóztatják, és két gyermekét állami nevelőintézetben helyezik el.

Jelenleg a család a nyugat-berlini menekülttáborban várja sorsa további alakulását.

* * *

A RENDKÍVÜLI ÁLLAPOT SOKKJÁBÓL az ország népe lassan magához tért. Görcsös igyekezettel figyelt minden dátumot, s tüntetett, sztrájkolt. Mindenütt röpcédulákat szórtak, a házakra jelmondatokat írtak és karikatúrákat pingáltak, ahová csak tudtak. Nem hallgatták az államsugározta híreket, s bizonyos órákban eloltották a villanyokat. Mártírjaiknak hatalmas virágkereszteket készítettek a nagy tereken, s ha rendőrség éjjel eltüntette, nappal visszavarázsolták. Szabotáltak, ahol lehetett. Terjesztették a szamizdatkiadványokat. Hallgatták a Szodolatisz titkos leadót. Tüntetésből százezrek zarándokoltak Czestochowába. A templomokat zsúfolásig megtöltötték. Gyár-

telepek udvarain nyilvánosan gyóntak, térdelve imádkoztak. Az iskolákba visszalopták Jézus keresztjét. Dicsőítették Pilsudskit, a nagy honmentő marsallt. Szájuk nem fáradt el énekelni a nemzeti himnuszt. Walesa képét terjesztették, nevét magasztalták, kiengedését követelték. A Szolidaritást pedig örökösen éljenezték.

DE UGYANÍGY FIGYELT minden dátumra a zsarnoki hatalom is, és a nép lehető legkisebb megmozdulása sem kerülte el a figyelmét. A legdrasztikusabb eszközökkel igyekezett mindent megakadályozni, a félelmet a nép vérébe ültetni, őket térdre kényszerteni és kezes báránnyá alázni.

Folyt a vér, szaporodtak a mártírok koporsói, csattogtak a rendőrök gumibotjai. Kifulladásig üldözték a népet tereken, utcákon. Lövöldöztek a vízágyúk, s lyukból kiöntött ürgeként hajtották maguk előtt a lázadókat, a megtörni nem akarókat. Robbantak a könnygázbombák, s vakra marták azok szemét, akik még mindig mást akartak látni, mint a kommunisták zászlait. Rabszállító kocsiktól feketéllettek a terek, s tömték őket az elcsípettekkel, mintha a rendőrség pecér lenne, a fiatalság pedig a sintérek zsákmánya. Nem ismertek kivételt, irgalmat, mert a vörösök ezután is élni akartak.

BÖRTÖNÉBEN WALESA úgy tartotta magát, mint azt hívei várták. Nem hóembernek mutatta nagát, akit egy ZOMO-s bármikor szétrúghat gestapócsizmájával, hanem jéghegynek látszott, amely gerincével még a Titanicot is pozdorjává zúzhatja. Nem szélverte pusztai nád, hanem tízmillió részből épített piramis. Ezért merte Jaruzelskinek üzenni: „Mászva jöjj hozzám!" Igaza volt. A piramisokra még egy királynak, még Moszkva főtitkárának sem lehet fellovagolni, csak felmászni. Panaszkodik is Jaruzelski: Nem tárgyalhatunk Walesával, „mert makacs ember". Valóban makacs, mint mindenki, aki tízparancsának kőtábláit nem embertől, hanem Istentől kapta. Walesa nem esti szellőcskétől elfújható imbolygó mécsláng, hanem kitört tűzhányó, ami viharokat gyújthat, tornádókat indíthat, de ő maga még orkánnal sem oltható ki. Úgy látta őt népe, amint várta. Rabságának vasrácsos ablakán át 36 millió ember figyeli örökké. Számukra ő az élet köldökzsinórja. Ezen keresztül élnek, ha még élnek...

HA MÉG ÉLNEK...

Ugyanis ahogy múltak a napok, szaporodtak a hónapok, s az ellenállókra egyre több szenvedés várt, az erő gyöngülni, a remény fogyni kezdett. Az emberi erő — még a hősöknél is — véges. *A mártíromság nem élhető meg örökké.* Köldökzsinóron sem élhet senki a haláláig, ha csak nem abortusz áldozataként akar fekete koporsójába zuhanni.

Hét tőr sebezte halálra ennek a népnek a szívét. Az egyik az volt, hogy tudomásul kellett vennie: *elhagyta a világ*, különösen a *„szabad világ"*. Tragédiájukban, halálos küzdelmükben Churchill szavaira gondolhattak, aki egyszer — természetesen más ügy kapcsán — azt mondta: csak *Koldusoperát* (Bagger's Opera) látott. Ez pedig számukra nem „nagy szám". Nem az ő „bizniszük". Folyt hát, egyre folyt a nép ellenálló vére, s *egyre kevesebb jelét adta erejének.*

Ritkulnak a sztrájkok, s méretük csak árnyékai a régieknek. Hamarosan már fiaskót emleget az ellenség, és gerinctörést Jaruzelski vörös sebészei. Már nem masíroznak az utcákon. Titkos rádiójuk hol szól, hol nem. Az őszi szelek már csak megtépázott röpcédulákat kergetnek a sárga falevelekkel együtt. Olykor még előfordul, hogy szamizdatkarikatúrákon vidulhatnak, ám vezető már nincs, csatára tüzelő kürt nem hallható. A fiatalság vére már nem lángol, már nem emelkednek magasra barikádok, és a terek burkolatának ők már nem felforgató bulldózerei többé. Mintha már *csak élni* akarnának. Szabadon? Nem feltétel immár. Csak élni... Márpedig *a történelem tanúsága szerint az a nép, amelyik CSAK élni akar, föltétlenül meghal!*

Az idősebbek óvatosabbak és számítóbbak lettek. Az Egyház hangja egyre halkabb és *csitítóbb*. „Elég vér folyt már az utcákon — puhít Glemp prímás 400 000 zarándokot Czestochowában a jubileumi búcsún. — Most már az asztalnál kell tárgyalni." „Megbékélés! Megbocsátás! Kölcsönös engedékenység!" — ismételgeti később szinte jelszavakként.

A NÉP GYÖNGESÉGÉBŐL erőre kap a zsarnoki hatalom. Jaruzelski a nép gyöngeségéből kovácsolta ki kengyelvasát, ami által a nép hátára kapszkodhatott, és kihirdethette a Szolidaritás *eltörlését*. A vörös katonai hatalom némaságra, munkára és ellenállásának feladására szorította mindazokat, akikről úgy látszott, hogy az ország fölötti hatalmat tartják a kezükben. Győzött a legyengült, magára hagyott és sokaktól elárult nép felett.

A párt hamarosan gúnyosan kiáltja bele a rádióba: „Legutóbb a Szolidaritás a saját temetésén masírozott!" A nagyvilág sajtójának rajzai pedig nagy erővel szögezik be a Szolidaritás koporsóját. Meghalt! A párt még a rekviemjét is elénekelte „a nép álma felett".

Tehát győzött, aki elbukni látszott. Győzött — legalábbis most úgy látszik —, mert *a lengyel katonák és rendőrök népük árulói lettek:* apjuknak, anyjuknak, testvéreiknek; *és hóhér kiszolgálói egy idegen eszmének és hatalomnak.* A valóság szörnyű, de a hóhértőröket nem vitathatjuk ki a markukból. *Ők döf-*

ték le a Szolidaritást, ők szúrták le Lengyelországot... Ők lettek Lengyelország „nagy börtönének" vasrácsai...

* * *

EKKOR ÜTHETETT a Kreml órája tizenkettőt.

Mire Varsó határában váratlanul kinyílt egy ajtó, amin Walesa *szabadon kiléphetett.* „Mehet — emelték utána a kalapjukat az őrök —, már senkire sem jelent veszedelmet!"

Már ennyire biztosak voltak a dolgukban azok, akik nemrég még annyira bizonytalanok voltak. Kapunyitó őrei nem azt mondták neki, amit Saint-Simonnak reggelenként a szolgája: „Kelj fel, eredj, ma nagy dolgokat kell cselekedned!" Sem azt, amit Nagy Károly nyugatrómai császár mondott neki látomásában: „Nagy sikereid lesznek, mint nekem voltak." Hanem csak ezt: Mehetsz, már senkire se jelentesz veszedelmet.

Walesa pedig nem üstökösként szikrázik hazafelé, hanem mint akit már a börtönéből is kihajítottak: bizonytalan, tántorgó léptekkel. Suttyomban valósággal hazalopják. Üstökösként tűnt le a vörös horizontról. Nem bukással, nem sírba zuhanással, hanem úgy, mint akinek dicsőséges újramegjelenését várják, s azt a politikai csillagászok kiszámíthatják. Hitték, hogy az ellenségei által ásott gödörsírjából a vértanúság dicsfényével a feje felett jelenik majd meg újra...

AZT ÁLLÍTJÁK, HOGY WALESA a televízión keresztül akart ráköszönni reá várakozó híveire, de nem engedték, mert — mint suttogják — kabátjáról nem volt hajlandó levenni a Szolidaritás jelvényét. Így hát „kalapját" is elfújta az őszi szél, ezer mással együtt.

Helyette Jerzy Urban, a kormány szóvivője jelentette be a népnek szabadon bocsátását. Felolvasta Walesa két levelét is, amiket Jaruzelski *generalisnak* írt: *„Indítványozom, hogy találkozzunk, és tárgyaljuk meg a dolgokat! L. Walesa káplár."*

Amikor Urban a „káplár" szót olvasta, a közönségre nézett, s nem mindennapi gúnnyal és „sajnálkozó" mosollyal megismételte: *„káplár"*.

Urban ezzel a „szellemességgel" arra a másik káplárra célzott, akit Hitlernek hívtak, s aki úgy lebukott világmegváltó piedesztáljáról, hogy elégetett testének hamuja még sírt sem kaphatott. Walesa, ez a sorsa a *káplároknak*! Mert Mussolini személyében egy másik káplár is elindult ugyanilyen céllal. Lámpavason végezte, és a városok utcáinak porába taposva. Walesa, a kötél már rajtad is rajtad van! Ha nem is a nyakadon, de a derekadon, hogy se neked, se másoknak ne fájjon nagyon. Így még mártír se lehetsz! *A mártír nem derekán függ...*

Nem is volt otthon mindent elsöprő diadalmas fogadtatás. A ZOMO embereinek könnyű volt besuszterolni házába a kerítés alatt.

Walesa nagyon megértette az „idők jeleit". Ablaka függönye mögé lopódzkodik, kissé széthúzza, hogy néhány száz hívének a győzelmet jelentő V-t mutathassa. Aztán e nyíláson suttog ki nekik és néhány újságírónak egy-két tömondatot: „Tárgyalni kell, de *nem térden állva*! Nem tudom, mit fogok tenni, és hogyan. Át kell gondolnom. Megteszem, ami lehetséges. Walesa vagyok, és Walesaként cselekszem. Bátran és *óvatosan*. Keresem a kielégítő megoldást, amit *mindenki elfogadhat*. Semmit sem írtam alá. Semmit sem adtam fel. Szabad ember vagyok! *Kifeszített kötélen állok*. A kötelet megsikosították, és *alatta börtönudvar van*. Így engedtek el. *Nem akarok leesni róla!*"

A Szolidaritásnak a nevét pedig még csak ki sem ejtette!

Ez a Walesa tényleg szabad ember? Félünk, hogy nem! Mert az az ember. aki nem akar a börtön udvarára esni, már bilincset visel. Rab — *a félelem rabja!**

Be kell vallanunk, hogy ezekben a tömondatokban nem ismerünk a régi Walesára. „Győzünk — mondotta még a minap —, csak az idő kétséges." Felesége az utolsó pillanatig erősítgette: „Biztos vagyok abban, hogy nem fog meghajolni, hogy nem adja meg magát a diktatúrának, inkább meghal." Belső munkatársai még most is azt hirdetik: Nem madzagon rángatható Pinocchio ő. Nem stróman. Nem bérenc, hanem a munkásság hajlíthatatlan napszámosa. Építeni akar, és nem kiárusítani. Ekét

---

**Minél jobban elemezzük Walesa nyilatkozatát és „szabad" magatartását, annál inkább nő a gyanúnk, hogy* kábítószerrel és injekcióstűvel *őt is kikészítették. De ez a gyanú már nemcsak a miénk, hanem a lengyeleké is. Walesa meghízott a börtönben. Pocakot eresztett. Mi sem lehetett hát könnyebb rabtartóinak, mint hogy megfelelő „alakító" szereket adjanak be neki ételben és italban. De megtalálhatták a módját az injekciós tű használatának is, mert rabformáló művészetüket ők is Moszkvában tanulták. De hozzájárulhatott ezekhez még más is? Alighogy Walesát kiengedték, a rendőrség mindjárt előállt azzal a hírrel, hogy Walesát kompromittáló szexképek s magnószalagok vannak a birtokában. Azt a fenyegetést kaphatta volna: ha másként beszél és cselekszik, mint Jaruzelskiék elvárják tőle, e képekkel erkölcsileg kivégzik?*

E képekről Walesa így nyilatkozott: „Tizennyolc hónapja várom már ezt a támadást. Senki sem fogja elhinni." Az egyházi hatásóg pedig: „Vagy eredeti, vagy kitűnő hamisítvány." Korunkban semmi sem könnyebb, mint effélét hamisítani. A világ máris zsaroló eszközt szimatol benne. Jaruzelskiék ezek segítségét is igénybe veszik, hogy Walesát láncra fűzött, táncoló medvévé alakítsák.

akar kovácsolni, és nem moszkvai kitüntetést szerezni. Nem hóember ő, hanem a Szolidaritás által felemelt harminc méteres acél-beton kereszt...

És mégis: a kezdeményezést Walesa tette meg, s nem Jaruzelskiék „másztak" hozzá?! Hogyan lehet ez? Mi történt? Mi ez a magatartás? Csak tájékozódik? Csak egy pillanatra vetette magát a földre, hogy Anteuszként tőle erőt nyerve Herkulesként ugorhassék talpra? Ézsau hangjából Jákobé lesz? A Szolidaritás aggodalmából örömujjongás?

És ha nem jön más hang, más magatartás? Ha a várt Herkules nem jelentkezik? Vele meghal minden? Még reményükre is ráhányták a sírgöröngyöket? Az őszi dér lefagyasztott minden virágot? A gyönyörű álom csak álom marad mindörökre?

Akik ismerik a kommunizmus gerincét és csaknem százéves történelmét, nem tudják elképzelni, hogy a Szolidaritás *a régi formájában, célkitűzéseiben még egyszer feltámadhasson.* Nem tudják elképzelni, hogy a kommunista párt lemondjon az abszolút *vezető hatalomról,* vagy abban *bárki mással osztozkodjék.* Éppen ezért *még az Egyház hatalmának szarvát is le kell törniük.* Elhangzottak már erre célzó megjegyzések, igaz, még csak messziről hangzó dörgésként. „Az Egyház a reakciósok védőszentje! Ez tűrhetetlen!" „A Szolidaritás szekértolója!" A hivatalos száj fogvicsorgatva morogta: *„Az Egyház időzített bomba. A tevékenysége kimondottan államellenes!"* Még nagyobb személy nyilatkozata: „Az Egyház hecckáplánjai olyan jellegzetes politikai magatartást tanúsítanak, *mint Hitlerék megszállása alatt."* S ezeket máris katonai behívással fenyegetik. Az Egyházat pedig arra figyelmeztetik, hogy leállítják a templomépítési engedélyeket, korlátozzák a külföldi valuta használatát. Tehát a kötél az Egyház nyakán is rajta van, és bármikor megszorítható.

A KOMMUNIZMUS ISMERŐI tehát csak azt tudják elképzelni, hogy ha a munkásság szépen beáll a járomba, *valami látszólagos* szabadságot és hatalomban való részesedést kap. Azt a látszólagos szabadságot és hatalmat, hogy tolhatják a párt szekerét... És ha nagyon dolgoznak, *a magyarországi gulyáshoz hasonló valamiből* az eddiginél többet kaphatnak. De a gulyásosztók mindig csak Jaruzelskiék lehetnek, és soha Walesáék! *Mert azé a nép, aki a gulyást porciózza.* Megszüntethetik hát az ostromállapotot, kiengedhetik a rabokat, kinyithatják az internálótáborok kapuit, de a börtön marad, rácsait nem hordják el, legfeljebb közötte néhány lépéssel többet tehetnek jobbra vagy balra, de leginkább balra. *A börtön kulcsait pedig csak a párt tarthatja!* A nép fiai legfeljebb őrei, hóhérai lehetnek...

Példa van rá, azért elképzelhető, hogy ha zökkenőkkel is, de a nép lassan lecsendesedik, és belenyugszik a megváltoztathatatlanba. *Realisták lesznek!* A lehetetlen az lehetetlen. Elv lesz majd náluk is: Jobb vörösben élni, mint fehérben meghalni! Rájönnek: *a telítettebb csajka mellett a szolgaság is megszokható*! Elvégre nem is olyan elviselhetetlen az, ha az ember *lemond a szabadságról és egyéb, idejétmúlt vágyról, eszméről*! Lassan a vállalt szolgaság uraságnak is látszhat a polgár szemében. A fatányért porcelánnak nézheti az ember. Viskóját kastélynak tarthatja a munkás. Hamuban sült pogácsáját tortaként ízlelheti a proli. Taligáját Rolls-Royce-ként büszkén hajthatja a behódolt.

DE VANNAK, AKIK II. JÁNOS PÁL pápa hitével el tudják képzelni, hogy *„a leányzó nem halt meg, hanem csak alszik"*. Az ő hite ugyanis: „A lengyel lélek nem pusztítható el, és nem taposható el semmi meggyalázással és erőszakkal!" Ezért egyszer álmából felkel, és álmát „kék madárként" hajszolja, üldözi, amíg el nem csípi. A partizánságra is vállalkozó pápa-lelkűek el tudják képzelni és hinni, hogy hóemberük egyszer eltűnik a sötét téli éjszakával együtt, mert e *hóemberek nem élnek örökké*. A tavasz lágy fuvallata, a nyár perzselő tüze föltétlenül eltünteti. Ezeknek jelszavuk volt és maradt: *„A tél a tiétek, a tavasz a miénk!"* A tavasz, amelynek egyszer el kell jönnie a lengyel nép történelmének tanúsága szerint. A lengyeleknek nem ez az első szörnyű telük és fekete szemüveges hóemberük. A természet nem ismer olyan telet — még az Északi-sarkon sem —, ami után ne jönne tavasz...

* * *

A BIALOLEKAI BÖRTÖNTÁBOR UDVARÁN ÁLLT a rabok készítette hóember.

A lengyel nyelvben a „hóember" szónak más jelentése is van. Azt is jelenti: *tökfilkó, ostoba, stróman*. A bialolekai rabok bi-

zonnyal az utóbbiakra gondoltak, amikor hóemberüket felruházták generálisi sapkával, vállpánttal, kitüntetésekkel s az elmaradhatatlan fekete szemüveggel — miként erről a Szolidaritás földalatti lapja tanúskodott közvetlenül a betiltása előtt.

Látván ezt az államvédelmis ZOMO-tiszt, kikelt magából:

— Ez Jaruzelski!

— Nem! Nem! Ez egy hóember! — felelték a rabok.

A megzavarodott tiszt elment, hogy utasítást kérjen. Amikor visszatért, megparancsolta:

— Rombolják le a hóembert!

— De ez nem Jaruzelski — vitáztak a rabok —, hanem hóember!

A tiszt hajthatatlan maradt. Mindenféle büntetéssel fenyegetődzött, ha parancsának nem engedelmeskednek.

A rabok nem vitáztak tovább, csak összekacsintottak. Elérkezett a várva várt pillanat. Erre készült a hóember.

Az erőszaknak engedve egyikük a hóemberhez ment, s megvető mozdulattal leütötte a sapkáját. A másik a válldíszét. A harmadik a kitüntetéseket és a fekete szemüveget. Aztán valamelyikük kirántotta a hóember hasából a söprűt, s mint valami karddal, hóhérsuhintással levágta a fejét. Majd beleléptek, és a söprűvel porrá verték, hogy könnyű hamuként kaphatta szárnyára a hideg téli szél.

Reggelre nyoma veszett a hóembernek.

A HÓEMBERNEK EZT AZ ELTŰNÉSÉT Lengyelország nem felejti el soha. Szimbólum marad számukra, ami azt a reményüket táplálja, hogy egyszer tényleg majd így bánhatnak el a „hóemberükkel", az akkori Jaruzelskivel, még akkor is, ha azt az oroszok csinálták. Tehát: kitartás! Hogyan is mondotta nagy eszményképük, felejthetetlen hős marsalljuk, Pilsudski? *„Legyőzötten be nem hódolni: ez a győzelem."*

A SZOLIDARITÁSSAL SZEMBEN pedig a történelemnek máris kötelessége van, mégpedig az, hogy varsói székházának homlokzatán — emlékül és igazságul — vésse márványba Bajza József Apotheózisának egyik versszakát, amit a költő az 1831-es lengyel nemzeti felkelés elbukása után írt:

Csatájuk nem volt pártcsata
S ábrándjuk képzelet.
Csatájuk a védelmezett
Népjog csatája volt,
Melyet szent eskü, szent kötés
Ellen zsarnok tiport.

Kiszabadulása után Walesa első útja Czestochowába vezetett. Zarándokként sietett nemzete Patrónájához, Máriához. S lábánál a szentmise alatt így fohászkodott:

„Imádkozzunk a szeretet, az igazságosság győzelméért, a békéért és az emberi szolidaritásért, és azért, hogy az 1980-ban elindított nagy remény megvalósuljon!

Imádkozzunk minden békés erőfeszítésért, amik igazságaink kivitelezésére irányulnak!

Kérlek, Uram, irányíts engem, mivel eszközöd akarok lenni kezedben hazám, egyházam és felebarátaim szolgálatában!

Erősítsd akaratunkat és szívünket úgy, hogy békés erőfeszítéseket tehessünk hazánk valóban helyes érdekeiért! Ámen."

A vasember

Elvtárs,
itt és túl a tengeren
szeretni szívből úgy lehet,
ha összefűz a gyűlölet!

(A kommunista
Kónya Lajos verséből)

ANDRÁSSY ÚT 60.!

Van-e Magyarországon, aki e nevet nem ismerné? Adódhat-e, hogy valaki ne tudna Magyarország e Circus Maximusáról, ahol ezrével dobják a magyar áldozatokat Rákosi vörös ember-oroszlánjai elé? Lehetséges, hogy lenne, aki sohasem hallott volna Budapestnek e modern Vérmezőjéről, amit a keresztények szenvedéseivel, koponyáival és kiontott vérével pázsitoz, termékenyít Péter Gábor, Rajk László, Piroska, Kardos őrnagy és Décsi számtalan más cinkos hóhérral együtt?

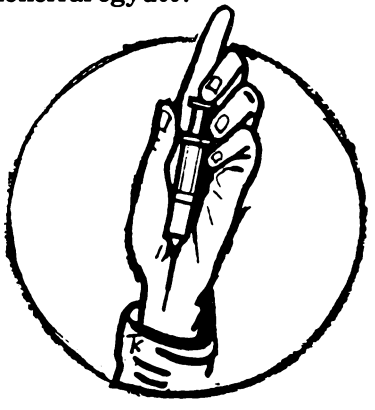

Ki ne reszketne, ha erről a testet-lelket felbontó, operáló, kísérletező országos intézményrészlegről hall? Ahol nemcsak megölhetnek, hülyére verhetnek bárkit, hanem a legrafináltabb lelki módszerekkel s a legmodernebb gyógyszerekkel lélekbénává, akaratgyengévé, új szemilyiséggé nyomoríthatják az áldozato-

kat. Ahol a délcegből gnóm lesz, Herkulesből nyálát csorgató tehetetlen. A hőst gyávává varázsolják, az elvhűt pedig a legaljasabb árulóvá. Kit ne rángatna a félelem görcse, hogyha hall erről a halottaskamráról, ahol hazánk legjobbjait készítik elő a végeltüntetésre? Ki ne rettegne ettől az országkoporsótól, amiben a Szent István alapította országot akarják teljesen eltüntetni?

1949. GYERTYASZENTELŐ BOLDOGASSZONY napja közeledik. Vele olyan dátum, ami az egész országot félelemmel tölti el. Az ország egyetlen gigászi oszlopát cseréplábon álló szoborként ledöntik, vagy a kétszázmilliós bolsevizmus hatalma és Rákosiék tengernyi gyűlölete tehetetlenül megtörik hullámtörő lábánál?

Január első napjaitól kezdve a legválogatottabb hóhérok gyötörték a testét: gumibotokkal, nagykéssel, ébrenléttel, az étel s ital manipulálásával, hogy a kirakatperhez szükséges tanúvallomást kipréseljék belőle. Immár harminc napja folyik a sátáni erőfeszítés, de eddig minden hiábavalónak bizonyult. Pedig a tárgyalást február 3-ára már ki is tűzték. A vád betonalapjának a kipréselendő hamis tanúvallomását tervezték. Ámde úgy látszik, hogy ez az ember — Magyarország bíboros hercegprímása — inkább meghal, de meg nem adja magát. Aláírását nem hóhérjai papírjára írja, hanem saját koporsójára.

Mintha nem is lenne érzékeny teste. Mintha vasból lenne, mint népe állítja. Mintha csak lélekből állna. A testen keresztül megtörhetetlen. A lélekhez kell hát nyúlni. Kábító, egyéniséget megváltoztató aktedronok hengere alá kell fektetni. Szent Katalinként ezzel kell kerékbe törni egyéniségét, viaszpuhává tenni acélgerincét, s önmagáról mit sem tudó, csak másoknak engedelmeskedő bábbá formálni...

EZER BŰNNEL VÁDOLVA fekszik Mindszenty kardinális az Andrássy út 60. „operálótermének dívány-műtőasztalán". Immár tizenhét órája eszméletlenül. Mintha a gumibotok kiverték volna belőle az életet. Inkább halottnak látszik, mint élőnek.

Lélekoperációra fektették ide. A lélek élveboncolására három zsidó orvos kapott megbizatást: Weil, Balassa és Kelemen. Mindhárman jól ismertek.* Élvezik Rákosiék és az oroszok bizalmát. A feladat nagy. A kivitelezés nem látszik könnyűnek, de Weil magabiztos pózt igyekszik felölteni.

**Köztük Weil a fő. Sokat tud. Különösen ebben a modern lélekgyilkolásban és átgyúrásban járatos. A „felszabadulás" után másfél évig kint volt a Szovjetunióban. A hóhérmesterek küldték ki. Ott tanulmányozta a moszkvai törvényszéki orvosok*

Nyugtalanul állanak mellette a segédei. Nekik nincs okuk a pózolásra. Mesterük és áldozatuk egyaránt kísérleti tengerimalac a szemükben. Weil Mindszenty fölé hajolva emelgeti a bíboros szemhéját. Idegesen figyeli a reakciót.

— Még merev — hümmögi. — Nem reagál.

Balassa az eszméletlen mellé ül. Kézbe veszi az élettelen kezet. Érverést mér.

— A pulzus kicsit gyenge — állapítja meg halkan —, de ritmusos. Szívműködése kielégítő.

— Most jutottunk el a fizikai lebontás legalsó fokára az élet veszélyeztetése nélkül! — professzoroskodik Weil. Érzéketlen a hangja, mintha előadóteremben ülne. — De veszélyzónában járunk. Váratlan események lehetségesek. Kínos lenne bármilyen meglepetés...

Fojtó csendben nézik a bíborost. Arca megkövesedett, kékesfehér. A fül és az ajak krétaszerű.

— Mennyi volt tegnap a vércukor? — kérdi Weil

— Mélyen a normál alá süllyedt — tudósítja Kelemen.

— Ez a test most életkoporsója egy halott léleknek — bölcselkedik Balassa.

— Egy kicsit túlhajtották odalent a dolgot — magyarázkodik Weil. — De nem baj. Meglendítjük a lustálkodó szívet. Megértem, hogy megbízóink nyugtalanok... Az anyag nem az, amit vártak!

— Vasember lenne, mint imádói hirdetik? — fontoskodik Kelemen.

— Uraim, a nép ritkán téved! Olykor ritkábban, mint a legjobb professzorok — emeli föl a szemöldkét Weil. — Lent firkáltattak vele valamit, de a hitelesség bélyege hiányzik a tanúvallomásról. Amit a mesterlegények nem bírtak megoldani, azt a tudós professzoroknak kell létrehozni! A nehezebb esetekben ko-

---

feladatát s annak modern kivitelezési módját. Ő végzi a nehezebb előkészítéseket, amikor a rabot nem szabad az ítélethozatal előtt megölni. Régi pártember. Tud hallgatni, mint a sír. Macska ügyességű, róka ravaszságú. Horthyék alatt ült is. Csepelen ő szervezte meg az első kommunista gócokat. Mint orvos könnyen dolgozhatott. Csak akkor vették észre, amikor már aktivizálta a hálózatot. Megbízóinak nemcsak zsoldos kivitelezője, hanem bűnös cinkosa is. Tudja, mit tesz, és miért. Jó színész is: nem külsőre, hiszen csaknem gnóm, hanem cselekvésében. Tökéletesen meg tudja játszani a finom, együttérző doktort és a hullát érzéketlenül trancsírozó mészárost. Ma Amerikában él.

A másik kettő kisebb jelentőségű ember. Weil mellett amolyan tanulóknak látszanak. Nem ez az első közös megbizatásuk.

runk túllépi a gumibotot. Ampulláinkat nyújtja meg gumibotokká. S ez, legyen bár rövid, nemcsak a gerincet töri meg, hanem a lélek alapmélységéig is leér, s ott páratlan operálókésnek bizonyul. D ez nem villámtőr! Idő kell a működéséhez...

— Túl korai időpontra tűzték ki a tárgyalást — himbálja a fejét helytelenítve Balassa.

— Siettek! Siettek! Pedig nekünk idő kell. Kellene... Ám ezt az időt nem csomagolták be megbízó írásukba. A bíboros új énjét meg kell kombinálnom. Még magam sem látom tisztán, világosan. Nem ismerem tökéletesen a papi típusokat. Rendkívül kényes feladat. Uraim, az orvos és a pszichiáter leggyönyörűbb területén dolgozunk. A forradalom megadta a lehetőséget, hogy egy főpapon mutassuk be a tömegnek: a lélek csak képzelgés! Régen az Egyház még a holttest boncolását is tiltotta. Ma eljutottunk oda, hogy a lélek élveboncolását egy bíboroson végezhetjük el. Micsoda kor! Milyen óriási lépés! Kísérleti nyulunk lehet egy bíboros! Felmérhetetlen lehetőség! Nem csodálom, hogy Hitleréket is izgatta ez a lehetőség. Hiszen azé a hatalom, aki embergyúró markában tartja a lelket. No persze az úgynevezett emberi lelket!... Uraim, most hatolunk be a tudattalanba. Az Ősénbe. Feladatunk a „lélek" kivonása az emberi testből a fizikum, az ideghálózat és az agyi tevékenység összeomlása nélkül. A szovjetunióbeli tömeges kísérleteknek köszönhető, hogy ma már szinte biztos terepen mozgunk itt, és hogy nagy eredményekre támaszkodhatunk...

A bíboros jobb keze lecsúszik. Mélyet sóhajt. A három lélekoperáló elégedetten nézi.

Weil lelkesen folytatja:

— A lélek felbontása az élő fizikumban, helyesebben talán áthangolása, illetőleg egy új én beültetése a fizikumba: ez a modern szovjet biopszichológia diadala! A felépítendő új világnak ez a betonalapja. Büszkék lehetünk rá, hogy ehhez fajunk adta a cementet. Ennek vakolókanalát és kőműveskalapácsát használjuk a megígért földi új Jeruzsálem felépítéséhez.

Mindszenty mintha már élénkebben lélegeznék, s nem lenne olyan kékessárga. Weil, miközben könnyedén játszik a ceruzájával, elgondolkodva figyeli.

— Lélek! Lélek! Örökké mondom: lélek — ismételgeti, s gúnyos sajnálkozásra fittyenti duzzadt ajkát. — Ami nincs: van. Ami van: nincs. Mégis a könnyebb kezelhetőség kedvéért továbbra is nevezzük csak léleknek a szervek összműködésének ezt a származékát. Kérem, ez a lélek felszámolás alatt áll. A testnek ez a szinte önálló létre törő készsége, mely a testet mint burok

veszi körül, s az egyéni légkört jelenti. Ez a rejtélyes lélek foglyunk lett!

A bíboros teste remegni kezd. Légzése szaggatottabb és gyorsabb. Weil felveszi a lecsúszott kart.

— Úgy látom, átléptük a krízist. Lám, az ajkak színeződnek. A homlokon verejték. Az állkapocs görcsösen zárt. Megindul a tudatküszöb felé való felfelé törés. Nagy erőfeszítéssel dolgozza fel magát. Meg akar születni az én.

— És van emléke erről az érzésről? — kérdezi Kelemen a stréber tanuló ámulatával. — Nem is tudom, hogyan nevezzem...

— Elhiszem — nevet Weil —, hogy nem tudja megnevezni az alanyt. Páciensnek nehezen nevezhetjük az ilyen művi beteget. Bűnös? Naivitás! Egyén? Az se! Hiszen éppen egyéniségének válságáról van szó. Nevezzük csak példánynak, kísérleti példánynak! Mert mindegy, hogy bíborosról vagy békáról van-e szó. Tehát: van-e emléke a példánynak erről az érzésről? Van! Általában az az érzése, hogy valami rettenetes kísérletet végeznek rajta, amit nem lehet túlélni. S mint halálból visszatérő gyógyuló, másként látja a napot, az életet. Uraim, figyeljék meg: az előbb még megkövesedett, üres arc nézett ránk, most az élet hulláma önti el. Kinyílik a szeme. A szem a lélek kapuja. Ezen jár ki-be a lélek, mint a szálldogáló galamb a ducába.

A BÍBOROS VALÓBAN a tág, merev pupilla félelmetes mélységével néz... Néz, néz, de még nem lát, mert szeme Weil mozdulataira nem reagál. Meg se rebben, mintha vak lenne.

— Úgy látom, beáll a tudati állapot. De csak imbolyogva: a tudatküszöb alá és fölé. A két én közötti senkiföldjén állunk. Most a pszichiáter lép működésbe. A transzban alkalmazott elektromos impulzusok hatása még sokáig észlelhető. Ez egészen sajátos bizonytalanság. Bizonyos misztikus állapot, amikor a nihilizált én alkalmas az áthangolásra... Uraim, figyeljenek! — emeli meg a hangját Weil, s varázslóként forgatja szeme fehérjét. — Figyeljenek! Az agyvelő elektromos hullámai nagy kilengéseket mutatnak. Anomális. A test tele bizonytalansággal, rejtett didergéssel, félelemérzéssel... Úgy érzi magát, mintha mikroszkóp alatt figyelnék. Valami sajátos félöntudati állapot ez. Az érzéklési mód teljesen irreálissá válik. Vezetni kell egy új realitás felé...

Mindszenty fázós hangon megszólal:

— Hideg van...

— Megérkezett! — suttogja Weil, s öröme lángot vet hirtelen mozdulataiban. — Megérkezett! Végre! Balassa doktor, szíveskedjék a fejéhez tenni a mikrofont! Kelemen doktort pedig kérem, jegyezze az anyagot!

Ő maga a kísérleti lény mellé ül, aki közben mélyeket sóhajt. Óráját a kezében tartva pulzust mér, aztán hangosan, tagolva kérdezi a bíborost:

— Lát engem?

Nem kap választ.

— Rosszul érzi magát?... Én az orvos vagyok... Az orvosa. Nincs semmi baj... Túl vagyunk a nehezén...

— Sötét van... Sötétség borítja a földet... — mormolja a kardinális. Mintha mély kriptából szólna. Mintha hasbeszélő lenne. A hangja nem evilági.

Weil kis bosszankodással int Balassának, hogy kattantson fel még egy lámpát.

— Különös — vág egy grimaszt a segédei felé. — A fekete ruhában járóknak sötétség a mi vörös világosságunk.

— Nekünk meg, fehér ruhában járóknak, sötét az ő sárga fényük! — kuncogja Kelemen. — Világosság-színvakságban szenved az emberiség?

Weil elereszti a füle mellett a választ. Most az alanya izgatja, nem a színvakság kérdése.

— Ugye, már világos van?... Fáradt?... Nem szomjas?

Finnyásan feszegeti Mindszenty ajkát.

— Meg kell majd szépen erősödnie. Holnap már lehet enni. Mit szeretne eminenciád?... Nem válaszol? Vagy nem hall? Az orvosa beszél, aki segíteni szeretne... Engedje meg, hogy a hagyományos tisztelettel eminenciádnak szólíthassam! Szeretném, ha megszokná a közelségemet, ha nem lenne ennyire idegen. Nézze eminenciád, a világ szeme rajtunk van. A feladat, amit végre kell hajtanunk, kényes. Szóval jobban jönne ki, ha rám támaszkodnék, ha nem lenne ellenséges... Miért nem szól? Látom, hogy ért! Nem kíván semmit? Nem akar enni?... Ha nem eszik, szőlőcukrot kap. Tűből! Abbizony! Tűből vagy csőből...

Weil cuppant mondókájához, és cinkos mosollyal néz Kelemenékre. Finom szalonnevetéssel folytatja:

— Ugye, attól fél eminenciád?... A tűt már jól ismeri? Különösen a nem cukrosakat... Frissebb már? Látja, segíteni akarok. Most új körülmények közé került. Nem ismeri itt a helyzetet. Erről nem hallott előadást a teológián. Ezért került ide... Hallja, amit mondok?

— Hallom — leheli a kardinális erőtlenül. — Isten rendelte el a jövőmet. Kezébe helyezem magam.

De ez úgy hangzik, mintha nem a kérdezőjének felelne.

— Ha hall, akkor beszélgessünk egy kicsit! Helyes? Ön érzékeny, én meg tapintatos vagyok. Szeretném, ha végig ezen a síkon maradnánk! A papi lélek egyébként is érzékenyebb. Az ön

lelkiismerete más. Mások a súlyok, mások a mértékek. Káprázatban él. Szeretném belehangolni a valóságba. Szeretném felszabadítani az illúzióktól. Vagy ha nem tud ezek nélkül élni, új káprázatokat adnék. Ön valami sajátos módon magába gyűjtötte a tömeg erejét. Ön kulcs a tömeghez. Ez az aranykulcs most itt van! A kezünkben van! Nyíltan kimondom: mi ezt a kulcsot használni akarjuk!

— Mit kíván tőlem? — kérdezi Mindszenty fagyasztó hidegséggel. Hangjának nincs hordót repesztő ereje, mint a májusi reggeli fagynak, de elég ahhoz, hogy Weil reményeit elhervassza. — A népemmel kell maradnom!

— Helyes! Vissza akarjuk adni a népének. Csak át kell alakulnia! Érti? Át kell alakulnia! Erre excellenciád a maga erejével képtelen. Sőt: megmaradt ösztöneivel ellene fordul. A nyomozati eljárás a leggyöngédebb kíván lenni önnel szemben. Hiszen ez közös érdekünk. Odakint az ország most talán azt hiszi, hogy önnek itt hideg vízben kell állnia, hogy sós hallal etetjük. Pedig én legszívesebben mannával etetném és tejjel itatnám. Mindig a célt kell nézni! — Ki tudná leírni azt a fényt, ami Weil szemében pokloskodik?! — Na! Na! Ne féljen! Nem szeretem a brutalitást. Főleg szellemi emberekkel szemben nem...

Sokatmondóan int Balassának — de amúgy féltitkosan — a szoba egyik sarka felé. Gurulós kis asztalka áll ott ártatlan

egykedvűséggel. Balassa meglehetős igyekezettel tolja közelebb. Tele van különféle tubusokkal, orvosságos üvegekkel, ampullákkal, injekciós tűkkel és orvosi műszerekkel. Kelemen biztos kézzel veszi fel róla a már elkészített injekciós tűt. Mesterének nyújtja. Weil egy nyomásnyit kifröccsent belőle.

— Eminenciádat egy kicsit erősíteni kell. Tudja, erő kell! dőfi be mondatát a tűvel valami gúnyos ízzel. — Hogy félni tudjunk, ahhoz is erő kell. Mégpedig nem is akármilyen!

A három orvos cinkosan kacsint egymásra.

— Meglátja, mindjárt frissebb lesz...

Weil Balassához fordul, és szinte suttogva mondja:

— Tuladonképpen látomásszerű számára mindaz, ami vele történik. Az emlékek gomolygása. A régi testbe úgy jönnek vissza az emlékek, mint egy régi lakásba, ahová közben új lakó költözött. Mivel új lakókat találnak ott, zavartan elköszönnek...

A BÍBOROSBÓL NYUGTALAN sóhaj szakad ki:

— Ó, élve eltemetve a testben!

Weil lélegzetvisszafojtva figyel a hangra.

— A lélek mélyének nyugtalansága. De ez az a pillanat, amikor az új tájékozódás megindul. És így megkezdhetjük az áthangolást. Az injekció hatása már érzékelhető. Már figyel és tud koncentrálni.

Közelebb húzódik Mindszentyhez. Leül mellé, és mesélően mondja:

— A bíborosnál nem az a cél, hogy most törlesszük a számlát a valamikori inkvizíciókért, Róma, Madrid, Budapest gettóiért.

Kelemen magában motyogja:

— A sárga csillagokért...

— A koncentrációs táborokért — folytatja Weil —, a hatmillió áldozatért... Nem! A bíborost a tömegnek kell felmutatni. A tömeg belőle táplálkozik. A tömeg előtt kell felmutatni, helyesebben felbontani, hogy fűrészpor hulljon ki belőle. Lássátok! Íme, a tüzet lehelő oroszlán! Íme, Róma legyőzhetetlen gólemje! Íme, a magyarok vasembere!

A meggyötört, gyógyszerekkel felkavart lelkű bíboros belesóhajt ebbe a gyilkos tervbe:

— Ha az Egyházamat akarják megkövezni, kövezzenek meg engem...

Weil marón közbevág:

— Tudom! Nagyon jól tudom! Ön most szívesen meghalna a meggyőződéséért.

— Ha az élő kardinális nem tud segíteni hazáján és a világon, talán a holt kardinális tud — hangzik a meglepő válasz.

És Mindszenty most néz először tisztultabb szemmel kesztyűs kezű hóhéraira.

Azok pedig nem mindennapi titkot tudóan néznek össze.

— Hah! — buggyan ki óvatlanul Weil száján az ősénje titka. — Csakhogy a kardinális nem hal meg! De nem ám! Mi vigyázunk az életére. Tudjuk, az Egyház mártírrá avatná. Ám tanultunk Hitler tévedéséből. Magyarországnak Rákosi nem ad Kolbe atyát! A holt mártír veszedelmesebb az élő hősnél! Az utóbbit megkínozhatjuk, megölhetjük, eltüntethetjük, de a vértanú fölött már nincs hatalmunk! A mártír veszedelmes legendákat indít el a tömegben. Ennek betűi vércseppek. S ezek a vércseppek korunk lőporja, dinamitja. Nem kérünk belőle! A vértanú szeraptai olajos korsó, aminek olaja soha nem fogy ki. Az emberek egyre fogyó olajukat belőle pótolják. A mártír „örökmécs", amely nemcsak világít a legsötétebb éjszakán is, hanem hozzá járulnak az emberek, hogy a megpróbáltatás szelétől elfújt lángokat újra meggyújtsák... Ezért nem halhat meg Mindszenty!

— Mártírunk csak nekünk lehet! — lép be hívatlanul Kelemen izzón hangzó megállapításával. — Másnak soha, soha, soha! De nekünk hatmillió kell belőle! Eggyel se kevesebb!

— Csak nekünk lehet mártírunk! — siet Balassa nem kimaradni a nagy megállapításokból. — Csak nekünk, mert mi élni akarunk!

Közben idegesen matat a kis asztalon, mintha újabb injekciót készítene elő. Mindszenty az ő mozdulatait figyeli, mint amelyekben nagyobb veszély lappang, mint szúnyogzümmögésükben.

— Ide figyeljen eminenciád! — próbálja Weil a kardinális figyelmét magára visszaterelni. Tenyerével akadályozza a kis asztal felé való látását. — Jegyezze meg: AKIKET SZOLGASÁGRA SZÁNTUNK, AZOKNAK MÁRTÍRT NEM ADHATUNK! S ezért nekünk a gójok még hálásak is! Azok ám, hálásak!

— Excellenciás uram, ne legyünk szentimentálisak! Garantálom: nem lesz mártír önből! Élve marad! Itt vér nem folyik. Legalábbis piros vér nem. Nehéz lesz az Egyháznak átfogalmazni a mártíromság fogalmát ott, ahol a test tovább él, és a lélek vérzik el! Az Egyház pedig — legalábbis eddig — csak bíborban aranyló vér-gloriolát ismert...

— A lélek nem vérezhet el! — kiáltja Mindszenty, és az ismert, jellegzetes gesztusával a három megszeppentre mutat tiltakozóan. — Nem vérezhet el a lélek a test nélkül, Isten úgy egybeforrasztotta őket. S ha a lélek sebzett, pirosabb vér folyik ki belőle, mint a testből!

Az orvosok örülnek is, bosszankodnak is, hogy fekve is talpon van már a vasember. „Itthon van már!" Az injekciók működnek. Lehet vitázni. Lehet törni, gyúrni. Lehet szántani, vetni. Lehet az acélt alakítani. A lélekdiktátor már pódiumán áll. Így hát a finomkodó szavakat felváltják a tüskések, a ráspolyosok, a fenyegetők. De sietni kell, mert a mérgek hatása nem örök életű. A pörölyöző kalapácsot Weil veszi kézbe.

— Mindszenty, ne feledje: nem a vak, tudatlan tömeggel áll szemben! Nekünk a demagógiája nem érv, nem lélekinjekció! Üres szavak csak. Nyúzott, száraz, csörgő bőrei agyfantazmáknak. Nem a vita ideje ez, mégkevésbé az ellenállásé. Ha uralkodni akar, s nem szolgálni, van keményebb módszerünk is. Uram, még nem győződött meg erről? Ha kényszerít rá, a felismerés villámgyors lesz. Az „odalentet" az „idefenttől" csak egy vékonyka mennyezet választja el. Egy határozott lábnyomással átszakítható...

— Csak az történhet velem, amit az Úr megenged!

— Úr! Isten! Lélek! Milyen füstszavak ezek! Nem kell hozzá vihar, a szellőcske is örökre eltünteti őket. Gondolja, ha lehatolok az agykéreg alá, ott a véletlennel találkozom? Meglepődne, ha látná, hogy a fenékre milyen hamar leér a mérőón. Mi van az őstalaj mélyén? Isten? Sátán? Vagy mint India vallja: teknősbéka?... A misztérium itt van, ide nézzen! Ezekben az üvegcsékben, ezekben az ampullákban! Ezekben van a Madách tudósaitól áhított, új életet indító szikra! A „Big Bang" ősatomját robbantó szikra! Az embert Isten trónjára emelő szikra! Ezek

az ampullák adják, lehelik belénk a lelket, amely után vonaglik a felfűzött test... Látja ezt az üvegecskét? Ebből agitátor lesz! Emebből gyilkos! Ebből kéjenc! Amabból meg mártír vagy szent! Mondja, hol van itt az Isten?

Mindszenty könnyfátyolos szemmel orvosában Madách dölyfös Luciferjét láthatja, mert a megkísértett ősszülőkhöz intézett szavait hallatja:

— „És olyanok lesztek, mint az Isten!" De csak „szolgaistenek"! Mert aki Isten trónjától függetlenül akart magának hatalmat, az mindig lebukott a rabszolgaság színvonalára!

Weil bosszúsan és bántó lendülettel int.

— Isten kintrekedt üvegcséinkből. A teremtő hatalom és lehetőség ebben van. Üljön fel!

— Ám ez bűn! A bűn pedig nem lehet örök uralmon egyetlen nép felett sem!...

— Hagyja excellenciád a bűnt! Hiszen az ember szabja meg, hogy mi a bűn, mi az erény. A mérték pedig az ember célja. Minden tett erény, ha a nép javát célozza! A mi erőlködésünk pedig ezt célozza! Inkább nézzen erre a tubusra, ami már önben működik! Ebben van az ön énje! Nekünk új kardinális kell! Üljön fel, ha mondom! Keljen fel!

Szenvedélyesen elkapja az agyoninjekciózott kezet, s ránt rajta egyet. Mintha érintésével az imént említett szikrák valamelyike vágott volna bele Mindszentybe, felkiált:

— Miért nyúz? Mit akarnak velem?

Weil szemei a bűvölő kígyó szemeivé válnak, s annak fullánkos nyelvével sziszegi:

— Adja meg magát! Adja meg magát! Érti? Adja meg magát teljes mivoltában! Engedje és akarja, hogy őstalajából felszínre hozhassam az új énjét, és az új teremtményt bemutathassam a világnak!.. Parancsolom: álljon fel! Kollégák, gyújtsák meg a reflektorokat! Égjen az összes jupiterlámpa! A felvevők induljanak!

AZ ORVOSOK FEKETE SZEMÜVEGET tesznek fel. Kattannak a kapcsolók. A falon tágulnak a rejtélyes nyílások. A szomszéd szobából mozgás és felvevőgépek zümmögése lopakodik be. Vakító fényesség hasít a kísérleti alany szemébe. A fény felhúzza a bíborost, mint valami mágikus kéz. Felkiált:

— Nem látok! Nem látok! — Majd tétován dadogja: —A bukott angyalok működnek...

Weil kihívóan hajol a bizonytalanul ülő bíboros fölé.

— Nem gondolja excellenciád, hogy ha Jézus ördögöket űzhetett ki az emberi testből, mi szállást tudunk csinálni a sátánnak az emberi testben?

De mintha a bíboros már megint nem hallaná. Nem Weilhez szól, hanem Istenhez fohászkodik:

— A magánosság és szomorúság óráiban őrizz meg engem, Jézusom!

Mintha ezek a szavak megütötték volna a varázslót. Haragos indulattal toppant a padlón.

— Ne imádkozzék! Ezzel elronthat mindent. Hanem álljon fel! Induljon a fényforrás felé!

— Nem látok fényességet... Vaksötétben vagyok... — mormolja Mindszenty, s düledező mozdulattal feláll. Vakon, előrenyújtott karral lép egyet-egyet előre. Mintha mélység fölött járna, vagy szédítő magasan kihúzott kötélen. Olykor karjával egyensúlyozza magát.

— Ne imbolyogjon! Ne játssza az élőhalottat! Bírja maga ezt! Az erős! Az izgató főpap! Hah, a milliókat irányító s felkorbácsoló lélek a kezemben van! Vezérként, hódítóként lépkedjen! Úgy, mintha valóban Róma legyőzhetetlen gólemje lenne!

— Úgy, mint lépkedett milliók előtt Mátraverebélyen, Máriagyüdön, Szegeden, Budapesten... — biztatja Kelemen is, mintha lóversenyen lenne.

A gúnyoskodók karából Balassa se maradhat ki.

— Úgy, mint főpapi díszében lépkedett rendőrei előtt, felvágott fejjel, amikor Esztergomban elfogták!

— Vezérként, hódítóként lépkedjen! — veszi át újra főrendezői szerepét Weil. — Nem akarom megalázni. Nem csinálok önből őrjöngőt, szatírt. Inkább világhódító Nagy Sándort, Rubicont átlépő Caesart, világverő Attilát!... A szomszéd szobából felvevőgép lencséje tapad ránk. Nem járatom el önnel a tábeszesek táncát. Felvehetik, s egy óra múlva vihetik ki a papjainak és népének...

— Szegény, kicsi, elesett népem... Amiért küzdöttem, elnyelik a hullámok?... Sötétség... Mindenhol csak sötétség...

— Micsoda sötétség? Vakító fényességben vagyunk! Kitűnő felvételt lehetne készíteni megalázottságáról, de nem teszem. Nem. Nem vallomást akarok magától, nem aláírást, hanem MAGATARTÁST!

— Elárult népem! Sohase adjátok fel a reményt!

— Helyes! Az új reményt! Hallja? Az új reményt! Új evangéliumot kell ezután hirdetnie, Mindszenty! Júdás nem zokog ma gyilkossága után. És Káin se bujdosik el miatta! A tömeg a miénk! A tömeg a miénk! A bíboros meakulpázva fog végigvonulni a tömeg előtt...

Weil közvetlenül elébe lép. Látszik, hogy minden delejező erejét összeszedi. Elérkezett mutatványa csúcsához. Magyaror-

ság egyetlen oszlopát most akarja ketté törni. A világ szeme előtt most akarja a fűrészporral tömött hasat felhasítani. Szinte maga is megremeg, amikor kiáltja:

— Most hajoljon meg előttem! Meghajolni! Meghajolni! Parancsolom: mélyen meggörnyedni! Mintha szentség előtt hajolna meg!

Mindszentyben láthatóan két belső erő viaskodik. Az egyik le akarja gyűrni a másikat. Szinte hallható a csigolyák ropogása. A küzdelemben remeg az egész test... A tubus és a hipnotizáló erő ha lassan is, de hajlítja az oszlopot. De amikor a pisai ferde torony dőlését eléri, meginog, s hangtalanul a padlóra zuhan.

Döbbenetes csend.

A három hóhér tétován néz egymásra.

— Valóban „vasember" — nyögi Weil.

— A legyőzhetetlen római gólem — egészíti ki Kelemen.

Weil intésére a segédek felemelik Mindszentyt, és a díványra fektetik.

A bíboros halottsárga arcán nagyszemű könnyek peregnek alá.

WEIL HOSSZAN TŰNŐDVE nézi a dívány-műtőasztal áldozatát. Illatos zsebkendőjével törölgeti saját verejtékes arcát. Legyőzöttnek érzi magát, és ezt a csontig hatoló vereséget szeretné ködbe burkolni társai előtt:

— Az ilyen aszketikus test szívós. Nagy erőtartalékai vannak. Böjtök, vigiliák. Éjszakák a templom kövezetén...

S ahogyan ezt mondja, egyre közelebb hajol Mindszentyhez. Szinte már súrolja a kardinális arcát. Bosszúból még egy injekciót akar neki adni, ám olyat, aminek mérge nem kémiai laboratórium sátáni alkotása. Injekciós tűje most szúrós szava.

— Az Istene magára hagyta, Mindszenty! Érti? Magára hagyta! Már a meghajláshoz sincs elegendő ereje. Mint Lót felesége, csak sóbálványként tud zuhanni, dőlni, de hajolni képtelen...

— Uram, szárnyaid árnyékába húzódom, míg elvonul a gonoszság...

— Nem hallja, hogy mit mondottam?... Magára hagyta az Istene!

Mintha a kísértő, kétségbeejtő szavakból mit sem hallana, Mindszenty mással beszélget. Szavai szíve legmélyéből szakadnak fel:

— Azt hittem, fegyvered leszek... De ha te nem tartasz kezedben, mi vagyok én, Uram?

Weil bosszúsan, csalódottan int.

— Takarják le, mintha halott lenne. Kár, hogy nincs kéznél szemfedő... Még beszél, de már nincs magánál. A bírósági anyagot még az éjjel vagy holnap elkészítjük.

Olykor a takaró alól túlvilágian hangzanak Mindszenty szavai:

— Nem azért szabadultunk meg a bűnözőktől, hogy magunk legyünk azok...

Weil tettetett nyugalommal rendelkezik:

— Ez már nem érdekes! Kapcsolják ki a mikrofont! Majd ő is elhallgat. Meglendített magnója az utolsót hörgi...

— Rejts el előlük, Uram... Nagyon elfáradtam...

— Oltsák el a reflektorokat is! Majd éjfélkor folytatjuk.

Valóban lejáróban lévő magnószalagként hangzanak a kísérleti alany egyre halkuló és szaggatott utolsó szavai:

— A te világosságod sugárzik... Minden látszat... Káprázat... Csak te vagy a valóság...

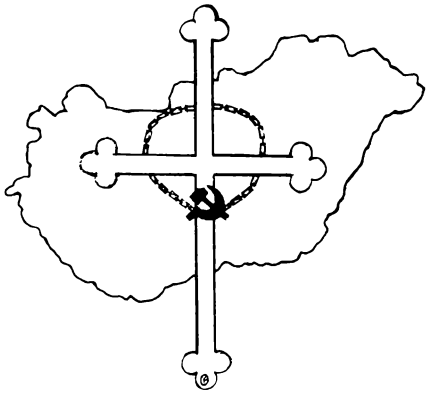

* * *

VALAHOGYAN ÍGY KÉSZÍTETTÉK elő Mindszentyt a tárgyalásra: testileg-lelkileg felismerhetetlenné nyomorítva. Amerika követe, Selden Chaplin jelen volt a tárgyaláson. A pör befejezése után így nyilatkozott a sajtónak: „Lehetetlen a magyar katolikus egyház oroszlánjának változását leírni!" Nyilatkozatáért kiutasították az országból. Hogy Mindszentyt ráadásul nem vitték halálra is, azt csak a világ szeme és hangja akadályozta meg. Spellman New York-i kardinálisnak a pör utáni vádló beszédére Rákosiék nevében Révai József félreérthetetlenül kiáltotta világgá:

„Ha Mr. Spellmanék jobban szeretnének halott kardinálist kapni, mi azzal is szolgálhatunk!"

HONNÉT TUDJUK, HOGY EZ A lélekboncolás, áthangolás, ez az önkicserélés valóban így történt?

a./ Maga Mindszenty is sokat elmondott róla emlékirataiban és azon kívül.

b./ Az orvosoknak Mindszentynél elért eredménye a moszkoviták módszerére enged következtetni. Ezt pedig jól ismerjük áldozataik nyilatkozataiból és a szakorvosok megállapításaiból. Azt meg biztosan tudjuk, hogy kezelőorvosa Moszkvában készült hóhérszerepére.

c./ Tudjuk azoknak a magyaroknak a tanúvallomásaiból, akik Mindszenty előkészítésének valamiképpen személyes tanúi, illetve cselekvői voltak. Ezek közé tartozik például Figura Pál volt ávós is.

Ezek alapján írta meg hitelt érdemlően Kovách Aladár *(A Mindszenty-per árnyékában)* ennek az eljárásnak egyik megrázó, soha el nem felejthető részét, amelyet saját értesülésemmel kiegészítve, idézőjelek nélkül, bővebb lélekelemzéssel itt hoztam. „Úgy írtam minden sorát — vallja Kovách Aladár, s ehhez magam is csatlakozom —, hogy ha az isteni kegyelem megengedi, hogy egyszer Mindszenty kezébe vehesse, minden vesszőt és pontot a helyén találjon." Mindszenty olvashatta ezt a könyvet is, és sohasem tiltakozott egyetlen sora ellen sem.

KOVÁCH ALADÁR említett könyvében a magyar nép meggyőződését tolmácsolja, amikor bíborosunkat „élő szentségtartónak" nevezi, és a mártír szentek között látja. „Mindszenty magatartása a magyar milliók morális erejének tüneményes megmutatása. Az egész világ hódol ennek az erőnek."* Azóta ezt az ítéletet igazolja azoknak a magyar és nem magyar ezreknek és tízezreknek aláírása, akik így kérik a Szentatyától mártír kardinálisunk szentté avatását.

E megdicsőítés és a mártír szentnek példaadóként a világ elé állítása nagyon korszerű szükséglet. Ugyanis mintha korunkban — s az Egyházban is — a mártír (szent) tisztelete eltűnőben lenne. Hol vagyunk már René Francois Chateaubriand „mártírjaitól"? Azok hallatlan dicséretétől és tiszteletétől? Erre gondolva Kovách Aladár is keserűen állapítja meg: „Ezekre a tisztes emberekre nemcsak Tildy adta a halál pecsétjét, azokat *magára hagyta a krisztusi közösségi szolidaritás is*". Ma inkább félünk a vértanúktól — bajt, zavart csinálnak békésen kérődző életünkben —, mint kívánnánk őket. Szentségük, kiontott vérük, mérhetetlen szenvedésük azt a tagadhatatlan kötelességünket hangoztatják, hogy Istenért, igazságért, hazáért, eszményért, az Egyházért, az elnyomott emberért olykor szenvedni és meghalni is kell tudnunk.

**A nem katolikus Peter Nichols is* szentnek *és rendkívüli egyéniségnek nevezi Mindszentyt a The Pope's Divisions (A pápa hadosztályai) című, feltűnést keltő könyvében.*

Mi inkább élni akarunk a legszentebb elárulása, cserbenhagyása árán is? Nem akarjuk tudomásul venni, hogy vérontás nélkül nincs megváltás? Pedig ezt szent irataink is megcáfolhatatlanul állítják és példákkal igazolják. Dr. Csonka Emil ezt így formulázta: „Korunkban is mártíromság kell, hogy a nyugalomban élők meglássák az igazságot." Vagyis mint Tertullianus, a nagy ókori történész mondotta: „A MÁRTÍRVÉR MAG, AZ ÉLET MAGJA!"

Ezért ragaszkodik mártírjaihoz a zsidóság.* Napjainkban ezért avatott mártírrá és szentté az emigrációban élő orosz ortodox egyház harmincezer embert, kezdve a vörösöktől legyilkolt cári családdal.

Nekünk, magyaroknak is ezrével vannak mártírjaink, még ha gyáva, elvtelen, elfajzott világszemléletünk miatt eddig nem is tartottuk őket névleg számon. Mindszenty bíboros személyében pedig olyan nagy vértanúnk van, akit az egész világ is magáénak vallhat.

MINTHA A KERESZTÉNYSÉG ÉS A MAGYARSÁG is ébredeznék ebben a tekintetben. Az amerikai *Spotlight* sorozatos cikkeket közöl *Keresztény áldozat* címmel azokról, akik a kommunistáktól mártíromságot szenvedtek. Már húsz közlemény jelent meg.

Könyvekről is tudunk szerte a világon — *Korunk szentjei, Korunk vértanúi* —, amik a kereszténység mártírjainak nevét és életét szedik össze és rögzítik.

1982-ben az amerikai *Kőrösi Csoma Sándor Társaság* azzal a kéréssel fordult a pápához, hogy az 1956-ban legyilkolt sok-sok ezer magyar szabadságharcost iktassa a mártír szentek sorába. Fenséges magyar gondolat és kérés civil vonalon!

Amerikában olyan lendületesen növekszik Mindszenty tisztelete, hogy Kádáréknak ez már nyugtalanító. Aggodalmuknak és nemtetszésüknek Vígh Károly adott hangot otthon amerikai körútja után az *Új Tükörben*. „Lassan több Mindszenty-szobor lesz Amerikában, mint Kossuth-szobor" — kesereg. A Mindszenty-kultusz „sajnálatos és kirívó" jelenségének elítélését még Varga Béla volt kisgazdapárti képviselő és országgyűlési elnök szájába is adja, hogy nagyobb súlyt adjon felháborodásának és megütközésének.

Egyházi hatóságokon keresztül a magyarok világszerte több tízezer aláírással kérték a pápát bíborosunk szentté avatására.

**Az amerikai kongresszus 1982-ben 780 000 dollárt szavazott meg a Holocaust Memorial Councilnak...*

Sajnos, nem fog könnyen és gyorsan menni. Ennek ezer oka van. Csak egyet említek: a zsidók magatartását. Ha dr. Maximilian Kolbe atya szentté avatását a zsidók nehezményezték, holott 1500-at mentett meg közülük (csak azért, mert régi folyóirataiban néhány, nekik nem tetsző sort találtak), akkor mit meg nem tesznek majd, hogy Mindszenty — akire, mint láttuk, az antiszemitizmus bélyegét sütötték — oltárra ne kerülhessen. Román nem múlnék a szentté avatás, mert ebben velünk egy véleményen van.

Amikor Csonka Emil elküldötte a pápának *A száműzött bíboros* című könyvét, a pápa Caprio bíborossal a következőket íratta a szerzőnek: „Kifejezi azt a kívánságát, hogy az ön munkája arra szolgáljon, hogy e nagy bíboros emléke életben maradjon, és az ő elszánt hitvallása sok hivőnek bátorítása és segítsége legyen."

Így gondolkoznak a világ püspökei is. Nagyon szépen kimutatja ezt a berlini püspökség nyilatkozata: „Elengedhetetlenül szükséges, hogy ennek a nagy egyházfőnek méltó emléket állítsunk. Hiszen Mindszenty József a XX. század egyháztörténetének egyik legnagyobb egyénisége. Mindenekelőtt naggyá tette őt SZILÁRD HITE ÉS ELVHŰSÉGE."

Ezért aztán méltán állíthatjuk, hogy amikor Mihályi Gilbert—Dunai Ákos: *II. János Pál, a vasfüggöny mögül jött pápa* című könyvüknek végén a maguk véleményét szinte ünnepélyesen megvallották, ugyanakkor tökéletesen tolmácsolták azokét is, akik Mindszenty bíborosunk szentté avatását kérik.

„E sorok írója megrendíthetetlen meggyőződéssel hiszi — írja Dunai —, *hogy ha Mindszenty József nem volt szent, akkor soha senki nem volt szent."*

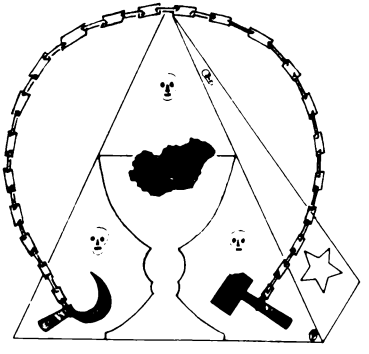

„Viharban járunk, roskad a lábunk!"

„Második Krisztus, te légy a várunk!"

Ha dől Isten háza

„Csak két egyház van:
az Una Sancta Ecclesia
és az Ecclesia Bolsevica!"

(Kovách Aladár)

Éjjel. Baglyok, denevérek, nyögések, sóhajok járta idő.

Éjféltájt lehet, mert a messzi templomórák most verték el a tizenkettőt. Rendszerint jaj volt annak a rabnak, aki a lidércnyomástól nem aludhatott, s ébren, a hátán hánykolódva számolhatta a korbács suhintásait.

Régen ilyenkor rohangáltak az ártó szellemek az alvó világ fölött, hogy ártsanak, akinek árthattak. Ma ávósoknak, nyomozóknak, kihallgatóknak nevezik őket. Előszeretettel a sötétség óráiban szállnak le a börtönök, rendőrfogdák, internálók poklába. Áldozataik legtöbbjét ide hajítják, hogy aztán naponta zaklassák és kínozzák őket. Nem mindig a test korbácsával, hanem sokszor a lélek kancsukáival is.

Kistarcsa internálótábora az egyik legkedveltebb helyük. Itt ezreket tartanak lakat alatt minden bírói ítélet nélkül a „három lábú" Ruscsákok és a két lábú Taródi rendőr ezredesek rémuralma alatt. Most Taródi zsarnokoskodik. Nemrég még szabólegényként próbált élni. Ha tudta nyírni a kelmét, még nagyobb mestere rabjai szabdalásának. Keze alatt éhen halhat, aki kívülről nem tud magának élelmet szerezni. Megfagyhat zárkájában, mert nem fűttet, a kitört ablaküveget pedig nem pótoltatja. Cellájukból nem láthatják az eget, mert bádogot húztak eléjük. Szappanuk a bánatuk. Mosdóvizük a könnyeik.

Sétakor pedig — ha volt ilyen — derékszögbe hajolva, hátul összekulcsolt kézzel kellett járniuk, s jaj volt annak, aki csak egy pillanatra is égre meri emelni a szemét. A kommunizmus nem ismer csillagos eget, csak ezt a vértől sáros földet. Még rabjainak sem engedi, hogy égre vessék a szemüket, nehogy meglássák Istenüket. Pedig fölöttük milyen elbűvölően búgnak a szálldogáló gerlék, s mennyire kísérti őket megszegni a tilalmat a hátukat cirógató napsugár. Élő halottak, akik meghaltak a világ-

nak, a világot pedig meghalasztották számukra. Se levél, se beszélő, se látogató. Csak nyomozókkal, kihallgatókkal és hóhérokkal találkozhatnak. Ezekkel is leginkább éjjel, és annak is a legsötétebb közepén. Éjjel, amikor a nappal elgyötört test és lélek pihenni szeretne, és pihennie kellene, hogy az ember tovább élhessen.

TAMÁS ALAJOS ferences zeneszerző atya, a budai ferences plébánia Kapisztrán zene- és énekkarának neves karnagya is itt raboskodik már hosszú hónapok óta. Piroska-históriával, Rajküggyel, valutával, püspökökkel, árulással, kémkedéssel, szervezkedéssel stb. vádolják, nyaggatják, kínozzák. Sok nevet szeretnének kiszedni belőle, illetőleg „beszedetni" vele. De nem megy! Pedig már számtalan éjszakai kihallgatást, fenyegetést, kínzást kellett kiállnia. Még mindig áll rendületlenül. Áll szilárdan a börtön „karnagyi dobogóján", mint aki tudja: ha csak egy pillanatra is meginog, egész ének- és zenekarát magával ránthatja a mélységbe: püspökök, papok és hívek sokaságát. Csak egy kottát kell elnéznie, csak egy előjegyzést kell figyelmen kívül hagynia, máris zűrzavarossá válik az egész partitúra, és sokak számára megnyílik Kistarcsa. Áll hát megingathatatlanul, mint egy sok ezer sípú dómi orgona, ámbár sohasem volt még csak testes, karcsú brácsa sem, most pedig valósággal csak egy kis gyönge, tilinkó-

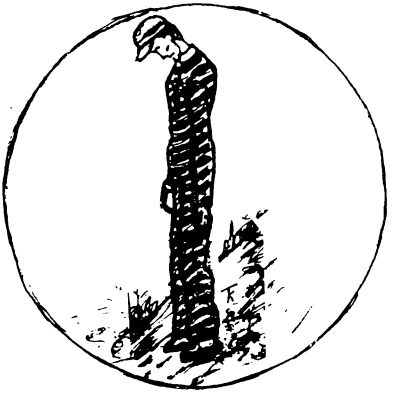

zó pásztorfurulya. Azt hinné az ember, hogy ha hangosabban rászólnak, a lehelet kifújja az ablakon. De nem! Még a vihart is állja ezeken az istenverte, sötét éjszakákon. Állja!

Sehogy sem akarja vallatóinak, szorítóinak beismerni, hogy hibát ejtett volna az élet kottázásában, hogy helytelenül vezette volna karát, vagy hogy kifogásolhatóan interpretálta volna darabjait. Állítja, hogy alkotásaiban sohasem használt tiltott

vagy akár rejtett oktáv-párhuzamokat. Mindenkor a darab hangneméhez szorította a készülő darabot. Még azt sem vállalta, hogy Bartók sokakat zavaró disszonanciájával mesterkedett volna. Elismerte, hogy Bach kontrapunktáit használta, de a harmóniák százszínű, csodálatos világában oldotta fel őket. Igaz, kottáiból nem pártházakat, hanem kölni dómokat igyekezett elővarázsolni. Bizonygatta, hogy nem volt társszerzője, mástól nem lopott. Az élet zenéjét írta, s nem a halálét. Csak egyházi dúrokat s nemzeti mollokat használt. Kezében nem összeesküvő fegyvert, hanem karnagypálcát forgatott.

DE MOST NEM Ő a karnagy, hanem kihallgatói s azok cinkosai, akik hamis kottákat raknak eléje, s mégis azt akarják, hogy helyesen játssza le nekik mások elvesztésére. Ám a próba most sem sikerült. Türelmét vesztett ingerültség pukkasztja őket. Szeretnék darabokra törni ezt a nyavalyás furulyácskát. Mi sem lenne könnyebb, mint szöges csizmájukkal rálépni, s a padlóhoz dörzsölni, mint a tank szokta az áldozatát. Ekkor talán csak egy nyikkanás lenne hallható, mint amikor elszakad egy hegedűhúr. Igen, de vele együtt eltűnnék a többi, már szimatra kapott vad is, mint a szélverte füst. Élni kell tehát neki, hogy majd másokkal együtt halhasson meg.

Levetve az udvariasság zálogházából kölcsönzött frakkját, a kihallgatók vezetője az atya elé ugrik, s a fülébe bömböli:

— Karnagy úr! Maestro! Hiábavaló minden ellenállás! Szerzeményünket előbb-utóbb úgyis lejátsszuk pontosan kottáink szerint. Illetve lejátsszák a kiválasztott muzsikusaink! Te is lejátszod a neked szánt, kimondottan számodra írt partitúránkat! Te is! Csak idő kérdése az egész. Győzünk feletted is! Győzünk felettetek! Győzünk a düledező Egyházad felett! Győzünk az egész világ felett! Te nem akarod ezt megérteni? Te, aki a volt haza fia vagy? A volt rendnek a tagja? S hamarosan a volt Egyház elfelejtett gyermeke?

— Nem látod, hogy az ezeréves országotok szinte pillanatok alatt kártyavárként omlott össze Sztálin csizmája alatt? Így omlik össze Egyházatok is holnap pártunk kalapácsütésére, érted?! A kommunista eszme vörös vihara szaharai futóhomokként szórja széjjel az egész világon. Nyoma se marad! Érted, mester? Nem érted? Majd egyszer megérted (1). Századoktól és ezredektől patinás szerzetesrendek eltörléséhez elég volt egy tollvonásunk. Azt hittük: ólomból van minden tagja. De nem! Pehelyként szórt szét benneteket a kommunizmus vörös vihara.

— Isten sorsa? Hm. Azé az Istené, akinek se puskája, se ágyúja, se atombombája? Nevetni való. Magától eltűnik. Az emberi tudat legsötétebb ködében elvész. Elpárolog, mint Bartóknál,

ennél a zseninél, aki huszonkét éves korára tökéletesen hitetlen lett, s ehhez elég volt az, hogy beleszagoljon Darwin fejlődéselméletébe s kora igazi materiális tudományába. Másoknál több idő kell hozzá. Az istentudat mindenkinél eltűnik majd, mint a reggeli harmat, ha a marxi világnézet igazságának napja már felhőtlenül süthet erre a világra. Maestro, ez nincs messze. Az istenek halála közeleg. Legyen az Krisztus vagy az úgynevezett Világteremtő.

Kísérőjével már kifelé megy az atya a teremből, de ez a mefisztó utánalép. Hirtelen elkapja a vállát, s maga felé fordítja az arcát.

— Mester, erről jut eszembe, hogy börtönében megírhatná a négytételes rekviemjét. A zárka nagyon alkalmas erre. Inspiráló! Savonarola is a börtönben írta meg híres Misereréjét, nemde? Úgy tudom, a zenevilágban aranytojást tojó tyúk. Bevallom, nem egy darabjának előadását hallgattam. Tudja, mi ellenőrizzük a mestereket is. S be kell ismernem: meggyőzően tud szólni a „varázsfurulyáján". Múlja ebben felül Beethovent és a félbemaradt Requiemes Mozartot! Benne Jeremiásként sirassa el a haza, a szerzet, az Egyház és az Isten halálát! Paganini a börtönben tanult meg ördögien hegedülni, és innét lopta ki varázslatos muzsikáját. Jó, jó, mester, csak ne tiltakozzék! Tudom, ez csak legenda. De szép legenda a muzsika világában, s azt bizonyítja: sok szép születhet a börtönben, különösen a miénkben.

— Ha a váci börtönben Ottó Ferenc írhatott operát, maestro, miért ne írhatná meg itt a négytételes rekviemjét? Itt, Kistarcsán. Négytételes szophoklészi tragédia áll maga előtt, s ezek drámai zene nélkül el sem képzelhetők. Mester, előre! Jó ötlet, pokolian eredeti. Úgy hangozzék, mint a ferences lelkű Liszt Ferenc gyászéneke, a Funérailles, melyben a tizenhárom aradi hóhérgolyó kopogását rögzítette mesteri módon. De nem lenne rossz a Bartók Kékszakállú hercegének gyászindulójához hasonló mű sem, mert ez igazán istentelenül sötét és hátborzongató...

Kilöki rabját az ajtón, mint valami rongybábut, s utánakiáltja:

— Kistarcsai ihletet kívánok hozzá!

S rácsapja az ajtót (2).

ALAJOS ATYA FEJE zúg és fáj, mintha sziklákat vernének a koponyájához. Valósággal hallja, ahogyan összeomlik Szent Istvánra alapozott hazája, a kétezer éves sziklára épített Egyháza, nyolcszáz éves rendje és Isten örök trónja. Fejében süketítően zakatol a mindent összeőrlő vörös malom: győzünk, győzünk, győzünk! Vesztek, vesztek, vesztek! S hozzá pukkasztóan kacag a sátán: Egyszer már nem lesztek!

Rázza a fejét, mint aki a vízből mászik ki, hogy a füléből kifolyjon, ami nem odavaló. Ujjával mélyen belevág, hogy kikaparjon belőle minden ördögit. De hiába. Nem folyik ki a genny, s nem hull ki belőle a sátáni kacaj. Kullancsként kapaszkodnak agyába. Minél jobban rázza őket magáról, annál jobban furakodnak húsába, csontjába.

Érzések tombolnak benne, amelyeket szavakban, kottákban kellene kifejezni. De éppen ez a gigászi küzdelem. Mert talán még senkinek sem sikerült se gondolatát, se érzését tökéletesen az anyagban kivetíteni. Három külön világ ez, melyek ugyan határosak, de folyóként össze nem ömölnek. Érzés, gondolat a kocsi, előtte zene a főtáltos, kotta és betűk a segítő paripák. Hármasban próbálják az érzést pegazusi magaslatra ragadni a gondolattal együtt.

Ám a bántó hangokból, a nyugtalanító zörejekből, a sátáni kacajból lassan szavak alakulnak ki, mintegy kibukva káoszos burokjukból. Amikor éjjel alvás helyett cellájában járkál fel és alá, az undorító hernyók gubójából pillék kezdenek kibújni. „Dől Isten háza." „Labentem sustine fortis!" „Viharban zengő két

száraz ág." „Contrito ramo hymnum cantanti." „Benned remél, téged vár..."

Magyarul, latinul egyszerre formálódnak, rendeződnek, mint a teremtéskor hét nap alatt a világ. Fölöttük magasztosul Ferenc, az assisibéli, aki egyszer már békét hozott ennek a vesztébe rohanó világnak, stigmás kezével megtámasztotta Egyháza düledező falát, s országok alapjait szilárdította meg.*

**Szent Ferenc alakuló rendje alapszabályainak jóváhagyását kérte a pápától, aki ezt csak akkor teljesítette, amikor álmában azt látta, hogy a Lateráni-bazilika düledező falait Ferenc támogatja a vállával.*

A szavakat visszakérődzi. Újra és újra megrágja őket. mintha a legfinomabb ízt akarná belőlük kihozni. Élvezi. Kenyere, itala, kábítószere minden szó. A szavak látomásokat gyújtanak benne. Majd hangok, kottafejek görögnek föléjük. És szájuk lesz a kottáknak. Megszólalnak az eddig némák. Az egyik ilyen, a másik olyan hangot ad. Az egyik sír, a másik jajgat. Az egyik pöröl, a másik imádkozik. Dübörögnek, csöndesednek, s mindnyájan az égre néznek...

Hangszűrőt, kottaszűrőt tesz eléjük, hogy kiválaszthassa közülük a kétségbeejtőket. Kulcsra állítja a bátorítókat. Vonalakra ülteti a békéseket. Magasra emeli az imádkozókat. Zászlókkal látja el a reménykedőket. Először küzd velük, mint Jákob az Isten angyalával. Majd megnyugszik, jónak találja művét, mint Isten a teremtményeit.

A nyugalom azonban csak kimerültség. Az alkotó ember elfogyott ereje. Mihelyt ismét erőre kap, zárkáját járja. Halkan fütyül, dúdolgat. Kezével veri a taktust, lábával dobbantja a ritmust. Olykor nagy mozdulatokkal letörli homlokáról az izgalmas átélés verejtékcseppjeit.

Nyugtalansága az őrnek is hamarosan feltűnik. Nem szól semmit, csak mozdulatlanul, hosszasan lesi. Már gyakorlatból

tudja: hiába is szólna. Éjjel a rabok nem járják ok nélkül a zárkájukat. Mi hajszolhatja ezt az embert szakadatlan fel-le? Mintha lovardában hajtott ló lenne. Mindszentyt késsel, gumibotokkal futtatták, de ezt a papot a kutya se bántja most. Most! Persze, most, de az előbb megfuttathatták...

„Csak hadd járja még egy darabig — gondolja —, később majd újra megnézem. Hátha bedilizett... Holnap vihetik a bolondok zárkájába ezt is."

Alajos atya először szólóban hallotta szülöttét megszólalni.

De nem nyöszörgött és nem nyavalygott, mint a most született gyerek, hanem mintha trombitával jött volna a börtönvilágra: viharzott. Majd karban s különféleképpen hangszerelve zenekarokkal harsogott. Ha akarta, ha nem, belső kényszer hajtotta, hogy zenekarok, énekkarok elé álljon, s dirigálja őket. Feláll hát kis sámlijára. Beint a szólamoknak. Az egyiket erősíti, a másikat gyöngíti. Az egyiket kiemeli, a másikat visszaszorítja. Először a fortissimókkal nincs megelégedve: gyöngéknek, majd meg túl erőseknek találja őket. Az imádkozó hangokból olyan létrát próbál felhúzni az ég kapujáig, hogy azon könnyedén lejöhessen a sebhelyes lábú, szeráftól sebzett szívű, dőlő tornyot támogató, erős vállú Ferenc...

Az őr, miután a másodszori figyelésnél már meggyőződött, hogy védence tökéletesen bedilizett, rászól a kukucskálón:

— Mester, reggel van! Már lefekhetne egy kicsit!

Alajos atya úgy néz az ablak felé, mintha álmából ébresztették volna fel.

Ha reggel van, akkor egyenesen tilos lefeküdni. Eddig ez volt a szabály.

— Akkor legalább szálljon le a sámliról, s ne gesztikuláljon, mert abból baja lehet, ha az ellenőr így találja. Meg nekem is!

— Sámlin állok? Bizonnyal azt akartam megnézni a bádog alatt, hogy hajnalodik-e már. Bocsánatot kérek, hogy megfeledkeztem magamról! Túl nehéz éjjel volt számomra ez is. Tudja, nem gyerekjáték, ha az embert éjjel a zárkájából kirángatják.

Lelép kicsi börtöndobogójáról, s ellendített búzászsákként dől az ágyára.

NEMSOKÁRA VÁLLÁNÁL FOGVA rázza fel a nappali őr.

— Mi van magával, atya? Éjjel se nagyon szokott aludni, mégkevésbé reggel.

Az az őr bánt vele ilyen szelíden, akinek a felesége, Katalin, a budai ferencesek Kapisztrán énekkarában valamikor szerepelt. Alajos atya sokat köszönhet ennek az embernek, aki enyhíti a nyomorúságát, ahogyan csak tudja, és segít neki, amiben lehet. Figyelmezteti a közelgő veszélyre, s óvja minden bajtól. Bizalommal vannak egymással szemben.

— Nem aludtam az éjjel. A kihallgatóm azt mondta: vége a hazának, vége a szerzetnek, vége az Egyháznak, sőt: még az Istennek is. És csúfondárosan biztatott, hogy írjak erről négytételes rekviemet. Nos, ez az éjjel megszületett. De nem a rekviem — a hosszan síró —, hanem az egy sóhajú, kínban fogant ima, a „börtönhitvallás". Nem neki válasz ez, hanem nekem. Benne a szívem, benne a hitem. A szülés izgalma nem engedett aludni. Csak reggelre nyomott el a fáradtság.

— Mondja el a szövegét! Megtanulom; így lopom ki a feleségemnek. Bizonnyal nagyon megörül neki.

— Figyeljen!

Assisi Szentje, szegények atyja!
Nyomodba lépünk, te nép barátja!
Viharban járunk, roskadoz a lábunk,
Második Krisztus, te légy a várunk!
HA DŐL ISTEN HÁZA, tartsd erős vállad,
Ha lankad a lelkünk, jöjj égő zsaráttal;
Benned remél, ím, téged vár
Az Egyház, a hon s a hű magyar nép.

Dalolva jártad az élet útját,
Tündöklő köntöst soha nem hordtál.
Napfényes lelked egekbe szárnyalt,
Ha hegedültél két száraz ággal.
HA DŐL ISTEN HÁZA, tartsd erős vállad!
Ha lankad a lelkünk, jöjj égő zsaráttal!
Benned remél, ím, téged vár:
Az Egyház, a hon s a hű magyar nép.*

---

*Latinul:

Sancte Francisce, pater inopum,
Exemplum nostrum, lux infirmorum.
Cadere densis, non in tenebris,
Tu, alter Christus, prohibe unitis.
TU EADEM LABENTEM sustine fortis,
Et Ordinem lustra eversum periclis.
Ecclesiae praesidium,
Tu, spes Hungarorum nos adiuva!

Canticum cantans vitam agebas,
Vestes ornatas, sperner audebas,
Aprico corde coelum cupriti
Contrito ramo hymnum cantanti.
TU EADEM LABENTEM sustine fortis,
Et Ordinem lustra eversum periclis.
Ecclesiae praesidium,
Tu, spes Hungarorum nos adiuva!

E szerzeményről maga a szerző beszél A sarló-kalapács áldozataiban, *a 234. oldalon. A dallama, kísérete ugyanott található meg.*

Magyarországon a „felszabadulás" utáni legnehezebb években lelket tartó magyar ferences himnusz lett belőle.

— A dallamát majd holnap. Hozzon papírt, ceruzát, és leírom Katalinnak és magamnak a falra. Kottástól. Tudja, a zeneszerzők szeretik kottában is látni alkotásukat. Nem mintha zeneileg szükségük lenne rá. Anélkül is úgy hallják és látják, mintha le volna írva. Mégis szeretik, ha művük minden érzékszervüknek megszületik. Úgy vannak, mint az anya a gyermekével: a mozgásából tudja, sőt: látja, hogy gyermeke benne él. Más jelekből meg azt, hogy nagy, szép, erős. Mégis csak akkor lesz igazán a gyermeke, ha megszületett, ha már a karjaiba zárhatja, s ha már mások is láthatják, akit eddig csak ő látott, és megmondhatják: az a szépség-e, aminek ő álmodta? A jövőnek az a reménye-e, aminek ő remélte?

— Papírt és ceruzát nem merek hozni. Ha nem okvetlenül szükséges, ne bukjék le egyikünk se. Az atya nyomorúsága éppen elég nagy. Nem lenne kisebb azzal, ha benne én is osztoznék. Majd megtanulom a dallamot is.

— Jó ember, értse meg: több érzékszervemmel is látni szeretném a gyermekemet! Tudja, mit? Hozzon nekem olyan ciroksöprűt, ami még elég jó állapotban van!

— Az meg minek?

— Abból csinálnám a kottázást. Ha rajtam ütnek, pillanatok alatt széttúrom. Csak szalmát, cirokszálat találnak. Nem dicsérnek meg érte, de a bolondnak elnézik, ha nem veszedelmesen bolondériázik. Cirokkal, szalmával pepecselni nem világrengető dolog.

ALAJOS ATYA NYUGTALANUL várja a zárást. Valami különös forróság nyargalászik az ereiben. Olyan, amilyet csak alkotáskor szokott érezni. Olyan forró, égető valami ez, aminek nem lehet ellenállni. Minden mással szemben vakká, süketté teszi. Leül a padlóra, és zárkája gyenge fényű villanyánál szaggatja a seprő szálait. Először az öt vonalat rakja ki belőlük a cella szélességében. Majd a sorok elejére két b-t alakít ki. Aztán kottákat formáz ki belőlük. A negyedhang egy cirokszál. A félhang kettő, rúddal. Az egész: rúd nélkül. A nyolcadok zászlócskákat kapnak. H, c, h, c kottafejek alakulnak ki a padlón, hogy a következő már fessék a g-re, mintha tárogatóból pottyant volna ki. Egyesek az égre kapaszkodnak, mások a földbe fúródnak, hogy a kettőt egybekapcsolhassák.

Munka közben dicsfény villódzik az arcán. A szeme olykor lángot vet. A szíve a kottákhoz méri a dobogását. Az ujjai rohanni szeretnének, de látszik: szándékosan visszatartja őket, nehogy túl hamar készen legyen. Olyasmit élvez, amit már régen nem ízlelhetett: az alkotás, az építő cselekvés mézédes gyötrelmét. A vízió, a belső hallás rögzítését. A sugallat láthatóvá va-

ló tételét. Gyermekszülést! Mert a zenésznek kottázni annyi, mint a szobrásznak a márványból álmát kihozni, mint a festőnek a látomását vászonra varázsolni, mint az anyának a gyermekét világra hozni.

A vonalakra úgy rakja le a kottafejeket, mint ahogy Isten rakhatta a teremtéskor az égre a csillagokat: melegséggel, fénnyel, szeretettel.

Amikor a dallammal készen lett, alája bűvészkedte az akkordokat. Ezekbe pólyázgatta szülöttét. Szépítgeti; ha lehet, ékes ruhadarabokkal, színes szalagokkal, arany láncocskákkal. Amikor elkészül, úgy ül előtte, mint Mária ülhetett bepólyázott szülöttje előtt a betlehemi istállóban: imádattal, hódolattal, csupa boldogsággal. Aztán a padlóra borul, hogy sovány karjával magához ölelje...

A minapi őr már régóta figyelte. Háttal ült neki, ezért nem láthatta, mit csinál. Mozdulataiból poloskavadászatra következtetett. Éjjelente ez mindennapos látvány az internálóban. Egy darabig nem zavarta, de mivel már éjfél felé járt az idő, nem engedhette, hogy reggelig vadásszék, hát beszólt:

— Mit csinál? Miért nem fekszik? Tegnap is reggelig talpon volt.

Miközben Alajos atya feltápászkodik, összekuszálja a csillagékes egét. Mozdulatában volt valami a gyermekéből, aki megunta játékát, elhajítja, de tudja, hogy bármikor előveheti. Ezek a csillagok az ő egéről többé semmiféle mozdulattal le nem törölhetőek. Lelke kék boltozatán ragyognak még az örökkévalóságban is.

Feláll, szemben a vasalt ajtóval. Vigyázzba vágja magát.

— Tisztelettel jelentem, megszültem a magzatomat. Képzelje el, felügyelő úr, kottából van a szeme, kottából a szája, még a füle is. Bölcsőt készítgettem neki — s a kuszált cirokszálakra mutatott. — Látott már maga ilyen gyermeket?

— Nem láttam, de még láthatok. A börtön sok csodás dolgot szült már. Szülés után azonban ágyban az anya helye! Azonnal feküdjék le! Pihenjen! Holnap elkészítheti a pólyát, bölcsőt. A gyermekét vigye magával az ágyba!

A tettenért ráveti magát szalmazsáknak nevezett vackára. Úgy szorítja csont-bőr karját a mellére, mintha a gyermekét ölelné. Az őr halkan becsukja a leselkedőt. Sajnálja a mestert, mégis jelentenie kell: nem lehet már normális az, aki éjjel sámlin áll, hadonászik, és kottafejes gyereket szül... Szegény. Kár érte. Rendes rab. Kaput neki is!

HARMADNAP KATALIN férje jött szolgálatba. Marokban el nem férő, frissen sült, csupa domós cipócskát hoz be a zár-

kába a súroláshoz szükséges vödörbe rejtve. A felesége süti kolbásszal. Ez az ő specialitása. Minden őr tud róla. Sokszor velük is megosztja.

Alajos atya szeme fennakad. Kételkedik a szeme látásában. Ilyen pompázatos csoda nem lehet valóság! Az orrának sem hisz, mert ehhez hasonló illatot még nem érzett életében. Tulajdonságai meghaladják az álmait. Csak nézi, nézi a kenyérkét, mint nézhették Jézusét az emmauszi tanítványok. Hozzájuk hasonló áhítattal töri is meg.

Kolbász és papírdarabka esik ki belőle. Sült kolbász! A frissen sült kolbász cirógató melegségével és étvágygerjesztő fokhagymás illatával, paprikától megfestett piros színével! A földön meg a másik álom, a nagyobbik. Papír! A papír! Minden gondolat bölcsője, a lélek megörökítője!

Noha már csorog a nyála, fülig nyitott szájjal mégsem a cipóba harap, hanem a papír után nyúl. Katalin írását bontja ki belőle.

„Kenyerem és kolbászom lett a verse. Kenyerem és kolbászom legyen élete! ‚Második Krisztus, te légy a várunk!' Dallama meg az erős vállunk. Várom."

Hosszan tűnődik az adományok felett. Kenyér, kolbász, írás? Úgy nézi, mint a pap az áldozati adományokat. Ezt akarja ő. Ezt szeretné, hiszen testéből-lelkéből vágott táplálék: átváltoztatva!

Könnyeivel kicsit megsózza az egészet. Aztán úgy ül le a padlóra, mint a szülés éjszakáján. Előveszi a cirokszálakat, s könnyed mozdulatokkal húzza ki belőlük a kottasorokat. Darabokra töri a kenyérkét, a kolbászt, s kirakja belőlük a kottát. Csak a rúdjaik és a zászlóik lesznek cirokból. Az őr hangtalanul áll mögötte. Megbabonázottan nézi a különös kottákat, s próbálja megfejteni a dallamot. Megy, mert a szerző zümmögve segíti.

A szerzemény így még csak zümmögés. Ám nem ennek született. Alajos atya szeretné hallani teljes mivoltában. Úgy, mint amikor majd orgona vagy hatalmas zenekar játssza, vagy ezrek éneklik. Nem hangfogós hegedűkkel, hanem dobokkal, bőgőkkel, harsonákkal. Nem börtön falai között félve, rettegve, hanem dómok ívei alatt hitvallón, az eget is reszkettetve. Szeretné a ritmusát érezni minden ujjában. Szeretné hallani az ég zengésében és az esti szellő susogásában.

Kottái elé rántja a küblit, s mellé húzza a vizesvödröt. Értetlenkedő őrének pedig a kezébe nyomja a megtépázott söprűt.

— Ez lesz a nagybőgő — súgja cinkos mosollyal. — A karja pedig a vonó. Erősen fogja! Ha kell, a mennydörgést hozza ki

belőle! De zokogni is tudjon! No meg imádkozni is! Majd intek, ha be kell lépnie.

Az őr megijed. Úristen, csak nem zavarodott meg ez az ember? Különös a viselkedése. Mintha nem is tudná, hogy hol van és mit csinál. Mintha nem lenne magánál. Söprűvel zenekarozzam itt a börtönben, mintha hátulgombolós pulya lennék? Mi történnék, ha ezt valaki meglátná? Brrr! Brrr!

— De atya, bolond vagyok én, hogy söprűvel muzsikáljak?

A kérdezett csodálkozva néz vissza. Mintha felhőrésen kukucskálna erre a buta világra. De csak egy pillanatig. Aztán mosolyog az ő különleges, „Lojzi bácsis", elbűvölő, ártatlan gyermekmosolyával.

— Gondolja, hogy Szent Ferenc bolond volt, amikor két száraz ággal hegedült, és saját muzsikájától az égbe ragadtatott?

Mondja, nem a két száraz ággal játszotta-e el a világ legszebb muzsikáját? Nem tudná, hogy a két száraz ág dobja az ő szeráfszíve volt (3)? Testvérem, ezen a földön — sőt: lehet, hogy a másik

világon is — minden muzsikál, amin a szív játszik! Még a söprűnyél is! Még a kübli is! A szíved legyen a söprűd dobja, s akkor eljátszhatod vele azt a muzsikát, amit fenn is csak a választottak énekelhetnek. Néhány pillanatig légy Ferenc! Kár, hogy Katalin nincs itt. Ő énekelhetne egy egész kar helyett... Testvérem, szimbólum, amit csinálunk. Szimbólum a muzsika. Varázsos utazás a szürke valóból a képzelet édenkertjébe. A zene jelképekben beszél. Égi titkosírás. Százféleképpen megfejthető szimbólum. De maga az élet is csak szimbólum...

Gyorsan leül. Az ölébe kapja a csajkát, a kezébe a kanalat. A kanállal veri ki a vödör oldalán a nyitány ritmusát. A kübli tetejére csap, amikor beszólózza:

— ASSISI SZENTJE, SZEGÉNYEK ATYJA!

Int az őrnek, hogy lépjen be a bőgővel. Kottáinak és fantáziájának megfelelően a kanállal veri ki hangszerein a hangokat, a ritmust. Hol erősebben, hol gyöngébben, ahogy a szöveg kívánja.

Az őr csodálkozik. Karjának mozdulataira csalhatatlanul muzsikál a bőgő, Alajos atya pedig a legszebb hangszereket szólaltatja meg.

„Ez a szív, a művészet és a hit varázsa lenne? — töpreng az őr. — Ha ekkora hatalma van a szívnek, a hitnek, a művészetnek, miért nem ezekkel játszik az egész világ? Szent Ferenc két száraz ága lehetne az egész világ megváltó muzsikája..."

A mester egy személyben karnagy, énekkar és zenekar. A szeme izzik, a szája kicserepesedik. Liheg, mintha ő maga lenne az orgona fújtatója is.

Az átélés és beleélés csodája ez!

Amikor ismétlik: „Ha dől Isten háza...", az őr úgy érzi: Jerikó falaként omlik össze a világmindenség. S úgy látja, hogy a romok porfergetegéből emelkedik ki Assisi Szentjének omladozó falakat támogató válla...

A két muzsikus egymást ölelése a záróakkord. Könnyeikben tűnnek el az utolsó kottafejek.

— Ugye, testvér, bőgőként szólt a söprű?

— Úgy, atya, úgy! Ez volt életem legszebb muzsikája. Ezután mindig két száraz ággal játszom, amikor úgy érzem, hogy Ferenc szíve dobog bennem. Mert valónak bizonyult: a száraz ág csak annak szólal meg, aki hisz és aki szeret (3).

Alajos atya bólogatva ül le újra a kottái elé: enni. Úgy ül le, mint rendalapítója, a szív muzsikusa, valamelyik hűs vízű umbriai forrás mellé, amelynek fodrozódó vizében meglátta Assisi Klárájának szűztiszta, fátyollal borított arcát. S kezdi felcsipegetni a kottafej-kenyeret és a kolbászt.

— Egyék maga is belőle! biztatja az őrt. — „Mert ez az én testem." Ez az emlékezetem őre. Ha már nem leszek, erről mindig visszaemlékezik a „Ha dől Isten házá"-ra... Katalinnak is vigyen belőle egy-egy falatot. Ő lesz az én emlékeztetőm Assisi Klárája. Ő az első, aki ismerni és énekelni akarta. Lehet, hogy egyszer majd vele énekli az egész világ: „Második Krisztus, te légy a várunk!"

* * *

NEMSOKÁRA ÉJJEL Alajos atyát újra kihallgatásra vitték. Az nyaggatta most is, aki jövendölt neki. Most sem tudta kiszorítani belőle, amiért már hónapok óta gyötörték. Nem viasz az, aki önként a halál sziklájára ült. Már intett neki, hogy elmehet, amikor mégis utánakiáltott:

— Apropó, mester! Most jut eszembe: az a hír járja, hogy kottaszemű és kottaszájú gyereket szült. Csak nem az a rekviem az, amit én nemzettem?

Nem! Hanem a világ rabjainak, a zsarnokok áldozatainak mélységből felkiáltó zsoltára Assisi Szentjéhez. A hit zsoltára. A reménység zsoltára. A feltámadásé...

— Ez sem lehet rossz. Ha nem a fiam, hát a fattyúm. Nem énekelné el nekünk?

— Nagyon szívesen. Adós vagyok ezzel a felelettel a jövendölésére és a megállapításaira.

— Várom a feleletet. Mindig szerettem, ha olyan emberrel állok szemben, aki vissza is mer ütni, ha kard van nála. Vissza is mer sújtani. Nos, maestro, sújtson vissza! Most magán van a sor a kakukkpárbajban!

Alajos atya fesztelenül szólalt meg szép bariton hangján, ami az internálótáborban új színt, új mélységet és misztikus zengést kapott. Különös látvány volt. Még ellenségei számára is megbabonázó, de méginkább gyűlöletre ingerlő. Úgy állt előttük mintha egyik lábát a pokol kénköves tavába fúrta volna, a másikat meg Isten trónusa elé gyökereztette volna le, szája pedig az egész világ visszhangja lenne. Most egészen másként énekelt, mint az őrrel a zárkában.

Amikor odaért, hogy „Ha dől Isten háza, tartsd erős vállad!", kihallgatója félelmetes vigyorral nevetni kezdett.

— Tartsd erős vállad? Talán a maga ványadtját? Maga őrült, s magával együtt az egész ellenálló tábor! Ábrándozók! Levegőbe markolók! Vízbuborékon járók! Mester, biztosíthatom, hogy jöhet Ferencük a sebhelyes Krisztusával, mert valóban várja őket, de nem a haza, nem az Egyház s nem a magyar nép, hanem Kis-

tarcsa internálótábora vagy a Gyűjtő csillagos börtöne. Azok a sírok, amelyekből mások segítése és feltámadás nem lehetséges. Vagy Szibéria, amely nem ismer mást, mint csak porladó embercsontokat... Elvtárs, kísérje vissza ezt az őrültet a zárkájába!

Alajos atya mögött már rég bezárult kínzókamrájának ajtaja, de a rabfalak még mindig visszhangozták: „Ha dől Isten háza... TÉGED VÁR AZ EGYHÁZ, A HON S A HŰ MAGYAR NÉP!"*

TAMÁS ALAJOS atya az internálótáborból 1951 decemberében szabadult ki a Sztálin születésnapjára adott általános amnesztiával. Őt is csak azért eresztették szabadon, nehogy bent haljon meg, mert a halála már közelinek látszott. Szabadulását Isten ajándékának tartotta, s annak jeléül értelmezte, hogy még alkotásokat vár tőle. Hallatlan energiával és szorgalommal dolgozott. Legalább ötven darabját tartják számon. Életlángjainak utolsó lobbanásainál írta meg legnagyobb és legértékesebb műveit, s emelte két zene- és énekkarát a lehető legmagasabb szintre. Zene- és énekkaraival keresztül-kasul járta Magyarországot, diadalt diadalra aratva. Mint zeneszerzőnek s mint karnagynak is neve volt. Mint ember pedig eszmény, akit ezer címen rajongásig lehetett szeretni. Alkotásait nemcsak otthon énekelte az ország, hanem sokhelyütt a külföldi magyarok is.

Szimbólumokba szerette rejteni a kortársainak szánt mondanivalót, mint például a Nándorfehérvár című oratóriumba a zsarnokság elleni harcot, a Lacrimae Petriben — eredeti címe: Péter tagadása — pedig a „felszabadulás" utáni árulókat ostorozta. Kommunista urai ezért mikroszkóp alá tették minden sorát, s csonkították, változtatták, ahogyan csak bírták. Például a Lacrimae Petriben az árulást, a jajt harmadára csökkentették. Mivel a Nándorfehérvár ősbemutatója az 56-os forradalom előestéjén történt, örökre összenőtt ezzel a dicső forradalommal mint annak nyitánya. A kommunista zsarnokok a dátumot célzatosnak bélyegezték, és eleget nyaggatták is érte örök emlékezetű alkotóját.

Egyre fogyó erejéből még külföldi tanulmányútra és előadásra is szorított. Így került Amerikába is, ahol a Nándorfehérvár című oratóriumot 1959-ben lemezre vette. Halhatatlan műve eképpen juthatott az egész világ karnagyainak pulpitusára, valamint a rádiók és televíziók műsorába mind a mai napig.

Noha az orvostudomány és tisztelőinek szeretete hosszú évekig küzdött a börtön örökségének, a tüdő-, mell- és pajzsmirigyrák kórja ellen, 1967-ben, 52 éves korában a halál kioltotta alkotó ferences életét.

Jelmondata volt:

Életünk vezetője:
Hit, Remény és Szeretet!
Erős hitben, reménységben és szeretetben
Kössünk össze minden embert!
Kössünk össze minden embert! (4)

Jegyzetek:

(1) Jézus Egyházát kezdettől fogva el akarta törölni a hitetlen világ. Ha a száján nem is, de tetteiben mindig Voltaire gyűlöletét hordozta. „Ecrasez l'infame! Tapossátok el a gyalázatost!"

A szabadkőművesség 1917-ben ünnepelte fennállásának 200. évfordulóját. Rómában zászlókkal a pápa ablaka alá vonultak. A zászlókon ez volt olvasható: „A sátánnak kell uralkodnia a Vatikánban. A pápa az ő szolgája lesz!" Szeghy Ernő karmelita atya említi emlékirataiban, hogy neki Rómában egy magasabb fokozatú szabadkőműves azt mondotta: „Az Anyaszentegyház veszve van, mert olyan támadás készül ellene, amilyen eddig még nem volt. Rövidesen el fog pusztulni!"

Hitlerről mondják: állítólag megesküdött, hogy eltiporja az Egyházat, „mint egy békát!" Ausztria bekebelezése után pedig egy SS-tiszt azt mondotta volna egy apácának: „Meg fogod látni, hogy tíz éven belül Hitlert tiszteled azokon az oltárokon, amelyeken most Krisztust imádod!"

Neuhausler: Cross and Swastika *című könyvében ezt olvashatjuk: „Mi leromboljuk az Egyházat egyszer s mindenkorra — kérkedik a sachsenhauseni internálótábor SS-parancsnoka. — Németországban a kereszténységet és a katolikus egyházat el kell tiporni. Megvan hozzá a tervünk a legkisebb részletekig. Most sikeresek leszünk. Az Egyház lerombolandó!"*

(2) Valóban nem ez az első eset, hogy egy rab zenét szerez a börtönben, ha az mindjárt a pokol is számára, mint volt ezreknek Dachau. Lenz idézett könyvéből tudjuk, hogy pap rabtársuk, Gregor Schwake egész misét írt számukra — a Missa antiphonariát —, amelyet először 1944 szeptemberében énekeltek négy szólamban Fogolykiváltó Boldogasszony ünnepén.

Heinz Römer pedig — szintén pap — rabságuk utolsó és legborzalmasabb napjaiban húsvét ünnepére megalkotta Húsvéti himnuszát. Sírban lévők feltámadásról allelujáznak benne. Hallatlan drámai feszültség. Olyan, mint amikor Jézus sírjáról az angyal elhengeríti nagy dübörgéssel a sírzáró követ. Ilyen húsvéti allelujáját csak a katakombák vértanúi írhatnak, énekelhetnek és hallhatnak...

(3) Szent Ferenc „két száraz ága", melynél szebb szimbólumot a szív hatalmáról még senki nem talált ki, sok költőt megihletett. Puszta Sándor például így zengetteti meg:

Mit akarsz szívünkkel s a világgal
mit akarsz te szegény
semmit Naphimnuszt énekelni

azzal ki sír s azzal aki fáradt
lassan lehajolt s a földről
felvett két száraz ágat

(4) Alajos atya a sarló-kalapácsos könyvekben több helyen szerepel.

Névmutató

Adenauer, Konrad 43
Agca, Mehmet Ali 169
Anatole, France 167
App, A. J. 121
Arafat, J. 43
Bach 211
Baer, Richard 109
Bajor Ferenc 52
Bajza József 186
Balassa 190 stb.
Bartók Béla 79, 211, 212
dr. Baysay Ernő 52
Beaty, John 112
Beethoven 212
Begin 113, 141, 142, 143, 144
Belák 95, 98
Ben-Gurion, David 143
Benkő István 115, 123, 124
Berzsenyi Dániel 97
Bevin, Ernst 128
Brezsnyev 168, 172
Butz, A. R. 105 stb.
Campell, Roger F. 117
Caprio 205
Carrillo, Santiago 167, 171
Cato 128
Chaplin, Selden 202
Chateaubriand, F. René 203
Christophersen, Thies 113
Chrobot, Leonard 112
Churchill 130, 181
Cohen, Bernard 115
Cohen, dr. Elie A. 119
Csepeli Szabó Béla 55
Csikós 88, 92
dr. Csonka Emil 204, 205
dr. Dám Ince 53
v. Darabont Ferenc 100 stb.
Darwin 212
Dedier 53
Décsi 189
Djilas 130
DeZayas 127 stb.
Dragisevits, Z. 38
Dunai Ákos 111, 205
Duncan, Ivan 127
Eaker, Ira 128
Eban, Abba 143
Ehrenburg, Ilja 129, 133
Eichmann 118
v. Erdélyi István 50
Fábián Béla 74
Faddy Ottmár 146
Farkas László 70
Faulhaber 108, 123
Feketehalmi-Czeydner Ferenc 51, 52
Ferenc, Assisi Szent 31, 101, 125, 150, 213, 215, 216, 220, 221, 222, 224
Fiala Ferenc 44, 45, 53
Figura Pál 203
Frank, Anna 111
Gál Lajos 52
Géfy Mihály 77 stb.
Gellért, Szent 97
Gerstein, Kurt 112
Ginsburg Josef 114
Glemp, Józef 176, 181
Goldman Nahum 143

Göring Hermann 109, 113
Grassy József 15, 16, 52
Gyergye Győző 145
Harwood, Richard 107, 121
Havas E. 127
Hawke 132
Heydrich 113
Himmler, Heinrich 108, 111, 113
Hitler, Adolf 44, 105, 106, 110, 111, 113, 120, 121, 132, 138, 139, 142, 182, 192, 224
Hlavinka János 95
Hoes, Rudolf 107
Horthy Miklós 16, 50, 52, 55
Horváth Richárd 153
Hubert Lipót 138, 140
Hutchins, Robert 131
Hutfkusz 38
Impe, dr. Jack van 117
János Pál, II. 10, 168, 169, 185, 205
Jaruzelski 171 stb.
Jerzy, Urban 182
Jovanka 52
Kádár János 204
Kámán Celerin 153
Kardos 59 stb., 189
Kaufman, Theodore N. 128
Kautsky, Benedikt 109, 128
Kelemen 190 stb.
Kerényi Grácia 110, 117, 118, 119
Ketteler 77
Király Kelemen 24, 38
dr. Kiss Ferenc 55 stb.
Kodály Zoltán 43
Kohen Bernard 115
Bar-Kochba 116
Kolbe, Szent Maximilian 11, 41, 114, 125, 168, 197, 205
Kónya Lajos 189
Korda S. 43
Kovách Aladár 203, 209
Kovács Kristóf 17, stb.
Körösztös Krizosztom 17 stb.
dr. Kubovy 113
Kun Béla 115
Kunder Antal 89
Lakatos István 154
Lama, Luciano 171
Lehotai János 85
Lemkin, Rafael 112
Lengyel Olga 112
Lenin 31
Lenz, J. M. 103, 124, 125, 126, 131, 224
Liszt Ferenc 212
Luther Márton 26
Lütze Gabi 18
Maca 20
Mao 44
Marcus Aurelius 150
Mécs László 94
Mengele Josef 115
Mieczyslaw 169
Mihajlavics 46
Mihályi Gilbert 111, 205
Mindszenty 56, 100, 190 stb., 214
Mitterrand, Francois 171
Mocsáry Lajos 84, 85, 88
Molináry Gizella 80
Morgenthau, Henry 128
Mozart 212
Mussolini 182
Nagy Károly 182
Nagy Miklós 52
Nagy Péter cár 172
Neuhausler 116, 224
Nicholas Peter 172
Nyári József 95
Nyiszli Miklós 111
Obeer, Vincent 121
Ohlendorf, Otto 112
Oláh Oktáv 150
Ottó Ferenc 212
Paganini 212
Pálffy-Oesterreicher Gy. 57 stb.
Paluszynski, Zdzislaw 179
Perempatics Pál 52
Péter Gábor 70, 189

Petőfi 93, 159, 167
Pieschewiak 119
dr. Piller Ernő 105, 106, 123
Pilsudski J 167, 180, 186
Pinter, Stephen S. 105, 110
Piroska 189, 210
Piusz, XI. 13, 145
Puszta Sándor 47, 224
dr. Rainer 111
Rajk László 70, 189, 210
Rákosi Mátyás 47, 52, 147, 190, 197
Rakovszkij 129
Rakowski 177
Rassinier, Paul 109, 114
Reagan, Ronald 143, 171
Reece, Carel 133
Renard, Abbe Jean-Paul 110
Révai József 74, 202
Réz Marián 146
Riba Hugó 95
Roden, Edward L. van 109
Rosenfeld 118
Römer, Heinz 224
Rurarez, Zdzislaw 168
Ruscsák 209
Saint-Simon 182
Salamon, David 133
Saukel, Fritz 132
Savonarola 212
Seres Péter 41, 48, 50, 53
Schafhauser 164
Schirotschin, Berta 119
Schlesinger 60
Schmidt János 159
Schwake, Gregor 224
Sevcsenko, Arkagyij 171
Shipstead, Henrich 129
Shorrosh, dr. Anis A. 123, 140, 143
Speer, Albert 110
Spellman 74, 202
Sorge, Bartolomeo 172
Szaadja haGaón 138
Szabó Béla 55
Szalay J. 55, 75, 76
Szaniawszki, Klement 175
Szántó Konrád 146
Szász Béla 70 stb.
Szeghy Ernő 224
Szigethy György 40, 46, 49, 52
Szolzsenyicin 132
Szombathelyi Ferenc 52
Sztálin 14, 22, 44, 47, 110, 130, 168, 211
Szuszmanovics 80
Szügyi Zoltán 89
Takács Ferenc 25
Tallián József 24
H. Tallós Katalin 10
Tamás Alajos 210 stb.
Taródi 209
Tertullianus 204
Tildy Zoltán 203
Tito 14 stb., 22, 23, 24, 40, 43, 44 stb.
Tojo 79
Truman 128, 132
Tubics 50
Urban, Jerzy 182
Varga Béla 204
Varga László 87
Varga Pál Vitál 145 stb.
Vaskúti József 153, 160
Vértes Honor 149
Vígh Károly 204
Voltaire 224
Vondra 37
Walesa, Lech 176 stb.
Weider, Michael 34
Weil 190 stb.
Wennerstrum, Charles F. 109
Wiesenthal, Simon 74, 111
Winewska, Maria 114
Zachar Damján 153
Zadravecz István 82
dr. Zöldy Márton 15, 52

Tartalomjegyzék

Előszó 9
Három mártír 13
Délvidékünk vörös kalapácsa 43
Koporsóban mennyország 55
Kutyával egy tálból 77
Valóban nem volna igaz? 105
Vádlóból vádlott 127
Meseautóval kezdődött 145
A hóember téli éjszakája 167
A vasember 189
Ha dől Isten háza 209
Névmutató 227

KRUPA SÁNDOR 1907-ben született Egerben. Iskoláit ott, Pécsett és Gyöngyösön végezte. Írogatni helybeli és egyházi lapokban kezdett. Első nagyobb megjelent munkája: *Érdekel a Ferenc-rend?* Szentbeszédeiért és az ifjúsággal való foglalkozásért a kommunisták 1948-ban négy évi börtönre ítélték Debrecenben. Börtönéből nagy betegen került ki. Mivel papként nem működhetett, kétkezi munkával kereste kenyerét. Volt sportpályagondozó, kertész, tyúkász, fűtő, iskolaszolga, kántor és tisztviselő.

1965-ben kiengedték Amerikába. Rossz egészségi állapota s nyelvi nehézségei miatt hamarosan beállt kertészmunkásnak dewitti rendházuk fenyő- és gyümölcsös parkjába. Sokak biztatására — és fogadalmától hajtva — télen és éjjeleken itt írta *A sarló-kalapács bilincseiben* című könyvét, amely 1976-ban jelent meg. Ezt követte 1978-ban *A sarló-kalapács börtöneiben*, majd 1979-ben kijött *A sarló-kalapács áldozatai*. Mind a háromban a maga és ezrek börtönélményeit mondja el a kommunista börtönökben. 1981-ben megjelenteti *A sarló-kalapácsos sárkány torkában* című meglepő könyvét, amelyben leírja — nem minden magyar vonatkozás nélkül —, hogy Kínában miképpen jutott hatalomra a kommunizmus, és hogyan tartja fenn magát.

A szerzőt természetrajongás, igazságkeresés, bátor szókimondás, mélységes hit, igaz hazaszeretet, őszinte emberbecsülés és a kommunizmus elleni harc jellemzi.

A könyv illusztrációi Tallós Katalin és V. J.-né festőművészek alkotásai.

A szerző könyvei

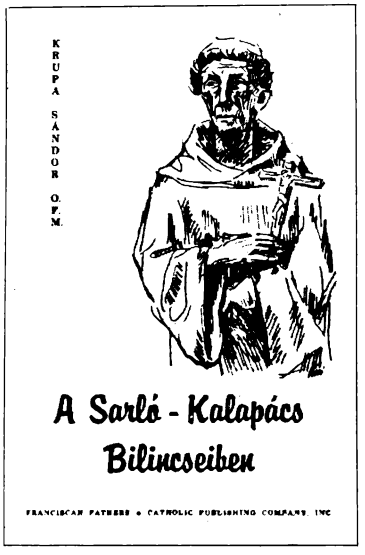

A SARLÓ-KALAPÁCS BILINCSEIBEN élményszerűen mutatja be a Rákosi-rendszer kommunista börtönéletének teljességét. Emberi sorsdrámák játszódnak le előttünk. Bitófák árnyéka borul gyarlóságokra s felmagasztosult erényekre. Bírálói nemhiába nevezték történelmi dokumentumnak s a magyar Gulagnak. Stílusa könnyű és aranyveretű. 300 oldal. Ára 11 amerikai dollár.

A SARLÓ-KALAPÁCS BÖRTÖNEIBEN a kommunista börtönök *egyéni* áldozatait mutatja be mesteri vonásokkal. Minden sora lebilincselő olvasmány. Felbecsülhetetlen értéke, hogy vérbe, dicsfénybe s igazságba mártott tollára merte venni azokat a mártírokat, akiknek nevét mások még kiejteni sem merészelték. Nagyságukban, ragyogásukban hazánk és az emberiség dicső vértanúiként állnak előttünk. Meglepő, színes börtönélmény-leírásai között még az 56-os forradalmat is érinti. Ez a könyv a magyar Gulag II. 200 oldal. Ára 8 amerikai dollár.

A SARLÓ-KALAPÁCS ÁLDOZATAI világviszonylatban is elvonultatja előttünk mindazokat, akiknek meg kelett halniuk, mert nem akartak kommunisták lenni, vagy mert hittek Istenben. Rabinterjúk, levelek, önvallomások nyomán tragikus életek vonulnak el előttünk, mert a zsarnok korbácsa sokakat halálukig ütlegel. A rabélet izgalmas, megható leírásait kapjuk irodalmi formában. Benne az első kommunizmus is megvillan. A névmutató a három könyv szereplőinek nevét is hozza.

251 oldal. Ára fűzve 10, vászonkötésben 13 amerikai dollár.

A SARLÓ-KALAPÁCSOS SÁRKÁNY TORKÁBAN a történelemnek azt a apokaliptikus fordulatát mutatja be, amikor *Kínában* — vértengeren át — a kommunizmus hatalomra verekszi magát. A *Mennyei Birodalomban* a kommunizmus a legtökéletesebb barbárságában és *ázsia kegyetlenségében* mutatkozik be. És olyan „ortodox", új formában, amin még Moszkva is halálosan és elítélőleg botránkozik. *Kína igazi földi pokol lett!* Ahol minden proletárnak a *bőség szarujá*t *ígérték*, ott az *éhhalált porciózzák. Demokráciát hangoztattak, és zsarnokságot gyakorolnak!* A kínai sarló-kalapácstól űzve *hatvanmillió ember masírozik sírba, ötszázmillió pedig zsarnokságba...* Magyar nyelven ezt a szédítő históriát eddig csak ez a könyv mondotta el úgy, hogy bambuszfüggönyként meghatható magyar vonatkozást von köréje. 336 oldal. Ára fűzve 13, vászonkötésben 16 amerikai dollár.

A könyvek kaphatók a szerzőnél is:

Krupa Sándor
P. O. Box 250
DeWitt, MI 48820
USA